

به نام خدا

پرسش‌های چهارگزینه‌ای علوم و فنون ادبی جامع (دهم، یازدهم و دوازدهم) - جلد اول (سؤال و پاسخ) - رشته انسانی
ابوالفضل قاضی - ابوالفضل غلامی - محمد امیر سلیمانی - افشین محی‌الدین - جلال‌الدین دهقانی - سید سعید احمد پور مقدم -
مینا سعیدی ملک - مهدی کرانی - یعقوب کیانی شاهوندی - آزاده شریفی - محمد خرم‌فرد - عصمت بقائی راوری -
جمال طباطبائی نژاد - بهنام کیانی شاهوندی
نظارت محتوایی: کورش بقائی راوری

همکاری با خیلی سبز

بعضی‌ها جزوه‌هاشون استثناییه!
بعضی‌ها عاشق طراحی سوال‌اند!
بعضی‌ها قشنگ درس میدن!

ضمناً می‌تونید با مراجعه
به QRCode کتاب، در بخش
همکاری با خیلی سبز به ما
سرزنش کنید!

به ما توپید کردن این آدم‌ها کمک کن!

 kheilisabz_talent

 talent@kheilisabz.com

مَدَنی بود که در فکر بازتألیف کتاب «علوم و فنون ادبی جامع» بودیم. کتاب موجودمان کتاب خوبی بود؛ ولی لازم بود با نگاهی نو به روزرسانی بشود. آخه، واقعیت این است که درس «ادبیات اختصاصی» مهم‌ترین درس کنکور علوم انسانی با ۳۰ تا سؤالِ ضریب ۸ است.

خیلی فکر کردیم و کار را سبک و سنگین کردیم تا بالاخره این مأموریت را به گروه «ادبیات فارسی» انتشارات سپردیم و گفتیم هر چه در چنته دارد، رو کند!

اجرای این پروژه بیش از یک سال و با پانزده نفر مؤلف ادامه داشت؛ یک کتاب تست با این تعداد مؤلف؟! اصلاً چه طور می‌شود با این قدر آدم پزند در یک کتاب همکاری کرد؟! یکی از بزرگ‌ترین پروژه‌هایی محسوب می‌شد که در این حوزه نوشته شده؛ ولی ما به مؤلفانمان و توانشان اعتقاد داشتیم. کار شروع شد و گام به گام پیش رفت و به لطف خدا، امروز به این نقطه رسیده است.

یک جورهایی برای چند سالی خیالمان راحت خواهد بود که منبع مناسبی برای شما تولید کرده‌ایم و از این بابت دل‌نگرانی نداریم. 🙏

امسال که دومین سال انتشار این کتاب است، کلی محتوای تازه هم به کتاب اضافه کردیم؛ هم آموزش ویدئویی برای هر چهار مبحث تولید کردیم و هم آزمون‌های تعاملی را به کتاب اضافه کردیم تا دیگر مولای درز کارمان نرود.

اما لازم است از تک‌تک مؤلفان، کارشناسان، ویراستاران و نمونه‌خوان‌های این پروژه مُغْظَم قدردانی و سپاسگزاری بکنیم. قطعاً این کتاب با این کیفیت به سرانجام نمی‌رسید، مگر با تلاش تمامی دوستانمان؛ خصوصاً الهه آرانی حصارى به‌عنوان مسئول اجرایی - محتوایی پروژه و مینا طاشی به‌عنوان کارشناس اجرایی - محتوایی گروه ادبیات و نیز یاران پرتلاشمان در واحد تولید سازمان.

امیدواریم شما، دانش‌آموزان عزیز هم نتیجه این تلاش گروهی ما را بیسندید و ما را دعا کنید. 🙏

مواظب فودتون باشید

تقدیم به: مأم وطن ایران

«تو را ای کهن بوم و بر دوست دارم»

تو را ای کهن بوم و بر دوست دارم
تو را دوست دارم، اگر دوست دارم
تو را، ای گرامی گهر دوست دارم
بزرگ آفرین نامور دوست دارم
هم اندیشه‌ات، هم هنر دوست دارم
و گر نقد و نقل سیّر دوست دارم
بر اوراق کوه و کمر دوست دارم
نئین خامه، یا کلک پر دوست دارم
عبان‌های تو چون خبر دوست دارم
هم آن قَرّه و قَرّوهر دوست دارم
که پیری است روشن‌نگر دوست دارم
مفیدی چنین مختصر دوست دارم
من ایرانی راهبر دوست دارم
از این روش هم معتبر دوست دارم
از افسانه آن‌سوی‌تر، دوست دارم
نشابوری هورفر دوست دارم
کاهش از هر نگاه و نظر دوست دارم
من آن شیردل دادگر دوست دارم
فزون‌ترش زین رهگذر دوست دارم
چو نقّاش و پیغام‌ور دوست دارم
هم ارژنگ آن نقش‌گر دوست دارم
همه دشت‌ودر، جوی و جر دوست دارم
همه بوم‌ویر، خشک و تر دوست دارم
که بودند فخر بشر دوست دارم
چنان چون ز آهن، جگر دوست دارم
از آن گشته زیر و زبر دوست دارم
و گر چند سطر خبر دوست دارم
به هر قرن چندین نفر دوست دارم
به پاکی نسیم سحر دوست دارم

ز بوج جهان هیچ اگر دوست دارم
تو را ای کهن پیر جاوید برنا
تو را ای گرنامه، دیرینه ایران
تو را ای کهن زادبوم بزرگان
هنروار اندیشه‌ات رخشد و من
اگر قول افسانه، یا متن تاریخ
اگر خامه تیشه است و خط نقر در سنگ
و گر ضبط دفتر ز مشکین مرکب
گمان‌های تو چون یقین می‌ستایم
هم اورمزد و هم ایزدانست پرستم
به جان پاک پیغمبر باستانات
... سه نیکش بهین رهنمای جهان است
آبرمرد ایرانی راهبر بود
نه کشت و نه دستور کشتن به کس داد
من آن راستین پیر را، گرچه رفته است
هم آن پور بیدازل بامدادت
فَرّی مزدک، آن هوش جاوید اعصار
دلیرانه جان باخت در جنگ بیداد
جهانگیر و دادآفرین فکرتی داشت
ستایش‌کنان مانی ارجمندت
هم آن نقش‌پرداز ارواح برتر
همه کشتزارانت، از دیم و فاراب
کویرت چو دریا و کوهت چو جنگل
شهیدان جانباز و فرزانه‌ات را
به لطف نسیم سحر روحشان را
هم افکار پرشورشان را، که اعصار
هم آثارشان را، چه پند و چه پیغام
من آن جاودان‌یاد مردان، که بودند
همه شاعران تو و آثارشان را

ز فردوسی، آن کاخ افسانه که افراخت
ز خیّام، خشم و خروشی که جاوید
ز عطّار، آن سوز و سودای پُردرد
وز آن شیفته‌ی شمس، شور و شراری
ز سعدی و از حافظ و از نظامی
خوشا رشت و گرگان و مازندرانست
خوشا حوزۀ شرب کارون و اهواز
فَری آذرآبادگان بزرگست
صفاهان نصف جهان تو را من
خوشا خطّۀی نخبه‌زای خراسان
زهی شهر شیراز جَنّت‌طرازت
بروبوم گُرد و بلوچ تو را چون
خوشا طرّف کرمان و مرز جنوبست
من افغان همیشۀمان را که باغی است
کهن سغد و خوارزم را، با کویرش
عراق و خلیج تو را، چون وُرازرد
هم اَزان و قفقاز دیرینه‌مان را
چو دیروز افسانه، فردایِ رؤیات
هم افسانه‌ات را، که خوش‌تر ز طفلان
هم آفاقِ رؤیایی‌ات را، که جاوید
چو رؤیا و افسانه، دیروز و فردات
ولیکن از این هر دو ای زنده، ای نقد
تو در اوج بودی، به معنا و صورت
دگرباره برشو به اوج معانی
نه شرقی، نه غربی، نه تازی شدن را
جهان تا جهان است، پیروز باشی

در آفاق فخر و ظفر دوست دارم
کند در دل و جان اثر دوست دارم
که انگیزد از جان، شرر دوست دارم
که جان را کند شعله‌ور دوست دارم
همه شور و شعر و سَمَر دوست دارم
که‌شان همچو بحر خزر دوست دارم
که شیرین‌ترش از شکر دوست دارم
من آن پیشگام خطر دوست دارم
فزون‌تر ز نصف دگر دوست دارم
ز جان و دل آن پهنه‌ور دوست دارم
من آن مهد ذوق و هنر دوست دارم
درخت نجابت‌ثمر دوست دارم
که‌شان خشک و تر، بحر و بر دوست دارم
به چنگِ بَتر از تَتر دوست دارم
که‌شان باخت دوده‌ی قَجَر دوست دارم
که دیوار چین راست در دوست دارم
چو پوری سرای پدر دوست دارم
به‌جان این یک و آن دگر دوست دارم
برویانَدَم بال و پر، دوست دارم
در آفاقِ رؤیا سفر دوست دارم
به جای خود این هر دو سر دوست دارم
من امروزِ تو بیشتر دوست دارم
من آن اوجِ قدر و خطر دوست دارم
که‌ت این تازه رنگ و صوَر دوست دارم
برای تو، ای بوم‌وبر دوست دارم
بَرومند و بیدار و بهروز باشی

مهدی انوان ثالث (م.ا.مید)

فهرست موضوعی

درس ۱۰ پایه دهم: زبان و ادبیات فارسی در سده‌های پنجم و ششم و

ویژگی‌های سبکی آن ۲۰۸

درس ۱۱ پایه یازدهم: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های هفتم، هشتم و نهم ۲۱۴

درس ۱۲ پایه یازدهم: سبک‌شناسی قرن‌های هفتم، هشتم و نهم (سبک عراقی) ۲۱۹

درس ۱۳ پایه یازدهم: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های دهم و یازدهم ۲۲۴

درس ۱۴ پایه یازدهم: سبک‌شناسی قرن‌های دهم و یازدهم (سبک هندی) ۲۲۹

درس ۱۵ پایه دوازدهم: تاریخ ادبیات قرن‌های دوازدهم و سیزدهم

(دوره بازگشت و بیداری) ۲۳۴

درس ۱۶ پایه دوازدهم: سبک‌شناسی قرن‌های دوازدهم و سیزدهم

(دوره بازگشت و بیداری) ۲۴۱

درس ۱۷ پایه دوازدهم: تاریخ ادبیات قرن چهاردهم

(دوره معاصر و انقلاب اسلامی) ۲۴۶

درس ۱۸ پایه دوازدهم: سبک‌شناسی دوره معاصر و انقلاب اسلامی ۲۵۱

فصل چهارم: قرابت معنایی

فصل ۱ پایه دهم: درس‌های ۱، ۲، ۳ و کارگاه تحلیل فصل ۱ ۲۵۷

فصل ۲ پایه دهم: درس‌های ۴، ۵، ۶ و کارگاه تحلیل فصل ۲ ۲۶۳

فصل ۳ پایه دهم: درس‌های ۷، ۸، ۹ و کارگاه تحلیل فصل ۳ ۲۶۸

فصل ۴ پایه دهم: درس‌های ۱۰، ۱۱، ۱۲ و کارگاه تحلیل فصل ۴ ۲۷۳

فصل ۱ پایه یازدهم: درس‌های ۱، ۲، ۳ و کارگاه تحلیل فصل ۱ ۲۷۹

فصل ۲ پایه یازدهم: درس‌های ۴، ۵، ۶ و کارگاه تحلیل فصل ۲ ۲۸۵

فصل ۳ پایه یازدهم: درس‌های ۷، ۸، ۹ و کارگاه تحلیل فصل ۳ ۲۹۰

فصل ۴ پایه یازدهم: درس‌های ۱۰، ۱۱، ۱۲ و کارگاه تحلیل فصل ۴ ۲۹۵

فصل ۱ پایه دوازدهم: درس‌های ۱، ۲، ۳ و کارگاه تحلیل فصل ۱ ۳۰۱

فصل ۲ پایه دوازدهم: درس‌های ۴، ۵، ۶ و کارگاه تحلیل فصل ۲ ۳۰۷

فصل ۳ پایه دوازدهم: درس‌های ۷، ۸، ۹ و کارگاه تحلیل فصل ۳ ۳۱۳

فصل ۴ پایه دوازدهم: درس‌های ۱۰، ۱۱، ۱۲ و کارگاه تحلیل فصل ۴ ۳۱۹

پاسخ‌نامه

پاسخ‌نامه تشریحی ۳۲۵

پاسخ‌نامه کلیدی ۵۶۵

پاسخ‌برگ ۵۷۵

تست

فصل اول: عروض و قافیه

درس ۲ پایه دهم: سازه‌ها و عوامل تأثیرگذار در شعر فارسی ۱۶

درس ۳ پایه دهم: هماهنگی پاره‌های کلام ۱۹

درس ۴ پایه دهم: وزن شعر فارسی ۲۱

درس ۵ پایه یازدهم: پایه‌های آوایی ۲۴

درس ۶ پایه یازدهم: پایه‌های آوایی همسان (۱) ۲۹

درس ۷ پایه یازدهم: پایه‌های آوایی همسان (۲) ۳۴

درس ۸ پایه یازدهم: پایه‌های آوایی همسان دولختی ۴۰

درس ۹ پایه دوازدهم: پایه‌های آوایی ناهمسان ۴۷

درس ۱۰ پایه دوازدهم: اختیارات شاعری (۱): زبانی ۵۸

درس ۱۱ پایه دوازدهم: اختیارات شاعری (۲): وزنی ۶۸

درس ۱۲ پایه دوازدهم: وزن در شعر نیمایی ۷۹

درس ۱۳ پایه دهم: قافیه ۸۹

تست

فصل دوم: آرایه‌های ادبی

درس ۱۴ پایه دهم: واج‌آرایی، واژه‌آرایی ۱۰۱

درس ۱۵ پایه دهم: سجع و انواع آن ۱۰۴

درس ۱۶ پایه دهم: موازنه و ترصیع ۱۰۷

درس ۱۷ پایه دهم: جناس و انواع آن ۱۱۱

درس ۱۸ پایه یازدهم: تشبیه ۱۱۶

درس ۱۹ پایه یازدهم: مجاز ۱۲۲

درس ۲۰ پایه یازدهم: استعاره ۱۲۹

درس ۲۱ پایه یازدهم: کنایه ۱۴۰

درس ۲۲ پایه دوازدهم: مراعات نظیر، تلمیح و تضمین ۱۵۰

درس ۲۳ پایه دوازدهم: لَف و نشر، تضاد و متناقض‌نما ۱۶۱

درس ۲۴ پایه دوازدهم: اغراق، ایهام و ایهام تناسب ۱۷۲

درس ۲۵ پایه دوازدهم: حسن تعلیل، حس آمیزی و اسلوب معادله ۱۸۲

تست

فصل سوم: تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی

درس ۲۶ پایه دهم: مبانی تحلیل متن ۱۹۱

درس ۲۷ پایه دهم: تاریخ ادبیات پیش از اسلام و قرن‌های اولیه هجری ۱۹۶

درس ۲۸ پایه دهم: سبک و سبک‌شناسی (سبک خراسانی) ۲۰۳

فهرست پایه به پایه

۱۰ علوم و فنون ادبی

فصل یکم:

درس ۱: مبانی تحلیل متن

درس ۲: سازه‌ها و عوامل تأثیرگذار در شعر فارسی

درس ۳: واج‌آرایی، واژه‌آرایی

قرابت معنایی: درس‌های ۱، ۲، ۳ و کارگاه تحلیل فصل ۱

فصل دوم:

درس ۴: تاریخ ادبیات پیش از اسلام و قرن‌های اولیه هجری

درس ۵: هماهنگی پاره‌های کلام

درس ۶: سجع و انواع آن

قرابت معنایی: درس‌های ۴، ۵، ۶ و کارگاه تحلیل فصل ۲

فصل سوم:

درس ۷: سبک و سبک‌شناسی (سبک خراسانی)

درس ۸: وزن شعر فارسی

درس ۹: موازنه و ترصیع

قرابت معنایی: درس‌های ۷، ۸، ۹ و کارگاه تحلیل فصل ۳

فصل چهارم:

درس ۱۰: زبان و ادبیات فارسی در سده‌های پنجم و ششم و ویژگی‌های

سبکی آن

درس ۱۱: قافیه

درس ۱۲: جناس و انواع آن

قرابت معنایی: درس‌های ۱۰، ۱۱، ۱۲ و کارگاه تحلیل فصل ۴

۱۱ علوم و فنون ادبی

فصل یکم:

درس ۱: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های هفتم، هشتم و نهم

درس ۲: پایه‌های آوایی

درس ۳: تشبیه

قرابت معنایی: درس‌های ۱، ۲، ۳ و کارگاه تحلیل فصل ۱

فصل دوم:

درس ۴: سبک‌شناسی قرن‌های هفتم، هشتم و نهم (سبک عراقی)

درس ۵: پایه‌های آوایی همسان (۱)

درس ۶: مجاز

قرابت معنایی: درس‌های ۴، ۵، ۶ و کارگاه تحلیل فصل ۲

فصل سوم:

درس ۷: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های دهم و یازدهم

درس ۸: پایه‌های آوایی همسان (۲)

درس ۹: استعاره

قرابت معنایی: درس‌های ۷، ۸، ۹ و کارگاه تحلیل فصل ۳

فصل چهارم:

درس ۱۰: سبک‌شناسی قرن‌های دهم و یازدهم (سبک هندی)

درس ۱۱: پایه‌های آوایی همسان دولختی

درس ۱۲: کنایه

قرابت معنایی: درس‌های ۱۰، ۱۱، ۱۲ و کارگاه تحلیل فصل ۴

۱۲ علوم و فنون ادبی

فصل یکم:

درس ۱: تاریخ ادبیات قرن‌های دوازدهم و سیزدهم

(دوره بازگشت و بیداری)

درس ۲: پایه‌های آوایی ناهمسان

درس ۳: مراعات نظیر، تلمیح و تضمین

قرابت معنایی: درس‌های ۱، ۲، ۳ و کارگاه تحلیل فصل ۱

فصل دوم:

درس ۴: سبک‌شناسی قرن‌های دوازدهم و سیزدهم

(دوره بازگشت و بیداری)

درس ۵: اختیارات شاعری (۱): زبانی

درس ۶: لقب‌ونشر، تضاد و متناقض‌نما

قرابت معنایی: درس‌های ۴، ۵، ۶ و کارگاه تحلیل فصل ۲

فصل سوم:

درس ۷: تاریخ ادبیات قرن چهاردهم (دوره معاصر و انقلاب اسلامی)

درس ۸: اختیارات شاعری (۲): وزنی

درس ۹: اغراق، ایهام و ایهام تناسب

قرابت معنایی: درس‌های ۷، ۸، ۹ و کارگاه تحلیل فصل ۳

فصل چهارم:

درس ۱۰: سبک‌شناسی دوره معاصر و انقلاب اسلامی

درس ۱۱: وزن در شعر نیمایی

درس ۱۲: حسن تعلیل، حس آمیزی و اسلوب معادله

قرابت معنایی: درس‌های ۱۰، ۱۱، ۱۲ و کارگاه تحلیل فصل ۴

? پاسخ‌نامه

پاسخ‌نامه تشریحی

پاسخ‌نامه کلیدی

پاسخ‌برگ

فصل اول

عروض و قافیه

در این فصل، اول سؤالات عروض و بعد سؤالات قافیه را می‌آوریم.
ترتیب پیشروی ما به این صورت است:

پایه دهم: درس ۲- درس ۵- درس ۸

پایه یازدهم: درس ۲- درس ۵- درس ۸- درس ۱۱

پایه دوازدهم: درس ۲- درس ۵- درس ۸- درس ۱۱

پایه دهم: درس ۱۱ (قافیه)

سؤالات هر درس، با سطح ساده شروع و گام به گام دشوارتر می‌شود. بعد از چند تست در هر درس، یک خط چین می‌بینید؛ خط چین یعنی سطح دشواری سؤالات بعد از آن، یک درجه بالا می‌رود. سؤالات «خیلی دشوار» را هم با آیکن 6 در کنارشان مشخص کرده‌ایم.

به جز دو درس اول، در پایان سؤالات هر درس، **سؤالات ترکیبی** را آورده‌ایم تا همین‌طور که جلو می‌روید، ارتباطتان با مطالب قبلی قطع نشود. شماره سؤالات ترکیبی را با رنگ آبی نوشته‌ایم تا کاملاً به چشم بیاید!

سه توصیه در همین ابتدای کار لازم است:

اول: قبل از ورود به تست زنی، درس‌نامه را از جلد دوم کتاب بخوانید.

دوم: از پاسخ‌های تشریحی غافل نشوید و حتماً قبل از رفتن به سراغ درس بعد، اشکالاتتان را رفع کنید.

سوم: هر جا باکس مربوط به «حالا وقت آزمونه» را دیدید، به آزمون‌های تعاملی در جلد ضمیمه مراجعه و در آزمون مرتبط با دروسی که خوانده‌اید، شرکت کنید. بهروز باشید. 📖

راستی یک نکته خیلی مهم و باارزش:

یک دوره آموزش قافیه و عروض سماعی برایتان در نظر گرفته‌ایم که با اسکن کردن QR-Code مندرج در پشت جلد کتاب در دسترستان خواهد بود. 📺 ۱

یک پیشنهاد: برای جواب دادن به سؤالا از پاسخ‌برگی که در آخر کتاب قرار داده‌ایم، استفاده کنید تا کتابتون فقط نشه و برای مرور تست‌تون ازش استفاده کنید.

۱. هر جا آیکن 📺 را دیدید لطفاً اول QR-Code درج‌شده در پشت کتاب را اسکن کنید؛ بعد شماره سؤال را وارد باکس «جست‌وجوی گد» کنید و دکمه «جست‌وجو» را بزنید. این‌طوری محتوای تکمیلی مربوط به آن را می‌بینید.

درس ۲ پایه‌های آوایی ناهمسان

❓ چه خبرا؟! بالاخره بعد از تلاش‌های فراوان، رسیدیم به پایه دوازدهم و وزنای غیرهمسان! حتماً می‌دونین که پایه این درس، وزنای همسانه؛ پس بهتره اگه لازمه به مروری اونا رو بکنین. توی این درس، ۱۰۵ سؤال براتون آوردیم تا دیگه خیالمون راحت بشه که چیزی از قلم نیفتاده. بفرمایین و شروع کنین.

🎯 **حواست باشه!** پیوند شعر و موسیقی رو توی این سؤال ببینین. ❤️

۳۰۸- تقطیع هجایی بیت «از سوز و ساز و حسرت و از داغ دل پُرم / محزون تر از کمانچه کیهان کلهرم» کدام است؟

(۲) «_U_U__UU_U____»

(۱) «_U_U__U__U_U__»

(۴) «_U_U__U__U_U__»

(۳) «_U_U__UU_U_U__»

۳۰۹- کدام گزینه در وزن «مستفعل فاعلات مستفعل» است؟

من جز تو کس ندارم پنهان و آشکارا
اول منم آن کسه در شمار آییم
جامی بده که محو کنیم این نقوش را
تا روشنی دیده بیاابد ز غبارت

(۱) پنهان اگرچه داری چون من هزار مونس
(۲) وقتی که ز کشتگان خود پرسوی
(۳) بر لوح دل نقوش پریشان کشیده‌ایم
(۴) نرگس همه تن گل شد و در چشم تو افتاد

۳۱۰- تقطیع هجایی زیر با کدام بیت تناسب دارد؟

«_U_U__UU_U_U__»

زستی ز خوی ناخوش و از گفت‌وگوی ما
دنیا وفا ندارد ای نور هر دو دیده
جوشن ز علم جوی و ز طاعت زره
وز آه سـوختگان عـبـر بخار هوا

(۱) جُستی و یافتی دگری بر مراد دل
(۲) زهار تا توانی اهل نظر میازار
(۳) خواهی که تیر دهر نیابد تو را
(۴) از اشک دلشدگان گوهر نثار زمین

🎯 **حواست باشه!** این‌ها درس عروضه و ما فقط با وزن کار داریم، نه معنی.

۳۱۱- از نظر وزنی، کدام مصراع می‌تواند مکمل مصراع «کاشکی خاک بودمی در راه» باشد؟

(۲) ای دریا توبه ده‌ساله من
(۴) خنده‌هایت طلوع بهار است

(۱) در سرم عشق تو خوش سودایی است
(۳) از پس من غم است و پیش غم است

🎯 **حواست باشه!** اصلاً عجله نکن!

۳۱۲- وزن مصراع «نوگل دستان سرای باغ که هستی؟» در کدام گزینه آمده است؟

(۱) «مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن» (۲) «مفتعلن فاعلات مفتعلن فع» (۳) «مفتعلن فاعلات مفتعلن فعل» (۴) «مفتعلن فاعلاتن مفتعلن فع»

🎯 **حواست باشه!** گزینه‌های این سؤال خیلی شبیه هم هستن؛ پس با دقت بررسی شون کن!

۳۱۳- وزن بیت زیر کدام است؟

«آن روزهای خوب که دیدیم خواب بود

خوابیم پرید و خاطره‌ها در گلو شکست»

(۱) «مفعول فاعلات مفاعیل فعلن» (۲) «مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن» (۳) «مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن» (۴) «مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن»

۳۱۴- وزن کدام گزینه «فاعلاتن مفاعیل فعلن» است؟

سفر کوی مغان است دگر بار مرا
آبست از چشمه خواص دهند
بر کسی کاو به تو انگشت‌نماست
روشنم شد کاشنایی مانده نیست

(۱) سفر کعبه به صد جهد برآردم و رفت
(۲) ز آتشین پل چو تشنه درگذری
(۳) گفت بیهوده بر انگشت مپیچ
(۴) وحشتی دارم تمام از هر که هست

۳۱۵- وزن بیت زیر با کدام گزینه یکسان است؟

«اگر تو برفکنی در میان شهر نقاب

هزار مؤمن مخلص درافکنی به عقاب»

(۱) مرا خیال تو بالله که غمگسارتر از توست
(۲) چه کرده‌ام به جای تو که نیستم سزای تو؟
(۳) دام نهاده می‌روی مست ز باده می‌روی
(۴) عنان شاهد دل گیر و دست پیر خرد

خیال بازگیر ار پیام بازگرفتی
نه از هوای دلبران بری شدم برای تو؟
مشت‌گشاده می‌روی سخت‌کمان کیستی؟
ز راه زهد بگردان به کوی باده بیار

۳۱۶- وزن کدام گزینه «ناهمسان» است؟

(۱) که شنیدی که برانگیخت سمنند غم عشق
(۲) زین در کجا رویم که ما را به خاک او
(۳) فریاد می‌دارد رقیب از دست مشتاقان او
(۴) هر که را با ماه‌رویی سر خوش است

که نه اندر عقبش گرد ندامت برخاست
و او را به خون ما که بریزد حوالست است
آواز مطرب در سرا زحمت بود بواب را
دولتی دارد که پایانی‌ش نیست

۳۱۷- تقطیع «_UU_U_U__UU» با وزن کدام بیت، مشترک است؟

دست کجا در دهان مار کند
چشم در آن روی چون نگار بماند
ذره آن آفتاب سایه آن مهر ناب
وان چه نخواهی که بشنوی، مگوی

(۱) مار جهان را چو دید مرد به دل
(۲) هر نفس از چرخ ماه را به تعجب
(۳) ساحت آن دلکشای روضه آن جانفزای
(۴) آن چه نخواهی که بدرویش، مکار

۳۱۸- وزن مقابل کدام بیت، درست نوشته نشده است؟

- (۱) خطوط نقشه فقط در کتاب، معتبر است
- (۲) بس گل که تو گل کنی شمارش
- (۳) شیرۀ جان گر بود به کاسۀ مادر
- (۴) جز وصل رخ دوست نخواهم ز خدا هیچ

۳۱۹- وزن کدام بیت با بقیه متفاوت است؟

- (۱) خاموش شدم که هر چه خواهیم گفت
- (۲) از کورده تو را خجل همی بینم
- (۳) در چشم من آی تا تو هم بینی
- (۴) در قبول چنان کن استواری

۳۲۰- وزن کدام گزینه «مفعول فاعلات مفتعلن فع» است؟

- (۱) حسن تو گر بر همین قرار بماند
- (۲) مژده که آمد برون خاطر ما ز انتظار
- (۳) از پی دل جان به تو انداختیم
- (۴) از سر هستی بگذر از سر مستی چه روی؟

۳۲۱- وزن کدام گزینه «مستفعلن مفاعیل مستفعلن فَعْل» است؟

- (۱) وصلت به کار ایشان دست از میان برآرد
- (۲) از اشک دلشدگان گوهر نثار زمین
- (۳) در هیچ دین و کیش کسی نشنید
- (۴) بیرون گریخت از ره چشم میان اشک

📌 حواست باشه! تعداد رکن‌های عروضی رو پرسیده‌ها!

۳۲۲- تعداد ارکان کدام گزینه متفاوت است؟

- (۱) چون در دل و چشم ماست جایست
- (۲) خواستم تا کنم به دیده و دل
- (۳) از کف ندهم چو عمر دامانست
- (۴) در این نشیمن خاکی بدین صفت که منم

۳۲۳- وزن کدام گزینه، ناهمسان نیست؟

- (۱) بر یک دل مستمند سرگردان
- (۲) ای بوده مرا ز جسم و جان هیچ به دست
- (۳) از آن روزی که دیدم زلف شیرنگش
- (۴) چون درد تو نیست هیج دردی

۳۲۴- تقطیع هجایی و وزن کدام مصراع به شکل زیر است؟

« _ _ U / U _ _ U / U _ _ U / U _ _ »

(۲) آنم که ضمیرم به صفا صبح‌نژاد است

(۴) در پرده ره ندادند وقت سخن صبا را

(۱) ماه رمضان بنهفت آن چهرۀ نورانی

(۳) کردم ز شکوه منع دل زار خویش را

۳۲۵- وزن کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) چون نبود خویش را دیانت و تقوا (مفعول فاعلات مفتعلن فع)
- (۳) از دست تو مشت بر دهان خوردن (مفعول مفاعیل مفاعیلن)

📌 حواست باشه! آله بیت سؤال رو تقطیع کنی، راحت‌تر به جواب می‌رسی.

۳۲۶- پایه‌های آوایی بیت زیر در کدام گزینه به درستی آمده است؟

- «تو کیستی که من این‌گونه بی تو بی تابم»
- (۱) تو کیستی / که من این‌گو / نه بی تو / بی تابم
  - (۲) تو کیستی / که من این‌گو / نه بی تو بی / تابم
  - (۳) تو کیستی / که من این‌گو / نه بی تو بی / تابم
  - (۴) تو کیستی / که من این‌گو / نه بی تو / بی تابم

۳۲۷- وزن بیت زیر در کدام گزینه به طور کاملاً درست آمده است؟

- «نه سیم نه دل نه یار داریم»
- (۱) «مفعول مفاعیل مفاعیلن» = «مستفعلن فاعلات مستفعلن»
  - (۳) «مفعول مفاعیل مفعولن» = «مستفعلن فاعلات مستفعلن»

📌 حواست باشه! بعضی وزنا رو چند پور می‌شه نوشت.

۳۲۸- کدام گزینه نمی‌تواند معادل دقیقی برای وزن بیت «هرچند جهان به جز تباهی نیست / با یاد خوش جهان به سر بردم» باشد؟

- (۱) «مفعول مفاعیل مفاعیلن»
- (۳) «مستفعلن فاعلات مفعولن»
- (۲) «مستفعلن فاعلات مستفعلن»
- (۴) «مفعول مفاعیل مفاعیلن»

- برای من وطن ای دوست عرض شأنۀ توست (مفاعیل فاعلاتن مفاعیلن فعلن)
 بینمی به گزند خویش خارش (مفعول مفاعیلن مفاعیلن)
 زان نچشد تا به طفل خود نچشاند (مفعول فاعلات مفتعلن فع)
 در دهر امیدی که بود در دلم این است (مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن)

ای شعر تو پاک از ببری دانم
 خواهی که نپرسمت چرا کردی
 جسمی که به صد هزار جان ماند
 کایمن شود از تو زینهار

قاعده عشق استوار بماند
 مژده فتح الفتوح داد به ما کردگار
 بر اثر تیر کمان خوش تر است
 دست بدار از سر و ز این همه دستان چه کنی؟

گر هجر تو به زودی پای از میان بگیرد
 وز آه سوختگان عنبر بخار هوا
 هرگز از این سه مرتبه بی‌زاری
 آلا به پای آب نشاید چنین گریخت

غیر از تو که دید سرو دلجوی؟
 خدمتت، منع کرد بخت نژد
 دانم چو روی دگر نمی‌آیی
 میان نفس و هوا دست و پای چند زنم؟

صد درد و بلا گماشتن تا کی؟
 نابوده ز بود این و آن هیچ به دست
 حرام است ار شبی بی یاد او خفتم
 زان هیج دوا نمی‌پذیرم

(آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز)

📌 (آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز)

- (۲) گویی رگ جان می‌گسلد زخمۀ ناسازش (مفعول مفاعیل مفاعیلن فعلن)
- (۴) با کم ز خویش هر که نشیند به دوستی (مستفعلن مفاعیل مستفعلن فَعْل)

شب از هجوم خیالت نمی‌برد خوابم
 شب از هجو / م خیالت / نمی‌برد / خوابم
 شب از هجو / م خیالت / نمی‌برد / خوابم
 شب از هجو / م خیالت / نمی‌برد / خوابم
 شب از هجو / م خیالت / نمی‌برد / خوابم

پس ما به جهان چه کار داریم

- (۲) «مفعول مفاعیل مفعولن» = «مستفعلن فاعلات فعلن»
- (۴) «مفعول مفاعیل مفعولن» = «مستفعلن فاعلات مستفعلن»

۳۲۹- وزن کدام بیت با بقیه متفاوت است؟

- (۱) بس که بازار خار و خس گرم است
- (۲) نیک و بد در زمانه ما نیست
- (۳) من خود از حیرت تو خاموشم
- (۴) آن که بیرون از او طیب نداریم

۳۳۰- تقطیع هجایی بیت زیر با کدام بیت یکسان است؟

- «گفته بودی وفا کنم لکن»
- (۱) عشوه بیرون نمی رود ز تنش
  - (۲) گفته بودی که تمامم به وفا
  - (۳) دل نیارامد و هم معذور است
  - (۴) به رخ خویش ننازی چنان

۳۳۱- وزن کدام گزینه «مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن» است؟

- (۱) تا چند کنی کوهی کاو را نبود گوهر؟
- (۲) از درد جگر به شب هجرانش
- (۳) آنان که چو من بی پر و پروانه عشقند
- (۴) درهم شده است کارم و در گیتی

۳۳۲- بیت زیر با کدام گزینه هم وزن است؟

- «رگ به تنم بی شراب ناب نجبید»
- (۱) ترک کجی کن که تیر راست چو گردد
  - (۲) ور چو گیا خشک شوی خوش بسوز
  - (۳) فتنه عشاق کند آن رخ چون روز تو را
  - (۴) هوش برفت گو برو جایزه گو بشو گرو

۳۳۳- کدام گزینه در وزن «مستفعلن مفاعل مستفعلن فعل» است؟

- (۱) می گفت با من هر زمان گر جان دهی یابی امان
- (۲) گفتی که غم همی خورم من خود خورم ولیکن
- (۳) خود نامه خویش آورد از بهر قصاص من
- (۴) از من مدار چشم خموشی که وقت گل

۳۳۴- وزن کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) ای روح سیر عالم امکان چه لازم است؟
- (۲) در مشرب من خلوت اگر خلوت گور است
- (۳) بدرد گفت دولت قاجاری
- (۴) به صبر کوش تو ای دل که حق رها نکند

شاهد گل غریب بازار است
هر چه دیدم ز بد بتر دیدم
حاجت منع و لب گزیدن نیست
دردمان کی شنیده ای که دوا کرد

فراق باشد ز گفته تا کرده»

کی توان موج را ز آب کشید؟
برو ای شوخ که بس مختصری
کنز دلارام چنان نشکید
که من از عشق تو نازنده ام

در کندن کوه آخر فرهاد نخواهی شد
ای بر دل من همه نهیبش بین
جز در حرم جانان پرواز نخواهند
کار که دیده ای که فراهم شد؟

موجم و بال و پرم ز عالم آب است»

گرد به یک حمله از نشانه برآرد
تا که ز سوز تو فروزد ضیا
شهره آفاق کند این دل شبگرد مرا
روز شده است گو بشو بی شب و روز تو بیا

من می برم فرمان به جان آن یار بی فرمان کجا؟
ای گنج شادمانی اندازه ای است غم را
سر خاک ره قاصد فرمان که می آید؟
مشکل کسی خموش کند عندلیب را

- رفتن به پای خویش به زندان چه لازم است؟ (مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن)
بسیار به از صحبت اینای زمان است (مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن)
مرگ اندر آمد از پس بیماری (مستفعلن مفاعیل مستفعلن)
چنین عزیز نگیری، به دست اهرمنی (مفاعل فعلاتن مفاعل فعلن)

🔗 **حواس باشد!** بعضی وزنایی به هم نزدیک و تشبیهشون دخت بیشتری لازم داره.

۳۳۵- وزن کدام گزینه متفاوت است؟

- (۱) اول به هزار لطف بنواخت مرا
- (۲) ای آن که نیافت ماه شبگرد تو را
- (۳) تا از تو جدا شده است آغوش مرا
- (۴) آن سرخقباپی که چو مه پار برآمد

آخر به هزار غصه بگذاخت مرا
از ماه تو تحفه هاست شبگرد تو را
از گریه کسی ندیده خاموش مرا
امسال در این خرقة زنگار برآمد

🔗 **حواس باشد!** هجای اول کلماتی مثل «بیا»، «ریاست»، «دیار» و... پی بود؟ یادرت که نرفته!

۳۳۶- علائم هجایی کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) از غارت چشم اندر این شهر (— U — U — U —)
- (۲) فردا به قیامت گر از این گونه برآیی (— U — U — U —)
- (۳) شمع از سر خود گذشت و آزاد بسوخت (— U — U — U —)
- (۴) یار به یکبار میل سوی جفا کرد (— U — U — U —)

۳۳۷- توضیحات مقابل کدام گزینه، درست است؟

- (۱) آن چنان شد ز رشک روی تو ماه (ناهمسان چهاررکنی است).
- (۲) از فتنه عشق سرکشیدن (همسان سه رکنی است).
- (۳) از صحبت عاشقان آگاه مرو (به همسان دولختی و ناهمسان تقسیم بندی می شود).
- (۴) چشم مسافر چو بر جمال تو افتد (رکن های اول و سوم این مصراع، یکسان است).

۳۳۸- کدام گزینه با بیت زیر هم وزن است؟

- «خرقه نهادم به رهن و باده خریدم»
- (۱) قاصد فرخنده پی از در جانان رسید
  - (۲) پیر خرد گرد جهان گشت بسی در طلبش
  - (۳) طاقت و صبرم نمانده است دگر هیچ
  - (۴) داد می معرفتش آن شکرستان

سبحه فکنم ز دست و جام گرفتم
جان گرانمایه را وقت فداکردن است
هم به کف آورد غرض پیر جهان گشته ما
در شب هجرم چه قدر حوصله باشد؟
مست شدم برد مرا تا به کجاها

۳۳۹- تعداد ارکان کدام گزینه متفاوت است؟

- ۱) آمیختن نگاه دارم از چشمش
- ۲) بر جوانی چه اعتماد که صبح
- ۳) از دل قانع مجسم و تدرّد روزی
- ۴) در شرع شریف اهل غیبت

❁ **حواست باشه!** این هم به شکل دیگه سوال!

۳۴۰- رکن پایانی کدام گزینه متفاوت است؟

- ۱) در علم ظاهری چه کنی عمر خود تباه
- ۲) چشم پوشیده پرده‌دار دل است
- ۳) برق فنا خنده زد خرمن پندار سوخت
- ۴) پاک کن از لوح جهان زنگ من

❁ **حواست باشه!** آله تا این‌جا با دقّت اومده باشی، تستای کنکور هم برات کاری نداره!

۳۴۱- وزن عروضی کدام مورد با سروده زیر یکسان است؟

«به روی شاخه بادام سیب می‌بینی / به روی بوته بابونه لاله‌های کبود»

- ۱) «فیروزه‌های منتشر سرد سردی / آب است و آب و آبی بی‌ابر»
- ۲) «در ظلمت هنگامه ایام سراغی / ز اندیشه عشاق و ز آفاق ستردید»
- ۳) «در هجوم تشنگی در سوز خورشید تموز / پای در زنجیر خاک تفته می‌نالد گون»
- ۴) «بلور شسته هر واژه آن‌چنان آلود / که از رسالت گل خار و خس رواج گرفت»

۳۴۲- وزن کدام سروده در مقابل آن نادرست است؟

- ۱) بر دور دست این ره چشمی در انتظار است (مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن)
- ۲) موجیم و وصل ما از خود بریدن است (مستفعلن فعل مستفعلن فعل)
- ۳) شبی به حلقه درگاه دوست دل بندیم (مفاعیل فاعلاتن مفاعیل فاعلن)
- ۴) از زخم تا ستاره عروچی دوباره بود (مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن فعل)

۳۴۳- وزن کدام بیت با سه بیت دیگر «متفاوت» است؟

- ۱) پاکا منزها متعالی مهبینا
- ۲) آید اندیده ز قرآن دلت و رای حروف
- ۳) آن نفس را که ناطقه گویند بازیاب
- ۴) دیدم بسی زمانه مردآزمای را

۳۴۴- در ابیات زیر چند بیت هم‌وزن‌اند؟

- ❖ بیا و با نفس روشننت به زنده‌دلان
- ❖ حالم چو دلیری است که از بخت بد خویش
- ❖ ساحل جواب سرزنش موج را نداد
- ❖ بس که صیاد جهان با حرف حق دارد عناد
- ❖ همه به بزم وصال تو راه یافته‌اند

۱) سه   ۲) پنج   ۳) چهار   ۴) دو

❁ **حواست باشه!** بعضی وقتا صحبت «فقط به نگاه»، «بفشین به هوا مظهره!»

۳۴۵- وزن کدام بیت با بقیه متفاوت است؟

- ۱) چو می‌توان به صبوری کشید جور عدا
- ۲) قطار عشق کسی را به مقصدی نرساند
- ۳) نمی‌رسند به هم دست اشتیاق تو و من
- ۴) جزای آن‌که نگفتیم شکر روز وصال

۳۴۶- کدام ابیات هم‌وزن هستند؟

- الف) عزّت ز محرمان بر او بیشتر که راست؟
- ب) سرو از آن غصه به بر جامه درید
- ج) هان و هان راه خویش گیر و برو
- د) با یار شرح درد جدایی چه‌سان دهم؟

۱) الف - ج   ۲) ب - د   ۳) ج - د   ۴) الف - د

۳۴۷- کدام گزینه با بیت «ما را که جراحت است خون آید / درد تو چنم که فارغ از دردی» هم‌وزن است؟

- ۱) ای دیبده عاشقان به رویست
- ۲) ای گلبن بوسه‌تان روحانی
- ۳) گویند برو تا برود صحبتت از دل
- ۴) گر سر برود قطعاً در پای نگارینش

۳۴۸- کدام رکن عروضی میان ابیات زیر یکسان است؟

- ❖ خواری جزای پای ز دامن کشیدن است
- ❖ خواه بنالیم و خواه بال فشانیم

۱) مستفعلن   ۲) مفعّلن   ۳) فاعلاتن   ۴) مفعول

(انسانی نوبت اول ۱۴۰۳)

(انسانی خارج ۱۴۰۲)

(آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز)

ای در درون جان و برون از صفات ما
به چشم جان رخ معنی نگر به جای حروف
تا روشننت شود سخن گنج در خراب
سازنده نیست هیچ امیر و گدای را

بیاوران که مسیحای دیگری هم هست
در لشکر دشمن پسری داشته باشد
گاهی فقط سکوت، سزای سبک‌سری است
مرغ حق‌ها را چو حلاجان زند بر دارها
همین منم که مرا جانب تو راهی نیست

۱) سه   ۲) پنج   ۳) چهار   ۴) دو

چرا صبور نباشم که جور یار کشم؟
همیشه حادثه‌ای ناگهان اجازه نداد
که تو همیشه همانی که من همیشه همینم
شب فراق نخفتیم لاجرم ز خیال

دارد کسی که حرمت از ایشان زیاده کیست؟
لاله زمین غم ز سر افکنده کلاه
بر دم مار خفته پا مگذار
چون یک نفس نمی‌شود از وی جدا رقیب

۱) الف - ج   ۲) ب - د   ۳) ج - د   ۴) الف - د

چون روی مجاوران به محراب
مشغول بکردی از گلستانم
ترسم هوسم بیش کند بُعد مسافت
سهل است ولی ترسم کاو دست نیالاید

دریاب اشک از مژه بیرون‌دیده را
صید گرفتار شوق دام ندارد

۱) مستفعلن   ۲) مفعّلن   ۳) فاعلاتن   ۴) مفعول

۳۴۹- پایه آوایی حذف شده بیت زیر، کدام است؟

«ما بی خودان به غفلت خود پی نبرده ایم»

(۱) مفاعِل (۲) مستفعل (۳) فاعلات (۴) مفعول

۳۵۰- وزن کدام گزینه، «ناهمسان سهرکنی» است؟

(۱) منع پرواز از تپش مکنید
(۲) گر شود از خواب من خیال تو محبوس
(۳) بر بتان حسن و جوانی مفروش
(۴) خرقة از آن شد که فروشد به می

حواست باشه! رکن حذف شده، توی این سؤال، فیلی وقتا ربطی به وزن فود بیت نداره.

۳۵۱- رکن حذف شده بیت زیر، کدام است؟

«تا خاک نشان دهیم عرشیم»

(۱) فعلن (۲) مفاعِلن (۳) فاعِلن (۴) مفاعِل

۳۵۲- وزن کدام گزینه متفاوت است؟

(۱) دگر به پند پدر گوش بر نکرد کسی
(۲) بتی که دامن وصلش به چنگم آمده بود
(۳) ز رشک روی تو گل سرخ گشت و کرد عرق
(۴) بیا که از سر رغبت به نام عشق تو کردم

۳۵۳- تعداد ارکان کدام گزینه بیشتر است؟

(۱) سر نهادیم بر پایت از دست دل
(۲) فرصت اگرچه بهر تماشا نیست
(۳) با آتش عشق سوزناکش
(۴) آمد آن نوبهار توبه شکن

۳۵۴- بخش حذف شده، با کدام پایه آوایی کامل می شود؟

«حیف آیدم ..... ز زین که این نگین

(۱) مستفعل (۲) مفعول (۳) فاعِل (۴) فاعلات

۳۵۵- وزن مقابل کدام مصراع ها نادرست است؟

(الف) شعله را چشم همت از شر است (فاعلاتن مفاعِلن فعلن)

(ب) چون ریگ روان نخیزد آواز (مستفعل فاعلاتن مستف)

(ج) هر روز هزار بار می میرد (مفعول مفاعِلن مفاعِلن فعل)

(د) در دامن صحرای ملامت نتوان یافت (مفعول مفاعِلن مفاعِلن فعل)

(ه) ترک چشم مخمورش مست ناتوانی هاست (فاعِلن مفاعِلن فاعِلن مفاعِلن)

(۱) الف - ج (۲) ج - د (۳) ب - ه (۴) ج - ه

۳۵۶- وزن عروضی کدام سروده، با ترانه زیر یکسان است؟

«ای سنگفرش راه که شب های بی سحر / تکبوسه های پای مرا نوش کرده ای»

(۱) «بشنوم بانگ خروسان را ز بام کلبه دهقان / می گریزم از تو تا در دامن صحرا»

(۲) «دیگر این داس خموشی تان زنگار گرفت / به عبث هر چه درو کردید آواز مرا»

(۳) «امشب به پارسایی خود دل نهاده ام / ای آفتاب وسوسه در من غروب کن»

(۴) «بر آن شاخ بلند ای نغمه ساز باغ بی برگی / بمان تا بشنود از شور آواز»

۳۵۷- پایه های آوایی بیت زیر در کدام گزینه به درستی نشان داده شده است؟

ای ماه با که دست در آغوش می کنی»

ای ماه / با که دست / در آغوش / می کنی

ای ماه با / که دست / در آغوش / می کنی

ای ماه / با که دست / در آغوش / می کنی

ای ماه با / که دست / در آغوش / می کنی

(۱) الف - ب (۲) الف - د (۳) ب - ج (۴) ج - د

«دستم نمی رسد که در آغوش گیرمت

(الف) دستم نمی / می رسد که / در آغوش / گیرمت

(ب) دستم نمی / رسد که / در آغوش / گیرمت

(ج) دستم نمی / می رسد که / در آغوش / گیرمت

(د) دستم نمی / رسد که / در آغوش / گیرمت

(۱) الف - ب (۲) الف - د (۳) ب - ج (۴) ج - د

۳۵۸- پایه های آوایی در کدام گزینه نادرست است؟

(۱) ای کوه سپیدسر درخشان شو: ای کوه سد / پید سر د / رخشان شو

(۲) از بهر خدای تا کی این هجران: از بهر / خدای تا / کی این هجران

۳۵۹- در پایه های آوایی کدام بیت، تعداد هجاها به ترتیب «۴، ۴، ۴، ۱» است؟

(۱) خرما خدای بندگانی که مست از

(۲) تمام روز اگر بی تفاوتم اتما

(۳) از من بگریزد که می خورده ام امروز

(۴) دوست به هیچم فروخت با همه زاری

(۲) سر دیوانگی سلامت باد: سر دیوا / نگی سد / لامت باد

(۴) مکن ای دل که عشق کار تو نیست: مکن ای دل / که عشق کار / تو نیست

دست نیاز اجنبیان را به دامن اند

شبنم قرین شکنجه قرین بیداری است

با من منشینید که دیوانه ام امشب

یافروشی در این زمانه همین است

(انسانی ۱۴۰۲)

۳۶۰- وزن بیت «ایزد نیافرید هنوز آن دل / کاندر جهان درآمد و خرم شد» با کدام بیت یکسان است؟

پرهیز کن مگرد به پیرامنش
آن را که خلق و خوی حسن نیست
قلبی که گریه در رمه افکن شد
یک ذره بر تو بار ندیده

(۱) بر روی بی خرد نبود شرم و آب
(۲) نام از حسن نهند چه حاصل
(۳) از قلب خود رسید به من این زخم
(۴) گردون تو را عیار گرفته

۳۶۱- ابیات کدام گزینه وزن مشترکی دارند؟

هر بار چو جان به کار می آیی
از من فزون کنی بت من دوری
خاطر ز مراد خود بپرداز
ز اقبال که پیش خیز ابدار است
کاندر دو جهان تو را امام است

(الف) روز از دو هزار بار می آیی
(ب) چون بیندم به خویش فزون مشتاق
(ج) خواهی به مراد دوست باشی
(د) کوتاه نظری است خوشدلی کردن
(ه) خامش کن و پیر عشق را باش

(۱) الف - ج (۲) ب - د (۳) الف - ه (۴) ج - ه

۳۶۲- کدام ابیات هم وزن هستند؟

در جهان جز من این خطا که کند؟
حصار کردن قدس است بهر کشتن یحیی
وگر تن است به دل می کشد جفای تو را
وگر نه مثل «عرفی» ننگ عشق است
صد چو محمود را غلام ایاز

(الف) دادن دل بدو صواب نبود
(ب) خراب گشتن ملک است دل شکستن عاشق
(ج) اگر دل است به جان می خرد هوای تو را
(د) مگس را حسرت پروانگی سوخت
(ه) عشق سلطان قاهر است و کند

(۱) الف - ج (۲) ب - ج (۳) د - ه (۴) الف - ه

۳۶۳- وزن مقابل چند بیت، نادرست است؟

صورت خویش مگر به دیده معنی
بیار باده و بشنو نوای مرغ سحرخیز
یار غارم ز دست می برود
نشنید مرغی تو این نیز بگذرد
کز جام غرض می مصفاست

عقل تصوّر نمی کند که توان دید
نشست شمع سحر ای چراغ مجلسیان خیز
بخت بنگر که پای بر دم مار
آمد دلم به کوی تو نوید بازگشت
مقصود تویی مرا ز هستی

(۱) چهار (۲) سه (۳) یک (۴) دو

حواست باشه! بعد از شمارش تعداد، در انتخاب گزینه صحیح دقت کن!

۳۶۴- وزن چند بیت «ناهمسان» است؟

بر من مرحوم قول دشمن ملعون
ما چهره ز غم نمی خراشیم
که احتمال ندارم ز دوستان ورقی گل
زیرا که رستخیز من اندر قیام اوست
مخواه چشم من این گونه ناظرت باشد

رحم کن ای شهریار عادل و مشنو
هر کس بد ما به خلق گوید
مرا رسد که بر آرم هزار ناله چو بلبل
آن قامت است نی به حقیقت قیامت است
بگو بگو که بدانم چه بر تو می گذرد

(۱) سه (۲) یک (۳) چهار (۴) دو

۳۶۵- در ابیات زیر چند بیت هم وزن وجود دارد؟

چون نیست از او دمی شکیبایی
غیر تو کلوخ و سنگ خارا
صد دل به فدا باید آن جان بقایی
آن چشمه زندگی کجا دیدی؟
رخ زر زند از بهر چنین سیمبری را

فرصت ز کجا که تا کنی لا حول؟
اندر دل ما تویی نگارا
دلنگ همی داند کان جای که انصاف است
زین نوع که مات کرد دل هارا
در هدیه دهد چشم چنان لعل لبی را

(۱) دو (۲) سه (۳) چهار (۴) پنج

۳۶۶- وزن کدام گزینه علاوه بر ناهمسان بودن، به دو صورت تقسیم بندی می شود؟

پرکهنه شد تیمم اکنون وضو به دریا
صبح از دو نفس فرصت بر خود چه قدر خندد
ای شمع شب است روز ما هم
ای سنگ تا کی داشتن آینه پنهان در بغل

(۱) ما را ز گرد این دشت عزمی است رو به دریا
(۲) سامان طرب سهل است زین نقش که ما داریم
(۳) وقت است کنیم گریه با هم
(۴) دارد گدا از غفلت بر خود نظر واکردنی

۳۶۷- کدام گزینه رکن داخل کمانک را ندارد؟

آینه به عکس آشنا بود (فاعلاتن)
گر مرد قدرتی دلت از بند کین گشا (مفاعله)
از کسب یقین عشق توان کرد هوس را (فعل)
مور اگر پر بر آورد مگس است (فعلن)

(۱) دل نیز نشد دلیل تحقیق
(۲) افسانه های بیژن و رستم به طاق نه
(۳) دل مایل تحقیق نگردید و گرنه
(۴) سفله با جاه نیز هیچ کس است

۳۶۸- با توجه به ابیات زیر، کدام گزینه نادرست است؟

این سوخته را سوخته تر می نتوان کرد
و انگشت نمای اهل طاماتیم

گفتی چو بسوزم جگر آن تو باشم
انگشت زنان کوی معشوقیم

(۱) در هر دو بیت، رکن «مفاعله» وجود دارد.
(۲) یکی از ابیات به صورت هسان و ناهمسان تقسیم بندی می شود.
(۳) تعداد پایه های ابیات، متفاوت است.
(۴) در یکی از ابیات، رکن «فاعلاتن» وجود دارد.

۳۶۹- کدام گزینه را می‌توان هم به شکل همسان و هم به شکل ناهمسان تقطیع کرد؟

- (۱) مشک از هلال انگیختی وز لاله عنبر بیختی
- (۲) تا چند کنیم از تو قناعت به نگاهی
- (۳) حسنی که بود در عشق بی طعنه و بهتان نیست
- (۴) از بسوی بهار و فلز فروردین

حواست باشه! هرپی عروض سماعی خودت رو تقویت کنی، کارت راحت تر می‌شه!

۳۷۰- بخش حذف‌شده بیت زیر با کدام علائم هجایی کامل می‌شود؟

- «گفتم که با تو ..... بیان کنم»
 (۱) «_ _ _ _ _» (۲) «_ _ _ _ _»
 (۳) «_ _ _ _ _» (۴) «_ _ _ _ _»

۳۷۱- در کدام ابیات، رکن «فاعلن» وجود دارد؟

- (الف) گرچه ما بندگان پادشاهیم
 (ب) گر زلف سیاهت را من مشک ختا گفتم
 (ج) گرچه وصالش نه به کوشش دهند
 (د) غفلت حافظ در این سراچه عجب نیست
 (ه) حافظ هر آن که عشق نورزید و وصل خواست
- (۱) الف - ب (۲) ج - ه (۳) د - ه (۴) الف - د

حواست باشه! گاهی باید حواست به هر دو وزن به بیت باشه.

۳۷۲- رکن سوم کدام گزینه، نادرست مشخص شده است؟

- (۱) سایه افکند حالیا شب هجر
 (۲) نخته‌ام ز خیالی که می‌پزد دل من
 (۳) گو نام ما ز یاد به عمدا چه می‌بری
 (۴) بر سینه ریشش درمندان
- (۱) فاعلن (۲) مفعولن (۳) فاعلن (۴) مفعولن

۳۷۳- کدام بیت ناهمسان، رکن سه‌هجایی ندارد؟

- (۱) نشنیدیم بسوی زنده‌دل
 (۲) حق است آینه این‌جا، خیال ما و تو چیست
 (۳) عمر گرنامه‌ای در بیخ تلف شد
 (۴) وقت است کنیم گریه با هم

۳۷۴- در کدام ابیات، رکن «فع» وجود دارد؟

- (الف) عشقت چو درآمد ز دلم صبر به در شد
 (ب) آن عقل که برد نام بالایش
 (ج) سوزن امید من به دست قضا بود
 (د) در غم‌سرای عاریت از شادی
 (ه) بازوی زین‌العابدین اندر طناب است
- (۱) الف - ب (۲) ج - د (۳) ج - ه (۴) ب - د

۳۷۵- در بیت زیر، کدام پایه آوایی وجود ندارد؟

- «از روز عیان تـــــــری و جوینـــــــده»
 (۱) مفاعلن (۲) مستفعل
 (۳) مفاعلاتن (۴) فاعلاتن

۳۷۶- با توجه به ابیات زیر، کدام گزینه درست است؟

- ❖ ز بس به کشتن من تیغ مایل افتاده است
 ❖ بر خاطر نازکش گران آید
 (۱) هر دو بیت، همسان هستند.
 (۲) هر دو بیت به دو صورت تقسیم‌بندی می‌شوند.

۳۷۷- رکن مشترک ابیات زیر کدام است؟

- ❖ معشوق دل ببرد و همی قصد دین کند
 ❖ رو که چنین خواهم که تن زنی ای وصل
 ❖ با هیچ کس نگشت خرد هم‌ره
 (۱) فاعلاتن (۲) مفعول
 (۳) مستفعل (۴) فاعلن

۳۷۸- کدام گزینه به دو شکل همسان و ناهمسان تقسیم‌بندی هجایی می‌شود؟

- (۱) صبا به سبزه بیاراست دار دنیا را
 (۲) آن شوخ‌دیده دیده چو بر هم نمی‌زند
 (۳) در مغرب زلف عرض داده
 (۴) بر چهره عیان گشت به یکبار ضمیرم

۳۷۹- رکن حذف‌شده بیت زیر کدام است؟

- «دانی که چیست آن بشنو از من»
 (۱) مستفعلن (۲) مفعول
 (۳) مستفعل (۴) فاعلاتن

رادی و ..... ک ..... آزاری

- (۱) مستفعل (۲) مفعول
 (۳) مستفعل (۴) فاعلاتن

(انسانی ۱۴۰۲)

۳۸۰- در کدام بیت، وزن هسان و ناهمسان «هر دو» یافت می‌شود؟

- ۱) از پای فتادیم چو آمد غم هجران
- ۲) خود کرده بود غارت، عشقش حوالی دل
- ۳) عیب دگران نگویم این بار
- ۴) ساقی بده ز جام جم ارباب شوق را

(انسانی ۱۴۰۲)

۳۸۱- وزن مقابل کدام مصراع «درست» است؟

- ۱) من از سطح سیمانی قرن می‌ترسم (فعولن فعولن فعولن فعُل)
- ۲) دورها آوایی است که مرا می‌خواند (فاعلاتن فعْلن فعلاتن فع)
- ۳) فریادشان توج شط حیات بود (مستفعِلن مفاعِلْ مستفعِلْ فعْل)
- ۴) گونه شب شسته بود از گریه مهتاب (فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فع)

(آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز)

۳۸۲- کدام بیت را نمی‌توان به دو شکل دسته‌بندی هجایی کرد؟

- ۱) صبح است کمان‌کش اختران را
- ۲) آن جرم پاک چیست چو ارواح انبیا
- ۳) ای مرهم ریش و مونس جانم
- ۴) خواب خوش من ای پسر دستخوش خیال شد

(آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز)

۳۸۳- وزن کدام گزینه به دو صورت هسان و ناهمسان، تقسیم‌بندی هجایی می‌شود؟

- ۱) دانم که فارغی تو از حال و درد سعدی
- ۲) سراسر در این سودا چون حلقه‌زن بر در
- ۳) وقت است اگر از پای درآیم که همه عمر
- ۴) می‌گویند و جان به رقص می‌آید

۳۸۴- ابیات همه گزیننه‌ها وزن «ناهمسان» دارند، به جز بیت .....

- ۱) دل را و شوق را و توان را
- ۲) خیال عشق روی تو اگر زمین بوزد
- ۳) برد و برد هر چه بیند و دید
- ۴) گر تو به تیغ زنی خلاص نباشد

حواست باشه! دوباره می‌گم: بعضی بیتا دوتا وزن دارن.

۳۸۵- در بیت زیر کدام پایه‌های آوایی تماماً وجود دارد؟

- «اجزای ما چو صبح نفس پرور است و بس»
 ۱) «فاعلاتن» - «مفعولن» - «مفاعِلْ» - «فَعْل» - «مفاعِلْ» - «فاعِلن»
 ۲) «مفعول» - «مفاعِلن» - «مفعولن» - «فَعْل» - «فاعِلن» - «مفاعِلْ»
 ۳) «مفعول» - «مفاعِلن» - «مفعولن» - «فَعْل» - «فاعِلن» - «مفاعِلْ»
 ۴) «فاعلاتن» - «مفعولن» - «مفاعِلْ» - «فَعْل» - «فاعِلن» - «مفاعِلْ»

۳۸۶- در کدام ابیات، پایه آوایی «فاعلاتن» وجود دارد؟

- الف) مردی که بدین صفت رسیده است
- ب) چندان که رفت راه به آخر نمی‌رسید
- ج) صبح رخت تا ز جیب حسن برآمد
- د) تا بوی مشک زلفت پرمشک کرد جانم
- ه) نتوان گفت که هندوی بصر

- ۱) الف - ب - ج
 ۲) ب - ج - د
 ۳) الف - د - ه
 ۴) ج - د - ه

۳۸۷- در کدام گزینه، رکن «مفاعِلْ» وجود دارد؟

- ۱) جانانم جان ز تو زیرا که تو ترکی
- ۲) عشق آمد و آتش بی به دل درزد
- ۳) از اصل کار، جان تو کی باخبر شود؟
- ۴) گر در صف دینداران دیندار نخواهم شد

۳۸۸- در بیت زیر کدام پایه‌های آوایی وجود دارد؟

- «آهیم به دلش نکرد تأثیری»
 ۱) «فاعلاتن» - «مفعولن» - «مفاعِلْ» - «فَعْل» - «مفاعِلْ» - «فاعِلن»
 ۲) «مفعول» - «مفاعِلن» - «مفعولن» - «فَعْل» - «فاعِلن» - «مفاعِلْ»
 ۳) «مفعول» - «مفاعِلن» - «مفعولن» - «فَعْل» - «فاعِلن» - «مفاعِلْ»
 ۴) «مفعول» - «مفاعِلن» - «مفعولن» - «فَعْل» - «فاعِلن» - «مفاعِلْ»

۳۸۹- وزن مقابل چند مصراع نادرست است؟

- ❖ از عشق نفس‌زدن حرام است (مستفعِلْ فاعلاتنْ مستف)
- ❖ به خطا گر کشیدمت سر زلف (فاعلاتنْ مفاعِلنْ فعِلنْ)
- ❖ هر شب ز جور چرخ بلایی دگر رسید (مفعولْ فاعلاتنْ مفاعِلْ فاعِلنْ)
- ❖ اگر ز زلف توام حلقه‌ای به گوش رسد (مفاعِلنْ فاعلاتنْ مفاعِلنْ فعِلنْ)
- ❖ چون نرسد دست من به جز به فغانی (مفعولنْ مفعولنْ مفتعلنْ فع)
- ❖ از بس که بریخت مشک از زلفش (مستفعِلْ فاعلاتنْ مستفعِلْ)

- ۱) چهار
 ۲) سه
 ۳) دو
 ۴) یک

۳۹۰- وزن مصراع‌های کدام گزینه تماماً درست است؟

- الف) بر روزن دل مقیم بنشستم (مفعولْ مفاعِلنْ فعولنْ)
- ب) گر نشوی آشنای او تو در این غار (مفعولنْ فاعلاتنْ مفتعلنْ فع)
- ج) به هیچ جای نشانی نداد هیچ کس از تو (مفاعِلنْ فاعلاتنْ مفاعِلنْ فعِلنْ)
- د) تا کی ز رد و قبول دُردی بیار که من (مفعولْ فاعلاتنْ مفاعِلنْ فاعِلنْ)
- ه) عقلی که جهان کمینه سرمایه اوست (مستفعِلْ فاعلاتنْ مستفعِلْ فع)
- و) خبرت هست که خون شد جگرم (فاعلاتنْ فاعلاتنْ فعِلنْ)

- ۱) الف - ب - ج
 ۲) ب - ه - و
 ۳) ج - و - ه
 ۴) ب - د - ه

۳۹۱- با توجه به ابیات زیر، کدام گزینه نادرست است؟

- ◇ مرغی است دلم طرفه که بر دام تو زد عشق
- ◇ از من شب هجر می پرسید حباب
- (۱) هر دو بیت، چهاررکنی هستند.
- (۳) رکن دوم هر دو بیت، یکسان است.

۳۹۲- رکن حذف شده کدام گزینه، نادرست است؟

- (۱) چون به تو دارم امید روی مگردان ز من
- (۲) در راه تـو اـنـتـوـری تـو
- (۳) چون همه عالم ..... روی تو دارد
- (۴) ..... بر کنار ز تیمار روزگار

۳۹۳- با توجه به دو بیت زیر، کدام گزینه نادرست است؟

- ◇ معشوقه دگر گرفت و دیگر شد
- ◇ زیراکه رستگار بدان گردی

- (۱) هر دو بیت، سه رکنی هستند.
- (۳) در رکن دوم با هم اختلاف دارند.

۳۹۴- وزن چند بیت، «ناهمسان» است؟

- ◇ زان که چون آفتاب مشهور است
- ◇ ای از تو هزار فتنه بر پای
- ◇ صبا به هر شکن از زلف او که تاب دهد
- ◇ غم ره مده به خویشتن ار وقت خوش نماند
- ◇ در پس آزادگان به هیچ طریقی
- ◇ مهارت در سخن دارم ولی نتوان

- (۱) دو
- (۲) سه

۳۹۵- در بیت زیر، کدام پایه های آوایی به طور کامل وجود دارد؟
«زنهار مخواه از جهان زنهار

- (۱) «مستعلن»، «فاعلاتن»، «مستفعل» (۲) «مفعول»، «مفاعیلن»، «فعل» (۳) «فاعلاتن»، «مفعولن»، «مفاعیلن» (۴) «مفاعیلن»، «مفعول»، «مفعولن»

۳۹۶- کدام مصراع ها هم وزن هستند؟

- (الف) ای کرده قال وقیل تو را شیدا
- (ج) بگریست، اوفتاد به رخسارش اشک او
- (ه) چون در جهان نگه نکنی چون است
- (۱) الف - ب
- (۲) ج - د

خود عشق چنین مرغ به دامت نرسانید
دریای غم، کدام آرام و چه خواب؟
(۲) یکی از ابیات به هسان و ناهمسان تقسیم بندی می شود.
(۴) رکن سوم هر دو بیت «مستفعل» است.

- ..... پیش از این چون نه چنین کرده ای (مفعولن)
- عمری است که تا ز سر قدم دارد (مفعولن)
- روی ز رویت بگوو چگونه بتابم (فعلولن)
- تا داشت روزگار تو را در کنار ما (مفعولن)

دل هر چه کند دگر نمی گیرد
امید رسـتـگـاری اگـر داری

- (۲) رکن «مفاعیلن» در هر دو بیت وجود دارد.
- (۴) رکن «فاعلاتن» فقط در یک بیت وجود دارد.

آن چه گفتند زیرکان زین پیش
بنشین و قبای بسته بکشای
شکست عنبر سارا و مشک ناب دهد
زیراکه وقت فوت شد اما خوشی به جاست
پیش کسان بد مگو که نیک نباشد
ز تاب آتش فکرت جگر تفتن

- (۳) چهار
- (۴) پنج

کاین سفل به کس نداد زنهاری

- (۳) «فاعلاتن»، «مفعولن»، «مفاعیلن» (۴) «مفاعیلن»، «مفعول»، «مفعولن»

- (ب) بر وعده مرا شکیب فرمایی
- (د) دل تنگ مدار ای ملک از کار خدایی
- (و) لطمه به صورت زد از خجالت خود ماه
- (۳) الف - ه
- (۴) د - و

حواست باشه! ببین! کلاً تستای شمارشی خیلی دقت می توان؛ خصوصاً آله سوال سفت هم باشه.

۳۹۷- چند مصراع از مصراع های زیر، در وزن «ناهمسان» سروده شده است؟

- ◇ در دست توست این دل در خون تپیدنی
- ◇ پیش تقوای عیان جرم نهان را چه کنم؟
- ◇ برق جمالی بجست خرمن خلقی بسوخت
- ◇ در بهارش از خزان ما خبر نداشت
- ◇ معاشران گره از زلف یار باز کنید
- ◇ گنگ شود مدعی ز رشک کلام

- (۱) سه
- (۲) چهار
- (۳) پنج
- (۴) شش

۳۹۸- در گزینه ..... بیتی آمده که به دو صورت (یک بار هسان و یک بار ناهمسان) دسته بندی هجایی می شود.

از چشم زخم مدعیان در امان بمان
عشقاق نمی خسبند از ناله پنهانم
من هم نفسست بودم و تو همسفر من
از نعمت روزگار درد اسست

- (۱) اسفند دود می کند عشق هر سحر
- (۲) در خفیه همی نالم وین طرفه که در عالم
- (۳) آن گونه پرم از تو که انگار از آغاز
- (۴) چیزی که گرفته خاطر ما

۳۹۹- وزن چند بیت، «ناهمسان» است؟

- ◇ بالای خوشت بلای جان است
- ◇ مرا چه کار به دیدار مهوشان زمانه؟
- ◇ گر بکشند از گناه عشق تو ما را
- ◇ در دل آن ماه چه بودی اگر
- ◇ در گذرگاه وی از کثرت خلق
- ◇ ای زلف دلبر من پر بند و پر شکنی

- (۱) دو
- (۲) سه

وقتی که نباشدم در آغوش
که با وجود تو فارغ ز سیر روی زمینم
باز نگردیم از این طریق که هستیم
آه «فروغی» اثری داشتی؟
بسته شد راه تماشای به من
گاهی چو وعده او گاهی چو پشت منی

- (۳) چهار
- (۴) یک

۴۰۰- در کدام گزینه، رکن‌های «فاعلاتن» و «فعل» وجود دارد؟

- (۱) با دل پر خون زبان شکوه نداریم
- (۲) ده در شود گشاده، شود بسته چون دری
- (۳) آتش به تو دست یافت آخر
- (۴) این نقطه خاموشی در حرف نمی‌گنجد

۴۰۱- چند مصراع به دو صورت «ناهمسان» تقسیم‌بندی می‌شود؟

- (۱) سه
  - (۲) یک
  - (۳) چهار
  - (۴) دو
- ♦ دریا بغل گشاده به ساحل نهاده روی
♦ هم‌طالع ببیدیم در این باغ که باشد
♦ خوش آن که به گوشه‌ای نشیند
♦ لطف بتان جان‌گداز تر ز عتاب است
♦ جنون به بادیه پرورده چون سراب مرا

۴۰۲- با توجه به بیت زیر، کدام گزینه درست است؟

- «دیدنی که پای از خط فرمان برون نهادی»
(۱) رکن‌های دوم و چهارم شبیه هم نیست.
(۲) بیت به صورت همسان و ناهمسان تقسیم‌بندی می‌شود.
(۳) در بیت، رکن «فاعلاتن» وجود ندارد.
(۴) در بیت، رکن «فعولن» وجود ندارد.

سؤالات ترکیبی

۴۰۳- وزن بیت زیر کدام است؟

- «اگر آن نازنین رود به تماشای رنگ گل»
(۱) «فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن»
(۲) «مفاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن»
(۳) «مفاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن»
(۴) «مفاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن»

۴۰۴- وزن کدام گزینه «ناهمسان» است؟

- (۱) با آن که بس نازنینی با جان عاشق به کینی
- (۲) جوهر آن آینه چون کس ندید
- (۳) وصل او گوهر بحری است شگرف
- (۴) رستم به هزار سال چون زالی

❖ **حواس‌باشه!** پند پور وزن همسان داشتیم؟ تک پایه و...

۴۰۵- وزن همه ابیات زیر، به جز ..... از پایه‌های آوایی «همسان» ساخته شده است.

- (۱) دست به طره وای نیست که برفشانمش
- (۲) عادت ابروی توست فتنه در انداختن
- (۳) وحدت جمعم نه لامکان نه مکانم
- (۴) همدم عیسی نفسی با دل آگاه شدم

❖ **حواس‌باشه!** نگلی صورت سؤال مبهمه‌ها! سؤال کنکوره.

۴۰۶- همه ابیات زیر را می‌توان به دو گونه دسته‌بندی هجایی نمود و وزن دوری به دست آورد، به جز ..... .

- (۱) امروز چرخ را ز مه ما تحیر است
- (۲) در من بدمی من زنده شوم
- (۳) سوز تو کجا گیرد در خرمن هر خامی؟
- (۴) با چرخ گردان تیره هوایی

(آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز)

(انسانی ۱۴۰۳)

❖ **حواس‌باشه!** به تست فُلا قانَه فُوشِگل

۴۰۷- در کدام گزینه با افزودن یک هجا به انتهای بیت، وزن «دوری» به دست می‌آید؟

- (۱) پیش شما دوزخم اگر چه بهشتم
- (۲) کردم خطر و بر سر کوی تو گذشتم
- (۳) نه عدل بود نمودن خیال وصل و ربودن
- (۴) به صورت تو بتی کم‌تر آفریده خدا

۴۰۸- در ابیات زیر چند بیت هم‌وزن وجود دارد؟

- ♦ عشق خداوند شمس دین که به تبریز
- ♦ بی تو به سر می‌نشود با دگری می‌نشود
- ♦ عشق فروخت آتشی کآب حیات از او خجل
- ♦ ای که به هنگام درد راحت جانی مرا
- ♦ عشق تو اندر خور ما شوق تو اندر بر ما

- (۱) دو
- (۲) سه
- (۳) چهار
- (۴) پنج

۴۰۹- با توجه به ابیات زیر، کدام گزینه درست است؟

- ♦ گر مرا در حرمت راه دهند
- ♦ در عشق هر آن دعا که کردم
- (۱) وزن هر دو بیت، ناهمسان است.
- (۲) در هر دو بیت، رکن «مفاعلن» وجود دارد.
- (۳) در هر دو بیت، رکن سه‌هجایی وجود دارد.
- (۴) هر دو بیت به دو صورت تقسیم‌بندی می‌شود.

ره به نامحررم و محرم ندهم
یک جا همه مستجاب دیدم

(آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز)

۴۱۰- در ابیات زیر، وزن چند بیت به ترتیب، «همسان» و «ناهمسان» است؟

- ♦ بیا و دامن همت به دست نفس مده
- ♦ طلعت خورشید و شست یا قمر است این
- ♦ بادپیمایی که جم را خاک ره پنداشتی
- ♦ از خواب نمی‌شکبیت چشم
- ♦ دلبران عاشق کشند امانه چندان
- (۱) دو - سه
- (۲) چهار - یک

برو نگیں سلیمان به اهرمن مسپار
پسته شکرشکنت یا شکر است آن
بر من از دیوانگی هر دم کمینی می‌گشود
بیمار همیشه خواب خواهد
بیدلان انده خورند امانه چندین

(۳) یک - چهار (۴) سه - دو

(انسانی قارچ ۱۴۰۳)

۴۱۱- کدام ابیات را به ترتیب، می‌توان به دو شکل دسته‌بندی هجایی کرد و در هر دو شکل وزن «دوری» می‌شود؟

- (الف) گذشتم از تو که ای گل چو عمر من گذرانی
- (ب) تا کی چو شمع گریم ای گل در این شب تار
- (ج) وقت است که بنشین و گیسو بگشایی
- (د) چون کوه نشستم من با تاب و تب پنهان
- (ه) غم اگر به کوه گویم بگریزد و بریزد
- (۱) الف - د
- (۲) ب - ه

چه گویمت که به باغ بهشت گم‌شده مانی
چون صبح نوشخندی تا جان دهم به بویت
تا با تو بگویم غم شب‌های جدایی
صد زلزله برخیزد آن‌گاه که بر خیزم
که دگر بدین گرانی نتوان کشید باری

(۳) ب - د (۴) ج - ه

۴۱۲- رکن تکراری ابیات زیر کدام است؟

- ♦ ای نورسیده سبزه که آبت ز سر گذشت
- ♦ نقد که گم کرده‌ایم از چه از آن فارغیم؟
- ♦ چیسیت چنین مست‌شدن وانگهی
- (۱) مفتعلن
- (۲) مفعول

گر سرگذشت خویش ز ما بشنوی رواست
خواجه که نقد آن اوست از سر تاوان نرفت
با من بیچاره برآویختن

(۳) فاعلن (۴) فاعلات

حالا وقت آزمون

برای جمع‌بندی و ارزشیابی درس ۱۱ پایه یازدهم و درس ۲ پایه دوازدهم به آزمون شماره ۲ مراجعه کنید. این آزمون در جلد ضمیمه به صورت چاپی و با اسکن QR Code کتاب به صورت تعاملی در دسترس است.

فصل دوم

آرایه‌های ادبی

در این فصل، سؤالات مربوط به دروس آرایه هر سه پایه را به همان ترتیبی که در کتاب‌های درسی آمده، ملاحظه می‌کنید. سؤالات هر درس، با سطح ساده شروع و رفته‌رفته سخت‌تر می‌شود. خط‌چینی که بعد از هر چند سؤال می‌بینید، نشانه این است که سؤالات بعد از آن، یک درجه دشوارتر خواهد شد. بعضی سؤال‌ها هم خیلی دشوارند که کنارشان علامت گذاشته‌ایم. وقتی سراغ این سؤال‌ها بروید که خوب به مباحث آرایه مسلط شده باشید. (هالا یه سعی و قضا اشکالی نداره ها! 🙄)

اما نکته مهم این است که سؤالات هر درس را به سه بخش تقسیم کرده‌ایم: **اول**، «سؤالات انحصاری» درس است که در آن، صرفاً همان آرایه‌های درس مورد نظر، بررسی شده است. **دوم**، «سؤالات ترکیبی با قبل» که تمام آرایه‌هایی را که تا آن درس خوانده‌اید، در بر می‌گیرد. **سوم**، «سؤالات ترکیبی با بعد» که مطابق جدول زیر است:

شماره درس	درس ۳	درس ۶	درس ۹	درس ۱۲	درس ۳	درس ۶	درس ۹	درس ۱۲	درس ۳	درس ۶	درس ۹	درس ۱۲
پایه دهم	پایه دهم	پایه دهم	پایه دهم	پایه دهم	پایه دهم	پایه دهم	پایه دهم	پایه دهم	پایه دهم	پایه دهم	پایه دهم	پایه دهم
آرایه‌های ترکیبی با بعد	الف	الف	الف	الف	الف	الف	الف	الف	الف	الف	الف	الف

گروه الف: آرایه‌های واج‌آرایی، واژه‌آرایی، جناس، اشتقاق، تشبیه، مجاز، استعاره، کنایه، مراعات نظیر، تلمیح و تضمین

گروه ب: آرایه‌های لفظی و نشتر، تضاد و تناقض

گروه ج: آرایه‌های اغراق، ایهام و ایهام تناسب

گروه د: آرایه‌های حسن تعلیل، حسن آمیزی و اسلوب معادله

اما فلسفه این کار چیست؟ این ترکیب برای این است که از همان ابتدا با سؤالاتی در حد کنکور. و گاهی کمی بالاتر از آن. مواجه شوید و مجبور نباشید کلی تست هدر بدهید تا به سؤالات اصلی برسید و **راستش این مهم‌ترین فرق کتاب ما با کتاب‌های دیگره س!** 🙄

شماره سؤالات ترکیبی با قبل را با رنگ آبی و شماره سؤالات ترکیبی با بعد را با رنگ قرمز برایتان مشخص کرده‌ایم. و نکات پایانی:

- ۱ پیش از تست زنی، درس‌نامه را از جلد دوم کتاب با دقت بخوانید.
- ۲ هر جا اشکال داشتید، به پاسخ‌نامه تشریحی مراجعه و رفع اشکال کنید.
- ۳ از پاسخ‌برگ انتهای کتاب برای تست زنی استفاده کنید تا کتابتان برای مراجعات بعدی قابل استفاده باشد.
- ۴ در آزمون‌های تعاملی که در خلال سؤالات مشخص شده، شرکت کنید.
- ۵ برای آموزش «روش پاسخ‌گویی به سؤالات آرایه‌های ادبی کنکور» به صفحات مروننامه انتهای همین کتاب مراجعه کنید.

۱ چه خبرا؟! دوستان، یادتونه که توی درس نامه تشبیه تاکید و الزام زیادی داشتیم واسه یادگیری کامل تشبیه و انواعش و سایر ریزه کاری هاش، حالا همون قدر تاکید داریم تو کاربرد اون نکات توی این سؤالا. تشبیه، آرایه مطمئنه برای رد و اثبات گزینه ها، به شرطی که بهش مسلط باشی و لازمه تسلط توی تشبیه هم، مطالعه کامل و دقیق درس نامه و بعد هم بررسی این سؤالاست. تشبیه همیشه پای ثابت کنکوره، طوری که بارها شده ارزش توی یه آزمون، دوتا سؤال به صورت تک آرایه ای اومده، حالا یا فقط تشبیه و تعداد تشبیه رو خواستن، یا انواع تشبیه یا ارکان و پایه های تشبیه رو؛ پس موضوع خیلی جدیه. ما تمام حالاتی رو که بخوان از تشبیه سؤال بدن با نمونه های تألیفی و سراسریش و البته با پاسخ دقیق و کامل براتون آوردیم. این سؤالی تشبیه و این دقت و هفت والای شما؛ بفرمایید ...!

۹۳۷- در کدام یک از ابیات زیر، آرایه تشبیه وجود ندارد؟

در فراقش شمع گردون را بسوزد آه من
بیا و بر دل من بین که کوه الوند است!
چو ماه روزه به پایان رسید عید شود
دوستان! از راست می رنجد نگارم، چون کنم؟

(۱) مهر وصلت گر نتابد بر دلم ای ماه من
(۲) فراق یار که پیش تو کاه برگی نیست
(۳) چو غوره رست ز خامی خویش شد شیرین
(۴) قامتش را سرو گفتم، سر کشید از من به خشم

۱ حواست باشه! آگه ابیات رو مرتب کنی، ارکان تشبیه زودتر معلوم می شن. ضمناً حواست به کلماتی مثل «به جز» و «به استثنای» که توی صورت سؤال میان هم باشه.

۹۳۸- در همه ابیات، همه ارکان تشبیه یافت می شود، به جز .....

گفتا که رنگ و بوی ازو بُرده مشک ناب
گفتا عجب نباشد باریدن از سحاب
کزو نور تجلی آشکار است
چرا امشب جهان چون لاله زار است؟

(۱) گفتم چو مشک گشت دو زلفت به رنگ و بوی
(۲) گفتم سحاب وار ببارم ز دیده خون
(۳) زمین گویی تو امشب کوه طور است
(۴) گر از فصل زمستان است بهمن

۹۳۹- در همه ابیات به جز ..... «ادات تشبیه» وجود دارد.

ز چشم بسته برآید چو اشک، نور نظر
چون به من آن سرو خرامان رسید
که آشنایی و بیگانگی وار می گذری
بستگی چون زود از قفل، کلید است این جا

(۱) به شوق دیدن روی بهشت آیینت
(۲) سایه صفت پست شدم زیر پاش
(۳) جراحی به جز این نیست آشنایان را
(۴) غنچه واشده مشکل که دلی نگشاید

۹۴۰- کدام بیت، فاقد «تشبیه» است؟

این نه هاله است که بر گرد قمر گردیده است
ساده لوحی که به خورشید تو را سنجیده است
گل بی درد به روی که دگر خندیده است؟
هر که را فکر سر زلف به هم پیچیده است

(۱) ماه از شرم عذار تو حصاری شده است
(۲) غافل از خال و خط و زلف و دهان تو شده است
(۳) شور مرغان چمن حوصله سوز است امروز
(۴) تا قیامت گر هوش باز نگردد چون خال

(انسانی فارغ ۹۸)

۱ حواست باشه! تشبیه بلیغ، یعنی از ارکان تشبیه فقط باید «مشبه» و «مشبه به» حضور داشته باشن؛ درسته؟ بله.

۹۴۱- در همه گزینه ها «تشبیه بلیغ» به کار رفته است، به جز .....

بی روی تو خوابگاه ســنــجــاب
که گویی پرشکسته ماکیانیم
هزار شعبده بازی، هزار عیاری است
بســتــر از ایــن آینه زنگار را

(۱) خار است به زیر پهلوانم
(۲) اسیر روبه نفس آن چنانیم
(۳) نهفته در پس این لاجوردگون خیمه
(۴) آینه توسست دل تابناک

۹۴۲- در کدام بیت، تشبیه با «سه رکن» به کار رفته است؟

غبار موکبش، سد سکندر
اگر ولایت او را مثل زخم به جنان
قسمت همای وار به جز استخوان نداشت
تو امیدی ز چه هم خانه حرمانی؟

(۱) به پیش دشمن یاجوج لشکر
(۲) مباد حمله بر اغراق شاعرانه کنی
(۳) روشن ضمیر آن که از این خوان گونه گون
(۴) تو چراغی ز چه رو هم نفس بادی؟

۹۴۳- «وجه شبه» در کدام بیت محذوف است؟

یا ز رخسار تو گویم که به جایی ماند
که عمر اگرچه عزیز است هم نمی ماند
شرط است بدین سر که به چوگان تو باشد
بر دل من مزین ای جان، که تویی در دل من

(۱) مه چه باشد که به روی تو برابر کنم
(۲) نگویمت به تو می ماند از عزیزی عمر
(۳) خواهم سر خود گوی صفت باخت ولیکن
(۴) تیر مژگان تو از جوشن جان می گذرد

۹۴۴- در ابیات زیر چند «وجه شبه» مشهود است؟

چون بر صحیفه گل تر، قطره گلاب
به آن نرمی که آید خواب در چشم
اما به هر خسی چو گل باغ، رو مکن
مهر چون پنجه تابیده به فرمان من است
عطارد را چو طفل گاهواره

❖ دانی عرق چگونه بود بر عذار او
❖ تنش از لطیف می آید در آغوش
❖ ای گل نگویمت به کسی گفت و گو مکن
❖ نیست دستی به توام، ورنه ز تأثیر نفس
❖ به دانش می شمارد از ستاره

(انسانی فارغ ۹۹)

«مرا هر لفظ فریادی است کز دل می‌کنم بیرون / مرا هر شعر دریایی است لبریز از شراب خون / کجا شهد است این اشکی که در هر دانه لفظ است؟ / مرا این، کاسه خون است، / چنین آسان منوشیدش.»

(۴) سه

(۳) پنج

(۲) چهار

(۱) سه

حواست باشه! با ردگزینه می‌تونی سریع به جواب برسی ها!

(انسانی ۱۴۰۲)

۹۴۶- در کدام ابیات، همه «ارکان تشبیه» یافت می‌شود؟

الف) عشقت چو در سراجۀ دل خانه‌گیر شد
ب) دارم ز عارض و لب چون شیر و شکرت
ج) ای چشم آهوانه تو مست شیرگیر
د) چون دل دیوانه را زنجیر زلفت بند کرد
ه) گر ببینم شمع رویش جان دهم پروانه‌وار

(۴) الف - ج - د

(۳) الف - ب - د

(۲) ب - ج - ه

(۱) ب - د - ه

حواست باشه! وقتی تعداد تشبیه رو می‌فواد، باید همه انواع تشبیه (گسترده، فشرده، درون‌واژه‌ای، مرکب، مضمّر و تفخّیل) رو بشماری.

(زبان ۹۹)

۹۴۷- در کدام بیت تعداد «تشبیه» با دیگر ابیات تفاوت دارد؟

۱) خال تو تا دانه و زلفین تو شد دام
۲) گل بستان خرد لفظ دلارای من است
۳) تیر بلای او را جز دل هدف نشاید
۴) آن بناگوش دل‌افروز است یا مه یا چراغ

۹۴۸- در کدام بیت، «تعداد تشبیه» متفاوت است؟

۱) در آرزوی سیب زنخدان تو اشکم
۲) تا بماند تازه گلبرگ رخس در باغ حسن
۳) تیر مژگان که زند ترک کمان‌ابروی من
۴) کیمیا عشق تو را دانم و بس کز اثرش

۹۴۹- توضیح کدام بیت درباره نوع تشبیه نادرست است؟

۱) گر به خاک ما چراغی کس نیارد گو میار
۲) نیست از گرد خودی در کاروان ما اثر
۳) صیقل آیینۀ ما گوشۀ ابروی ماست
۴) فکر رنگین از بهار خاطر ما لاله‌ای است

۹۵۰- تعداد «تشبیهات» کدام بیت بیشتر است؟

۱) واله و شیدااست دائم همچو بلبل در قفس
۲) بمال بر لب خونخوار حرص، خاک قناعت
۳) چون سنگ سرمه، خاکش پیرایۀ نظرهاست
۴) به هر شورش مده چون موج از کف دامن دریا

۹۵۱- تعداد تشبیه در همه ابیات یکسان است، به جز .....

۱) مریض شوق ز تیر ستم نمی‌رنجد
۲) شد چمان در چمن حسن و لطافت لیکن
۳) زلف لیلی صفتت دام دل مجنون است
۴) چون سواد زلف شبرنگ تو را آرم به یاد

۹۵۲- تعداد «تشبیه» در کدام بیت متفاوت است؟

۱) من بندهام و تو شاه من ابر سیه تو ماه
۲) رخسارش آتش و دل بیچارگان سپند
۳) عشق تو آهویی است که از چشمه‌سار دل
۴) لب تو آب شد و جان بی‌دلان آتش

۹۵۳- در ابیات زیر، چند «وجه‌شبه» مشهود است؟

الف) روی چون خورشید بنمای از نقاب
ب) بی آن لب چون شکر تنم را
ج) روح ز تو خوب‌تر به خواب نبیند
د) درفشان لاله در وی چون چراغی

(۲) دو

(۱) یک

۹۵۴- تعداد «تشبیه» در کدام بیت با تعداد «تشبیه» در بیت زیر برابر است؟

«شمعی و من پروانه‌ام همچون نفس بی‌خانه‌ام
۱) شام شبگون سحرپوش قمرفرسا را
۲) گوشم همه بر قول نی و نغمۀ چنگ است
۳) هست یاقوت تو چون گفتم «خواجو» شیرین
۴) هر سحر بی شام زلفین تو ای حوراصفت

زین پس برون شود خرد از وی به اضطرار
تن در گداز همچو شکر در میان شیر
وی سرو نوجوان تو آشوب عقل پیر
عاقل ار پندش دهد بیهوده گفتاری بود
کم‌تر از پروانه‌بودن کم‌ترین کاری بود

(۴) الف - ج - د

(۳) الف - ب - د

(۲) ب - ج - ه

(۱) ب - د - ه

کیست که مرغ دلش از دام برآمد
بلبل باغ سخن منطق گویای من است
تیغ جفای او را جز جان سپر نباشد
کز شب زلف تو چون شمع شبستان تافته است

چون آب انار آمد و رخساره چو به شد
چشم آبش از هوا چون ابر نیسان می‌دهد
پیش پیکان ویام سینه سپر می‌آید
سیمم از دیده بر این روی چو ز می‌آید

دیده شیران، چراغ تربت مجنون ماست (یک بلیغ اسنادی)

هر که پیش افتاده است از خویشان همراه ماست (یک بلیغ اضافی)

عینک ما چون حباب از کاسۀ زانوی ماست (دارای تشبیه فشرده و گسترده)

مصرع برجسته، سروی از کنار جوی ماست (فاقد گسترده و دارای دو فشرده)

(ریاضی ۹۹)

طوطی طبعم ز عشق شگر و بادام دوست
وگرنه تشنگی‌افزاست آب شور تمنا
چشمی که یک نظر دید آن چشم سرمه‌سا را
که باشد عقد گوهر خوشه‌ای از خرمن دریا

قتیل عشق ز تیغ جفا نمی‌ترسد
در گلستان وصالش نجم‌دیم و برفت
عقل بر دانه خال سیهت مفتون است
از سرم تا پای چون شمع آتش سودا گرفت

(انسانی ۱۴۰۰)

(انسانی ۱۴۰۱)

من آه زخم تو راه من ناله کنم تو خواب
لعل لبش می و جگر خستگان کباب
هر تخم آرزو که برآید گیاه اوست
غم تو کوه و دل تنگ عاشقان شیشه

(انسانی ۱۴۰۰)

کآبم از سر همچو نیلوفر گذشت
همچون شکر انسددر آب دادی
چشم فلک چون تو آفتاب نبیند
ولیک از دود او بر جاننش داغی

(۴) چهار

(۳) سه

(۲) دو

(۱) یک

از آتش عشقم شنو این ناله ناسوتی‌ام
زیور برگ گل غالیه پوشش نگرید
چشم همه بر لعل لب و گردش جام است
مهر رخسار تو چون محنت او روزافزون
چشمۀ چشم پر از گوهر شود دریاصفت

می‌افتم و می‌گردم چون گوی به پهلوی
بادۀ پخته به این سوخته خام دهید
مرا بر جویبار دیده سرو بوستانی بود

سرگشته چو جوگانم در پای سمندت
دست گیرید و به دستم می گل فام دهید
خیال قد سروآساش چون در چشم من بنشست

(۳) سه - پنج (۴) چهار - چهار

(انسانی قارچ ۱۴۰۱)

پشتم از بار فراقش صورت چنبر گرفت
تا چو انگشتر نگین مهرش اندر بر گرفت
تا لب لعلش ز تنگی شکل انگشتر گرفت
صد هزار انگشتری بشکست و باز از سر گرفت

(۱) پنج - چهار (۲) سه - چهار

۹۵۶- بیشترین آرایه «تشبیه» در کدام بیت مشهود است؟

(۱) تالاب جانان ز تنگی شکل انگشتر گرفت
(۲) شد چو انگشتر دلم خالی ز مهر نیکوان
(۳) صورت چنبر گرفت از بار هجرش پشت من
(۴) طرّه شیرنگ او وقت سحر ز آسیب باد

سؤالات ترکیبی

الف) ترکیب با قبل

۹۵۷- آرایه نوشته شده در برابر کدام گزینه درست است؟

(۱) گر قصد جفا داری اینک من و اینک سر
(۲) آن اطلس سیه که شب تار نام اوست
(۳) گفتمش مرغ دلم از چه به دام تو فتاد؟
(۴) چون دلت با من نباشد همنشینی سود نیست

۹۵۸- با توجه به بیت «ز رشک چهره تو ماه، تیره گشت و خجل» / ز شرم قامت تو، سرو کوژ گشت و دوتا» هر دو آرایه کدام گزینه درست است؟
(۱) موازنه - جناس (۲) تشبیه - ترصیع (۳) سجع - جناس (۴) تشبیه - تکرار

۹۵۹- آرایه های بیت «ز را نکند جز تو کسی خاک صفت پست / ز را نکند جز تو کسی خار صفت خوار» در کدام گزینه به درستی آمده است؟

(۱) موازنه - واج آرایی - واژه آرایی - تشبیه فشرده
(۲) تشبیه گسترده - موازنه - جناس - تکرار
(۳) واج آرایی - تشبیه گسترده - ترصیع - جناس
(۴) جناس - موازنه - سجع - تشبیه فشرده

۹۶۰- آرایه های ابیات زیر به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

الف) گوهر فشان کن آن لب کز شوق، جان فشانم
ب) گفت و گوی خامشان را ترجمان در کار نیست
ج) فکر صید خلق دارد زاهدان را گوشه گیر
د) یک موی تو را هزار دام است

(۱) تشبیه - واژه آرایی - تشبیه فشرده - تکرار
(۲) جناس ناقص - تکرار - تشبیه گسترده - موازنه
(۳) واج آرایی - جناس ناقص - سجع - تکرار
(۴) جناس - تکرار - تشبیه فشرده - ترصیع

۹۶۱- آرایه های «جناس همسان، موازنه، واج آرایی، تشبیه گسترده و اشتقاق» به ترتیب در کدام ابیات آمده است؟

الف) خواجه اگر به عین حقیقت نظر کنی
ب) بی حاصلی ز سنگ ملامت بود حصار
ج) تا تو را عاقبت شود محمود
د) فنای خود بقای دوست بیند
ه) از باده جوی شادی و از باده باش خوش

(۱) د - ج - ه - ب - الف (۲) ج - د - ه - الف - ب (۳) ج - د - ه - ب - الف (۴) ج - د - الف - ه - ب

۹۶۲- با توجه به بیت «گفت منم آفتاب، نیست تو را تاب تاب / زن که ز یک تاب من از تو نماند اثر» آرایه های کدام گزینه همگی درست است؟

(۱) واژه آرایی - جناس ناقص - واج آرایی - تشبیه بلیغ اسنادی
(۲) جناس تام - تشبیه فشرده - واج آرایی - تکرار
(۳) موازنه - تکرار - تشبیه بلیغ اسنادی - جناس تام
(۴) جناس - تشبیه گسترده - واج آرایی - واژه آرایی

۹۶۳- در همه گزینه ها هر دو آرایه «تشبیه» و «جناس» به کار رفته، به جز .....

(۱) اشارت کرد شاهانه که جست از بند دیوانه
(۲) کرد ز جان و جهان، ملول به جورم
(۳) در چنین وقت که دیوان همه دیوان دارند
(۴) روان خسته ام از آتش خمار بسوخت

۹۶۴- در همه ابیات، به جز بیت ..... هر سه آرایه «موازنه، تشبیه گسترده و جناس» به کار رفته است.

(۱) همچو صبر بخردان، حزم متین
(۲) حکم او همچو حکمت است روان
(۳) گاه گریم چون ضراحی گاه خندم چون قدح
(۴) شریف چون سخنی و نفیس چون ادبی

ب) ترکیب با بعد

۹۶۵- آرایه نوشته شده در برابر کدام گزینه نادرست است؟

(۱) بالاش خوبان دگر از پر است
(۲) دیگران گر ز برای زر و سیم آمده اند
(۳) من تماشای تو می کردم و غافل بودم
(۴) سینه ها را خامشی گنجینه گوهر کند

شوخ مرا فتنه به زیر سر است (ایهام)
ما برین در به تمتای شما آمده ایم (مجاز)
کز تماشای تو خلقی به تماشای من اند (جناس همسان)
یاد دارم از صدف این نکته سر بسته را (تشبیه بلیغ)

۹۶۷- آرایه نوشته شده در برابر کدام گزینه درست است؟

- (۱) نی که جان را تازه می سازد ز قرب هم نفس
(۲) نان جو خور در بهشت جاودان پاینده باش
(۳) دورگشتن از سبکروحان بود بر دل، گران
(۴) چون دوتا شد قد، وداع روح را آماده باش

حواست باشه! اول یه نگاه به آرایه های مقابل ابیات بنداز و ببین کدوم برات راحت تره و البته توی پیداکردنش هم ماهری؛ با اون شروع کن و بعد برو سراغ یه آرایه بارز دیگه.

۹۶۸- آرایه های مقابل همه ابیات کاملاً درست است، به جز .....

- (۱) گر تو زنی تیغ هلاکم به فرق
(۲) از گوشه بامست سر پرواز ندارم
(۳) یعقوب چو چشمش به تو زیبا سر افتد
(۴) زان زلف و رخ شام و سحر در کفر و دین بردم به سر

۹۶۹- آرایه های ابیات زیر به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

- (الف) در این ریاض، من آن گلبنم که از خواری
(ب) فرعون و نمرودی بده، اتی انا الله می زده
(ج) آتش از صحبت همدرد گلستان گردد
(د) دوش چه دانی مرا بی تو چه بر سر گذشت

- (۱) تشبیه - تضمین - تلخیص - ایهام تناسب
(۳) جناس - کنایه - تشبیه - تلخیص

۹۷۰- کدام گزینه آرایه های بیت «به بوی زلف تو مرغ دل از قفس بیرید / هوای کوی تو بگزید و گشت پروازی» را به درستی معرفی می کند؟

- (۱) جناس ناقص - تشبیه بلیغ - ایهام - استعاره مصرّحه
(۳) ایهام تناسب - مجاز - تشبیه فشرده - تلخیص

۹۷۱- کدام آرایه ادبی به طور مشترک در دو بیت زیر دیده نمی شود؟

- ◆ کمان ابروی آن مه چو یاد می کردم
◆ دمی بر چشمه چشمم فرود آی
- (۱) استعاره مصرّحه (۲) تشبیه

۹۷۲- آرایه های بیت زیر کدام اند؟

- «قضای لازم است آن را که بر خورشید عشق آرد»
- (۱) تشبیه - ایهام - استعاره - ایهام تناسب
(۳) استعاره - مجاز - اغراق - جناس

۹۷۳- آرایه های ابیات زیر به ترتیب در کدام گزینه به درستی آمده است؟

- (الف) شهبازم ارچه بسته زبانم، به گاه صید
(ب) ز بس که گشتم از درد انتظار، ضعیف
(ج) همچو شمع از سر بریدن زنده ایم
(د) گرچه باشد سرو هم بالای تو

- (۱) ایهام تناسب - تناقض - تشبیه گسترده - ایهام
(۳) ایهام تناسب - مجاز - جناس - استعاره

۹۷۴- در ابیات زیر به ترتیب کدام آرایه ها یافت می شوند؟

- (الف) بر ماجرای خسرو و شیرین قلم کشید
(ب) روزی ای گل به چمن، چشم گشودی از ناز
(ج) چه لعبت است که از مهر ماه رخسارش
(د) باد صبحی به هوایت ز گلستان برخاست

- (۱) کنایه - استعاره مصرّحه - جناس همسان - تشبیه
(۳) کنایه - جناس ناهمسان - واج آرایی - استعاره مصرّحه

۹۷۵- آرایه های «اغراق، لفّ ونشر، تلخیص، مجاز و تشبیه بلیغ» به ترتیب در کدام ابیات به کار رفته است؟

- (الف) حدیث لعل تو، نقل و شراب مجلس روح
(ب) باده روحانیان را ساغری در کار نیست
(ج) گر نبودی طبع تو، دانش نماندی در جهان
(د) پسته دهان بسته زان بود که ندارد
(ه) شاه حسنت به جفا شیوه ضحاک گرفت

- (۱) الف - ج - ه - د - ب (۲) ج - الف - ب - د - ه

- (۳) ه - الف - ب - ج - د

- (۴) الف - ج - د - ه - ب

(انسانی خارج ۹۸)

- فرق من و خاک کف پای تو (جناس تام - تشبیه)
ای کاش که مرغ دلم از بال و پر افتد (تشبیه - مجاز)
اول نظرش یوسف مصر از نظر افتد (اغراق - کنایه)
ز تار بندی را نگر تسبیح خوانی را ببین (لفّ ونشر - تضاد)

- به نرخ آب نگیرد کسی گلاب مرا
اشکسته گردن آمده در یارب و در رتنا
جای رحم است بر آن شمع که تنها سوزد
لشکر غم بر سرم بی حد و بی مر گذشت

- (۲) تضاد - تلخیص - جناس - تشبیه
(۴) تشبیه - مجاز - جناس - تلخیص

۹۷۰- کدام گزینه آرایه های بیت «به بوی زلف تو مرغ دل از قفس بیرید / هوای کوی تو بگزید و گشت پروازی» را به درستی معرفی می کند؟

- (۲) کنایه - تضاد - جناس - ایهام
(۴) متناقض نما - تشبیه فشرده - ایهام - جناس ناقص

- خندنگ آه من از آسمان گذر می کرد
کنون فرصت ششمار آب روان را

- (۳) استعاره مکنیه (۴) جناس

(انسانی خارج ۱۱۳)

- که همچون دژه در مهرش گرفتار هوا ماند»

- (۲) تشبیه - کنایه - تضاد - ایهام تناسب
(۴) استعاره - جناس - اغراق - ایهام

- گرد از هزار بلبل گویا برآورم
نگاه را به زخت، قوت رسیدن نیست
بیش از این فرقی ندارد نیش و نوش
راستی را چون تو باندام نیست

- (۲) تشبیه - اغراق - تناقض - ایهام
(۴) ایهام - اغراق - تناقض - استعاره

(آزمون های آزمایشی خیلی سبز)

- شوری که در میان من است و میان دوست
چشم نرگس به تماشای تو باز است هنوز
چو تار طره او روز من، شب تار است
که تو خوش تر ز گل و تازه تر از نسیرینی

- (۲) مجاز - جناس همسان - جناس ناهمسان - تشبیه
(۴) واج آرایی - استعاره مکنیه - کنایه - استعاره مصرّحه

۹۷۵- آرایه های «اغراق، لفّ ونشر، تلخیص، مجاز و تشبیه بلیغ» به ترتیب در کدام ابیات به کار رفته است؟

- خط و عذار تو لیل و نهار مردم چشم
در خرابات محبت، جام جم نامحرم است
ور نبودی دست او، بخشش بماندی در نقاب
چربی و شیرینی زبان که تو داری
افعی زلف کجست تا به سر دوش افتاد

(انسانی ۹۸)

۹۷۶- در همه ابیات، آرایه «تشبیه و استعاره» یافت می‌شود، به جز.....

۱) پرده بردار ای قمر پنهان مکن تنگ شکر
۲) مشک و عنبر گرز مشک زلف یارم بو کند
۳) تنگ شکر شود همه کام و دهان من
۴) چنگ را در عشق او از بهر آن آموختم

(هنر ۹۷)

۹۷۷- آرایه‌های بیت زیر، در کدام گزینه، تماماً درست آمده است؟

«تو را که موی میان هم وجود و هم عدم است
۱) تلمیح - جناس - استعاره - مجاز
۲) تشبیه - پارادوکس - جناس - ایهام
۳) مجاز - تلمیح - تشبیه - ایهام
۴) تشبیه - پارادوکس - تلمیح - جناس

❖ حواست باشه! مواست به «به‌هز» هست ریگه؟!

(انسانی ۹۹)

۹۷۸- در همه ابیات آرایه‌های «تشبیه، استعاره و جناس» وجود دارد، به جز.....

۱) نشد از گوش دلم زمزمه نغمه چنگ
۲) مگذار مطرب را دمی کز چنگ بنهد چنگ را
۳) ای تُرک آتش‌رخ بیار آن آب آتش‌فام را
۴) ای رخت آینه جان، می چون زنگ بیار

(انسانی ۱۴۰۲)

۹۷۹- آرایه‌های مقابل همه ابیات کاملاً درست هستند، به جز.....

به ابروی تو نسبت دادمی او را سر مویی (تشبیه - ایهام تناسب)
که آیین جهان گاهی چنان گاهی چنین باشد (مجاز - لف و نشر)
تا نگویی که من از باد هوا افتادم (ایهام - جناس)
به جمال تو چو نرگس نگران بر خیزم (تلمیح - جناس)

۱) هلال عید اگر پیوسته بودی ماه من دیگر
۲) ز رنج و راحت گیتی مرنجان دل مشو خرم
۳) گلبن عمر مرا هجر تو از بیخ بکند
۴) صبح محشر که من از خواب گران برخیزم

(انسانی ۱۴۰۱)

۹۸۰- آرایه‌های «لف و نشر، جناس، تشبیه، استعاره مصرّحه، ایهام» به ترتیب، در کدام ابیات وجود دارد؟

هر جامه که بر قامت ما دوخت، دریدیم
هر یک گرفته جامی بر یاد روی یاری
وز مهر و کین تو دو نمونه است شهد و سم
آه کز دوستی‌ات خدمت دشمن کردم
چگونه چشم تو در خواب و فتنه بیدار است؟

الف) خیاط وفا در ره آن سرو قباپوش
ب) در بوستان حریفان مانند لاله و گل
ج) از عفو و خشم تو دو نمونه است روز و شب
د) خادم غیر شدم با همه غیرت عشق
ه) چو چشم مست تو را عین فتنه می‌بینم

۱) ب - د - الف - ه - ج ۲) ب - د - ج - الف - ه ۳) ج - ب - الف - ه - د ۴) ج - ب - ه - د - الف

۹۸۱- آرایه‌های «تشبیه گسترده، جناس، استعاره مصرّحه، موازنه و ایهام» به ترتیب در کدام ابیات آمده است؟

کز عیزی این جهان و آن جهانت داده‌اند
ظلمت که دید و نور به هم گشته سازگار
آتش زدم چو گل به تن لخت‌لخت خویش
در شبستان لخت، خواب فراغت می‌شود
که باد افتان و خیزان است و بار جان، گران باشد

الف) از تو می‌بالد به خود صد پیرهن، مصر وجود
ب) معجز که دید و بسحر به هم گشته مجتمع
ج) از بس که دست می‌گزم و آه می‌کشم
د) تلخی بیداری شب‌های این محنت‌سرا
ه) به دست باد گفتم جان فرستم باز می‌گویم

۱) ج - ه - د - الف - ب ۲) د - الف - ج - ب - ه ۳) ج - ه - د - ب - الف ۴) د - ج - الف - ب - ه

۹۸۲- هر دو آرایه نوشته‌شده در برابر کدام ابیات درست است؟

وصل او از بیم هجرش تلخ چون هجران شود (تشبیه گسترده - جناس تام)
که گفته است گل کاغذی گلاب ندارد؟ (تشبیه - اغراق)
پای از مسجد به عذر لنگ می‌باید کشید (ایهام - جناس تام)
دست از تعمیر این ویرانه می‌باید کشید (تناقض - استعاره)

الف) هجر او ز امید وصل او بود شیرین چو وصل
ب) دماغ خشک مرا کرد نامه تو معطر
ج) موسم پای گل است و سایه بید و چنار
د) درد بی‌درمان پیری را دوا بی‌حاصل است

۱) ب - ج ۲) الف - د ۳) د - ب ۴) الف - ج

۹۸۳- آرایه‌های «سرو خواند با تو خود را راست اما راست نیست / سرو را این حسن و زیبایی که قَدّت راست، نیست» در کدام گزینه آمده است؟

۱) جناس ناقص - تشبیه - ایهام تناسب - کنایه
۲) تضاد - استعاره - جناس تام - مجاز
۳) ایهام - تشبیه - جناس تام - واج‌آرایی
۴) واج‌آرایی - استعاره مصرّحه - اغراق - ایهام

۱) جناس ناقص - تشبیه - کنایه - ایهام
۲) ایهام - تشبیه - جناس تام - واج‌آرایی
۳) جناس ناقص - تشبیه - کنایه - ایهام
۴) تشخیص - ایهام تناسب - تضاد - کنایه

۹۸۴- آرایه‌های بیت «چشم ز دوری تو دور از تو خون فشاند / دور فلک مبدا کاین شریقت چشاند» در کدام گزینه آمده است؟

۱) جناس ناقص - تشبیه - کنایه - ایهام
۲) ایهام - استعاره مکتبه - استعاره مصرّحه - جناس ناقص
۳) تشخیص - ایهام تناسب - تضاد - کنایه
۴) تشبیه فشرده - کنایه - ایهام - مراعات نظیر

۹۸۵- آرایه‌های «تلمیح، تشبیه، استعاره» در همه ابیات به کار رفته، به جز.....

عاقبت مژده نصرت رسد از پیرهنم
از جویبار تیغ اگر عمر، امان دهد
به حرفی، ای مسیحای لب جان‌پرور عاشق
ماه کنعان من ار یاد عزیزان می‌کرد

۱) صبر کن ای دل غم‌دیده که چون پیر حزن
۲) خواهم چشید خضرصفت، آب زندگی
۳) دل افسرده‌ام را چشمه خضر حقیقت کن
۴) کرده بود از سر نو مصر وفا را معمور

۹۸۶- در کدام گزینه، هر سه آرایه «تشبیه، جناس و مجاز» به کار رفته است؟

از پای هر که در ره او خار می‌کشم
تیره‌روزم، دوست می‌دارد دل شب‌ها مرا
علاج سینه کن ار کینه عدو دارد
اگرچه طایفه‌ای زهد را سپر گیرند

۱) مژگان‌صفت به دیده خود جای می‌دهم
۲) طرّهات زین بیشتر بایست با من واشود
۳) قسم به ذوق محبت که دشمنی مرض است
۴) خدنگ غمزه خوبان خطا نمی‌افتد

۹۸۷- آرایه‌های «تا بود در بزم گردون ساغر زرین مهر / چرخ سرکش باد، مست ساغر مهرت مدام» در کدام گزینه آمده است؟

- (۱) جناس تام - مراعات نظیر - واژه‌آرایی - ایهام
(۲) ایهام تناسب - تشبیه فشرده - استعاره مکنیه - جناس تام
(۳) تشخیص - تشبیه بلیغ - تضاد - اغراق
(۴) اغراق - استعاره مصرّحه - جناس ناقص - تشبیه

(انسانی نوبت اول ۱۴۰۳)

۹۸۸- آرایه‌های «جناس - تشبیه گسترده - مجاز - موازنه - متناقض‌نما» به ترتیب، در کدام ابیات یافت می‌شود؟
(الف) یک بار نجست از دل ما ناوک آهی
(ب) خیال تو بینم اگر غنچه چینم
(ج) کوکب ناهید باد بر تو پرده‌دار
(د) مکن کز چشم من بر خاک سیلی آتشین خیزد
(ه) چون عقیق آبدار و چون کمند تابدار

- (۱) ب - د - ه - ج - الف (۲) ب - الف - ه - ج - د (۳) ج - ب - الف - ه - د (۴) ه - الف - د - ب - ج

حواست باشه! بیت، رو که انتقاب می‌کنی، هم باید تلمیح داشته باشه هم بیشترین تعداد تشبیه رو.

۹۸۹- کدام بیت دارای «تلمیح» و دارای بیشترین «تشبیه» است؟

- (۱) گرچه نی زرد و ضعیف و لاغر و بی دست و پاست
(۲) صور اسرافیل باشد مرده‌دل را ناله‌اش
(۳) یوسفی از چاه می‌آرد برون در هر نفس
(۴) چشم بینا در جهان عقل باشد دستگیر

۹۹۰- یکی از آرایه‌های نوشته‌شده در برابر کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) عاشقم کردی و گفتمی که نکردم، هیئات
(۲) گنجی است غم عشق که در زیر سر ماست
(۳) نکرد رستم دستان به تیغ، صد یک آن
(۴) شرابم ده و روی دولست بیین
- شور شیرین که چنین در دل فرهاد نهاد؟ (جناس تام - ایهام تناسب)
زاری مکن ای دوست اگر بی زر و زوریم (جناس ناقص - تشبیه)
که زور بازوی خسرو به زخم خنجر کرد (ایهام - اغراق)
خرابم کن و گنج حکمت ببین (موازنه - استعاره مکنیه)

۹۹۱- آرایه‌های «مجاز، تشبیه، ایهام، جناس همسان و ایهام تناسب» به ترتیب در کدام ابیات به کار رفته است؟

- (الف) گر نور مه و روشنی شمع، تو راست
(ب) ای دل تو اگر سوخته منصب قربی
(ج) از آن زمان که بر این آستان نهادم روی
(د) هر که رنگ آرزو در سینه افگار ریخت
(ه) چه سان از پنجه آهنربا دامن کشد آهن؟

- (۱) الف - ج - د - ب - ه (۲) ج - د - الف - ب - د (۳) د - الف - ج - ب - ه (۴) ب - الف - ج - د - ه

حواست باشه! یعنی بیت، رو پیدا کن که تشبیه نداره؛ ولی مجاز و ایهام داره.

۹۹۲- کدام بیت فاقد «تشبیه» و دارای «مجاز» و «ایهام» است؟

- (۱) خواهم ز پس پرده تقوا به در افتم
(۲) چون بلبل دل‌سوخته را بال شکستند
(۳) نه طره‌ات غم شب‌های تار من دارد
(۴) من آن نیام که کند یار اجتناب از من

۹۹۳- اگر ابیات زیر را به لحاظ داشتن آرایه‌های «تشبیه - مجاز - ایهام تناسب - استعاره - اغراق» از بالا به پایین مرتب کنیم، کدام گزینه درست است؟

- (الف) زمان خوش‌دلی دریاب و دُر یاب
(ب) تنم ز ضعف چنان شد که بادش ار برآید
(ج) آه و فریاد که از چشم حسود مه چرخ
(د) هزار نقد به بازار کائنات آرند
(ه) چون لاله دل از مهر توان سوختن آفا

- (۱) ج - ب - ه - د - الف (۲) د - ج - ه - الف - ب (۳) د - الف - ب - ج - ه (۴) ج - ه - الف - ب - د

۹۹۴- در کدام گزینه تعداد «استعاره» با تعداد «تشبیه‌های» بیت زیر یکسان است؟

- «زلف لیلی صفتت دام دل مجنون است
(۱) عطر مجنون همه از سنبلیلی دادند
(۲) هنوزت نرگس اندر عین خواب است
(۳) چو بر قمر ز شب عنبری نقاب انداخت
(۴) در مشک می‌فکنند به فندق، شکنج و تاب
- عقل بر دانه خال سیهت مفتون است»
کام خسرو همه از شکر شیرین دادند
هنوزت سنبلیلی اندر پیچ‌وتاب است
دل شکسته ما را در اضطراب انداخت
وز ناز و عشوه، گوشه بادام می‌شکست

حواست باشه! با یکی از آرایه‌ها شروع به بررسی ابیات کن و جلو برو!

۹۹۵- در کدام بیت، «استعاره مکنیه، ایهام تناسب و چهار تشبیه» یافت می‌شود؟

- (۱) بگوی کان مگس عنبرین به بوی نبات
(۲) فلک به یاد تن سیمگون مهریوان
(۳) مرغ جان را تا نسوزد ز آتش دل بال و پر
(۴) به فروغ مهر رویش که مه است از آن عبارت
- چرا بر آن لب لعل شکرشکن بنشست
درست روی من از مهر دل چو زر می‌کرد
پیش روی شمع چون پروانه نتوانم نشست
به فریب چشم مستش که دهد جهان به غارت

۹۹۶- در بیت «بیا که ترک فلک خوان روزه غارت کرد / هلال عید به دور قدح اشارت کرد» کدام آرایه‌ها تماماً به کار رفته است؟

- (۱) تشخیص - تضاد - ایهام تناسب - تشبیه
(۲) متناقض‌نما - جناس - تشبیه - استعاره مصرّحه
(۳) تضاد - مجاز - ایهام تناسب - استعاره مکنیه
(۴) ایهام - تناقض - تشبیه - استعاره مکنیه

فصل سوم

تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی

در فصل سوم با دو موضوع «تاریخ ادبیات» و «سبک‌شناسی» روبه‌رو هستیم. ترتیب سؤال‌ها، به همان ترتیب درس‌های کتاب درسی است؛ از پایه دهم تا دوازدهم.

در هر درس، چند سؤال آغازین، پرسش‌هایی نسبتاً ساده است تا برای ادامه کار رغبت داشته باشید. بعد از چند سؤال به یک خط‌چین می‌رسید که نشانه دشوارتر شدن سطح سؤالات است. به همین ترتیب بعد از هر خط‌چین، درجه سختی سؤالات بالا می‌رود تا نهایتاً به سؤالات خیلی دشوار می‌رسد که با آیکون مشخص شده است.

از دومین درس مربوط به این فصل، بخشی از پرسش‌ها را به **سؤالات ترکیبی** اختصاص داده‌ایم تا مطالب قبلی را فراموش نکنید. این سؤالات را با شماره آبی‌رنگ مشخص کرده‌ایم.

یادتان باشد؛ مطالب حفظی نیاز به تکرار زیاد دارند. ماهیتشان با مباحثی مثل «عروض» و «آرایه» متفاوت است؛ پس تا می‌توانید این مطالب را از درس‌نامه موجود در جلد دوم کتاب - که کامل و دقیق است - بخوانید. پاسخ‌های تشریحی سؤالات هم خیلی می‌تواند به شما کمک کند.

تا فراموش نکرده‌ام این را هم بگویم که برای تست‌زنی از پاسخ‌برگ انتهای کتاب استفاده کنید تا کتابتان تمیز بماند و بعدها دوباره بتوانید برای مرور سؤالات از آن استفاده کنید. از آزمون‌های تعاملی هم غافل نشوید.

درس ۴ تاریخ ادبیات پیش از اسلام و قرن‌های اولیه هجری

چه خبرا؟ سؤالی این درس، هم از نظر شکل و هم محتوا تنوع خوبی دارن. چون ریزه‌کاری‌های این درس خیلی زیاده، پیشنهاد می‌کنیم قبل از تست‌زنی، درس‌نامه اون رو از جلد دوم، تمام و کمال بخونین. حتماً می‌دونین برای تسلط به مبحث تاریخ ادبیات، تکرار نقش مهمی داره؛ پس به جای این‌که درس‌نامه رو توی یک جلسه یک‌ونیم ساعته بخونین، بهتره اون رو توی چند نوبت پونزده - بیست دقیقه‌ای بخونین. یه بار روخونی کنین؛ بار دوم زیر نکته‌های مهم‌تر خط بکشین؛ دفعه بعد جاهایی رو که خط کشیدین، بخونین و حاشیه‌نویسی کنین و نهایتاً برای نکته‌های مهم‌تر از مارکر کمک بگیرید. با این روش، حالا حالاها مطالب توی ذهنتون می‌مونه و با تست‌زنی تثبیت می‌شه. 🙌

۱۶۸۳- کدام گزینه درباره «فارسی میانه» درست است؟

- (۱) ادبیات فارسی میانه به مفهوم واقعی خود، تقریباً هم‌زمان با دولت سامانیان پدید آمد.
- (۲) امرای سامانی بر ضرورت تألیف به زبان فارسی میانه و گردآوری تاریخ و روایات گذشته ایرانی تأکید داشتند.
- (۳) آثار ادبی منشور و منظوم این زبان مانند «کلیله و دمنه» و «هزار و یک شب» در دست است.
- (۴) آثار ادبی این زبان به سبب اهمیتی که سنت شفاهی در ایران پیش از اسلام داشته، غالباً به کتابت درنیامده بود.

۱۶۸۴- کدام گزینه از نظر تاریخ ادبیات نادرست است؟

- (۱) آثار شفاهی مربوط به ایران پیش از اسلام، در دوره ساسانی به نگارش درآمدند.
- (۲) گروه زبان‌های ایرانی از نظر تاریخی به سه دسته فارسی باستان، فارسی میانه و فارسی نو تقسیم می‌شوند.
- (۳) آثار برجای‌مانده زبان فارسی باستان، فرمان‌ها و نامه‌های شاهان هخامنشی به خط میخی است.
- (۴) فارسی پهلوی موجودیت خود را به سرسختی حفظ کرد و به تدریج، غنی گشت و زبان عمومی سراسر ایران شد.

۱۶۸۵- عبارت زیر معرف کدام اثر است؟

«رسالة کوچکی که از زبان پهلوی باقی مانده و معمولاً در زمرة آثار غیردینی به شمار می‌آید؛ اما رنگ دینی دارد و اصل آن پارتی است.»
(۱) کلیله و دمنه (۲) باب برزویه طبیب (۳) یادگار زریران (۴) اوستا

۱۶۸۶- کدام گزینه درباره وضعیت فرهنگی ایران در زمان سامانیان نادرست است؟

- (۱) در آغاز این دوره، سامانیان رسماً و سنت‌های فرهنگی کهن ایرانی را رواج دادند.
- (۲) شاعران فارسی‌گوی را تشویق می‌کردند و مترجمان را به ترجمه کتاب‌های معتبری به نثر فارسی برمی‌انگیختند.
- (۳) کتاب «اوستا» که موبدان برای اجرای مراسم دینی، از حفظ می‌خواندند؛ در این دوره به نگارش درآمد.
- (۴) در زمان سامانیان، بخارا عمده‌ترین مرکز فرهنگی به شمار می‌آمد و بسیاری از دانشمندان در این شهر می‌زیستند.

۱۶۸۷- اگر بخواهیم عبارات زیر را به ترتیب زبان‌های «پهلوی، باستان و نو (دری)» مرتب کنیم، کدام گزینه درست است؟

(الف) آثار به‌جای‌مانده از این زبان به خط میخی نوشته شده است.

(ب) نخستین صورت زبان ادبی فارسی در برابر نفوذ عناصر زبان عربی بود.

(ج) این زبان اساساً به ناحیه پارس تعلق داشت.

(۱) ب - الف - ج (۲) الف - ج - ب (۳) ج - الف - ب (۴) ب - ج - الف

۱۶۸۸- نام چند اثر در کمانک مقابل آن درست آمده است؟

تاریخ طبری (محمّدبن جریر طبری)، تاریخ الزّسل و الملوک (ابوعلی بلعمی)، شاهنامه ابومنصوری (جمعی از دانشوران خراسان)، ترجمه تفسیر طبری (گروهی از دانشمندان)

(۱) سه (۲) یک (۳) چهار (۴) دو

۱۶۸۹- عبارت زیر معرف کدام یک از زبان‌های ایرانی است؟

«اشعار کمی به این زبان در دست است و آنچه باقی مانده، دچار تحریف‌هایی شده است. بعضی از قطعات، بازمانده اشعار تعلیمی و اخلاقی‌اند. این قطعات شعری، در میان اندرزنامه‌های منشور جای دارند.»

(۱) پارتی (۲) دری (۳) پهلوی (۴) باستان

۱۶۹۰- عبارات زیر معرف کدام اثر است؟

«از منظومه‌های تعلیمی و اخلاقی به زبان پهلوی است که در لابه‌لای اندرزنامه‌های منشور قرار گرفته است. این اثر اصل و ریشه پارتی دارد.»
(۱) اوستا (۲) هزار و یک شب (۳) کلیله و دمنه (۴) درخت آسوریک

۱۶۹۱- متن زیر به ترتیب با کدام گزینه کامل می‌شود؟

«قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم دوره ترقی در همه زمینه‌های علمی بود و مردان مشهوری از آغاز تا پایان این دوره در فلسفه، طب و ..... ، سرگرم تألیف بودند. برای نمونه ..... در همه علوم روزگار خود تبخّر داشت و صاحب تحقیق و تألیف بود؛ وی به ..... شعر می‌سرود.»

(۱) دستور زبان فارسی - ابوعلی سینا - فارسی دری (۲) علوم دینی - زکریای رازی - فارسی دری

(۳) دستور زبان فارسی - زکریای رازی - فارسی و عربی (۴) علوم دینی - ابوعلی سینا - فارسی و عربی

۱۶۹۲- از دیدگاه تاریخ ادبیات همه موارد کاملاً درست است، به جز .....

(۱) زبان پهلوی، زبان رسمی دوران ساسانی بود. این زبان اساساً به ناحیه پارس تعلق داشته است و آن را «فارسی نو یا فارسی دری» نامیده‌اند.

(۲) زبان فارسی باستان در دوره هخامنشی رایج بود. آثار برجای‌مانده این زبان، فرمان‌ها و نامه‌های شاهان هخامنشی به خط میخی است.

(۳) آثاری که به زبان پهلوی تألیف شده، بیشتر آثار دینی زردشتی است. حتی رساله‌های کوچکی مانند «یادگار زریران» رنگ دینی دارد.

(۴) زبان پارتی در دوره اشکانیان رایج بود و تا اوایل دوره ساسانی نیز آثاری به این زبان تألیف می‌شده است.

(انسانی ۹۹)

- (۱) یکی از نتایج نفوذ اسلام در ایران، رواج تدریجی زبان عربی بود. زبان فارسی با کنارگذاشتن بعضی صدهای زبان عربی، الفبای آن را پذیرفت.
- (۲) زبان پارتی در دوره اشکانیان رایج بود و تا اوایل دوره ساسانیان نیز آثاری به این زبان تألیف می‌شده است.
- (۳) موبدان، کتاب اوستا را برای اجرای مراسم دینی، از حفظ می‌خواندند تا این که سرانجام در دوره هخامنشی آن را به نگارش درآوردند.
- (۴) «کلیله و دمنه» و «هزار و یک شب» از جمله آثار ادبی پهلوی است که اصل آن از میان رفته؛ ولی ترجمه عربی و فارسی آن در دست است.

۱۶۹۴- گزینه صحیح برای پرکردن جاهای خالی عبارت زیر به ترتیب کدام است؟

«در زمان ..... ، بخارا عمده‌ترین مرکز فرهنگی به شمار می‌آمد و بسیاری از دانشمندانی که در این شهر می‌زیستند، آثار ارزنده‌ای به پارسی و عربی، در قلمرو فرهنگ اسلامی پدید آوردند. این درخشش، با شکست ..... از ..... به تیرگی گرایید.»

- (۱) ساسانیان - سامانیان - طاهریان (۲) سامانیان - طاهریان - صفاریان (۳) ساسانیان - طاهریان - غزنویان (۴) سامانیان - سامانیان - غزنویان

۱۶۹۵- همه گزینه‌های زیر درباره زبان فارسی میانه درست است، به استثنای .....

- (۱) زبان‌های ایرانی میانه، به دو گروه زبان‌های «پارتی» و «پهلوی» تقسیم می‌شوند.
- (۲) از آن‌جا که این زبان در مرحله‌ای میان فارسی باستان و فارسی نو قرار دارد، آن را «فارسی میانه» نامیده‌اند.
- (۳) اشعار کمی به زبان پهلوی در دست است و آن‌چه باقی مانده، دچار تحریف‌هایی شده است.
- (۴) زبان پارتی متعلق به ناحیه پارس بود و تا اوایل دوره ساسانی ادامه داشته است.

۱۶۹۶- کدام عبارات درباره تاریخ بلعمی صحیح نیست؟

- (۱) ابوعلی بلعمی به فرمان منصور بن نوح سامانی مأموریت یافت تا کتاب «تاریخ طبری» را به فارسی برگرداند.
- (۲) تاریخ بلعمی ترجمه کتاب «تاریخ الزسل و الملوك» است که از زبان عربی به فارسی برگردانده شده است.
- (۳) موضوع این کتاب تاریخ گذشته ایران است و جمعی از دانشوران خراسان در ترجمه آن به فارسی دست داشتند.
- (۴) بلعمی با حذف مطالبی از اصل کتاب و افزودن اطلاعات تاریخی دیگر آن را به صورت تألیفی مستقل درآورد.

۱۶۹۷- کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) کتاب اوستا در دوره ساسانی به نگارش درآمده است.
- (۲) زبان فارسی باستان از ۳۳۰ م. تا ۵۵۹ م. و در دوره هخامنشیان رایج بود.
- (۳) زبان پارتی، در دوره اشکانیان رایج بود و تا اوایل دوره ساسانی نیز آثاری به این زبان، تألیف می‌شده است.
- (۴) فارسی دری زبان درباری سامانیان، زبان محاوره و مکاتبات مقامات دولتی بود.

۱۶۹۸- کدام گزینه درباره فارسی پهلوی نادرست است؟

- (۱) آثار ادبی منظوم و منثور این زبان از بین رفته، ولی ترجمه عربی و فارسی آن‌ها در دست است.
- (۲) چون در مرحله‌ای میان فارسی باستان و زبان پارتی قرار دارد، آن را «فارسی میانه» می‌نامند.
- (۳) این زبان، زبان رسمی دوران ساسانی بود و به ناحیه پارس تعلق دارد.
- (۴) بعضی از قطعات باقی‌مانده از این زبان، بازمانده اشعار تعلیمی و اخلاقی‌اند.

۱۶۹۹- کدام عبارات از نظر تاریخ ادبیات کاملاً درست است؟

- (الف) وجود سخنورانی چون رودکی، فردوسی و عنصری بیانگر اهمیت قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم است.
- (ب) سامانیان برای ماندگاری حکومت نوپای خود ناگزیر شدند از شاعران فارسی‌گوی حمایت کنند و زبان فارسی را رواج دهند.
- (ج) نیمه اول قرن پنجم دوره طلایی همراه با شکوفایی روح ایرانی بود که محمد بن زکریای رازی در آن می‌زیست.
- (د) سامانیان کوشیدند تا ترکیب تازه‌ای از هویت فرهنگی، یعنی باز یافتن اندیشه‌ای ایرانی در چارچوب فرهنگ اسلامی را ترویج کنند.

- (۱) الف - ب (۲) الف - د (۳) ب - ج (۴) ب - د

۱۷۰۰- همه موارد از رخدادهای عمده برای زبان فارسی در سده سوم تا میانه سده پنجم است، به جز .....

- (۱) زبان فارسی دری، فرصت و امکان یافت تا به‌عنوان زبان رسمی شناخته شود و در فضای ادبی، سیاسی و علمی رشد یابد.
- (۲) پس از شکست سامانیان از ترکان آل افراسیاب، غزنویان برای ماندگاری حکومت خود ناگزیر شدند زبان پارسی را رواج دهند.
- (۳) قرن چهارم هجری، دوران غلبه، رواج، حفظ و ارائه آداب و رسوم ملی بود و پایه‌های حماسه ملی در زبان فارسی گذاشته شد.
- (۴) پس از گذشت چند سده و قوت گرفتن فارسی دری، آمیختگی زبان فارسی دری با زبان عربی کاهش یافت.

۱۷۰۱- در قرن‌های ۴ و ۵ هجری شعر ..... با دو شاعر مشهور، رودکی و ..... قوت و استحکام یافت. شعر حماسی نیز با ..... به اوج خود رسید.

- (۱) درباری - شهید بلخی - عنصری (۲) غنایی - فرّخی - فردوسی (۳) غنایی - شهید بلخی - فردوسی (۴) درباری - فرّخی - عنصری

۱۷۰۲- همه گزینه‌ها از ویژگی‌های شعر فارسی در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم به شمار می‌رود، به استثنای .....

- (۱) به کار بردن ترکیب‌های تازه
- (۲) توجه داشتن به واقعیت درونی
- (۳) به کارگیری توصیفات گوناگون
- (۴) استفاده از استعاره‌های دلپذیر و تشبیهات متنوع

۱۷۰۳- از دیدگاه تاریخ ادبیات کدام یک از قسمت‌های مشخص شده، نادرست است؟

«آثاری که به زبان پهلوی تألیف شده، بیشتر آثار دینی زردشتی است. حتی رساله‌های کوچکی که معمولاً آن‌ها را در زمره آثار غیردینی به شمار می‌آورند، رنگ دینی دارند. آثار ادبی منثور و منظوم این زبان از میان رفته است، ولی ترجمه عربی و فارسی بعضی از آن‌ها مانند «درخت آسوریک و یادگار زیربان» در دست است.»

- (۱) (۲)

دینی دارند. آثار ادبی منثور و منظوم این زبان از میان رفته است، ولی ترجمه عربی و فارسی بعضی از آن‌ها مانند «درخت آسوریک و یادگار زیربان» در دست است.

- (۳) (۴)

- (۱) ۱ (۲) ۲ (۳) ۳ (۴) ۴

۱۷۰۴- در کدام عبارات‌ها ویژگی‌های زبان پهلوی آمده است؟

- (الف) زبان پهلوی، زبان رسمی دوران اشکانیان، تا اوایل دوران ساسانی رواج داشت و به آن فارسی میانه هم می‌گویند.
- (ب) آثاری که به زبان پهلوی تألیف شده، بیشتر مربوط به آثار دینی زردشتی است.
- (ج) آثار ادبی منثور و منظوم این زبان از میان رفته؛ ولی ترجمه عربی و فارسی بعضی از آن‌ها در دست است.
- (د) این زبان در شمال و شمال شرقی ایران متداول بوده و آثار ادبی آن غالباً به کتابت درنیمده است.

- (۱) الف - ب (۲) ب - ج (۳) ج - د (۴) ب - ج - د

۱۷۰۵- با توجه به تقسیم‌بندی تاریخی زبان‌های ایرانی کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) امرای سامانی برای ایجاد هویت مستقل بر تألیف به زبان فارسی دری و گردآوری تاریخ و روایات گذشته ایرانی تأکید داشتند.
- (۲) قطعات شعری به زبان پهلوی در میان اندرزنامه‌های منثور جای دارند، مانند منظومه «یادگار زیران» که اصلش پهلوی است.
- (۳) آثار برجای‌مانده زبان فارسی باستان، فرمان‌ها و نامه‌های شاهان هخامنشی است که به خط میخی نوشته شده است.
- (۴) فارسی میانه که دوره رواجش در حدود ۳۰۰ ق. م. تا حدود ۷۰۰ م. است، به دو گروه زبان‌های «پارتی» و «پهلوی» تقسیم می‌شود.

(انسانی نوبت اول ۱۴۰۳)

۱۷۰۶- در متن زیر کدام مورد نادرست است؟

«با شکست سامانیان خراسان ابتدا به دست سبکتگین و بعد پسرش، محمود افتاد و سلسله غزنوی در سال ۳۵۱ هجری در شهر غزنه تشکیل شد.

(۲)

(۱)

غزنویان برای ماندگاری خود زبان فارسی را رواج دادند و در دربار آنان شاعرانی نظیر ناصر خسرو و عنصری به ستایش و مدیحه‌سرایی می‌پرداختند.»

(۴)

(۳)

۱ (۴)

۲ (۳)

۳ (۲)

۴ (۱)

۱۷۰۷- متن زیر از کدام اثر برگزیده شده و گوینده آن چه کسی است؟

«اندر ماه محرم و سال بر سیصد و چهل و شش از هجرتِ بهترینِ عالم، محمد مصطفی - صلی الله علیه و سلم - و این را نام شاهنامه نهادند تا خداوندان دانش اندرین نگاه کنند و فرهنگ شاهان و مهتران و فرزنانگان و کاروساز پادشاهی و نهاد و رفتار ایشان و آیین‌های نیکو داد و داوری و رای و ... را بدین نامه اندر بیابند.»

(۱) شاهنامه ابومنصوری - عده‌ای از دانشوران

(۲) ترجمه تفسیر طبری - عده‌ای از دانشوران

(۳) ترجمه تفسیر طبری - محمدبن جریر طبری

(۴) شاهنامه ابومنصوری - ابومنصور المَعمری

۱۷۰۸- درباره حکومت‌های ایران بعد از اسلام، کدام گزینه با توضیح کوتاه مقابلش سازگار است؟

(۱) برای ماندگاری حکومت خود ناگزیر شدند زبان پارسی را رواج دهند. (ساسانیان)

(۲) نخستین دولت ایرانی مستقل که فارسی دری هم‌زمان با آن‌ها پدید آمد. (طاهریان)

(۳) فرمانروایان آن‌ها با زبان عربی آشنایی نداشتند و اجازه ندادند در دستگاه حکومتشان به کار رود. (صفاریان)

(۴) بسیاری از امیران آن‌ها صاحب فضل و ادب بودند و از شاعران حمایت می‌کردند. (غزنویان)

(آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز)

۱۷۰۹- همه اطلاعات تاریخ ادبیاتی مربوط به قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم کاملاً درست است، به جز .....

(۱) «تفسیر طبری» را جمعی از دانشمندان از اصل عربی آن به فارسی برگرداندند.

(۲) نثر این دوره ساده و روان است و موضوعات آن بیشتر حماسی، ملی و تاریخی است.

(۳) «تاریخ الزل و الملوك» اثر محمدبن جریر طبری را ابوعلی بلعمی از عربی به فارسی برگرداند.

(۴) توجه زیاد به مفاهیم ذهنی و کاربرد استعاره، تشبیه و توصیف، ویژگی شعر این دوره است.

۱۷۱۰- کدام گزینه درباره «فارسی دری» مصداق ندارد؟

(۱) شکل‌گیری آن با تحوّل زبان فارسی پس از ورود اسلام به ایران

(۲) مقارن بودن تقریبی ادبیات دری با ظهور دولت طاهریان

(۳) رواج آن در محاورات و مکاتبات مقامات دولتی ساسانی

(۴) کنار گذاشتن برخی از صداهاى زبان عربی و پذیرفتن الفبای عربی

۱۷۱۱- از نظر تاریخ ادبیات قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم کدام گزینه نادرست است؟

(۱) در زمان سامانیان بسیاری از دانشمندان، آثار ارزنده‌ای به پارسی و عربی، در قلمرو فرهنگ اسلامی پدید آوردند.

(۲) وجود سخنورانی چون رودکی، فردوسی، عنصری و بسیاری از شاعران فارسی‌گوی دیگر بیانگر اهمیت این دوره است.

(۳) در ابتدای این دوره، بیشتر دانشمندان ایرانی به‌ضرورت، آثار خود را به فارسی دری می‌نوشتند تا بتوانند مخاطبان بیشتری پیدا کنند.

(۴) آغاز این دوره عصر اندیشه استقلال ملی ایران است و امرای سامانی کوشیدند ترکیب تازه‌ای از هویت فرهنگی را رواج دهند.

۱۷۱۲- از بین آثار زیر به زبان فارسی چند اثر در دوره سامانی نوشته شده است؟

«درخت آسوریک - شاهنامه ابومنصوری - یادگار زیران - ترجمه تفسیر طبری - تاریخ بلعمی»

(۴) یک

(۳) دو

(۲) سه

(۱) چهار

۱۷۱۳- کدام گزینه از ویژگی‌های شعر فارسی در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم است؟

(۱) رایج‌ترین انواع شعر فارسی در این دوره، «حماسی»، «مدحی» و «تعلیمی» بود.

(۲) شاعران این عصر بیشتر به واقعیت درونی نظر داشتند و مفاهیم ذهنی آنان در قلمرو تعالیم اخلاقی بود.

(۳) در این دوره شاعر می‌کوشد تا فکر و خیال خود را با به‌کارگیری استعاره‌های دیرپا و تشبیهات دور از ذهن و انواع توصیف بیان کند.

(۴) شعر مدحی یا مدیحه‌سرایی که از آغاز ادب فارسی به پیروی از شعر عربی معمول گشت، در این دوره ادامه داشت.

حواست باشه! به مضمون فقرایابی زبان‌ها فوب توجه کنین!

۱۷۱۴- «مشرق و شمال شرقی» و «شمال و شمال شرقی» ایران، به ترتیب محدوده رواج کدام زبان بود؟

(۴) فارسی نو - پهلوی

(۲) فارسی دری - پارتی

(۳) پهلوی - پارتی

۱۷۱۵- داستان‌سرایی و قصه‌پردازی و آوردن حکایت‌ها و مثل‌ها در شعر کدام دوره آغاز شد؟

(۴) قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم

(۳) اواخر قرن چهارم

(۲) آغاز قرن چهارم

(۱) سه قرن اول هجری

۱۷۱۶- در متن زیر با توجه به تاریخ ادبیات قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم چند غلط وجود دارد؟

«شعر حکمی و اندرزی هم در این دوره به وجود آمد ولی در دوره تیموریان به بختگی رسید. آوردن موعظه و نصیحت در شعر پارسی از آغاز قرن چهارم معمول گردید و در این باب، قطعه‌های کوتاهی سروده شد؛ اما کسی که قصیده‌ای تمام و کمال در این موضوع سرود «ناصر خسرو» بود.»

(۴) چهار

(۳) سه

(۲) دو

(۱) یک

۱۷۱۷- کدام شاعران در دربار غزنوی شعر می‌سرودند؟

(۴) فردوسی - کسایی - ناصر خسرو

(۳) رودکی - فردوسی - کسایی

(۲) رودکی - عنصری - فرخی

(۱) عنصری - فرخی - منوچهری

۱۷۱۸- همه گزینیه‌ها نادرست است، به جز .....

- (۱) منطقه رواج فارسی دری، نخست در شمال و شمال شرقی ایران بود و سپس زبان عمومی سراسر ایران شد.
- (۲) نظم و نثر فارسی در دوره سامانی شکوفا شد و با شکست سامانیان از محمود غزنوی این درخشش به تیرگی گرایید.
- (۳) سلسله غزنوی در سال ۳۵۲ هجری در شهر غزنه تشکیل شد و غزنویان تا پایان حکومت مسعود زبان فارسی را رواج دادند.
- (۴) قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم دوره ترقی در همه زمینه‌های علمی مانند فلسفه، طب و علوم دینی بود.

(انسانی فارح ۱۳۰۲)

۱۷۱۹- کدام عبارت از لحاظ تاریخ ادبیات درست است؟

- (۱) بسیاری از اشعار پارتی در آثاری مانند «کلیله و دمنه» و «هزار و یک شب» به جا مانده است.
- (۲) زبان پارتی تا اواخر دوره ساسانیان رواج داشت و در شرق و شمال شرقی ایران متداول بود.
- (۳) آثار ادبی منظوم و منثور زبان پهلوی از بین رفته؛ ولی ترجمه عربی و فارسی برخی از آنان موجود است.
- (۴) فرمان‌ها و نامه‌های شاهان هخامنشی که به خط میخی نوشته می‌شد، مربوط به (۳۰۰ ق. م.) تا حدود (۷۰۰ م.) است.

۱۷۲۰- کدام گزینه به ترتیب جاهای خالی متن زیر را کامل می‌کند؟

«در آغاز قرن سوم، دولت ..... که اولین دولت اسلامی ایران بود و پس از آن، دولت ..... بر سر کار آمدند. در پی آن، دولت .....، آل بویه و حکومت‌های

کوچک دیگر پدید آمدند و زبان .....، فرصت و امکان یافت تا به‌عنوان زبان رسمی شناخته شود و در فضای ادبی، سیاسی و علمی رشد یابد.»

- (۱) مستقل طاهری - نیمه‌مستقل صفاری - سامانی - فارسی دری
- (۲) نیمه‌مستقل طاهری - مستقل صفاری - سامانی - فارسی دری
- (۳) مستقل صفاری - نیمه‌مستقل طاهری - سامانی - فارسی پهلوی
- (۴) نیمه‌مستقل طاهری - مستقل صفاری - ساسانی - فارسی پهلوی

۱۷۲۱- در میان عبارات زیر کدام موارد از ویژگی‌های شعر فارسی در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم هستند؟

- (الف) شاعران این عصر، بیشتر به واقعیت بیرونی نظر داشتند.
  - (ب) شعر این دوره بیشتر به موضوعات حماسی، ملی و تاریخی توجه دارد.
  - (ج) یکی از ویژگی‌های شعر در این دوره سادگی فکر و روانی کلام آن است.
  - (د) آوردن ترکیب‌های کهن و به‌کارگیری توصیف‌های ذهنی از خصیصه‌های دیگر شعر این دوره است.
  - (ه) داستان‌سرایی و قصه‌پردازی و آوردن حکایت‌ها و مثل‌ها در شعر این دوره آغاز گشت.
- (۱) الف - ب - د (۲) ج - ه (۳) الف - ج - ه (۴) ج - د - ه

۱۷۲۲- با توجه به تاریخ ادبیات قرن‌های نخست بعد از اسلام، جاهای خالی زیر به‌ترتیب با کدام گزینه پر می‌شود؟

- (الف) آوردن موعظه و نصیحت در شعر فارسی از آغاز ..... معمول گردید.
- (ب) رایج‌ترین انواع شعر فارسی در این دوره حماسی، مدحی و ..... بود.
- (ج) ..... در علوم روزگار خود تبخّر داشت و به فارسی و عربی شعر می‌گفت.
- (۱) دوره سامانی - تعلیمی - زکریای رازی
- (۲) قرن چهارم - غنایی - ابوعلی سینا
- (۳) قرن سوم - تعلیمی - ابوعلی سینا
- (۴) دوره سلجوقی - غنایی - زکریای رازی

(آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز)

۱۷۲۳- همه عبارات درباره تاریخ زبان و خط فارسی نادرست است، به جز .....

- (۱) زبان‌های ایرانی به سه دسته فارسی باستان، فارسی میانه و فارسی پهلوی تقسیم می‌شوند.
- (۲) فارسی باستان، زبان دوره هخامنشیان است که در نامه‌ها و فرمان‌های به‌جامانده، به خط میخی نوشته شده است.
- (۳) زبان پارتی در دوره ساسانیان در شمال و شمال شرقی ایران متداول بوده است.
- (۴) موبدان سال‌ها اوستا را برای اجرای مراسم دینی از حفظ می‌خواندند تا سرانجام در دوره سامانیان آن را به نگارش درآوردند.

۱۷۲۴- کدام گزینه از ویژگی‌های نثر دوره سامانی نیست؟

- (۱) نثر این دوره ساده و روان است.
- (۲) در این دوره کتاب‌هایی با موضوع‌های مختلف به زبان دری نوشته شد.
- (۳) نثر این دوره بیشتر به موضوع‌های حماسی، ملی و تاریخی توجه دارد.
- (۴) آوردن اصطلاحات علمی، اشعار و امثال در نثر این دوره رایج بود.

۱۷۲۵- کدام عبارات مربوط به قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم هستند؟

- (الف) ایرانیان در این دوره به زبان‌های فارسی، پهلوی و عربی آثار فراوان پدید آوردند.
- (ب) این دوره، دوران غلبه، رواج، حفظ و ارائه آداب و رسوم ملی بود.
- (ج) مردان مشهوری از آغاز تا پایان این دوره در فلسفه، طب و علوم دینی سرگرم تألیف بودند.
- (د) بسیاری از اصطلاحات علمی، ادبی، دینی و سیاسی جدید از راه ترجمه متون عربی، وارد فارسی دری می‌شود.

- (۱) الف - ب - ج (۲) الف - ب - د (۳) ب - ج - د (۴) ج - الف - د

۱۷۲۶- کدام یک از گزینه‌های زیر درباره سامانیان درست است؟

- (الف) در این زمان، غزنه عمده‌ترین مرکز فرهنگی به شمار می‌آمد و بسیاری از دانشمندان صاحب تألیف در این شهر می‌زیستند.
- (ب) دربار آنان به وجود شاعران بزرگ فارسی‌گوی مانند عنصری، فرخی و منوچهری آراسته بود.
- (ج) فارسی دری، زبان درباری این حکومت، زبان محاوره و مکاتبات دولتی بوده است.
- (د) آن‌ها شاعران فارسی‌گوی را تشویق می‌کردند و مترجمان را به ترجمه کتاب‌های معتبری به نثر فارسی برمی‌انگیختند.

- (۱) الف - ج (۲) ب - د (۳) ج - ب (۴) ج - د

۱۷۲۷- با توجه به تاریخ ادبیات در عبارت زیر چند غلط وجود دارد؟

«پس از برافتادن سامانیان، غزنویان نخستین دولت اسلامی ایران بودند. ادبیات فارسی دری هم به مفهوم واقعی خود، تقریباً هم‌زمان با این دولت پدید آمد. «دری» زبان درباری سامانیان، زبان محاوره و مکاتبات دولتی بوده است. دری نخستین صورت زبان ادبی فارسی نو در برابر نفوذ عناصر زبان عربی بود. فارسی دری، موجودیت خود را به سرسختی حفظ کرد و به تدریج، غنی گشت و زبان عمومی مشرق و شمال شرقی ایران شد.»

- (۱) چهار (۲) سه (۳) دو (۴) یک

- (الف) در زمان اشکانیان و در شمال و شمال شرقی ایران رواج داشته است.
 (ب) اغلب آثار ادبی پهلوی شفاهی بوده و به کتابت درنیامده است.
 (ج) از این زبان ترجمه عربی و فارسی «کلیله و دمنه» و «هزار و یک شب» موجود است.
 (د) در اصل «درخت آسوریک» و «یادگار زیربان» به این زبان است.
 (ه) زبان رسمی دوران ساسانی و متعلق به ناحیه پارس است.

(۱) الف - ب - ج (۲) الف - د - ه (۳) ب - ج - د (۴) ب - ج - ه

- (۱) قرن چهارم با دانشمند بزرگی چون محمدبن زکریای رازی آغاز شد و با شاعر بی‌نظیری مانند فردوسی ادامه یافت.
 (۲) در زمان سلجوقیان، بخارا عمده‌ترین مرکز فرهنگی به شمار می‌آمد و بسیاری از دانشمندان آثار ارزنده‌ای به پارسی پدید آوردند.
 (۳) در اوایل قرن پنجم بسیاری از اصطلاحات علمی، ادبی، دینی و سیاسی جدید از راه ترجمه متون عربی وارد فارسی دری می‌شود.
 (۴) امرای سامانی با تشویق شاعران و نویسندگان می‌کوشند ترکیب تازه‌ای از هویت فرهنگی، یعنی باز یافتن اندیشه ایرانی در چارچوب فرهنگ اسلامی را ترویج کنند.

- (۱) دولت صفاری، فارسی دری را زبان رسمی قلمرو خود اعلام کرد و این زبان در فضای ادبی، سیاسی و علمی رشد یافت.
 (۲) ادبیات فارسی دری تقریباً هم‌زمان با دولت صفاریان پدید آمد و منطقه رواج آن، نخست در مشرق و شمال شرقی ایران بود.
 (۳) پس از ورود اسلام، زبان فارسی دری با کنار گذاشتن برخی از صدهای زبان عربی، الفبای آن را پذیرفت.
 (۴) بسیاری از اصطلاحات علمی، ادبی، دینی و سیاسی جدید از راه ترجمه متون عربی، وارد فارسی دری شد.

- (۱) وی با زبان عربی آشنایی نداشت و اجازه نداد تا این زبان در دستگاه حکومت او به کار رود.
 (۲) زبان فارسی دری را که با آن سخن می‌گفت، زبان رسمی قلمرو خود اعلام کرد.
 (۳) شاعران فارسی‌گوی را تشویق می‌کرد و مترجمان را به ترجمه کتاب‌های معتبری به نثر فارسی برمی‌انگیخت.
 (۴) با ایجاد حکومت و دولت مستقل ایرانی و برانداختن یا تضعیف حکومت بغداد، عظمت و اقتدار ایران را به آن بازگرداند.

- (الف) قرن چهارم دوره طلایی همراه با شکوفایی روح ایرانی بود که با زکریای رازی آغاز شد.
 (ب) شاهنامه ابومنصوری به سال ۳۶۴ قمری به دست عده‌ای از دانشوران خراسان نوشته شد.
 (ج) «تاریخ الزسل و الملوك» را ابوعلی بلعمی به دستور منصور بن نوح سامانی به زبان عربی نوشته است.
 (د) نثر عهد سامانی بیشتر به موضوع‌های حماسی، ملی و تاریخی توجه دارد و نوع آن، ساده و روان است.
 (ه) در دوره سلجوقی شعر حکمی و اندرزی به پختگی رسید و کسای مروزی قصیده‌ای در این موضوع سرود.

(۱) ب - ج (۲) الف - ه (۳) الف - ب (۴) ج - د

- «و این ضحاک را ازدها به وی، از آن گفتندی که بر کتف او دو پاره گوشت بود بزرگ بر رسته دراز، و سر آن به کردار ماری بود و آن را به زیر جامه اندر داشتی، و هرگاه که جامه از کتف برداشتی، خلق را به جادوی چنان نمودی که این دواژدهاست و از این قتل، مردمان ازو بترسیدندی؛ و عرب او را ضحاک گفتند ...»
 (۱) ابومنصور - غزنوی (۲) ابوعلی بلعمی - سامانی (۳) محمدبن جریر طبری - سامانی (۴) جمعی از دانشوران خراسان - غزنوی

- ♦ شاهنامه ابومنصوری در ۳۴۶ ه. ق. با موضوع تاریخ گذشته ایران نوشته شد.
 ♦ اصل کتاب تاریخ بلعمی، تاریخ الزسل و الملوك به زبان عربی است.
 ♦ امروز فقط چند صفحه‌ای از مقدمه شاهنامه ابومنصوری به نظم باقی مانده است.
 ♦ تاریخ الزسل و الملوك را محمدبن جریر طبری نوشته است.
 ♦ تفسیر طبری را جمعی از دانشمندان به زبان عربی نوشتند.

(۱) چهار (۲) سه (۳) دو (۴) یک

- (۱) فردوسی و شهید بلخی - سلجوقی (۲) کسای مروزی و رودکی - سامانی
 (۳) ناصر خسرو و کسای مروزی - سامانی (۴) شهید بلخی و ناصر خسرو - سلجوقی

(۱) سامانیان - طاهریان (۲) سامانیان - آل بویه (۳) سلجوقیان - طاهریان (۴) سلجوقیان - سامانیان

- «... و این کتاب را بیاوردند از بغداد، نبشته به زبان تازی؛ پس دشخوار آمد خواندن این کتاب. امیر سید ابوالمظفر ابوصالح منصور، علمای ماوراءالنهر را گرد کرد و از ایشان فتوای کرد که روا باشد که ما این کتاب را به زبان پارسی گردانیم؛ گفتند: روا باشد ...»
 (۱) تاریخ بلعمی - سلجوقیان (۲) تاریخ طبری - سامانیان (۳) شاهنامه ابومنصوری - صفاریان (۴) ترجمه تفسیر طبری - سامانیان

- ♦ دو اثر به جای مانده از آن، یادگار زیربان و درخت آسوریک است.
 ♦ آثار به جای مانده از آن، فرمان‌ها و نامه‌های شاهان هخامنشی است.
 ♦ الفبای خط عربی را با کنار گذاشتن برخی صدها به کار گرفت.
 ♦ اصل منظومه درخت آسوریک به این زبان است.

(۱) پهلوی - فارسی باستان - پهلوی - پارتی (۲) پارتی - فارسی باستان - فارسی دری - پهلوی
 (۳) فارسی میانه - پارتی - فارسی باستان - پهلوی (۴) پهلوی - فارسی باستان - فارسی دری - پارتی

- (۱) زبان پهلوی، زبان رسمی دوره ساسانی، چون در مرحله میان فارسی باستان و فارسی نو قرار داشت، آن را فارسی میانه نامیده‌اند.
- (۲) آثاری که به زبان پهلوی نوشته شده‌اند، بیشتر آثار دینی زردشتی است؛ فقط اندکی از آثار مانند «یادگار زیربان» رنگ ادبی و غیردینی دارند.
- (۳) آثار ادبی منظوم و منثور فارسی میانه از میان رفته است؛ ولی برگردان عربی و فارسی بعضی از آن‌ها مانند «کلیله و دمنه» و «هزار و یک شب» با تغییرات فراوان در دست است.

(۴) آثار ادبی پهلوی به سبب اهمیت سنت شفاهی در ایران پیش از اسلام، غالباً به کتابت درنیامده است. از شعر پهلوی نیز اشعار اندکی در دست است.

۱۷۴۰- با توجه به زبان‌های ایرانی کدام گزینه درست نیست؟

- (۱) ایرانیان در سه قرن اول هجری به زبان‌های فارسی، پهلوی و عربی آثار فراوانی را پدید آوردند.
- (۲) سامانیان تألیف به زبان فارسی دری و گردآوری تاریخ و روایات گذشته ایرانی را ضروری دانستند.
- (۳) فارسی دری، زبان درباری سامانیان بود و در آغاز این دوره، بیشتر آثار علمی و فرهنگی به این زبان نوشته می‌شد.
- (۴) فارسی دری با کنارگذاشتن برخی از صدهای زبان عربی، الفبای آن را پذیرفت.

۱۷۴۱- کدام یک از گزینه‌های زیر درباره وضعیت شعر و نثر در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم صحیح نیستند؟

- (الف) آوردن موعظه و نصیحت در شعر پارسی از آغاز قرن چهارم معمول گردید.
- (ب) کسی که قصیده‌ای تمام و کمال با موضوع تعلیمی سرود، «کسایی مروزی» بود.
- (ج) در این دوره، هنوز آوردن اصطلاحات علمی و اشعار و امثال در شعر رایج نشده بود.
- (د) نثر این دوره بیشتر به موضوعات حماسی، ملی و غنایی توجه دارد.
- (ه) شاعران این عصر، بیشتر به مفاهیم ذهنی اخلاقی و واقعیات درونی نظر داشتند.

(۱) ب - د (۲) ب - ج - د (۳) الف - د - ه (۴) د - ه

۱۷۴۲- به چه دلیل در آغاز قرن چهارم، بیشتر دانشمندان ایرانی به ضرورت، آثار خود را به عربی می‌نوشتند؟

- (۱) رسیدن به ترکیب تازه‌ای از هویت فرهنگی
- (۲) جلب نظر خوانندگان بیشتر در سراسر دنیای اسلام
- (۳) تقویت خلافت بغداد و گسترش تفکر اسلامی
- (۴) بازیافتن اندیشه ایرانی در چارچوب فرهنگ اسلامی

۱۷۴۳- متن کدام گزینه مربوط به نثر قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم است؟

- (۱) روزی صیاد دام بنهاد. موش به طلب طعمه از سوراخ بیرون رفت. به هر جانب برای احتیاط، چشم می‌انداخت. ناگاه نظر بر گربه افگند و دید راه مخوف است.
- (۲) در زمان نصر بن احمد که واسطه عقد آل سامان بود و اوج دولت آن خاندان، ایام ملک او بود و اسباب تمتع و علل ترقع در غایت ساختگی بود.
- (۳) آن سه که فرزندان دنیا طالب آن‌اند فراخی معیشت، رفعت منزلت و رسیدن به ثواب آخرت و چهار دیگر که به وسیلت آن بدین اغراض توان رسید.
- (۴) از ایشان فتویٰ کرد که روا باشد که ما این کتاب را به زبان پارسی گردانیم؛ گفتند روا باشد خواندن و نبشتن تفسیر قرآن به پارسی، مگر آن را که او تازی نداند.

۱۷۴۴- توضیح مقابل کدام یک از شاعران و نویسندگان مربوط به قرن چهارم و اوایل قرن پنجم نادرست است؟

- (الف) رودکی (پدر شعر فارسی لقب گرفته است).
- (ب) محمد بن جریر طبری (صاحب دو کتاب تاریخ الرسل والملوک و ترجمه تفسیر طبری به زبان عربی است).
- (ج) ناصر خسرو (بنیان‌گذار شعر تعلیمی و حکمی و اندرزی بود و کسایی شیوه او را ادامه داد).
- (د) شهید بلخی (شعر غنایی را قوت و استحکام بخشید و هم‌دوره رودکی بود).
- (ه) کسایی مروزی (اولین کسی بود که قصاید تمام و کمال در موضوع تعلیمی سرود).

(۱) الف - ب - ه (۲) ج - ب (۳) الف - د - ه (۴) ه - ج

۱۷۴۵- متن زیر به دستور چه کسی به رشته تحریر درآمده و مربوط به کدام اثر قرون اولیه هجری است؟

- «و این ضحاک را اژدها به وی، از آن گفتندی که بر کتف او دو پاره گوشت بود بزرگ برزسته دراز، و سر آن به‌کردار ماری بود و آن را به زیر جامه اندر داشتی، و هرگاه که جامه از کتف برداشتی، خلق را به جادوی چنان نمودی که این دو اژدهاست.»
- (۱) امیر سید ابوالمظفر ابوالصالح منصور - شاهنامه ابومنصوری
- (۲) محمد بن جریر طبری - تاریخ طبری
- (۳) منصور بن نوح سامانی - تاریخ بلعمری
- (۴) ابومنصور المعمری - تاریخ طبری

(آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز)

۱۷۴۶- کدام گزینه درباره زبان فارسی میانه و شاخه‌های آن، اطلاعات نادرستی می‌دهد؟

- (۱) آثار ادبی پهلوی به سبب اهمیت سنت شفاهی در ایران پیش از اسلام، اغلب به صورت مکتوب وجود نداشت.
- (۲) کتاب‌های «یادگار زیربان» و «درخت آسوریک» به نثر نوشته شده و ریشه پارتی دارند.
- (۳) زبان پارتی در زمان اشکانیان رایج بود و جغرافیای رواج آن، شمال و شمال شرقی ایران بوده است.
- (۴) بیشتر آثاری که به زبان پهلوی تألیف شده، آثار دینی زردشتی است.

حواست باشه! سوالات شمارشی، دقت مضاعفی لازم داره.

(آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز)

۱۷۴۷- چند موضوع از موضوعات زیر با عبارت نوشته‌شده در برابر آن، نامتناسب است؟

- «رواج فارسی باستان: دوره هخامنشیان / کسایی مروزی: پیرو ناصر خسرو در قصیده پندآموز / تاریخ الرسل والملوک: اثر محمد بن جریر، به عربی / یادگار زیربان: یک اندرزنامه کهن به زبان پهلوی / شاهنامه ابومنصوری: اثر منصور بن نوح سامانی / زبان پارتی: شاخه شمال و شمال شرقی فارسی میانه / مهم‌ترین دوره تمدن اسلامی ایران: قرن ۴ و نیمه اول قرن ۵»

(۱) چهار (۲) سه (۳) دو (۴) یک

۱۷۴۸- با توجه به ویژگی‌های زبان و ادبیات فارسی از آغاز سده چهارم تا نیمه اول قرن پنجم، چند مورد کاملاً درست است؟

- ❖ بلعمری، تاریخ طبری را با حذف و افزوده‌هایی به صورت تألیفی مستقل، به فارسی برگرداند.
- ❖ جمعی از دانشمندان آن زمان، تفسیر عربی محمد بن جریر طبری را به فارسی برگرداندند.
- ❖ نثر این دوره ساده و روان و بیشتر به موضوعات حماسی، ملی و تاریخی توجه دارد.
- ❖ داستان‌سرایی، قصه‌پردازی، آوردن حکایت‌ها و مثل‌ها نیز در شعر این عصر به کمال رسید.
- ❖ شعر حکمی و اندرزی که از دوره‌های پیش آغاز شده بود، در این دوره به پختگی کامل رسید.
- ❖ شعر پارسی در این دوره به دست رودکی بنیاد نهاده شد و رایج‌ترین انواع شعر، حماسی، مدحی و غنایی بود.

(۱) دو (۲) سه (۳) چهار (۴) پنج

۱۷۴۹- در یک کتیبه نشانه‌هایی به شکل 𐭠𐭡𐭢𐭣𐭤𐭥𐭦𐭧𐭨𐭩𐭪𐭫𐭬𐭭𐭮𐭯𐭰𐭱𐭲𐭳𐭴𐭵𐭶𐭷𐭸𐭹𐭺𐭻𐭼𐭽𐭾𐭿 به چشم می‌خورد که باستان‌شناسان آن را معادل «خشکسالی» رمزگشایی کرده‌اند. کدام گزینه درباره این کتیبه نادرست است؟

- (۱) زبانی که این اثر بدان نوشته شده، حدوداً ۳۳۰ سال پیش از میلاد حضرت مسیح (ع) از رواج افتاده است.
- (۲) این اثر احتمالاً متنی است درباره روش‌های ابتکاری در کشاورزی ایرانیان باستان در مناطق خشک فلات ایران.
- (۳) این سنگ‌نوشته نمی‌تواند بخشی از یک اثر دینی زردشتی یا یک اندرزنامه منشور باشد.
- (۴) زبان این اثر تاریخی ارزشمند، در زمانی پیش از دوره اشکانیان رایج بوده است.

(انسانی قارچ ۱۴۰۳)

۱۷۵۰- با توجه به تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی، چند مورد نادرست ذکر شده است؟

- ❖ در آغاز قرن پنجم، بیشتر دانشمندان ایرانی به ضرورت، آثار خود را به عربی می‌نوشتند.
- ❖ ابوعلی بلعمی هم‌زمان با ترجمه کتاب «تاریخ الرسل و الملوك» اطلاعات دیگری راجع به تاریخ ایران بر آن افزود.
- ❖ در عهد سامانی نثر مانند شعر پارسی رونق و رواجی نداشت؛ اما آوردن اصطلاحات علمی رایج شده بود.
- ❖ در قرن چهارم و اوایل قرن پنجم، مدح پادشاهان و رجال دربار جایگاه خود را پیدا کرد.
- ❖ امرای سامانی با تأکید به ضرورت تألیف به زبان فارسی دری، به هویتی مستقل دست پیدا کردند.

(۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

۱۷۵۱- هر یک از عبارات زیر، به ترتیب به کدام دوره از تمدن اسلامی ایران مربوط است؟

(الف) عصر اندیشه استقلال ملی

(ب) تضعیف حکومت بغداد و ایجاد حکومت مستقل

(ج) دوره ترقی در همه زمینه‌های علمی

- (۱) قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم - سه قرن اول هجری - قرن سوم هجری - قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم
- (۲) سه قرن اول هجری - نیمه اول قرن پنجم
- (۳) نیمه اول قرن چهارم - قرن سوم هجری - قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم
- (۴) سه قرن اول هجری - نیمه اول قرن چهارم - سه قرن اول هجری

سؤالات ترکیبی

۱۷۵۲- کدام دو اثر به زبان عربی نوشته شده است؟

- (۱) تفسیر طبری - تاریخ بلعمی
- (۲) تاریخ الرسل و الملوك - تفسیر طبری
- (۳) تفسیر طبری - لطایف الطوایف
- (۴) تاریخ الرسل و الملوك - تاریخ بلعمی

۱۷۵۳- اگر بخواهیم ابیات زیر را با توجه به انواع شعر فارسی که در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم رواج داشته مرتب کنیم، کدام بیت‌ها به ترتیب، «تعلیمی - مدحی - حماسی - غنایی» است؟

(الف) وزان پس برآمد ز لشکر خروش (ب) این جهان ای پسر اکنون به مثل خانه توسست (ج) به بوی زلف و رخت می‌روند و می‌آیند (د) عدل او نوش روان گشته است کاندلر وصف او (۱) ب - د - الف - ج (۲) ب - الف - ج - د	زمین و زمان شد پر از جنب و جوش زانت می‌باید خوش رفت از این جا به شتاب صبا به غالیه‌سای و گل به جلوه‌گری بیت‌های شعر توقیعات نوشروان بود (۳) الف - ج - ب - د (۴) د - ب - الف - ج

📺 (آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز)

۱۷۵۴- همه ابیات، مصادیقی از شعر مدحی رایج در «سده چهارم و نیمه آغازین سده پنجم» هستند، به جز.....

- (۱) خسرو امیر عالم هستی شد آن زمان
- (۲) رایست منصور او را فتح باشد پیشرو
- (۳) این ملک مشرق را وین ملک مغرب را
- (۴) شادمانه بزی ای میر که گردنده فلک

- کز روی روشن تو بر او پرتو افتاد
- طالع مسعود او را بخت باشد پیشکار
- آری تو سزاواری، آری تو سزاواری
- این جهان زیر نگین خلفای تو کند

حالا وقت آزمون

برای جمع‌بندی و ارزشیابی درس‌های ۴۱ پایه دهم به آزمون شماره ۱۲ مراجعه کنید. این آزمون در جلد ضمیمه به صورت چاپی و با اسکن QR Code کتاب به صورت تعاملی در دسترس است.

قرابت معنایی

فصل چهارم به «معنی و مفهوم» یا «مضمون» ابیات و عبارات کتاب‌های درسی می‌پردازد. ما در کتاب درسی، هیچ درسی با عنوان قرابت معنایی نداریم؛ بنابراین سؤالات این مبحث، از متون نظم و نثر موجود در خلال درس‌های «تاریخ و سبک»، «عروض و قافیه» و «آرایه‌های ادبی» انتخاب و طراح می‌شود.

تفاوت اصلی این فصل با فصول قبلی در این است که واحد تقسیم‌بندی ما به جای درس، فصل است؛ یعنی در هر پایه، سؤالات، در چهار فصل توزیع شده‌اند:

پایه دهم: فصل ۱- فصل ۲- فصل ۳- فصل ۴

پایه یازدهم: فصل ۱- فصل ۲- فصل ۳- فصل ۴

پایه دوازدهم: فصل ۱- فصل ۲- فصل ۳- فصل ۴

سؤالات هر فصل با سطح ساده آغاز و به تدریج سخت می‌شود. خط‌چینی که بعد از چند سؤال می‌آید، نشانگر بالاتر رفتن سطح دشواری سؤالات پس از آن است تا این‌که به سؤالات خیلی دشوار برسید. سؤالات «خیلی دشوار» با آیکون مشخص شده‌اند. از فصل دوم، تعدادی پرسش با عنوان «سؤالات ترکیبی» به پایان سؤالات هر فصل ضمیمه شده تا مطالب قبل هم برایتان مرور شوند.

توجه به این توصیه‌ها هم خالی از فایده نیست:

- ۱ می‌توانید پیش از پاسخ‌گویی به سؤالات هر فصل، مفاهیم مهم آن را در جلد دوم ببینید و یاد بگیرید.
- ۲ حتماً پاسخ‌های تشریحی را خوب بخوانید و دلیل ردّ و قبول گزینه‌ها را کاملاً درک کنید و بیاموزید.
- ۳ برای جواب دادن به سؤالات، از پاسخ‌برگ انتهای کتاب استفاده کنید تا کتابتان برای مراجعات بعدی هم قابل استفاده باشد.
- ۴ در آزمون‌های تعاملی پایان فصول زوج کتاب‌های هر پایه هم شرکت کنید تا مدام بتوانید وضعیت خودتان را پایش کنید.

فصل ۴ درس‌های ۱۰، ۱۱، ۱۲ و کارگاه تحلیل فصل ۴

؟ چه خبر! سلامی چو بوی خوش آشنایی. بالاخره رسیدیم به تستای فصل پایانی پایه دوازدهم. خب، تا این‌جا ما با هم کلی مفهوم و تست و پاسخ رو تو پایه دهم، یازدهم و دوازدهم خوندم و پاسخ دادیم و تحلیل کردیم و حالا با تحلیل تستای این فصل، مهارت و تسلط شما کامل‌تر می‌شه و کار شما می‌شه مصداق بارز ضرب‌المثل «کار را که کردی؟ آن‌که تمام کرد». دوستان، ما مطمئنیم که شما با اتمام تستای این فصل و آزمون‌های پایانی، دیگه می‌تونین به راحتی به ۵۰ سؤال قرابت معنایی پاسخ بدین و به درصدتون توی این درس اضافه کنین؛ پس بیاین بریم سروقت تستای این فصل ...

۲۸۵۲- همه مفاهیم داده‌شده از سروده زیر دریافت می‌شود، به جز .....

«می‌تراود مهتاب / می‌درخشد شب‌تاب / نیست یک دم شکند خواب به چشم کس و لیک / غم این خفته چند / خواب در چشم ترم می‌شکند ...»

(۱) غفلت زدگی مردم (۲) وجود روزنه‌های امید (۳) یأس و ناامیدی مردم (۴) هشیاری و نگرانی شاعر

۲۸۵۳- با توجه به مفهوم نمادین بیت «بسیار بود رود در آن برزخ کبود / اما در یغ، زهره دریا شدن نداشت» تأسّف شاعر از چیست؟

(۱) بی‌توجهی به ارزش‌های انقلاب (۲) یأس و ناامیدی مبارزان (۳) عدم اتحاد مردم و تفرقه مبارزان (۴) قدرت زیاد دشمنان و ضعف جامعه

؟ خواست باشه! توی بیتایی که «اسلوب معادله» دارن، ملاک عمل ما مفهوم «مضامع» نه مضامع «مثال و مصداق».

۲۸۵۴- مفهوم بیت «آدمی پیر چو شد حرص جوان می‌گردد / خواب در وقت سحرگاه گران می‌گردد» در کدام گزینه تکرار شده است؟

(۱) همت طلب از باطن پیران سحرخیز (۲) حریص را نکند نعمت دو عالم سیر (۳) جور خود را بر ضعیفان آزماید روزگار (۴) ریشه نخل کهنسال از جوان افزون‌تر است

۲۸۵۵- مفهوم کدام بیت در مقابل آن درست نوشته شده است؟

(۱) بی‌کمالی‌های انسان از سخن پیدا شود (۲) خمیده‌پشت از آن گشتند پیران جهان‌دیده (۳) با کمال احتیاج از خلق استغنا خوش است (۴) به یک کرشمه که در کار آسمان کردی

۲۸۵۶- مفهوم بیت «عجب نیست بر خاک اگر گل شکفت / که چندین گل اندام در خاک خفت» با کدام بیت ارتباط معنایی دارد؟

(۱) از بهاران کی شود سرسبز سنگ (۲) ز سنگ لاله برآمد، ز خاک سبزه دمید (۳) هر سبزه که بر کنار جویی رسته است (۴) فرشته عشق نداند که چیست ای ساقی

۲۸۵۷- کدام گزینه با سروده زیر قرابت مفهومی دقیق‌تری دارد؟

«می‌تراود مهتاب / می‌درخشد شب‌تاب / نیست یک دم شکند خواب به چشم کس و لیک / غم این خفته چند / خواب در چشم ترم می‌شکند»

(۱) گذرگهی است پرستم که اندرو به غیر غم (۲) یکی ز شب‌گرفتگان چراغ بر نمی‌کند (۳) دل خراب من دگر خراب‌تر نمی‌شود (۴) نه سایه دارم و نه بر، بیفکنم و سزاست

۲۸۵۸- همه گزینه‌ها با بیت زیر تناسب مفهومی دارند، به جز .....

«سپهر مردم دون را کند خریداری»

(۱) شود خوار هر کس که هست ارجمند (۲) سفله بر صدر و اهل دانش را (۳) بسا نادان که از همراهی بخت (۴) هر که بد خواسته نیکی نبرد

۲۸۵۹- کدام گزینه با بیت زیر تناسب مفهومی دارد؟

«گواهی بخوایید، اینک گوا»

(۱) چه می‌دهند گواهی دو چشم یار به خونم (۲) بر مزار عاشقان گر نیست شمعی گو مباش (۳) به غیر سینه صدچاک خویش در صف محشر (۴) بر کشتگان تیغ غم او کفن می‌وش

همین زخم‌هایی که نشمرده‌ایم»

چو نشوند ز مستان به هیچ روی شهادت
کز دل خون‌گرم خود خاک شهیدان روشن است
شهید عشق نخواهد نه شاهدی نه گواهی
کان به شهید عشق که از خون ردا کند

- (۱) گرم بازآمدی محبوب سیم اندام سنگین دل
- (۲) گفته بودم چو بیایی غم دل با تو بگویم
- (۳) شب عاشقان بی دل چه شب دراز باشد
- (۴) بر آنم گر تو بازآیی که در پایت کنم جانی

۲۸۶۱- بیت «بر ژرف دهانت سخت بندی / بر بسته سپهر دیو پُرفند» با کدام بیت قرابت مفهومی بیشتری دارد؟

- (۱) شب مانده بود و جرئت فرداشتن نداشت
- (۲) حتّی علف اجازه زیباشدن نداشت
- (۳) بی تو ولی زمینۀ پیداشدن نداشت
- (۴) این عقده تا همیشه سر واشدن نداشت

۲۸۶۲- کدام گزینه با بیت زیر مفهوم مشترک دارد؟

- «نرگس همی رکوع کند در میان باغ
- (۱) تسبیح و شبّحه از گل میخانه می کنم
  - (۲) در آن ساعت که باشد نشو جانها
  - (۳) در نماز نهد درختان و گل از باد وزان
  - (۴) کار درختان خور و بار است و برگ

۲۸۶۳- مفهوم کدام گزینه توصیه به «دستگیری از ضعیفان» است؟

- (۱) نیست ناقص را کمالی بهتر از اظهار عجز
- (۲) اهل معنی دل به معنی از جهان خوش کرده اند
- (۳) نه آتشم که مرا خار دستگیر بود
- (۴) کلید گنج شو نه قفل در، ارباب حاجت را

۲۸۶۴- مفهوم کدام گزینه با مفهوم بیت زیر، دقیقاً متناسب است؟

- «سعدی از سرزنش غیر نترسد هیهات
- (۱) همچو دیوار ز بس والهِ این گلزارم
  - (۲) یاد ساحل کی کند مستغرق دریای عشق؟
  - (۳) هر که پسند آمدش چون تو یکی در نظر
  - (۴) دم درکش از ملاّتم ای دوست زینهار

۲۸۶۵- مفهوم بیت زیر در کدام گزینه آمده است؟

- «در گران جان نکند پند و نصیحت تأثیر
- (۱) دل سوخت بر منش همه گر سنگ خاره بود
  - (۲) و آن سنگدل که دیده بدود ز روی خواب
  - (۳) درد دل «حزین» را با کوه اگر بگویم
  - (۴) گریه در سنگ خاره کارگر است

۲۸۶۶- مفهوم بیت «همیشه تا برآید ماه و خورشید / مرا باشد به وصل یار امّید» با مفهوم کدام گزینه تناسب بیشتری دارد؟

- (۱) خوشا خیال تو هر شب دهد امید وصال
- (۲) چه خوش است در خیالی همه عمر صبر کردن
- (۳) مرا وصال نباید همان امید خوش است
- (۴) چگونه باز کنم بال در هوای وصال

۲۸۶۷- کدام گزینه با بیت زیر ارتباط مفهومی دارد؟

- «آزاده را جفای فلک بیش می رسد
- (۱) دندان ستم بر همه تیز است فلک را
  - (۲) بود مصاف تو ای چرخ با شکسته دلان
  - (۳) بعد از این ما را ز دوران فلک خوفی نماند
  - (۴) فلک به کینه احرار تا کمر در بست

۲۸۶۸- بیت «عشق چون آید، برد هوش دل فرزانه را / دزد دانا می کشد اوّل چراغ خانه را» با همه ابیات، به جز بیت ..... تناسب معنایی دارد.

- اول بلا به عاقبت اندیش می رسد
- کی گرگ نظر بر بد و نیک گله دارد
- همیشه شیر تو آهوی لنگ می گیرد
- دست دوران فلک کوتاه شد از آزار ما
- به جز کمان نکشید و به جز کمان نگشاد

۲۸۶۹- مفهوم کدام گزینه به «تو که مرهم نه ای زخم دلم را / نمک پاش دل ریشم چرایی» نزدیک تر است؟

- (۱) گرت ز دست برآید مراد خاطر ما
- (۲) در دو عالم، قاعده نیش است وانگه ذوق نوش
- (۳) زخم هجرت میان جان بگسست
- (۴) گر در جهان دلی ز تو خرم نمی شود

۲۸۷۰- مفهوم کدام گزینه متفاوت است؟

- (۱) دعوی درست نیست گر از دست نازنین
- (۲) کسی که عشق نبازد نه آدمی، سنگ است
- (۳) گو از سر میدان بلا خیمه برون زن
- (۴) سعدیا عاشق صادق ز بلا نگریزد

۲۸۷۱- مفهوم کدام بیت به مفهوم بیت زیر نزدیک‌تر است؟

- «گم بود در عمیق زمین شانه بهار»
- (۱) او آمد و زندگی پر از شادی شد
  - (۲) او آمد و کوچه و خیابان شد سبز
  - (۳) او آمد و چشم آسمان را وا کرد
  - (۴) او آمده بود تا ورق برگردد

۲۸۷۲- مفهوم کدام بیت از سایر ابیات دورتر است؟

- (۱) من از روییدن خار سر دیوار دانستم
- (۲) سبزه در دست و پای افتاده است
- (۳) دود اگر بالا نشیند کسر شأن شعله نیست
- (۴) نه هر که صدرنشین شد عزیز شد که غبار

۲۸۷۳- کدام گزینه با بیت زیر ارتباط مفهومی بیشتری دارد؟

- «از آن مرد دانا دهان دوخته است»
- (۱) بی‌خوشی نیست ممکن دل زبان‌آور شود
  - (۲) فراوان سخن باشد آکنده‌گوش
  - (۳) بارها از سخن خویش به چاه افتادم
  - (۴) سخن عشق نه آن است که آید به زبان

۲۸۷۴- کدام بیت، با بیت زیر تناسب مفهومی دارد؟

- «دل چو شد غافل ز حق فرمان‌پذیر تن بود»
- (۱) ز خواب قطع نظر کن که عشق چابک‌دست
  - (۲) ندارد اهل غفلت طاقت میدان اهل دل
  - (۳) می‌کند پامال، تن آخر دل آسوده را
  - (۴) جان غافل را سفر در چار دیوار تن است

حواست باشه! یه تست دیگه از موضوع مهم «تقابل عشق و عقل» ...

۲۸۷۵- مفهوم بیت «عشق چون آید، برد هوش دل فرزانه را / دزد دانا می‌کشد اول چراغ خانه را» با همه بیت‌ها ارتباط معنایی دارد، به جز .....

- (۱) سرای و سیم و زر در باز و عقل و جان و دل سعدی
- (۲) پرستش به مستی است در کیش مهر
- (۳) عشق در آمد به دل، رفت ز سر عقل و هوش
- (۴) رشته عقلم گسیخت بر سر سودای عشق

حواست باشه! توی سروده‌های بلند نیما می‌تونی مثل سروده زیر، بهتره اول مفاهیم رو استنباط کنی و بنویسی و بعد مفاهیم رو با ابیات گزینه‌ها مطابقت بدی.

۲۸۷۶- سروده «نفسم را پر پرواز از توست / به دماوند تو سوگند، که گر بگشایند / بدم از بند، ببینند که آواز از توست / همه اجزایم با مهر تو آمیخته است / همه ذراتم با جان تو آمیخته باد / خون پاکم که در آن عشق تو می‌جوشد و بس / تا تو آزاد بمانی / به زمین ریخته باد» با کدام بیت تناسب ندارد؟

- (۱) جامه‌ای کاو نشود غرقه به خون بهر وطن
- (۲) تنیده یاد تو در تار و پودم میهن ای میهن
- (۳) ای خطه ایران میهن، ای وطن من
- (۴) در دل چو وطن کردی جان در تن من کردی

۲۸۷۷- همه گزینه‌ها با بیت «هر دم از سرگشتگی چون گرد می‌پیچم به خود / هم‌هان رفتند و من تنها به صحرا مانده‌ام» تناسب مفهومی دارند، به جز .....

- (۱) دلا بنال که یاران نازنین رفتند
- (۲) به اهل دهر میامیز و گوشه‌ای بنشین
- (۳) دل شکسته ما را بر آتش افکندند
- (۴) هنر مجوی که بازار فضل رایج نیست

۲۸۷۸- همه گزینه‌ها به جز گزینه ..... با بیت زیر ارتباط معنایی دارند.

- «نشد خاموش کبک کوهساری»
- (۱) مهر بر لب زن که در خاموشی جاوید ماند
  - (۲) گسر زبان تو رازدار بُود
  - (۳) زان شمع می‌گدازد هر دم که ساخت او را
  - (۴) ایمن مشو ز خصمی تیغ زبان، که شمع
- «بم غم نشین که رفیقان بی‌قرین رفتند
که همدمان وفا پیشه گزین رفتند
اگرچه خود به سوی روضه برین رفتند
از آن جهت که بزرگان خرده‌بین رفتند»
- «از آن شد طعمه باز شکاری»
چون سپند آن کس که کرد آواز در محفل بلند
تیغ را بسا سرت چه کار بُود
آز صحبت خلق، بیزار زندگانی
در بوتۀ گداز بُود تا زبان به جاست

(آزمون‌های آزمایشی فیلی سبز)

(انسانی خارج ۱۴۰۳)

۲۸۷۹- مفهوم کدام بیت تداعی کننده بیت زیر است؟

«فکر شنبه تلخ دارد جمعه اطفال را»

- ۱) عشرت امروز با فردا مینداز ای حریف
- ۲) تا نباشد گل در اول غنچه آخر نشکند
- ۳) معلّم دارد آیین فلک با زبردستانش
- ۴) در جهان بی زهر مت نیست شهد عشرتی

۲۸۸۰- مفهوم کدام بیت با ابیات دیگر متفاوت است؟

- ۱) سودای عشق پختن، عقلم نمی‌پسندد
- ۲) شوق را بر صبر، قوّت غالب است
- ۳) عقل را با عشق خوبان طاقت سرپنجه نیست
- ۴) عقل را گر هزار حجّت هست

۲۸۸۱- ارتباط معنایی کدام گزینه از بیت «سعدی از سرزنش غیر نترسد هیهات / غرقه در نیل چه اندیشه کند باران را؟» دورتر است؟

- ۱) چه پروا دارد از سنگ ملامت هر که مجنون شد؟
- ۲) ز طوفان حوادث عاشقان را نیست پروایی
- ۳) ز حرف سرد ناصح، عاشق صادق نیندیشد
- ۴) غم از سنگ ملامت نیست سرگرم محبّت را

۲۸۸۲- کدام گزینه با بیت زیر تناسب مفهومی دارد؟

- «اگر دل دلیل است، آورده‌ایم»
- ۱) شکسته طرّه او گر دلیل ناز بود
  - ۲) ز زخم تو نگریم که سخت خام بود
  - ۳) درد من کشته شمشیر بلا می‌داند
  - ۴) هر عاشقی ندارد بر چهره داغ درد

۲۸۸۳- مفهوم کدام گزینه با مفهوم بیت زیر متناسب است؟

- «به سرو گفت کسی میوه‌ای نمی‌آری؟»
- ۱) بری ز پرورش ما نخورد در همه عمر
  - ۲) روزی به دست کوتاه و دست دراز نیست
  - ۳) آزادگی چو سرو بود عذرخواه من
  - ۴) آزادگی آن است که چون سرو در این باغ

۲۸۸۴- کدام گزینه با مصراع مشخص‌شده شعر زیر تناسب مفهومی دارد؟

«آن کیست که تقریر کند حال گذرا
کز غلغل بلبل چه خبر باد صبا را»

- ۱) احوال دل ریش گدا پیش شهی گوی
- ۲) قدح لاله چو از باد صبا گردان گشت
- ۳) مرا گویی «تو را صبر است چاره»
- ۴) خبر من که برد غیر صبا بر در دوست؟

۲۸۸۵- مفهوم کدام بیت، متفاوت است؟

- ۱) قامت پیری ز حرصت شد کمین‌گاه امل
- ۲) حرص و یک عالم فضولی خواه طاقت خواه عجز
- ۳) دوبالا می‌شود طول امل چون قد دوتا گردد
- ۴) پیش راه حرص، پیری چوب نتواند گذاشت

۲۸۸۶- مفهوم کدام گزینه با سایر گزینه‌ها تفاوت دارد؟

- ۱) اگر آن عشق چون آتش نبودی
- ۲) بیش از این بی‌پرده حرف عشق را «صائب» مگوی
- ۳) در دلم از تاب عشقت آتشی است
- ۴) عجب نبود گر از شعرم به مردم درفتد شوری

(انسانی ۱۴۰۳)

عشرت امروز بی‌اندیشه فردا خوش است»

نیست چندان فرصتی ز آغاز تا انجام گل
زحمت امروز بهر عشرت فردا خوش است
دهد شیرینی شنبه ز چین جبهه طفلان را
تلخی شنبه برد شیرینی آدینه را

فرمان عقل بردن، عشقم نمی‌گذارد
عقل را با عشق دعوی باطل است
با قضای آسمانی برتابد جهد مرد
عشق دعوی کند به بطلانش

۲۸۸۱- ارتباط معنایی کدام گزینه از بیت «سعدی از سرزنش غیر نترسد هیهات / غرقه در نیل چه اندیشه کند باران را؟» دورتر است؟

که از کوه گران، سیل سبک‌جولان نیندیشد
نیندیشد نهنگ پُردل از آشفتن دریا
کی از باد خزان بر خویش سرو راستین لرزد؟
دو بالا خنده این کبک از کوه و کمر گردد

اگر داغ شرط است، ما خورده‌ایم»
مرا دلی است که از زلف او شکسته‌تر است
دلی که سوخته آتش بلای تو نیست
سوز من سوخته داغ جفا می‌داند
آن سگّه مبارک تا بر زر که باشد؟

جواب داد که آزادگان تهی‌دستانند»
چو سرو و بید خجالت ز باغبان داریم
سرو از درازدستی خود بی‌ثمر فتاد
دست تهی ز خلق ندارد خجل مرا
غمگین نشوی گر گره دل ثمر آری

در حضرت شاهی؟

جز ناله و آهی؟

تقریر شب تیره ما با قمری کن
مست شد بلبل و آهنگ غزل‌خوانی کرد
چه آسان است کوشش بر نظاره
ای صبا! خیز تو را سلسله‌ای بر پا نیست

(انسانی ۹۹)

ورنه خم گردیدنت بر هر دو عالم پشت پاست
جز جوانی‌ها از این بی‌پیر نتوان یافتن
که مار از امتداد روزگاران، اژدها گردد
بیشتر دست طمع‌کار از عصا گردد بلند

از او این شعر گفتن خوش نبود
کز سخن‌های تو آتش در دل عالم گرفت
شعر از آن آتش دخان آید همی
دلم با عشق تو گرم است و سوزی در نفس دارم

۲۸۸۷- مفهوم عبارت «این تنگ‌عیشی برای او (مولوی) نوعی ریاضت نفسانی بود؛ ناشی از خست و خشک‌دستی نبود، از زندگی فقط به قدر ضرورت تمتّع می‌برد.» با کدام گزینه تناسب مفهومی ندارد؟

- ۱) گر قناعت کنی به خانه تنگ
- ۲) لذتی کز شراب خرسندی است
- ۳) چنین بود تا بود و این بود روز
- ۴) زاهدان را ترک دنیا نیست از آزادی

کم‌تر از طهارم مُفرّنس نیست
در شفاخانه مُسَدّس نیست
تو دل را به از و فزونمی مسوز
سگّه از بهر روایی پشت بر زر می‌کند (روایی: رواج)

۲۸۸۸- مفهوم بیت زیر از کدام گزینه برداشت نمی‌شود؟

«سرکشان را فکنند تیغ مکافات ز پای

- (۱) ظالم به ظلم خویش گرفتار می‌شود
- (۲) زنه‌ار مزن تیر ستم بر دل درویش
- (۳) ستم‌پیشگان را بده سر به باد
- (۴) مبین کز ظلم جباری، کم‌آزاری ستم بیند

شعله را زود نشانند به خاکستر خویش»

از پیچ و تاب نیست رهایی کمند را
کان تیر ستم تیغ و سنان بر جگر آرد
ستم بر ستم‌پیشه عدل است و داد
ستمگر نیز روزی کشته تیغ ستم گردد

حواست باشه! و حالا به سؤال تصویری ... توی این سؤال باید موضوع و مضمون رو در قالب تصویر و توصیف بسنجیم.

۲۸۸۹- تصویر به کاررفته در بیت زیر، در توصیف شرمساری، با همه گزینه‌ها به جز گزینه ..... یکسان است.

«آغوش سحر تشنه دیدار شماسست

- (۱) گفتم که از حجاب نیاری رخت برون؟
- (۲) فروغ ماه می‌دیدم ز بام قصر او روشن
- (۳) از شرم بناگوش تو در گوشه نشیند
- (۴) از آفتاب تابان گر نور وام گیری

۲۸۹۰- همه گزینه‌ها با مفهوم بیت «به پایان آمد این دفتر، حکایت هم‌چنان باقی» به صد دفتر نشاید گفت حسب‌الحال مشتاقی» تناسب دارند، به جز ..... .

شرح شوق تو نه کاری است که اقلام کنند
چو شمع، سوزش پنهان من زبانی نیست
عجب که نامه شوق مرا تمام کند
که با تو شرح دهد مشکلی که من دارم

- (۱) راه عشق تو نه راهی است که اقدام روند
- (۲) چه‌سان به خامه دهم شرح، اشتیاق تو را
- (۳) اگر چو تیر، قلم پر برآورد «صائب»
- (۴) ز شرم عشق خوشم، کجاست گریه شوق؟

۲۸۹۱- کدام بیت از نظر مفهومی در تقابل با بیت زیر قرار دارد؟

«از آن مرد دانا دهان دوخته است

- (۱) تا مرد سخن نگفته باشد
- (۲) چند در پرده و سر بسته سخن باید گفت
- (۳) صدف وار گوهر شناسان راز
- (۴) کم گوی و گزیده گوی چون دُر

که بیند که شمع از زبان سوخته است»

عیب و هنرش نهفته باشد
هله ای مستمعان نوبت گفتار آمد
دهان جز به لؤلؤ نکرند باز
تا ز انس دک تو جهان شود پُر

۲۸۹۲- کدام گزینه مفهوم سایر گزینه‌ها را نقض می‌کند؟

- (۱) کلیم وار قدم بر فراز طور گذار
- (۲) گشته اسرار جهان در دیده‌اش صورت‌پذیر
- (۳) نبود از عفونت‌ی خالی
- (۴) چه خورد شیر شریزه در بن غار؟

ز عجز، معتکف سایه گلیم مشو
هر که از زانوی خود، آینه‌داری داشته است
آب صاف‌ی که در شمر باشد (شمر: مرداب)
باز افتاده را چه قوت بود؟

۲۸۹۳- مفهوم کدام گزینه با سایر گزینه‌ها تفاوت دارد؟

- (۱) یار خندان لب نباشی، سرو سندان دل مباش
- (۲) غمگین مکن اگر نکنی شاد خاطری
- (۳) مغز گفتار است خاموشی، از آن رو بی‌صداست
- (۴) خاص را گر اهل نبوی، عام را منکر مشو

مرد دندان‌مزد نبوی، درد دندان کن مباش (سندان‌دل: سنگدل)
گر مرهم دلی نشوی نیشتر مباش
نیستی طبل تهی، آبستن غوغا مباش
جام را گر می‌نباشی، دام را ارزن مباش

۲۸۹۴- مفهوم کدام گزینه با مفهوم بیت زیر متناسب است؟

«ملاست از دل سعدی فرونشوید عشق

- (۱) چون مرا عشق تو از هر چه جهان بازاستد
- (۲) گر بزنی به خنجرم کز پی او دگر مرو
- (۳) سعدیا نامت به رندی در جهان افسانه شد
- (۴) زردی درد بر رخ بیمار عشق تو

سیاهی از حبشی چون رود که خودرنگ است»

چه غم از سرزنش هر که جهانم باشد؟
نعره شوق می‌زنم تا رمقی است در تنم
از چه می‌ترسی دگر بعد از سیاهی رنگ نیست
اصلی است آن چنان‌که سیاهی کلاغ را

۲۸۹۵- کدام گزینه با رباعی زیر تناسب مفهومی بیشتری دارد؟

- «هنگام سپیده‌دم خروس سحری
یعنی که نمودند در آیین صبح
(۱) چرا چو ابر نبارد سرشک از بصرم
(۲) عمر باقی‌مانده را نتوان به غفلت صرف کرد
(۳) که گیتی سپنج است و ما در گذر
(۴) آن‌چه به غفلت گذشت عمر نخواندم

دانی که چرا همی کند نوحه‌گری؟
از عمر شبی گذشت و تو بی‌خبری»
که همچو برق گذر کرد عمر از نظرم
ساقیا پیش آر آن ته‌شیشه دوشینه را
به غفلت مبر عمر در وی به سر
عمر دگر خواهیم از خدا به غرامت

۲۸۹۶- «ترجیح سفر بر حضر» مفهوم مشترک همه گزینه‌ها به جز گزینه ..... است.

- (۱) به جرم خاک و فلک در نگاه باید کرد
- (۲) درخت اگر متحرک شدی ز جای به جای
- (۳) کی شود مایه نشاط و سرور
- (۴) سفر اهل جهان در طلب کام بود

که این کجاست ز آرام و آن کجا ز سفر
نه جور از کشیدی و نه جفای تیر
هم در انگور، شیره انگور؟
از سر کام گذشتن سفر مردان است

«قایقی خواهم ساخت / خواهم انداخت به آب / دور خواهم شد از این خاک غریب ...»

- (۱) در غریبی زود میبرد نازپرورد وطن
- (۲) در این شهر غربت که مأوای توسست
- (۳) کناره کن ز جهان تا رسی به مأمن عشق
- (۴) تو چستی که من از موج هر تبسم تو

سوالات ترکیبی

۲۸۹۸- مفهوم کدام بیت با مصراع نخست بیت «به سوزی ده کلام را روایی / کز آن گرمی کند آتش گدایی» تناسب دارد؟

- (۱) دلی کز عشق زخمی نیست «صائب» کی به شور آید؟
- (۲) یکی به سمع رضا گوش دل به سعدی دار
- (۳) «جامی» ز عشق گوی که بی شور عشق، شعر
- (۴) عجبست نیاید از من سخنان سوزناکم

(انسانی ۱۴۰۰)

۲۸۹۹- مفاهیم «بی توجهی معشوق، انابت و تضرع، طلب جلوه گری، وفاداری» به ترتیب، در کدام ابیات آمده است؟

- (الف) در بزم ز رخسار دوصد شمع برافروز
  - (ب) تا گنج غمت در دل ویرانه مقیم است
  - (ج) پیش کمان ابرویش لابه همی کنم ولی
  - (د) اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی
- (۱) ج - د - الف - ب (۲) ج - د - ب - الف (۳) ب - الف - د - ج (۴) د - ج - الف - ب

۲۹۰۰- مفهوم کدام بیت متفاوت است؟

- (۱) وضع دنیا هیچ بر دیوانه تأثیری نکرد
- (۲) در این دریا که پر از موج خون است
- (۳) آن کلاه نامرادی بر سر دانا نهد
- (۴) فلک به مردم نادان دهد زمام مراد

- ۲۹۰۱- مفهوم کدام بیت با سایر ابیات متفاوت است؟
- (۱) مرغان قفس را المی باشد و شوقی
  - (۲) ز افغان «سیف» ای جان، شبها میان کویت
  - (۳) تو را که بر سر سنجاب خفته ای چه خبر
  - (۴) چشم ما خفت و فلک هیچ نخفت

حالا وقت آزمون

برای جمع بندی و ارزشیابی فصل های ۳ و ۴ پایه دوازدهم به آزمون شماره ۲۴، جمع بندی و ارزشیابی کل مباحث «قربانیت معنایی» به آزمون شماره ۲۵، جمع بندی و ارزشیابی کل مباحث «علوم و فنون ادبی دهم» به آزمون شماره ۲۶، جمع بندی و ارزشیابی کل مباحث «علوم و فنون ادبی یازدهم» به آزمون شماره ۲۷، جمع بندی و ارزشیابی کل مباحث «علوم و فنون ادبی دهم و یازدهم» به آزمون شماره ۲۸، جمع بندی و ارزشیابی کل مباحث «علوم و فنون ادبی دوازدهم» به آزمون شماره ۲۹ و برای جمع بندی و ارزشیابی کل مباحث «هرسه پایه» به آزمون های جامع شماره ۳۰ تا ۳۵ مراجعه کنید. این آزمون ها در جلد ضمیمه به صورت چاپی و با اسکن QR Code کتاب به صورت تعاملی در دسترس است.

پاسخ نامہء تشریحی

ع	ن	ا	ن	ش	ه	د	د	ل	گ	ز	د	س	ت	پ	ر	خ	ز
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «مفاعیل فاعلاتن مفاعیل فاعلاتن» ۲ «مفاعیل مفاعیل مفاعیل» ۳ «مفعول مفاعیل مفاعیل» ۴ «مفاعیل فاعلاتن مفاعیل»

۳۱۶- گزینه ۲

زین	در	ک	ج	ا	ز	و	ب	م	ک	ما	را	پ	خ	ا	ک	او
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

وزن این بیت را می‌توان به شکل «مستفعلن مفاعیل مستفعلن فعل» نیز نشان داد که در هر دو حالت، وزن ناهمسان است.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «فاعلاتن فاعلاتن فعل» ۲ «مفاعیل مفاعیل مفاعیل» ۳ «مفعول مفاعیل مفاعیل» ۴ «فاعلاتن فاعلاتن فاعل»

۳۱۷- گزینه ۲

هر	ن	ف	س	ز	چ	ر	خ	ما	ه	را	پ	ت	ع	ج	ب
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

۳۱۸- گزینه ۲

بس	گل	ک	ت	گل	ک	نی	ش	ما	ز
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

۳۱۹- گزینه ۴

در	قو	ل	چ	ن	ک	س	ت	وا	ری
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

وزن سایر ابیات، «مفعول مفاعیل مفاعیل» است.

۳۲۰- گزینه ۱

حس	ن	ت	گر	بر	ه	م	ق	را	ر	ب	ما	ند
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

بررسی سایر گزینه‌ها: ۲ «مفعول فاعل مفعول فاعل» ۳ «مفعول مفعول فاعل» ۴ «مفعول مفعول مفعول»

۳۲۱- گزینه ۴

بی	رون	گ	ری	خت	از	ز	ه	چ	م	م	یا	ن	اشک
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مستفعلن	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

وزن بیت را می‌توان به شکل «مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعل» نیز نشان داد.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «مستفعلن فاعل مستفعلن فعل» ۲ «مستفعلن فاعلاتن» ۳ «مفعول مفعول فاعل» ۴ «مفعول مفعول مفعول»

۳۲۲- گزینه ۴

مس	تف	ع	ل	م	فا	ع	ل	م	تف	ع	ل	ن	ف	ا	ع
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

بررسی گزینه‌ها:

وص	ل	ب	ک	ر	ای	شان
—	—	—	—	—	—	—
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «مستفعلن فاعل مستفعلن فعل» ۲ «مستفعلن فاعل مستفعلن فعل» ۳ «مفاعیل فاعلاتن مفاعیل فاعلاتن» ۴ «مفاعیل فاعلاتن مفاعیل فاعلاتن»

درس ۲ پایه دوازدهم: پایه‌های آوایی ناهمسان

۳۰۸- گزینه ۳

از	سو	ز	سا	ز	حس	ز	ت	از	دا	غ	دل	پ	م
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

۳۰۹- گزینه ۲

وق	تی	ک	ز	گش	ت	گا	ن	خ	د	پ	سی
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

وزن این بیت را می‌توان به شکل «مفعول مفاعیل مفاعیل» هم بیان کرد.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «مستفعلن فاعل مستفعلن فعل» ۲ «مفعول مفاعیل مفاعیل» ۳ «مفعول فاعل مفعول» ۴ «مفعول مفاعیل مفاعیل»

۳۱۰- گزینه ۱

جس	تی	ی	ف	تی	د	گ	ری	بر	م	را	د	دل
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

۳۱۱- گزینه ۳

صورت سؤال:	کا	ش	کی	خا	ک	بو	د	می	در	راه
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

از	پ	س	من	غ	مس	ت	پ	ش	غ	مست
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

چالش این تست در وجود چند اختیار شاعری است. هجای سوم مصراع دوم، باید بلند تلفظ شود. در رکن آخر نیز مصراع صورت سؤال «فعل» و مصراع گزینه «۳»، «فعل» است.

۳۱۲- گزینه ۲

نو	گ	ل	دس	تا	س	را	ی	با	غ	ک	هس	تی
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

۳۱۳- گزینه ۲

آن	رو	ز	ها	ی	خو	ب	ک	دی	م	خا	ب	بود
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

۳۱۴- گزینه ۲

زا	ت	شین	پل	چ	تیش	ن	در	گ	ذ	ری
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «فاعلاتن فاعلاتن فاعل» ۲ «مفاعیل فاعلاتن مفاعیل» ۳ «فاعلاتن فاعل» ۴ «فاعلاتن فاعل»

۳۱۵- گزینه ۴

۳۱۶- گزینه ۴

صورت سؤال:	ا	گر	ت	بر	ف	ک	نی	در	م	یا	ن	ش	ر	ن	قاب
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

۱. هر جا که نکته خاصی در مصراع دوم بیت نبوده، به تقطیع یک مصراع بسنده کرده‌ایم.
۲. پیش از این نیز گفته‌ایم؛ در این روش، هجای کشیده را دو هجا به حساب می‌آوریم.

۳۳۰- گزینه ۱

صورت سؤال: گُف ت بو دی و فا ک نم لا کن

فَاعِلَاتِن	مِفَاعِلِن	فَعْلِن
عش و بی روی	ن می ز ود	ز ت نش
فَاعِلَاتِن	مِفَاعِلِن	فَعْلِن

بررسی سایر گزینه‌ها: ۲ «فاعلاتن فاعلن» ۳ «فاعلاتن فاعلاتن فعلن» ۴ «فاعلاتن فاعلاتن فعل»

۳۳۱- گزینه ۳

مفعول	مفاعیل	مفاعیل	فعلون
آ نان ک	چ من بی ب	ز پر وا ن	ی عش قند
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	فعلون

آله با مصرع اول این بیت رو تقطیع کرده باشین، احتمالاً تعجب می‌کنین که چرا این تست هلو برو تو ی گلو رو پُر، تستای آسون نداشتیم! اما آله بری سراغ تقطیع مصرع دوم، تازه قصه شروع می‌شه! هبای هفتم مصرع دوم هیچ پوره راه نمیار! هم با هبای متناظرش یکسان نیست، هم اصلاً تعداد هبایها رو متفاوت می‌کنه، هم موسیقی نپسب و تودل‌نرو ایثار می‌کنه، هم ... بله! در این هجا نوعی اختیار شاعری به کار رفته است که هنوز با آن آشنا نیستید؛ ولی به همان دلیلی که قبلاً گفتیم بد نیست هرازگاهی با تست‌های این‌چنینی مواجه شوید، چون ممکن است آن‌ها را در آزمون‌ها هم ببینید. با توجه به این که مصرع اول، دقیقاً مطابق وزن خواسته‌شده است و گزینه‌های دیگر هم غلط هستند، باید همین گزینه را به عنوان پاسخ درست انتخاب کنید.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیلن» ۲ «مفعول مفاعیلن» ۳ «مفعول مفاعیلن» ۴ «مفعول فاعلاتن مفاعیلن»

۳۳۲- گزینه ۱

صورت سؤال: زگ پ ت نم بی ش را پ نا ب ن جن بد

مقتعلن	فاعلات	مقتعلن	فع
تر ک ک جی	گن ک تیر	را ست چ گر	دد
مقتعلن	فاعلات	مقتعلن	فع

بررسی سایر گزینه‌ها: ۲ «مقتعلن مقتعلن فاعلن» ۳ «مقتعلن مقتعلن» ۴ «مقتعلن مقتعلن فاعلاتن مفاعیلن»

۳۳۳- گزینه ۳

مستفعلن	مفاعِل	مستفعلن	فعل
از من م دا	ر چش م خ	مو شی ک وق	ت گل
مستفعلن	مفاعِل	مستفعلن	فعل

وزن این بیت را می‌توان به شکل «مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن» نیز نشان داد.
بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن» ۲ «مستفعلن فعلون مستفعلن فعلون» یا «مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن» ۳ «مستفعلن مفعولون مستفعلن مفعولون» یا «مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیلن»

۳۳۴- گزینه ۳

مستفعلن	مفاعِل	مستفعلن (مفعولن)
پد رو د گف	ت دو ل ت	قا جا ری
مستفعلن	مفاعِل	مستفعلن (مفعولن)

وزن این بیت را به شکل «مفعول فاعلاتن مفاعیلن» نیز می‌توان نشان داد.

۳۳۵- گزینه ۴

مفعول	مفاعیل	مفاعیل	فعلون
آن سر خ	ق با بی ک	چ مه پا ر	ب را مد
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	فعلون

آز	آش	ک	دل	ش	د
—	—	—	—	—	—

در	هی	چ	دی	ن	ک	سی	نش	تد
—	—	—	—	—	—	—	—	—

بی	رون	گ	رید	خت	آز	ز	ه	چش	م	یا	ن	اشک
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

۳۳۲- گزینه ۴

مفاعیلن	فَاعِلَاتِن	مِفَاعِلِن	فَعْلِن
د رین ن شی	م ن خا کی	پ دین ص قَت	ک م نم
مفاعیلن	فَاعِلَاتِن	مِفَاعِلِن	فَعْلِن

برخلاف این بیت ۴ رکنی، باقی ابیات ۳ رکنی هستند.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «مستفعلن فاعلاتن مستفعلن» یا «مفعول مفاعیلن فعلون» ۲ «فاعلاتن مفاعیلن فعلن» ۳ «مستفعلن فاعلاتن مستفعلن» یا «مفعول مفاعیلن مفاعیلن»

۳۳۳- گزینه ۳

مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن
آ زان رو زی	ک دی دم زل	ف شب زن گش
مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

وزن این بیت، همسان تک‌پایه‌ای است.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «مفعول مفاعیلن مفاعیلن» ۲ «مفعول مفاعیلن» ۳ «مفعول مفاعیلن» ۴ «مفعول مفاعیلن فعلون»

۳۳۴- گزینه ۲

آ نم ک	ض می رم ب	ص فا صُب ح	ن ژا دس
—	—	—	—

۳۳۵- گزینه ۲

مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیلن
گو بی ز	گ جان می گ	س لد زخ م	ی نا سا زش
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیلن

۳۳۶- گزینه ۲

مفاعیلن	فَاعِلَاتِن	مِفَاعِلِن	فَعْلِن
ت کب س تی	ک م نین گو	ن بی ت بی	تا بم
مفاعیلن	فَاعِلَاتِن	مِفَاعِلِن	فَعْلِن

۳۳۷- گزینه ۲

مفعول	مفاعیل	فَاعِلَاتِن	فَعْلِن
ن سید م	ن دل ن	یا ر دا	ریم
مفعول	مفاعیل	فَاعِلَاتِن	فَعْلِن

ملاحظه می‌کنید که وزن این بیت را به دو شکل می‌توان نشان داد.

توجه: هجای اول مصرع اول را مطابق اختیارات شاعری باید بلند تلفظ کنیم.

گزینه‌های ۱، ۲ و ۳ معادل‌های دقیقی برای وزن بیت‌اند:

مفعول	مفاعیل	مفاعیلن	مفعولن (مستفعلن)
هر چن د	ج هان ب جز ت	با هی نیست	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیلن	مفعولن (مستفعلن)

۳۳۹- گزینه ۴

فَاعِلَاتِن	مِفَاعِلِن	فَعْلِن
آن ک بی رو	ن زو ط بی	ب ن دا ریم
فَاعِلَاتِن	مِفَاعِلِن	فَعْلِن

وزن سایر گزینه‌ها «فاعلاتن مفاعیلن فعلن» است.

۳۴۳- گزینه ۲»

اَ یَا نَ دِی	دِ زَ قُرْ اَن	دِ لَ تَ وَ رَا	یَ خَ رُوف
— U — U	— U — U	— U — U	— U — U
مفاعیل	فعلاتن	مفاعیل	فعُلن

وزن سایر گزینه‌ها «مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن» است.

۳۴۴- گزینه ۴»

ابیات هم وزن بیت‌های اول و پنجم:

«مفاعیل فعلاتن مفاعیل فاعلن»

بررسی سایر ابیات: بیت دوم: «مفعول مفاعیل مفاعیل فاعلن» / بیت سوم: «مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن» / بیت چهارم: «فاعلاتن فاعلاتن فاعلن»

۳۴۵- گزینه ۳»

نِ مِی رِ سَنَدِ	دِ بَ هَم دَس	تِ اِش تِ یَا	قِ تِ وَ مَن
— U — U	— U — U	— U — U	— U — U
مفاعیل	فعلاتن	مفاعیل	فعلاتن

توجه: در هجای پانزدهم مصراع اول و هجای دوم مصراع دوم این بیت، اختیار شاعری وجود دارد.

وزن سایر گزینه‌ها «مفاعیل فعلاتن مفاعیل فاعلن» است؛ البته توجه کنید که کلمه پایان مصراع اول گزینه «۲»، «نرساند» خوانده می‌شود.

۳۴۶- گزینه ۴»

عِز زَتِ زِ	مَح زِ مَایِ	رِ اَوِ بَی شِ	تَرِ کِ رَاسِ
— U — U	— U — U	— U — U	— U — U
مفعول	فاعلاتن	مفاعیل	فاعلن

وزن این دو را به شکل «مستفعلن مفاعیل مستفعلن فاعل» نیز می‌توان بیان کرد.

بررسی سایر ابیات: ج) «فاعلاتن مفاعیل فاعلن» ب) «فاعلاتن فعلاتن فاعلن»

۳۴۷- گزینه ۲»

می‌توانیم این تست را با پیشروی هجابه‌جا حل کنیم:

ما را کج را خ ت س ت خو نا ید
— — — — — — — —

بررسی گزینه‌ها:

۱	ای دی دِ یِ عا شِ قانِ بِ رو یتِ
×	— — — — — — — —

۲	ای گُل بُ نِ بو سِ تا نِ رو حا نی
✓	— — — — — — — —

۳	گو یند دِ بُ زُ تا
×	— — — — — — — —

۴	گر سَر بِ زِ وُد قَط
×	— — — — — — — —

هجای پنجم در گزینه «۳» اختیار شاعری دارد و باید بلند تلقظ شود.

۳۴۸- گزینه ۳»

بررسی وزن ابیات:

بیت اول:	خا ری جِ زَا یِ پا یِ زِ دا مَن کِ شِ دِ نَسْت
	— U — U — — U — U — —
	مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن
	مستفعلن مفاعیل مستفعلن فَعْل

بیت دوم:	خا هِ بِ نا لی مُ خا هِ با لِ فِ شا نیم
	— U — — — — U — U — —
	مفعیل فاعلاتن مفعیل
	فع

رکن «فاعلاتن» میان این دو بیت، مشترک است.

وزن بیت را می‌توان با «مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن» نیز نشان داد. وزن سایر گزینه‌ها «مستفعلن فاعلاتن مستفعلن فاعلن» است.

۳۳۶- گزینه ۲»

فر دا بَ قِ یا مَت گَ زَ زَینِ گو نَ بَ را بی
— — — — — — — —

۳۳۷- گزینه ۴»

چَش مَ مَ سا فر چُ بر جَ ما لَ تَ اَف تَد
— — — — — — — —
مفتعلن فاعلاتن مفتعلن
فع

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) «فاعلاتن مفاعیل فاعلن» (سهرکنی ناهمسان) ۲) «مفعول مفاعیل فاعلن» (سهرکنی ناهمسان) ۳) «مفعول مفاعیل فاعلن» (ناهمسان) یا «مستفعلن فاعلاتن مستفعلن فاعلن» (ناهمسان)

۳۳۸- گزینه ۳»

صورت سؤال:	خَر قِ نَ ها دَم بَ زَه نَ با دِ خَ رِ دَم
	— — — — — — — —
	مفعیل فاعلاتن مفتعلن
	فع

۳	طا قِ تَ صَب رَم نَ مَان دِ اَس تِ دِ گَر هِیچ
	— — — — — — — —
	مفعیل فاعلاتن مفتعلن
	فع

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) «مفعیل فاعلن مفتعلن فاعلن» ۲) «مفتعلن مفتعلن مفتعلن» ۴) «مفعیل فاعلن مفتعلن فاعلن»

۳۳۹- گزینه ۳»

از دِ لِ قا نِ عِ مَ جو تَ رَد دِ رو زی
— — — — — — — —
مفعیل فاعلاتن مفتعلن
فع

این بیت، ۴ رکن دارد. وزن سایر ابیات، ۳ رکنی است.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) «مفعول مفاعیل مفاعیلن» ۲) «فاعلاتن مفاعیل فاعلن» ۴) «مفعول مفاعیل فاعلن» یا «مستفعلن فاعلاتن فاعلن»

۳۴۰- گزینه ۲»

چَش مَ پو شی دِ پَر دِ دا رِ دِ اَس تِ
— — — — — — — —
فاعلاتن مفاعیل فاعلن
فعُلن

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) «مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن» ۳) «مفتعلن فاعلن مفاعیل فاعلن» ۴) «مفعیل فاعلن مفتعلن فاعلن»

۳۴۱- گزینه ۴»

بِ رَوِ یِ شا خِ یِ با دا مِ سِ بِ می بی نی
بُ لَوِ رِ شُس تِ یِ هَرِ وا رُ اَن چُ نَی لود
— — — — — — — —
مفاعیل فاعلاتن مفاعیل فاعلن

میان بُر: بیت صورت سؤال با یک هجای کوتاه آغاز شده؛ در حالی که گزینه‌های «۱»، «۲» و «۳» همگی با هجای بلند شروع شده‌اند؛ پس هر سه گزینه را رد می‌کنیم.

توجه: گزینه «۱» شعر نیمایی است و دو مصراع آن هم وزن نیستند.

۳۴۲- گزینه ۴»

از رَخ مِ تا سِ تا رِ غِ رَو جِ دُ با رِ بود
— — — — — — — —
مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن

۳۶۷- گزینه ۳

دَل	مَای	لِ	تَح	قِی	قِ	نَ	گَر	دِی	دَ	وَ	گَر	نَ
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

وزن این بیت «مفعول مفاعیل مفاعیل فاعلن» یا «مستفعل مستفعل مستفعل فاعلن» است که در هیچ یک رکن «فعل» وجود ندارد.

- بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «مستفعل فاعلاتن فاعلن» یا «مفعول مفاعیل فاعلن»
 ۲ «مستفعل مفاعیل مستفعل فاعلن» یا «مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن»
 ۴ «فاعلاتن مفاعیل فاعلن»

۳۶۸- گزینه ۱۱: بررسی ابیات:

بیت اول:	کَف	تِی	چُ	بَ	سَو	زَم	چَ	گَ	زَت	آ	نَ	تَ	بَا	شَم
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

در هیچ شکلی از دو وزن بیت «الف»، رکن «مفاعیل» وجود ندارد.
 بررسی سایر گزینه‌ها: ۲ بیت اول به دو صورت همسان و ناهمسان تقسیم‌بندی می‌شود. ۳ بیت اول چهار پایه آوایی و بیت دوم سه پایه آوایی دارد. ۴ در شکل دوم تقطیع بیت دوم، رکن «فاعلاتن» وجود دارد.

۳۶۹- گزینه ۲۱:

تا	چُن	دَ	کَ	نِی	مَز	تَ	قِی	نَا	عِ	بَ	نَ	گَا	هَی
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

این بیت به دو شکل همسان و ناهمسان طبقه‌بندی می‌شود.
 بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «مستفعل مستفعل مستفعل مستفعل» (فقط به یک شکل تقطیع می‌شود). ۳ «مستفعل مفعول مستفعل مفعول» یا «مفعول مفاعیل مفعول مفاعیل» (هر دو همسان). ۴ «مستفعل فاعلاتن مستفعل» یا «مفعول مفاعیل مفاعیل» (هر دو ناهمسان)

دام تستی: باید دقت کنید که در صورت سؤال، تقطیع به دو شکل «همسان» و «ناهمسان» را پرسیده است.

۳۷۰- گزینه ۲۱:

گُف	تَم	کِ	بَا	تَ	عَ	قِ	بَ	رَو	نَز	مَ	قَا	لَ	تَسْت
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

۳۷۱- گزینه ۲۱:

گَر	چَ	وَ	صَا	لَش	نَ	بَ	کَو	بِش	دَ	هَند
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

۳۷۲- گزینه ۲۱:

حَا	فَظْ	هَ	رَا	نَ	کَ	عِش	قِی	نَ	وَ	رَی	ذَ	وَصَ	لَ	خَاسْت
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

بررسی سایر ابیات:

الف «فاعلاتن مفاعیل فاعلن» ب «مفعول مفاعیل مفعول مفاعیل» یا «مستفعل مفعول مستفعل مفعول» د «مفعول فاعلاتن مفعول فاعلن»

۳۶۲- گزینه ۴:

دا	دَ	نَ	دَل	پَ	دَو	صَ	وَ	بَ	نَ	بُود
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

در بیت «الف»، هجای سوم مصراع اول را باید بلند در نظر بگیرید (اختیار شاعری).

بررسی سایر ابیات: ب «مفاعیل فاعلاتن مفاعیل فاعلاتن» ج «مفاعیل فاعلاتن مفاعیل فاعلن» د «مفاعیل مفاعیل فاعلن»

۳۶۳- گزینه ۴۱:

بیت دوم:	نَ	شَس	تَ	شَم	عَ	سَ	خَر	ای	چَ	رَا	غَ	مَج	لَ	سِ	یَا	خِیز
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

بیت سوم:	بَخ	تَ	بَن	گَر	کَ	پَا	یَ	بَر	دُ	مَ	مَار
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

۳۶۴- گزینه ۳۱: به جز بیت سوم که همسان دولختی است، باقی ابیات همگی ناهمسان هستند:

مَ	رَا	رَ	سَند	کَ	بَ	رَا	زَم	هَ	زَا	رَ	نَا	لَ	چَ	بَل	بَل
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل
مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

بررسی سایر ابیات:

بیت اول: «مفعول فاعلاتن مفتعلن فع» / بیت دوم: «مفعول مفاعیل فاعلن» یا «مستفعل فاعلاتن فعلن» / بیت چهارم: «مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن» یا «مستفعل مفاعیل مستفعل فعلن» / بیت پنجم: «مفاعیل فاعلاتن مفاعیل فاعلن»

۳۶۵- گزینه ۱۱: ابیات اول و چهارم هم‌وزن هستند.

بیت اول:	فَر	صَت	زَ	کَ	جَا	کَ	تَا	کَ	نِی	لَا	حَوْل
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

این وزن را می‌توان به شکل «مستفعل فاعلاتن مستفعل مفعولن» نیز نمایش داد.

بررسی سایر ابیات:

بیت دوم: «مفعول مفاعیل فاعلن» یا «مستفعل فاعلاتن مستف (فعلن)»
 بیت سوم: «مفعول مفاعیل مفعول مفاعیلن» یا «مستفعل مفعولن مستفعل مفعولن»
 بیت پنجم: «مفعول مفاعیل مفاعیل فاعلن» یا «مستفعل مفاعیل مستفعل مستفعل (فعلن)»

۳۶۶- گزینه ۳۱:

وَق	تَس	تَ	کَ	نِی	مَ	گَر	یَ	بَا	هَم
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

می‌بینید که هجاهای این بیت را می‌توان به دو شکل دسته‌بندی کرد و با دو وزن ناهمسان نشان داد.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «مستفعل فاعلن مستفعل فاعلن» یا «مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن» (وزن همسان دولختی) ۲ «مستفعل مفعولن مستفعل مفعولن» یا «مفعول مفاعیل مفعول مفاعیلن» (وزن همسان دولختی) ۴ «مستفعل مستفعل مستفعل مستفعل» (وزن همسان تک‌لختی)

دام تستی: اگر به «ناهمسان بودن» دو وزن - که در صورت سؤال به آن اشاره شده - توجه نمی‌کردیم، دچار اشتباه می‌شدیم.

۳۷۲- گزینه ۴

بَر	سِ	نِ	یِ	رِ	شِ	دَر	د	مَن	دان
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—
مفعول			مفاعیل			فعولن			
مستفعل			فاعلات			مستف			

رکن «فعل» در این بیت وجود ندارد.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «فاعلاتن مفاعیلن فعلن» ۲ «مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن فعلن» ۳ «مفعول فاعلاتن مفاعیلن فاعلن» یا «مستفعلن مفاعیلن مستفعلن فعلن»

۳۷۳- گزینه ۳

عُم	ر	گ	رِ	اِ	یِ	ای	دِ	رِ	ب	غ	ت	لَف	شُد
—	U	U	—	—	U	—	U	—	U	U	—	—	—
مفعولن			فاعلات			مفعولن							
مفعولن			فاعلات			مفعولن							

در این بیت، فقط ارکان چهارهجایی و تک‌هجایی وجود دارد.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «فاعلاتن مفاعیلن فعلن» ۲ «مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن فعلن» ۳ «مفعول فاعلاتن مفاعیلن فاعلن» یا «مستفعلن مفاعیلن مستفعلن فعلن»

۳۷۴- گزینه ۳

سو	ز	نِ	اُم	می	دِ	مَن	بِ	دَس	تِ	ق	ضَا	بود
—	U	U	—	—	U	—	U	—	U	U	—	—
مفعولن			فاعلات			مفعولن						
مفعولن			فاعلات			مفعولن						

با	ز	و	ی	زِی	نَل	عَا	بِ	دِی	اَن	دَر	طَا	بَسْت
—	U	—	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—
مستفعلن			مستفعلن			مستفعلن						
مستفعلن			مستفعلن			مستفعلن						

بررسی سایر ابیات: الف «مفعول مفاعیل مفاعیل فعلن» یا «مستفعل مستفعل مستفعل مستف (فعلن)» ب «مفعول مفاعیل مفاعیلن» یا «مستفعل فاعلات مفعولن» د «مفعول فاعلات مفاعیلن»

۳۷۵- گزینه ۴

از	رو	ز	عَ	یَان	تَ	رِی	ئِ	جَو	یَن	دِ
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—	—
مفعول			مفاعیلن			مفاعیلن				
مستفعل			فاعلات			مفعولن				

در هیچ‌کدام از دو شکل تقطیع عروض این بیت، رکن «فاعلاتن» وجود ندارد.

۳۷۶- گزینه ۲

بیت اول:	ز	بَس	بِ	گَش	تَ	نِ	مَن	تِی	غ	مَا	یِ	لَف	تَا	دَسْت
	—	U	—	U	—	U	—	—	—	U	—	—	—	—
	مفاعیلن			فاعلاتن			مفاعیلن							
	مفاعیلن			فاعلاتن			مفاعیلن							

بیت دوم:	بَر	خَا	طِ	رِ	نَا	زُ	کَش	گِ	رَا	نَا	یَد
	—	—	U	U	—	U	—	—	U	—	—
	مفعول			مفاعیلن			مفاعیلن				
	مستفعل			فاعلات			مفعولن				

همان‌طور که در دو جدول قبل می‌بینید، رکن «مفاعیلن» در هر دو بیت، مشترک است.

۳۷۷- گزینه ۵ **بررسی ابیات:** بیت اول: «مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن» بیت دوم: «مفعول فاعلات مفعولن فعلن» / بیت سوم: «مفعول فاعلات مفاعیلن»

۳۷۸- گزینه ۴

بَر	چِه	رِ	عَ	یَا	نِ	گَشْت	تِ	بِ	یَک	بَا	رِ	ضَ	مِی	زَم
—	—	U	U	—	—	U	—	—	U	—	—	U	—	—
مفعول			مفاعیل			مفاعیل			فعولن					
مستفعل			مستفعل			مستفعل			مستف					

ناهمسان

همسان

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن فعلن» ۲ «مفعول فاعلات مفاعیل مفاعیلن فعلن» (هر دو ناهمسان) ۳ «مفعول مفاعیلن فعلن» یا «مستفعل فاعلات مستف» (هر دو ناهمسان)

۳۷۹- گزینه ۴

دَا	نِی	کِ	چِی	سِت	اَن	بِ	شِ	نُو	اَز	مَن
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول			فاعلات			مفاعیلن				
مفعول			فاعلات			مفاعیلن				

۳۸۰- گزینه ۱

اَز	پَا	یِ	فِ	تَا	دِی	مِ	چِ	آ	مَد	عَ	مِ	هَیج	رَا
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول			مفاعیل			مفاعیل			فعولن				
مستفعل			مستفعل			مستفعل			مستف				

وزن ناهمسان

وزن همسان

بررسی سایر گزینه‌ها: ۲ «مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن» یا «مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن» (هر دو همسان) ۳ «مفعول مفاعیلن فعلن» یا «مستفعل فاعلات فعلن» (هر دو ناهمسان) ۴ «مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن» یا «مستفعلن مفاعیلن مستفعلن فعلن» (هر دو ناهمسان)

۳۸۱- گزینه ۴

گو	نِی	شَب	شُس	تِ	بُو	دَز	گِرِی	یِ	مَه	تَاب
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
فاعلاتن			فاعلاتن			فاعلاتن				
فاعلاتن			فاعلاتن			فاعلاتن				

هجاهای سوم و یازدهم این مصراع، مطابق اختیارات شاعری باید بلند تلفظ شوند.

بررسی سایر گزینه‌ها:

مِ	نَز	سَط	ح	سِی	مَا	نِی	یِ	قَر	نِ	مِی	تَر	سَم
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
فعولن			فعولن			فعولن			فعولن			
فعولن			فعولن			فعولن			فعولن			

با توجه به نظم تکراری هجاها و آهنگ بیت، باید بتوانید حدس بزنید که در هجاهای هفتم و هشتم، اختیار شاعری استفاده شده است.

دو	رِ	هَا	آ	وَا	یِیَسْت	کِ	مِ	رَا	مِی	خَا	نَد
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
فاعلاتن			فعولن			فاعلاتن			فعولن		
فاعلاتن			فعولن			فاعلاتن			فعولن		

قَر	یَا	دِ	شَا	تَ	مَو	وُ	جِ	شَط	طِ	خِ	یَا	تِ	بُود
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مستفعلن			مفاعیل			مستفعلن			فعل				
مستفعلن			مفاعیل			مستفعلن			فعل				

در این مصراع، دهمین هجا باید مطابق اختیارات شاعری، بلند تلفظ شود.

۳۸۲- گزینه ۴

خَا	بِ	خُ	شِ	مِ	نِی	پِ	سَر	دَس	تِ	خُ	شِ	خِ	یَا	لِ	شَد
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعولن			مفاعیلن			مفاعیلن			مفعولن			مفاعیلن			
مفعولن			مفاعیلن			مفاعیلن			مفعولن			مفاعیلن			

این بیت تنها به یک شکل دسته‌بندی هجایی می‌شود.

توجه: هجاهای چهارم و دوازدهم مصراع اول و هجای دوازدهم مصراع دوم مطابق اختیارات شاعری، بلند تلفظ می‌کند.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «مفعول مفاعیلن فعلن» یا «مستفعل فاعلات فعلن» ۲ «مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن» یا «مستفعلن مفاعیل مستفعلن فعلن» ۳ «مفعول مفاعیلن مفاعیلن» یا «مستفعل فاعلات مفعولن»

میان‌بُر: دقت کنید گزینه‌های «۱»، «۲» و «۳»، همگی با سه هجای «— — —» یعنی «مفعول» آغاز شده‌اند؛ پس به دو شکل دسته‌بندی هجایی می‌شوند.

بیت دوم:	در	عش	ق	ه	ر	ا	ن	د	ع	ا	ک	ر	د
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول
	مستفعل	فاعلات	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول

در بیت اول «فعلن» و در بیت دوم «مفعول» و «فعلن» سه هجایی هستند.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) بیت اول همسان تک پایه‌ای است. ۲) در بیت اول، رکن «مفاعیل» وجود ندارد. ۳) بیت دوم به شکل «مستفعل فاعلات مستف (فعلن)» هم تقطیع می‌شود؛ اما بیت اول تقطیع دیگری ندارد.

۴۱۰- گزینه ۴: بررسی ابیات: بیت اول: «مفاعیل فاعلاتن مفاعیل فعلن» (ناهمسان) / بیت دوم: «مفعول مفعول مفعول مفعول فعلن» (همسان تک پایه‌ای) / بیت سوم: «فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعل» (همسان تک پایه‌ای) / بیت چهارم: «مفعول مفاعیل فعلن» (ناهمسان) / بیت پنجم: «فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن» (همسان تک پایه‌ای)

۴۱۱- گزینه ۳:

تا	کی	چ	شم	ع	گر	یم	ای	گل	د	رین	ش	ب	تار
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل
مستفعل	فاعلاتن	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل

هجای سیزدهم مصراع اول مطابق اختیارات شاعری، باید بلند تلقظ شود.

چُن	کو	ه	ن	سُ	ثَم	مَن	با	تا	بُ	ت	ب	پَن	هان
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل
مستفعل	فاعلاتن	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل	مفعول	مفاعیل

ملاحظه می‌کنید که بیت‌های «ب» و «د» به دو شکل دسته‌بندی هجایی می‌شوند و هر دو شکل آن، دوری است.

توجه: هجای دوازدهم مصراع اول مطابق اختیارات شاعری، بلند تلقظ می‌شود.

بررسی سایر ابیات:

الف) «مفاعیل فاعلاتن مفاعیل فاعلاتن» (فقط یک وزن دارد).

ج) «مفعول مفاعیل مفاعیل فعلن» یا «مستفعل مستفعل مستفعل مستف (وزن‌ها دوری نیستند).

ه) «فاعلات فاعلاتن فاعلات فاعلاتن» (فقط یک وزن دارد).

۴۱۲- گزینه ۳: بررسی ابیات: بیت اول: «مفعول فاعلات مفاعیل فاعل» یا «مستفعل مفاعیل مستفعل فعلن» / بیت دوم: «مفعول فاعل مفعول فاعل» / بیت سوم: «مفعول مفعول فاعل» / رکن «فاعل» در هر سه بیت وجود دارد.

درس ۵ پایه دوازدهم: اختیارات شاعری (۱): زبانی

۴۱۳- گزینه ۱:

ع	ا	ل	ما	را
—	—	—	—	—

بررسی سایر گزینه‌ها: سایر گزینه‌ها بدون حذف همزه تقطیع شده‌اند:

ش	گفت	آن	گیز	ن	شا	ط	آ	وَر
—	—	—	—	—	—	—	—	—

سَع	د	آ	با	د
—	—	—	—	—

۴۰۳- گزینه ۲:

ا	گ	ر	ا	ن	ز	ن	ر	و	د	ب	ت	ما	شا	ی	ز	ن	گ	گل
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفاعیل	فاعلاتن	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

۴۰۴- گزینه ۴:

ز	س	ت	م	پ	ه	ز	ا	ر	سا	ل	چُن	زا	لی
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

وزن این بیت را می‌توان به شکل «مستفعل فاعلات مستفعل» نیز بیان کرد.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) «مستفعل فاعلاتن مستفعل فاعلاتن» (همسان دولختی) ۲) «مفعول مفعول فاعل» (همسان تک پایه‌ای) ۳) «فاعلات فاعلاتن فعلن»

۴۰۵- گزینه ۳:

وَح	ذ	ت	جَم	عَم	نَ	لا	مَ	کَ	نَ	مَ	کا	نَم
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	فاعلاتن	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) «مفعول مفاعیل مفعول مفاعیل» (همسان دولختی) ۲) «مفعول فاعل مفعول فاعل» (همسان دولختی) ۳) «مفعول مفعول مفعول» (همسان تک‌لختی)

۴۰۶- گزینه ۱:

اِم	رو	ز	چَر	خ	را	ز	مَ	ه	ما	تَ	حَی	ئ	رَست
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفعول	فاعلاتن	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

وزن‌های این بیت هیچ کدام دوری نیستند.

توجه: هجای نهم مصراع اول مطابق اختیارات شاعری، بلند تلقظ می‌شود.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۲) «مفعول فعل مفعول فعل» یا «مستفعل فعل مستفعل فعل» ۳) «مفعول مفاعیل مفعول مفاعیل» یا «مستفعل مفعول مستفعل مفعول» ۴) «مفعول فعل مفعول فعل» یا «مستفعل فعل مستفعل فعل»

۴۰۷- گزینه ۴:

ب	صو	ز	ت	ت	ب	تی	کَم	ت	را	ف	ری	د	خ	دا
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

ملاحظه می‌کنید که اگر یک هجای بلند (—) به انتهای بیت اضافه شود، وزن همسان دولختی (دوری) به دست می‌آید:

—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مفاعیل	فاعلاتن	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

توجه: هجای چهارم مصراع اول، باید بلند در نظر گرفته شود (اختیار شاعری).

۴۰۸- گزینه ۱:

بیت دوم:	بی	ت	ب	سَر	می	نَ	شَ	وَد	با	دِ	گ	ری	می	نَ	شَ	وَد
بیت پنجم:	عِش	ق	ت	آن	دَر	خُ	ر	ما	شو	ق	ت	آن	دَر	ب	ر	ما
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول

بررسی سایر ابیات: بیت اول: «مفعول فاعلات مفعول فعلن» / بیت سوم: «مفعول مفاعیل مفعول مفاعیل» / بیت چهارم: «مفعول فاعل مفعول فاعل»

۴۰۹- گزینه ۳:

بیت اول:	گَر	مَ	را	دَر	خَ	زَ	مَت	را	ه	دَ	هَند
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	فاعلاتن	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل

۱. مطابق کتاب‌های عروض، وزن «مفعول مفعول فاعل» از اصل «مستفعل مستفعل مفعول» یا اعمال تغییراتی ایجاد شده است. ما براساس درس هشتم کتاب یازدهم، این وزن را «همسان» به حساب آورده‌ایم.

یادآوری: مهم‌ترین «ادات تشبیه» عبارت‌اند از: چو، چون، همچو، همچون، چنان، مثل، مانند، عین، به‌مانند، به‌شبهه، به‌شکل، به‌کردار، به‌سان، گفتم، گویی، سا، آسا، گون، صفت، ماند و مانستی و ... هستند. (بی‌زحمت به سر به درس نامه، مه‌ث ارکان تشبیه برزین و بسته کامل ادات تشبیه رو بینین.)

نکته: «چو» در معنی «وقتی که، اگر» و «چون» هم در معنای «وقتی که، به این دلیل که، چگونه، چرا» ادات تشبیه نیست.

۹۴۰- گزینه ۳: در این بیت، ادعای همانندی و تشابه بین دو پدیده یا دو چیز دیده نمی‌شود؛ پس فاقد تشبیه است.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) شاعر به‌طور پنهان و در قالب تشبیه مضمر، «عذار» (= چهره) یار را به «ماه» تشبیه کرده و حتی به‌نوعی بر آن برتری داده است. (ه که ماه از مهره تو شرم کرده و رفته توی هموار هاله پنهان شده! حسن تعلیل زیبایی هم داره‌ها، به دلیل شاعرانه‌اش دقت کنین.) ۲) شاعر در قالب تشبیه مضمر (پنهان) و تفضیل، ابتدا چهره یار را با خورشید مقایسه و به آن تشبیه کرده است و بعد چهره یار را به دلیل زیبایی بیشتر (داشتن خال و خط و زلف و دهان) حتی بر خورشید ترجیح داده است. (تو مثل خورشیدی ولی نه، از اونم بالاتری، چون خورشید رنگه قال و فط و زلف و دهانی به این زیبایی نداره!) ۳) گرهش چون خال بازنگردد (مشبته: گره / مشبته به: خال / ادات تشبیه: چون / وجه‌شبه: بازنگردد)

یادآوری: اگر یادتان باشد گفتیم که در تشبیه مضمر و تفضیل معمولاً شاعر، معشوق و اعضای او را در ذهن خود با پدیده‌های طبیعی مقایسه می‌کند (مثلاً رخ و رخسار، معشوق رو با ماه، خورشید، آینه، مقایسه می‌کنه و «قد و قامت» او رو با «سرو و صنوبر»).

۹۴۱- گزینه ۳: در این گزینه، «گون» ادات تشبیه است و تشبیه را از حالت بلیغ خارج می‌کند؛ «لاجوردگون خیمه» (مشبته: خیمه / مشبته به: لاجورد / گون: ادات تشبیه)؛ پس تشبیه به‌کاررفته از نوع گسترده با حضور سه رکن است؛ اقا در سه گزینه دیگر، تشبیه بلیغ دیده می‌شود.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) خوابگاه سنجاب، خارا است. (بی‌روی تو، خوابگاه سنجاب (مشبته) / به زیر پهلوانم (= پهلواهم) / خار (مشبته به) است) تشبیه بلیغ اسنادی

نکته: «سنجاب» پوست نرمی دارد که معمولاً در گذشته از آن به‌عنوان بستر و جای خواب استفاده می‌کردند. «خوابگاه سنجاب» کنایه از بستر گرم و نرم و راحت است.

۲) «روبه نفس» (نفس به رویا تشبیه شده است). تشبیه بلیغ اضافی (اضافه تشبیهی) دل آینه است. (دل: مشبته / آینه: مشبته به / است: رابط اسنادی) تشبیه بلیغ اسنادی

۹۴۲- گزینه ۲: در این بیت، از ارکان چهارگانه تشبیه، فقط وجه‌شبه حذف شده و سه رکن دیگر باقی مانده است؛ اگر ولایت او را به جنان مثل زم (= به بهشت مانند کنم)، مبدا ... (ولایت او: مشبته / مثل: ادات تشبیه / جنان: مشبته به)

نکته: ادات تشبیه ممکن است حرف «چو»، پسوند «وار» یا مانند تشبیه بیت گزینه ۲، فعل باشند (مثل زم).

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) فقط دو رکن از ارکان تشبیه به کار رفته است: غبارِ موکبش (مشبته)، سد سکندر (مشبته به) [است] کلمه مرگ «یا جوج لشکر» هم تشبیه درون‌واژه‌ای است که فقط مشبته و مشبته به را دارد. «دشمن یا جوج لشکر»، یعنی دشمنی که لشکرش همچون لشکر یا جوج^۱ است. ۲) هر چهار رکن تشبیه به کار رفته است: آن که (مشبته) همای‌وار^۲ (هما: مشبته به / وار: ادات تشبیه) قسمت به‌جز استخوان نداشت (وجه‌شبه) ۳) فقط دو رکن به کار رفته است: تو چراغی (تو: مشبته / چراغ: مشبته به / ی = هستی: رابط اسنادی) توجه داشته باشید که «هم‌نفس باد بودن» ویژگی چراغ نیست؛ پس وجه‌شبه به حساب نمی‌آید.

۹۴۳- گزینه ۱: در این بیت با یک تشبیه مضمر و تفضیل سروکار داریم؛ یعنی شاعر به‌طور ضمنی و پنهانی روی یار را با ماه مقایسه و به آن تشبیه کرده است و حتی در ضمن کلام خود، مشبته (روی یار) را برتر از مشبته به (ماه) می‌داند: (ماه در مقایسه با زیبایی مهره تو اصلاً پی‌ری نیست؛ متی شبهه بقفی از صورت زیبای تو هم نیست، چه بر سه به این که شبهه کن صورت زیبای تو باشه!!) حالا به نظر شما، وجه اشتراک روی یار و ماه که «زیبایی» است، در این بیت ذکر شده؟

۱. یا جوج، نام یکی از دو قبیله یا دو مرد وحشی ساکن در پشت کوه‌های قفقاز است. «یا جوج و ما جوج»، نام دو قبیله یا دو مرد وحشی و خورنیز است که بنا بر روایات تاریخی، اسکندر یا ذوالقرنین در برابرشان سدی از آهن ساخته بود. ۲. هما: نام پرنده‌ای است با جثه درشت و تقریباً شبیه به شاهین. گذشتگان بر این باور بودند که خوراک هما، استخوان است و سایه‌اش بر سر هر که بیفتد، آن شخص به سعادت می‌رسد. هما در ادب فارسی مظهر قناعت و سعادت است.

۹۳۵- گزینه ۱: اگر با جناس شروع کنید؛ ابیات «الف»، «د» و «ه» باید بررسی شوند. در بیت «الف» «دست» و «دوست» جناس ناقص افزایشی دارند. در بیت «د» هم بین بردم و بردم جناس تام به کار رفته است، اما بیت «ه» فاقد جناس است؛ پس گزینه‌های «۲» و «۴» حذف می‌شوند. با انتخاب و بررسی تشبیه، گزینه «۳» هم کنار می‌رود، چون بیت «ب» قطعاً فاقد تشبیه است.

بررسی آرایه‌های ابیات براساس گزینه ۱: ج: تضاد: «مگس» و «هما» — تضاد معنایی (مگس نماد ضعف و زبونی است و هما نماد قوت و شکوه). الف: کنایه: «خون (کسی را) ریختن»، کنایه از «کشتن» است. «دست‌برآوردن» (مصراع اول) هم کنایه از اقدام به کاری کردن و قدرت خود را نشان دادن است. ب: استعاره: دامن توفیق (اضافه استعاری) ه: تشبیه: گوینده در ضمن کلام، خود را به موج سراب تشبیه کرده است. (تشبیه مضمر: این گونه که من به دلیل بی‌برگی (فقر و درماندگی) از سائل (خواهنده و گدا) خجالت‌زده‌ام، موج یا موج سراب از تشنگانی که در پی آب هستند، خجالت‌زده نیست.) د: جناس: دستی که به گیسوی تو بردم (دراز کردم)، بردم (پیروز و برنده شدم) — جناس تام

۹۳۶- گزینه ۳: در این بیت، دو واژه «زنده» و «مرده» تضاد دارند. «زنده‌شدن» گل مرده و هم‌چنین نسبت‌دادن عمل «دمیدن» (= نفس دادن) به بهار تشخیص است؛ اقا در این بیت «تشبیه» به کار نرفته است.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) تشبیه: آدم چون بزه بهشت را می‌چرید. / تلمیح: به ماجرای عسین و سربچی حضرت آدم از فرمان خداوند و خوردن از میوه ممنوعه و رانده‌شدن او از بهشت اشاره دارد. / واج‌آرایی: صامت‌های «ر» و «ک» و مصوت «ا» در بیت، تکرار برجسته و محسوسی دارند. ۲) تکرار: واژه‌های «تو، همه» تکرار شده‌اند. تشبیه: خورشید، تو (تو مثل خورشیدی) - خاک، تو (تو مثل خاکی) - باران، تو (تو مثل بارانی) ۳) تشبیه / کنایه: «سرکشیدن از خود» کنایه از رشد کردن و بالیدن و متعالی شدن است. ۴) تلمیح: بیت به ماجرای کشته‌شدن اسفندیار (پهلوان ایرانی) و هم‌چنین آشیل (قهرمان اسطوره‌ای یونان) اشاره دارد. (اسفندیار و آشیل هر دو شون روین‌تن و ضربه‌خور بودند) ولی هر دو نقطه ضربه‌پذیر داشتن. طبق گفته شاهنامه، اسفندیار با تیری که رستم به پشمش می‌زنه، کشته می‌شه و آشیل هم طبق داستان‌ها و اسطوره‌های یونانی با تیری که به پاشنه‌اش می‌فوره، از پا درمیاد. / استعاره: «کمان کشیدن مرگ» استعاره مکنیه و تشخیص دارد. / تشبیه: تیر سرنوشت اضافه تشبیهی است، چون سرنوشت را به تیری مانند کرده که بر چشم و پشت و پاشنه می‌نشیند.

درس ۳ پایه یازدهم: تشبیه

۹۳۷- گزینه ۳: «چو» در این بیت، ادات تشبیه نیست، بلکه به معنی «وقتی که، به این دلیل که» و حرف ربط است.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) مهر وصل (مشبته: وصل / مشبته به: مهر = خورشید) تشبیه بلیغ اضافی (اضافه تشبیهی) ۲) فراق یار، کوه الوند است. (مشبته: فراق یار / مشبته به: کوه الوند / رابط اسنادی: است) تشبیه بلیغ اسنادی (دقت کنین! تو مصراع اول شاعر گفته، فراق یار پیش تو برگ گاهی هم نیست؛ پس رنگه ازعای همانندی و تشابه نداره.) ۳) قامتش را سرو گفتم (مشبته: قامت / مشبته به: سرو) تشبیه بلیغ اسنادی

۹۳۸- گزینه ۴: مصراع دوم بیت به ما می‌گه که همه ارکان تشبیه توی این بیت حاضر نیستن: جهان چون لاله‌زار است (مشبته: جهان / مشبته به: لاله‌زار / ادات تشبیه: چون / وجه‌شبه: ندارد).

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) دو زلفت، به رنگ و بوی چو مشک گشت. (مشبته: دو زلفت / مشبته به: مشک / ادات تشبیه: چو / وجه‌شبه: به رنگ و بوی (رنگ و بوی داشتن) ۲) سحاب‌وار بیارم (مشبته: «من» نهاد محذوف است و شناسه فعل اول شخص در «گفتم» و «بیارم» نشان‌دهنده نهاد «من» است. / مشبته به: سحاب / ادات تشبیه: وار (پسوند شباهت‌ساز) / وجه‌شبه: بیارم ۳) زمین گویی کوه طور است کزو نور تجلی آشکار است. (مشبته: زمین / مشبته به: کوه طور / گویی: ادات تشبیه / وجه‌شبه: از او نور تجلی آشکار است.)

۹۳۹- گزینه ۴: واژه «چون» در این بیت، در معنای «وقتی که، هنگامی که» به کار رفته؛ بنابراین حرف ربط است نه ادات تشبیه؛ اقا در گزینه «۱»، «چو» (نور نظر چو (= مانند) اشک ز چشم بسته برآید؛ در گزینه «۲»، «صفت» [امن] سایه‌صفت (= مانند سایه) پست شدم) (پهن) توی مصراع دوم حرف ربطه و ادات تشبیه نیست. و در گزینه «۳» هم «وار» [تو] بیگانه‌وار (= مثل بیگانه و غریبه) می‌گذری) ادات تشبیه هستند.

بررسی سایر گزینیه‌ها: ۲) یار همچون عمر آدمی، عزیز و ارزشمند است؛ با این تفاوت که عمر نمی‌ماند اما یار ماناست؛ پس یار را مثل عمر و برتر از آن می‌داند. ۳) «سر خود گوی صفت خواهم باخت». عاشق «سر» خود را به «گوی» بازی چوگان تشبیه کرده است؛ «به نظر تون و به مشترک سر عاشق و گوی در بازی چوگان، چی می‌تونه باشه؟!»: بله: «باختن و ضربات چوگان را پذیرفتن». ۴) «تیر مژگان تو از جوشن جان می‌گذرد» («می‌گذرد» گذشتن و نفوذ کردن) ویژگی مشترک و وجه شبه مژگان یار با تیر است.

۹۴۴- گزینیه ۱۱۱: بررسی وجه شبه: در بیت دوم، «به آن نرمی آمدن» (یا به لطف و نرمی آمدن) ویژگی مشترک میان مشبه و مشبه‌به است: تنش در آغوش می‌آید آن گونه که خواب با نرمی و لطافت در چشم می‌آید. در بیت سوم، «رو مکن» (رو کردن = چهره نشان دادن) وجه شبه است: ای گل، [تو] چون گل باغ به هر خسی رو مکن. در بیت چهارم هم، «به فرمان من است» (به فرمان بودن) وجه شبه است: مهر چون پنجه تابیده، به فرمان من است.

بررسی سایر ابیات: بیت اول: وجه شبه ندارد. این بیت یک تشبیه مرکب است؛ یعنی حالت و تصویری در مصراع اول، به حالت و تصویری در مصراع دوم تشبیه شده است: حالت و تصویر «قرار گرفتن قطره با قطرات عرق بر عذار (= چهره) یار» به حالت و تصویر «قرار گرفتن قطره گلاب بر صحنه (= برگ) گل تر» تشبیه شده است؛ بنابراین حالت اول، مشبه و حالت دوم مشبه‌به است؛ اما وجه شبه (ویژگی مشترک) در بیت ذکر نشده است. بیت پنجم: وجه شبه ندارد. [او] آن شخص عطار را چون طفل گاهواره می‌شمارد (دیرین که ویژگی مشترکی مثل «فرد کوچک بودن» برای مشبه و مشبه‌به ذکر نشده؛ پس وجه شبه ندارد).

۹۴۵- گزینیه ۳۳: بررسی تشبیه‌ها: ۱) هر لفظ، فریاد است (لفظ به فریاد مانند شده) ۲) هر شعر، دریاست (شعر به دریا مانند شده) ۳) شراب خون (فون به شراب مانند شده؛ اضافه تشبیه‌ای) ۴) دانه لفظ (لفظ به دانه مانند شده؛ اضافه تشبیه‌ای) ۵) این (اشک) کاسه خون است (اشک به کاسه فون مانند شده).

توجه: توجه داشته باشید که جمله «کجا شهد است این اشک؟» استفهام انکاری است و معنایی که از آن برمی‌آید این است: «این اشک، شهد نیست». «فب! وقتی ادعای همانندی بین این دو چیز وجود ندارد، دیگر چه تشبیهی داشته باشیم؟! پس تشبیه ندارد».

نکته: ترکیبات اضافی مثل «جام باده، جام می، قَدَح باده، ساغر شراب، کاسه خون، پیمانه می و ...» فقط ظرف و مظهر در حالت اضافی‌اند و پس؛ هیچ تشابه و همانندی بین کلمات این ترکیبات نیست که اضافه تشبیهی باشند.

۹۴۶- گزینیه ۲۱۱

میان‌بُر: اگر کار بررسی ابیات را با همان بیت «الف» شروع کنیم، گزینیه‌های «۳» و «۴» حذف می‌شوند، زیرا واژه «جو» در این بیت ادات تشبیه نیست (هرف ربطه). گزینیه‌های باقی‌مانده دو بیت مشترک را پیشنهاد داده‌اند که در مرحله ردّ گزینیه نیاز به بررسی ندارد؛ پس مورد اختلاف یعنی بیت‌های «ج» و «د» باید بررسی شوند. واژه «چون» در بیت «د» به عنوان ادات تشبیه به کار رفته و حرف ربط است؛ بنابراین با حذف گزینیه «۱» به جواب می‌رسیم.

ب) «تن همچو شکر در میان شیر، در گداز دارم» (مشبه: تن / مشبه‌به: شکر در میان شیر / ادات تشبیه: همچو / وجه شبه: در گداز بودن (گداختن و ذوب شدن)) در مصراع اول، «عارض» (= چهره) به «شیر» و «لب» به «شکر» مانند شده است؛ اما وجه شبه برای این دو تشبیه ذکر نشده است. «چشم آهوانه تو مست شیرگیر آست» (مشبه: چشم تو / مشبه‌به: آهو / ادات تشبیه: آه / پسوند نسبت است و معنای شباهت را می‌رساند) / وجه شبه: مست شیرگیر (شیرگیر) «جان دهم پروانه‌وار» (مشبه: [من]، نهاد محذوف شناسه فعل اول شخص «م» مشبه را معرفی می‌کند. / مشبه‌به: پروانه / ادات تشبیه: وار (پسوند شباهت‌ساز) / وجه شبه: جان دهم (جان دادن)

بررسی سایر ابیات: الف) «سراچه دل» تشبیه فشرده است (مشبه: دل / مشبه‌به: سراچه ← اضافه تشبیه‌ای). «جو» در این بیت به معنای «وقتی که، به این دلیل که» به کار رفته و ادات تشبیه نیست. «زنجر زلف» تشبیه فشرده است (مشبه: زلف / مشبه‌به: زنجر ← اضافه تشبیه‌ای).

یادآوری: یکی از انواع ادات تشبیه، پسوندهای شباهت‌ساز (وار، واره، گون، گونه، وش، ساء، آساء، دیس، فام) و پسوندهای نسبت (ین، بنه، انه) هستند. این پسوندها همراه مشبه‌به می‌آیند و معنای شباهت را می‌رسانند: طوطی‌وار، غزل‌وار، برف‌گون، شیر‌گونه، مه‌وش، گلدیس، زرقام، پولادین، روین، آتشین، زربنه، ابلیسانه، خرنه و ...

۹۴۷- گزینیه ۱۱۱: در این بیت، سه تشبیه به کار رفته است؛ اما در هر کدام از سه گزینیه دیگر، چهار تشبیه دیده می‌شود.

بررسی تشبیه در گزینیه‌ها: ۱) خال تو دانه [شد] (تشبیه بلیغ اسنادی) ۲) زلفین تو دام شد (تشبیه بلیغ اسنادی) ۳) مرغ دل (تشبیه بلیغ اضافی) ۴) لفظ دلارای من، گل است (تشبیه بلیغ اسنادی) ۵) بستان خرد (تشبیه بلیغ اضافی) ۶) منطق گویای من، بلبل است (تشبیه بلیغ اسنادی) ۷) باغ سخن (تشبیه بلیغ اضافی) ۸) تیر بلا (تشبیه بلیغ اضافی) ۹) دل، هدف (= نشان) است (تشبیه بلیغ اسنادی) ۱۰) تیغ جفا (تشبیه بلیغ اضافی) ۱۱) جان، سیر است (تشبیه بلیغ اسنادی) ۱۲) بنگاوش او، مه است (تشبیه بلیغ اسنادی) ۱۳) بنگاوش او، چراغ است (تشبیه بلیغ اسنادی) ۱۴) شب زلف (تشبیه بلیغ اضافی) ۱۵) بنگاوش او، چون شمع شستان تافته (= تابیده) است (تشبیه گسترده).

۹۴۸- گزینیه ۴۱۱: در این بیت، دو تشبیه به کار رفته است: ۱) عشق تو را کیمیا دانم (= عشق تو مانند کیمیاست) ۲) روی چو زر (= نقره) توی این بیت، استعاره مفرقه از «اشک زلال و شفاف» هستش؛ در حالی که در هر کدام از ابیات دیگر، سه تشبیه به کار رفته است:

۱) سیب زرخدان (تشبیه بلیغ اضافی) - اشکم چون آب انار آمد (تشبیه گسترده) - رخساره چو به شد (تشبیه گسترده) ۲) گلبرگ رخ (تشبیه بلیغ اضافی) - باغ خسن (تشبیه بلیغ اضافی) - چشمم چون ابر نیسان (= اردیبهشت، بهار) آیش می‌دهد (تشبیه گسترده) ۳) تیر مژگان (تشبیه بلیغ اضافی) - کمان ابرو (تشبیه درون‌واژه‌ای؛ ابرویی همچون کمان) - سینه سپر می‌آید (تشبیه بلیغ اسنادی).

۹۴۹- گزینیه ۴۱۱: این بیت تشبیه گسترده ندارد؛ اما سه تشبیه فشرده دارد: ۱) بهار خاطر (تشبیه فشرده (بلیغ) اضافی) ۲) فکر رنگین، لالای است (تشبیه فشرده (بلیغ) اسنادی) ۳) مصرع برجسته، سروی است (تشبیه فشرده (بلیغ) اسنادی).

بررسی سایر گزینیه‌ها: ۱) دیده (= چشم) شیران، چراغ است ← تشبیه بلیغ اسنادی ۲) گرد خودی (خودی) (= خودبینی و کبر) به گرد و غبار تشبیه شده است. ← تشبیه فشرده (بلیغ) اضافی ۳) گوشه ابروی ما، صیقل آیین ماست ← تشبیه فشرده اسنادی / ما چون حباب هستیم ← تشبیه گسترده

۹۵۰- گزینیه ۱۱۱: بررسی تشبیه در گزینیه‌ها: ۱) طوطی طبع (تشبیه بلیغ اضافی) - طبعم همچو بلبل در قفس واله و شیداست ۲) تشبیه (در این بیت، «شکر» و «بادام» به ترتیب استعاره مصرحه از «لب» و «چشم» معشوق‌اند) ۳) خاک قناعت (تشبیه بلیغ اضافی) - آب شور تمنا (تشبیه بلیغ اضافی؛ تمنا به آب شور تشبیه شده) ۴) تشبیه ترکیب «لب مرص» اضافه استعاره. ۵) خاکش چون سنگ سرمه، پیرایه نظرهاست. ۶) تشبیه

در بیت گزینیه «۴»، «سا» در ساختار کلمه «سرمه‌سا» پسوند شباهت‌ساز نیست و بن مضارع است. (چشم سرمه‌سا، یعنی چشمی که سرمه‌ساییده و سرمه‌کشیده است). تو چون موج، دامن از کف مده - عقد گوهر، خوشه‌ای از خرمن دریاست - خرمن دریا (تشبیه بلیغ اضافی) ۳) تشبیه

۹۵۱- گزینیه ۱۱۱: در این گزینیه، دو تشبیه به کار رفته است: ۱) تیر ستم ۲) تیغ جفا (هر دو تشبیه بلیغ اضافی‌اند).

بررسی سایر گزینیه‌ها: ۱) چمن (باغ) حُسن ۲) چمن لطافت ۳) گلستان وصال (هر سه، تشبیه بلیغ اضافی‌اند) ۴) زلف تو لیلی‌صفت است. (= زلف تو مثل لیلی دیوانه‌کننده است؛ تشبیه گسترده) ۵) زلف تو دام است (تشبیه بلیغ اسنادی) ۶) دانه خال (تشبیه بلیغ اضافی) ۷) زلف تو شیرنگ است (= زلف تو مثل شب است؛ تشبیه گسترده) ۸) من چون شمع سر تا پا آتش گرفتم (تشبیه گسترده) ۹) آتش سودا (تشبیه بلیغ اضافی)

یادآوری: در اضافه تشبیه‌ای با اضافه شدن تعداد مضاف‌الیه‌ها با «و» عطف به مضاف، تعداد تشبیه‌ها هم اضافه می‌شود.

توجه: دو ترکیب «مریض شوق» (= کسی که از شدت شوق و عشق، بیمار شده است) و «قتل عشق» (= کسی که در راه عشق، کشته شده است) نمی‌توانند تشبیه بلیغ اضافی (اضافه تشبیه‌ای) باشند، چون در واقع بین کلمات هر کدام از این دو ترکیب، همانندی و تشابه دیده نمی‌شود.

۹۵۲- گزینیه ۲۱۱: در این بیت، پنج تشبیه دیده می‌شود: رخسارش، آتش [است] (بلیغ اسنادی) - دل بیچارگان، سپند (= اسفند) [است] (بلیغ اسنادی) - لعل لبش، می [است] (بلیغ اسنادی) - لعل لب (بلیغ اضافی) - جگر خستگان، کباب است. (بلیغ اسنادی)

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) من بندهام (= من مانند بندهام) - تو شاه [هستی] -

من ابر سیاهم - تو ماه [هستی] - چهار تشبیه ۲) عشق تو، آهویی است - چشمه‌سار دل (بلیغ اضافی) - تخم آرزو (بلیغ اضافی) - تخم آرزو گیاه [برای آهوی عشق] است. - چهار تشبیه ۳) لب تو، آب شد (= لب تو مانند آب شد) - جان بی‌دلان (= عاشقان)، آتش [شد] - غم تو، کوه [شد] - دل تنگ عاشقان، شیشه شد. - چهار تشبیه

۹۵۳- گزینه ۳) بررسی وجه شبه در ابیات: الف) «آب از سرم گذشت»

(شاعر در این بیت، خود را به گل نیلوفر تشبیه کرده؛ وجه مشترک شاعر و نیلوفر این است که آب از سر هر دو گذشته است.) (توی تشبیه مصرع اول، وجه شبه بین روی و نورشید، در فشنده و نورانی بودن) هستش که ذکر نشده. ب) «اندر آب دادن» (محو کردن، نابود کردن) (شاعر، تن خود را به شکر تشبیه کرده و می‌گوید: تن من همچون شکر است که در آب حل می‌شود، آب رفت (ضعیف و لاغر و در نهایت محو شد). توی تشبیه مصرع اول، وجه شبه بین لب و شکر، «شیرین بودن» هستش که ذکر نشده. ج) وجه شبه ندارد. (فودتون ببینین!) د) «در فشان (= در خشان) بودن»، وجه شبه لاله با چراغ است.

۹۵۴- گزینه ۴) در بیت صورت سؤال، چهار تشبیه به کار رفته است: ۱) [تو]

شمعی، ۲) من پروانه‌ام، ۳) [من] همچون نفس بی‌خانم، ۴) آتش عشق. در گزینه ۴) نیز مانند بیت سؤال، چهار تشبیه وجود دارد: ۱) شام زلفین (دو زلف یافته معشوق در تیرگی به شام (= شب) تشبیه شده)، ۲) حوراصفت (= مثل حورا) ۳) چشمه چشم ۴) چشم در یصفت (= مانند دریا) پر از گوهر شود.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) شام شبگون (زلف یار که مانند شب تیره‌رنگ است)؛ شاعر حالت زیبای احاطه شدن صورت سفید یار با زلف سیاه او و زیبایی حاصل از ترکیب این دو را به تصویر کشیده و می‌گوید: یارین و زیبای اونی صورت سفید و نورانی معشوق رو که زیر زلف سیاهش پنهان شده ببینین که چه کرده!!

در این بیت، واژه‌های «شام، سحر، قمر، برگ گل، غالیه»، به ترتیب استعاره مصرحه از «زلف، صورت سفید، صورت گرد و نورانی، صورت سرخ و لطیف و گیسوی سیاه و معطر» یار هستند.

۲) لعل لب (لب: مشبه - لعل: مشبه‌به) ۳) تشبیه ۳) یاقوت تو (لب سرخ تو) چون گفته خواجه شیرین است. - مهر رخسار تو چون محنت او روزافزون است. ۲ تشبیه

در این بیت مهر به معنای محبت و عشق است که در عاشق روزه‌روز بیشتر می‌شود. (به موقع فکر کنین به معنای فورشیده و اضافه تشبیهی بگیرینش!)

۹۵۵- گزینه ۲) بررسی وجه شبه و ادات تشبیه در ابیات:

بیت اول: وجه شبه: «سرگشته»، «به پهلو می‌افتم» و «به پهلو می‌گردم = می‌غلتم» / ادات تشبیه: «چو»، «چون»

بیت دوم: وجه شبه: ندارد. / ادات تشبیه: «فام» (پسوند شباهت‌ساز) / بیت سوم: وجه شبه: ندارد. / ادات تشبیه: «آسا» (پسوند شباهت‌ساز) (پهون) توی این بیت به معنی «هنگامی که» به کار رفته و ادات تشبیه نیست.

۹۵۶- گزینه ۳) در این گزینه، چهار تشبیه دیده می‌شود: ۱) پشت من صورت

چنبر گرفت (= پشت من مانند چنبر و حلقه، خمیده شد) ۲) بار هجر (اضافه تشبیهی) ۳) لب لعل (لب همچون لعل؛ اضافه تشبیهی) ۴) لب لعلش، شکل انگشتر گرفت. (لب سرخ یار از شدت تنگی مانند انگشتر شد.)

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) لب جانان، شکل انگشتر گرفت. (لب جانان از

نظر تنگی مانند انگشتر شد). - پشت من، صورت چنبر گرفت. (پشت من مانند چنبر و حلقه شد). - بار فراق (اضافه تشبیهی) ۳ تشبیه ۲) دلم چو انگشتر ز مهر نیکوان خالی شد. - [دلم] چو انگشتر، نگین مهرش را در بر گرفت. - نگین مهر (اضافه تشبیهی) ۳ تشبیه ۴) طَره شبرنگ او (طَره یار در سیاه‌رنگی به شب مانند شده است). - طَره حلقه حلقه و پیچان یار به‌طور ضمنی و پنهانی و در قالب تشبیه مضمر با حلقه انگشتر مقایسه و به آن مانند شده است. ۲ تشبیه (طَره: دسته موی تابیده بر بالای پیشانی، کاکل)

نکته: واژه‌هایی مثل «شکل، صورت، صفت، رنگ» در صورتی که معادل معنایی

«مثل و مانند» باشند و مفهوم شباهت را برسانند، ادات تشبیه‌اند. (هتماً به سری برترین به درس نامه، مبحث ارکان تشبیه و نمونه‌های کامل ادات تشبیه رو اون‌ها ببینین.)

۹۵۷- گزینه ۲) در این گزینه «تار» و «تار» تفاوت معنایی دارند: تار (مصرع

اول) به معنی «تیره و تاریک» است و تار (مصرع دوم) به معنی «رشته و نخ»؛ بنابراین، بیت جناس تام دارد.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) فقط چند واژه اول دو مصرع، دوبه‌دو هم‌وزن و قرینه

هم هستند نه همه واژه‌ها؛ پس موازنه کامل نیست. ۳) «مرغ دل» و «دانه خال» تشبیه فشرده‌اند نه گسترده. ۴) بیت به چهار نیم‌مصرع تقسیم نشده؛ پس سجع ندارد.

۹۵۸- گزینه ۴) میان بُر: با جناس گزینه‌های «۱» و «۳» حذف می‌شوند و گزینه «۲» هم با

ترصیع کنار می‌رود.

(کافیه فقط «رُشک و شرم» رو در نظر بگیرین؛ فودتون متوجه می‌شین که پرا بیت ترصیع نداره.)

بررسی آرایه‌های بیت براساس گزینه ۴: تشبیه: با کمی دقت متوجه وجود دو تشبیه پنهان در بیت خواهید شد: شاعر در مصرع اول، به‌طور ضمنی و پنهانی «چهره» یار را با «ماه» مقایسه و به آن تشبیه کرده و حتی به‌نوعی چهره یار را به ماه برتری داده است و در مصرع دوم هم به همین وضع، «قامت» یار را با «سرو» قیاس کرده و به آن مانند کرده است: ماه از رُشک (حسادت) چهره تو تیره و خجل شد و سرو هم از شرم قامت تو دوتا و خمیده گشت (تشبیه مضمر و تفضیل). / تکرار: کلمات «تو، گشت» تکرار شده‌اند.

۹۵۹- گزینه ۲) در این الگوی تستی ابتدا باید بیت را درست بخوانید و سپس به

کمک آرایه‌هایی که بارز هستند و در یافتن آن‌ها مهارت دارید، روند ردّ گزینه را شروع کنید. با خوانش خوب و درست بیت متوجه خواهید شد که بیت، تشبیه گسترده دارد نه فشرده (واژه «صفت» معادل «مثل و مانند» هست و به عنوان ادات تشبیه به کار رفته)؛ پس گزینه‌های «۱» و «۴» به دلیل پیشنهاد تشبیه فشرده حذف می‌شوند. بیت موازنه دارد؛ اما به درجه ترصیع نرسیده است (مثلاً دو واژه «پست و قوار» فقط هم‌وزن‌اند و مروف آفرشان یکی نیست)؛ بنابراین گزینه «۳» هم به دلیل پیشنهاد ترصیع کنار می‌رود.

بررسی آرایه‌های بیت براساس پیشنهاد گزینه ۲: تشبیه گسترده: زر را خاک صفت (= مثل خاک) پست نکند (مشبه: زر / مشبه‌به: خاک / ادات تشبیه: صفت / وجه شبه: پست شدن) - دُر را خار صفت (= مثل خار) خوار نکند. (مشبه: دُر / مشبه‌به: خار / ادات تشبیه: صفت / وجه شبه: خوار شدن) موازنه: واژه‌های دو مصرع، دوبه‌دو با هم هم‌وزن‌اند: «زر = دُر»، «خاک صفت = خار صفت»، «پست = خوار» (باقی واژه‌ها هم تکراری و یکسانند). / جناس: «زُر، دُر» (جناس ناقص اختلاقی) - «قوار و قار» (رو هم می‌شه نوعی جناس به نام جناس لفظی اگر رفت). / تکرار: کلمات «نکند، جز، تو، کسی، صفت» تکرار شده‌اند.

یادآوری: آیه یادتونی باشه توی درس نامه جناس ناقص اختلاقی گفتیم؛ در دو کلمه‌ای

که در یک حرف اختلاف دارند، اگر مصوّت‌های کوتاه همان دو حرف مختلف نیز متفاوت باشند اشکالی پدید نمی‌آید و بین دو کلمه جناس برقرار است؛ مثلاً دو واژه «حلال و هلال» علاوه بر اختلافی که در یک حرف دارند، مصوّت‌های همان دو حرف مختلف نیز متفاوت است؛ اما با این حال این دو واژه جناس ناقص دارند. (پس ما می‌تونیم کلماتی مثل غنچه و قهقه، پشیمان و کشتیمان و گنج و کنج رو جناس ناقص بگیریم.)

۹۶۰- گزینه ۴) از بین آرایه‌های ذکر شده برای بیت «الف» تشبیه در بیت به

کار نرفته است؛ پس گزینه «۱» حذف می‌شود. در بیت «ب» جناس ناقص دیده نمی‌شود؛ بنابراین گزینه «۳» نیز حذف می‌شود. در بیت «ج» تشبیه به کار رفته از نوع فشرده است نه گسترده؛ پس گزینه «۲» هم رد می‌شود.

بررسی آرایه‌های ابیات براساس گزینه ۴: الف) جناس: «آن» و «جان» (جناس ناقص افزایشی) ب) تکرار: واژه «لال» ج) تشبیه فشرده: «پرده تزویر» (مشبه: تزویر / مشبه‌به: پرده - تشبیه فشرده (بلیغ اضافی) - «خاکساری، پرده تزویر است.» - تشبیه فشرده (بلیغ) اسنادی د) ترصیع: واژه‌های دو مصرع، دوبه‌دو با هم سجع متوازی دارند. (در وزن و در مروف آفر اشتراک دارن). «روی = موی»، «دام = نام» (باقی واژه‌ها هم تکراری و یکسانند).

۹۶۱- گزینه ۳) میان بُر: با اشتقاق گزینه‌های «۲» و «۴» حذف می‌شوند، زیرا در بیت «ب» واژه‌های

هم‌ریشه به کار نرفته است. با جناس همسان هم گزینه «۱» رد می‌شود، چون در بیت «د» واژه «بقا» با وجود تکرار دوباره تفاوت معنایی ندارد؛ پس پاسخ گزینه «۳» است.

بررسی آرایه‌های ابیات براساس گزینه ۳: ج) جناس همسان: واژه «محمود» در مصرع اول به معنای «پسندیده، خیر و نیکو» به کار رفته و در مصرع دوم، نام سلطان مشهور غزنوی است. (معنی محمود در مصرع دوم از همراهی واژه «ایاز» (نام غلام سلطان محمود قابل مرصعه). موازنه: واژه‌های دو مصرع، دوبه‌دو با هم قرینه و هم‌وزن‌اند: «فنا = بقا» (متوازی)، «خود = جان» (متوازن)، «بقا = لقا» (متوازی) (باقی واژه‌ها هم تکراری و یکسانند).

۱. جناس لفظی: دو واژه‌ای که از نظر تلفظ و آوا یکسان، ولی از نظر املا متفاوت باشند، جناس لفظی می‌سازند؛ مثل «خویش - خویش»، «خوار - خار»، «خواستن - خاستن» و ...

ه) واج آرای: تکرار صامت‌های «ب» و «د» و هم چنین مصوّت بلند «ا» در بیت محسوس و گوش نواز است. ب) تشبیه گسترده: من را (مشتبه) چون (ادات تشبیه) سرو و بید (مشتبه) از ثمر آزاد کن (وجه شبه) (ترکیب «سنگ ملامت» توی این پیدت، تشبیه فشرده (بلیغ) / اضافه). الف) اشتقاق: «وصل و اتصال»

۹۶۲- **گزینه ۲:** در بیت جناس ناقص دیده نمی‌شود؛ پس گزینه «۱» حذف می‌شود. بیت فاقد موازنه است؛ بنابراین گزینه «۳» هم حذف می‌شود. گزینه «۴» هم با تشبیه گسترده کنار می‌رود.

بررسی آرایه‌های ابیات براساس گزینه ۲: جناس تام: «تاب» - «تاب» (تاب) اول به معنای «تاب و توان و طاقت» به کار رفته است و «تاب» دوم و سوم به معنای «پرتو و تابش» / تشبیه فشرده: من آفتابم (مشتبه) من / مشتبه: آفتاب / واج آرای: تکرار صامت «ت» و مصوّت بلند «ا» محسوس است. / تکرار: واژه‌های «تاب، من و تو» تکرار شده‌اند.

۹۶۳- **گزینه ۳:** در این گزینه بین «دیوان» (دیو، اهریمنان) و «دیوان» (دقتر و دیوان، مجازاً اداره امور، جایگاه و قدرت) جناس تام هست؛ اما بیت تشبیه ندارد. معنی بیت: در چنین روزگاری که دیوان و اهریمن صفتان، دیوان (مجازاً جایگاه و قدرت، اداره امور) را به دست گرفته‌اند، اگر خاتم (= انگشتری، مجازاً نیرو و قدرت ایزدی) با تو نباشد کی می‌توانی سلطنت جم (= جمشید؛ مجازاً عیش و آسودگی، شکوه و قدرت) را به دست آوری؟ (هرگز نمی‌توانی!)

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) تشبیه: او شاهانه اشارت کرد (شاهانه = مثل شاه) - تو سلیمانی (= تو همانند سلیمانی) / جناس: دیوانه و دیوان (جناس ناقص افزایشی) ۲) تشبیه: [او] جان جهان است. / جناس: جان و جهان (جناس ناقص افزایشی) ۴) تشبیه: آتش خُمار (خمار: مشتبه / آتش: مشتبه؛ اضافه تشبیهی) / جناس: «روان» (مصرع اول: روح و روان - «روان» (مصرع دوم: جاری و رونده) جناس تام در این بیت «آتش روان» استعاره مصرّحه از «شراب سرخ» است.

۹۶۴- **گزینه ۴:** با موازنه هیچ یک از ابیات رد نمی‌شود، چون همه ابیات موازنه دارند. به سراغ تشبیه یا جناس می‌رویم. با یک خوانش گذرا متوجه حضور تشبیه در هر چهار بیت خواهیم شد؛ اما بیت گزینه «۴» فاقد جناس است؛ پس این گزینه هر سه آرایه مذکور در صورت سؤال را ندارد و پاسخ ماست.

بررسی آرایه‌های گزینه‌ها: ۱) موازنه: واژه‌های دو مصرع دوبره دو هم وزن اند: «صبر = وهم» / «بخردان = زیرکان»، «حزم = عزم»، «متین = سریع». / تشبیه گسترده: حزم (مشتبه) همچو (ادات تشبیه) صبر بخردان (مشتبه) متین (وجه شبه) [است] - عزم (مشتبه) همچو (ادات تشبیه) وهم زیرکان (مشتبه) سریع (وجه شبه) [است] / جناس: «حزم» و «عزم» (جناس ناقص اختلافی) ۲) موازنه: «حکم = عُمر»، «حکمت = دولت»، «روان = جوان» (بقیه واژه تکراری و یکسان). / تشبیه گسترده: حکم او (مشتبه) همچو (ادات تشبیه) حکمت (مشتبه) روان است (وجه شبه) - عمر او (مشتبه) همچو (ادات تشبیه) دولت (مشتبه) جوان است (وجه شبه) / جناس: «جوان» و «روان» (جناس ناقص اختلافی) ۳) موازنه: «گریم = بالم»، «صُراحی = صنوبر»، «خندم = نالم»، «قَدَح = رباب» (باقی واژه‌ها هم تکراری و یکسان). / تشبیه گسترده: [امن] (مشتبه) چون (ادات تشبیه) صُراحی (مشتبه) می‌گریم (وجه شبه) - [امن] (مشتبه) چون (ادات تشبیه) قَدَح (مشتبه) می‌خندم (وجه شبه) - [امن] (مشتبه) چون (ادات تشبیه) صنوبر (مشتبه) می‌بالم (وجه شبه) - [امن] (مشتبه) چون (ادات تشبیه) رباب (مشتبه) می‌نالم (وجه شبه) / جناس: «بالم» و «نالم» (جناس ناقص اختلافی)

صُراحی به معنای «ظرف و تنگ شراب» است و رباب هم «نوعی ساز».

۴) موازنه: «شریف = بزرگ»، «سخن = خرد»، «نفیس = عزیز»، «ادب = بصر» / تشبیه گسترده: [تو] (مشتبه) چون (ادات تشبیه) سخن (مشتبه) شریفی (وجه شبه) - [تو] (مشتبه) چون (ادات تشبیه) ادب (مشتبه) نفیسی (وجه شبه) - [تو] (مشتبه) چون (ادات تشبیه) خرد (مشتبه) بزرگی (وجه شبه) - [تو] (مشتبه) چون (ادات تشبیه) بصر (مشتبه) عزیزی (وجه شبه) / جناس: ندارد.

۹۶۵- **گزینه ۳:** بدون شک بررسی جناس همدان و تشبیه بر بررسی ابهام و مجاز اولویت دارد. در بیت گزینه «۳»، واژه «تماشا» با وجود تکرار، تفاوت معنایی ندارد؛ پس جناس همدان نیست و آرایه تکرار دارد.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) ابهام: عبارت «فتنه به زیر سر است» را به دو گونه می‌توان معنی کرد: ۱) به جای بالش، فتنه در زیر سر او است (= قرار دارد). ۲) مسئول فتنه‌ها اوست. («شو» توی این پیدت، کنایه از معشوقه). ۲) مجاز: «زر و سیم» مجاز از «پول و مادیات» است. «در» هم مجاز از «درگاه و بارگاه» است. ۴) تشبیه بلیغ: سینه‌ها را گنجینه گوهر کند. (مشتبه: سینه / مشتبه: گنجینه گوهر)

گنجینه گوهر فقط یک ترکیب اضافی واقعی است و تخیل شاعرانه ندارد. (گوهر، گنجینه و مفّرن نگه‌داری دایره دیگه!)

۹۶۶- **گزینه ۴:** واژه‌ای که استعاره مصرّحه باشد در این بیت به کار نرفته است. («مه» در معنای واقعی فورش به کار رفته و به فرمن تشبیه شده).

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) ابهام تناسب: واژه «مشتري» از واژه‌های ابهام‌برانگیز است؛ اما در این بیت در دو معنا قابل جای‌گذاری نیست و فقط به معنای «خریدار و خواهان» قابل قبول است و معنای غیر قابل قبول آن (ستاره مشتری) با واژه‌های مهر و مه، تناسب دارد و ابهام تناسب می‌سازد. ۲) تشبیه بلیغ: «مهر رخ» (رخ به مهر (= خورشید) مانند شده است - تشبیه بلیغ اضافی) - «خرمن مه» (مشتبه: مه / مشتبه: خرمن - تشبیه بلیغ اضافی) - «رخ» یار هم به‌طور ضمنی و پنهانی با «مه» مقایسه و به آن تشبیه شده است (تشبیه مضمر). ۳) ابهام: «مهر» به هر دو معنا قابل قبول است و ابهام دارد: ۱) مهر و محبت ۲) خورشید و آفتاب.

۹۶۷- **گزینه ۱:** مرتّب‌کردن بیت به مشفّص شدن تشبیه کمک می‌کند؛ نی، که ز قُرب هم‌نفس جان را تازه می‌سازد، چون از همدم جدا گردد، قالب بی‌جان شود (مشتبه: نی / مشتبه: قالب بی‌جان).

«چون» در این بیت به معنی «اگر، هنگامی که» به کار رفته و حرف ربط است نه ادات تشبیه.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۲) واژه «بهشت» با وجود تکرار تفاوت معنایی ندارد؛ پس جناس تام وجود ندارد. ۳) واژه‌های «سبک» و «سنگین» و یا «سبک» و «گران» هم‌زمان یک جا جمع نشده‌اند و کاربرد جداگانه دارند؛ بنابراین تضاد دارند نه تناقض. ۴) واژه‌ای که به دو معنا به کار رفته باشد، دیده نمی‌شود (نهایتاً بتوان واژه «دوتا» را با «یک» ابهام تناسب گرفت: ۱) خمیده (قابل قبول) ۲) دو عدد (غیر قابل قبول)؛ متناسب با واژه یک).

۹۶۸- **گزینه ۱:** در این بیت، ترکیب «تیغ هلاک» تشبیه بلیغ اضافی (اضافه تشبیهی) است؛ اما جناس تام وجود ندارد (واژه «فرق» با وجود تکرار تفاوت معنایی ندارد و هر دو بار به معنی «فرق سر» است).

بررسی سایر گزینه‌ها: ۲) تشبیه: «مرغ دل» تشبیه بلیغ اضافی (اضافه تشبیهی) / مجاز: «سر» مجاز از قصد و اندیشه است. ۳) اغراق: در زیبایی محبوب اغراق شده است. (ی‌گه، تو اون قمر زیبایی که مَی یعقوب با دیدن زیبایی تو از زیبایی یوسف صرف نظر می‌کنه!!) / کنایه: «از نظر افتادن»، کنایه از بی‌ارزش شدن است. ۴) لفظ‌نشر: زان زلف (لف) در کفر (نشر) به سر بردم و زان رخ (لف) در دین (نشر) به سر بردم. (تو نگاه شاعرانه، گاه زلف یار در سیاهی و تیرگی با کفر مقایسه می‌شه). / تضاد: «شام و سحر» - «کفر و دین» - «ژنابندی (نشانه کفر) و تسبیح‌خوانی (نشانه ایمان)»

۹۶۹- **گزینه ۱:** گزینه‌های «۲» و «۴» با جناس رد می‌شوند، چون بیت «ج» فاقد این آرایه است؛ گزینه «۳» با تلمیح رد می‌شود، چون در بیت «د» به داستان و واقعه تاریخی و اسطوره‌ای، آیه یا حدیث اشاره نشده است.

بررسی آرایه‌های ابیات براساس گزینه ۱: الف) تشبیه: من آن گلبنم (مشتبه: من / مشتبه: گلبن) (گلبن: بوته گل، درخت گل سرخ) ب) تضمین: «إني أنا الله» بخشی از آیه ۳۰ سورة قصص است که شاعر آن را در سروده خود، تضمین کرده است. ج) تلمیح: مصرع اول به ماجرای در آتش افکندن حضرت ابراهیم به دستور نمرود و گلستان شدن آتش بر آن حضرت به اذن خداوند بزرگ اشاره دارد. د) ابهام تناسب: واژه «دوش» در این بیت، در معنای «دیشب» قابل برداشت و قابل قبول است؛ اما معنای دیگر این واژه، یعنی «کشف و شانه» با واژه «سر» ابهام تناسب می‌سازد.

۹۷۰- **گزینه ۱:**

میان‌بُر: گزینه «۲» با تضاد، گزینه «۳» با تلمیح و گزینه «۴» با متناقض‌نما رد می‌شوند.

بررسی آرایه‌های بیت براساس گزینه ۱: جناس ناقص: «بوی» و «کوی» (جناس ناقص اختلافی) / تشبیه بلیغ: «مرغ دل» (مشتبه: دل / مشتبه: مرغ - تشبیه بلیغ اضافی یا اضافه تشبیهی) / ابهام: «بوی» در این بیت، دو معنی ۱) «بوی و رایحه» ۲) «امید و آرزو» را در ذهن ما تداعی می‌کند که هر دو معنا قابل قبول است. / استعاره مصرّحه: «قفص»، با توجه به محتوای بیت، استعاره از «جسم، کالبد و بدن» است. «مرغ» در متون قدیم به معنی عام «پرنده» است.

۹۷۱- **گزینه ۳:** این دو بیت فاقد استعاره مکتبه‌اند.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) استعاره مصرّحه: بیت اول: «مه»: استعاره از «معشوق» - بیت دوم: «آب روان»: استعاره از «اشک جاری» ۲) تشبیه: بیت اول: «کمان ابرو» / مشتبه: ابرو / مشتبه: کمان - «خندگ آه» / مشتبه: آه / مشتبه: خندگ - بیت دوم: «چشمه چشم» / مشتبه: چشم / مشتبه: چشمه ۴) جناس: بیت اول: «آن، آه» و «مه، من» / جناس ناقص اختلافی - بیت دوم: «چشمه، چشم» / جناس ناقص افزایشی - «آی، آب» / جناس ناقص اختلافی

میان بُر: ابتدا ابیات را از نظر داشتن یا نداشتن «تشبیه» بررسی می‌کنیم؛ شاید با بررسی همین آرایه بشود به پاسخ رسید. در بیت گزینه «۱»، «بَر سیمین» (تن مثل نقره، پیکر نقره‌فام) تشبیه دارد. در گزینه «۲»، «مُشک زلف» تشبیه بلیغ اضافی (اضافه تشبیهی) است. در گزینه «۳»، شاعر «کام و دهان خود» را به «تنگ شکر» (کیسه شکر) مانند کرده است؛ اما در بیت گزینه «۴» تشبیه دیده نمی‌شود.

بررسی گزینه‌ها: ۱) تشبیه: دو تشبیه به کار رفته است: ۱) بر سیمین ۲) احوال ما را ز زین کند (احوال ما را مثل زر کند). (پسوندهای نسبتی که مفهوم شهادت داشتن و به عنوان ادات تشبیه به کار می‌رفتند رو که فراموش نکردیم!) / استعاره: «قمر» استعاره مصرّحه از یار است و «تنگ شکر» استعاره مصرّحه از «لب و دهان شیرین» او. ۲) تشبیه: ۱) «مُشک زلف» ۲) تشبیه مضمر و تفضیل: شاعر «زلف سیاه‌رنگ و معطر یار» را با «مُشک و عنبر» (مواد معطر و سیاه‌رنگ) مقایسه و درواقع به‌طور پنهانی، زلف را به مُشک و عنبر تشبیه کرده است: اگر بوی زلف یار من به مُشک و عنبر برسد، مُشک و عنبر بوی خودشان را رها می‌کنند و زلف یار مرا بو می‌کنند. مثلاً متوجه تشبیه تفضیل هم شیرین. / استعاره: نسبت‌دادن عمل «بو کردن» به مُشک و عنبر، استعاره مکنیه از نوع تشخیص است. ۳) تشبیه: «کام و دهان من، تنگ شکر شود.» (تشبیه بلیغ اسنادی) / استعاره: «بت» استعاره مصرّحه از معشوق است.

۴) «چون» در این بیت، به معنای «هنگامی که، اگر» به کار رفته و ادات تشبیه نیست. تشبیه: ندارد. / استعاره: «نالیدن چنگ» استعاره مکنیه از نوع تشخیص است.

۹۷۷- گزینه «۱» با استعاره، گزینه «۲» با ایهام و گزینه «۳» هم با مجاز و ایهام رد می‌شود.

بررسی آرایه‌های بیت براساس گزینه «۴»: تشبیه: «موی میان» (تشبیه بلیغ اضافی؛ میان (= کمر) در باریکی به موی تشبیه شده است). - دو زلف، افعی ضحاک آست! و چهره، جام جم است (دو تشبیه بلیغ اسنادی): دو زلف بافته و پیچان و سیاه‌رنگ یار به مارهای دوش ضحاک و چهره روشن یار به جام جهان‌بین جمشید تشبیه شده است. / پارادوکس: «میان (= کمر) تو، هم وجود و هم عدم است.» (کمر داری ولی به قدری باریکه که انگار نداری!) / تلمیح: به داستان ضحاک مار دوش و همین‌طور جمشید و جام افسانه‌ای او اشاره دارد. / جناس: «جام» و «جم» (جناس ناقص افزایشی) - «هم» و «جم» (ناقص اختلاقی)

۹۷۸- گزینه «۱» در این بیت، ترکیب «گوش دل» اضافه استعاره و استعاره مکنیه از نوع تشخیص است؛ ترکیب «عنان دل» هم اضافه استعاره و استعاره مکنیه است. (عنان، از اجزا و ویژگی مشبّه‌ه محذوف (اسب) است). هم‌چنین بین «چنگ» مصراع اول و دوم جناس تام برقرار است؛ اما بیت تشبیه ندارد.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۲) تشبیه: «آبگون ساغر» (ساغری که مانند آب شفاف است). - «آب آتش‌رنگ» (رنگ آب به رنگ سرخ آتش تشبیه شده است). / استعاره: «آب آتش‌رنگ» استعاره از شراب سرخ است. / جناس: «چنگ» بار اول به معنای پنجه دست به کار رفته است و بار دوم به معنای نوعی ساز. - «آن» و «آب» جناس ناقص اختلاقی دارند. ۳) تشبیه: «آتش‌رخ» (کسی که رخ او مانند آتش سرخ است؛ تشبیه درون‌واژه‌ای) - «آب آتش‌فام» (آبی که مانند آتش سرخ است). / استعاره: «آب آتش‌فام» استعاره از شراب سرخ است. / جناس: «آن» و «آب» (جناس ناقص اختلاقی) - «جامه» و «جام» (جناس ناقص افزایشی) ۴) تشبیه: «زخت آینه جان است.» (رخ تو مانند آینه‌ای است که جان را نشان می‌دهد). - «می چون زنگ» (می از نظر رنگ ظاهر به زنگ تشبیه شده است). - «آینه خاطر» (اضافه تشبیهی) / استعاره: «زنگ» در مصراع دوم، استعاره از ناراحتی و اندوه است. / جناس: «ای» و «می» (جناس ناقص اختلاقی)

۹۷۹- گزینه «۳» آرایه جناس - که یک آرایه لفظی بارز و مطمئن است - ما را به پاسخ می‌رساند. در بیت گزینه «۳»، هیچ نوع جناسی به کار نرفته است.

بررسی گزینه‌ها: ۱) تشبیه: «ابروی یار» به‌طور ضمنی با «هلال» ماه مقایسه و به آن تشبیه شده است و حتی شاعر، ابروی یار را برتر و والاتر از هلال ماه می‌داند؛ پس بیت تشبیه مضمر و تفضیل دارد. / ایهام تناسب: واژه «پیوسته» در این بیت، به معنای «دائم و همیشگی» قابل جای‌گذاری و قابل قبول است و با معنای «متصل و بهم‌پیوسته، ویژگی نوعی ابرو» با واژه‌های ابرو و مو، ایهام تناسب می‌سازد. ۲) مجاز: «رنج و راحت گیتی» مجاز از همه امور و شئون گیتی است و «دل» هم مجاز از وجود شخص. / لقونشر: از رنج (لق ۱)، دل مرجان (نشر ۱) و از راحت (لق ۲) گیتی، حَزَم مشو (نشر ۲). / ایهام: «هوا» به دو معنی به کار رفته است: ۱) جریان هوا و باد ۲) هوس، عشق. / جناس: ندارد. ۴) تلمیح: به موضوع «بعث و نشور» و زنده‌شدن مردگان در روز رستاخیز اشاره دارد. / جناس: «گران» (با تلفظ قدیم) و «نگران» (جناس ناقص افزایشی)

میان بُر: گزینه‌های «۳» و «۴» با اغراق و جناس رد می‌شوند و گزینه «۲» هم با تضاد.

بررسی آرایه‌های بیت براساس گزینه «۱»: تشبیه: آن (= آن کس، مشبه) همچون (ادات تشبیه) دژه (مشبه‌ه) گرفتار هوا ماند. (وجه‌شبهه) / ایهام: از واژه «هوا» دو معنا برداشت می‌شود: ۱) هوس، میل و عشق ۲) فضا و هوا، آسمان. / استعاره: «گرفتار هوا شدن» (عاشق شدن و در بند عشق ماندن) دژه «استعاره مکنیه از نوع تشخیص است. / ایهام تناسب: «مهر» در این بیت، به معنای «عشق و محبت» قابل قبول است؛ اما در معنی خورشید با «هوا» تناسب دارد؛ پس ایهام تناسب می‌سازد.

نکته: «بر» و «در» هر دو حرف اضافه‌اند و معنی مستقل ندارند؛ بنابراین جناس ناقص ندارند.

۹۷۳- گزینه «۱» با تناقض رد می‌شود، چون در بیت «ب» دو چیز یا دو مفهوم متضاد، هم‌زمان یک‌جا جمع نشده است. گزینه «۳» با مجاز حذف می‌شود، چون بیت «ب» این آرایه را ندارد و گزینه «۴» هم با ایهام رد می‌شود، چون بیت «الف»، فاقد ایهام است. (دقت داشته باشید که واژه «هزار» در این بیت ایهام تناسب دارد: ۱) عدد هزار (معنای قابل قبول) ۲) بلبل (معنای غیر قابل قبول) و متناسب با شهباز و بلبل.)

بررسی آرایه‌های ابیات براساس گزینه «۲»: الف) تشبیه: [من] شهبازم (شهباز: نوعی پرنده شکاری) ب) اغراق: در شدت ضعف و ناتوانی خودش اغراق کرده است. (از درد انتظار تو آن قدر ضعیف و ناتوان شدم که حتی توان نگاه کردن به تو و دیدن چهره تو رو ندارم). ج) تناقض: «از سر بریدن زنده‌ایم» (سر بریده شدن مساوی با مرگ؛ اون وقت داره یگه! از مرگ، زنده‌ایم! فب، تناقض داره ریگه). د) ایهام: «راستی را» دو معنی دارد: ۱) به راستی، در حقیقت ۲) در راست قلمتی و استواری.

۹۷۴- گزینه «۱»

میان بُر: با جناس همسان گزینه «۲» رد می‌شود، چون بیت «ب» فاقد این آرایه است. با استعاره مصرّحه هم گزینه‌های «۳» و «۴» رد می‌شوند، چون این آرایه در بیت «د» به کار نرفته است.

بررسی آرایه‌های ابیات براساس گزینه «۱»: الف) کنایه: «قلم کشیدن بر چیزی» کنایه از نادیده گرفتن، حذف کردن و فراموش کردن آن چیز است. («قلم» در این بیت، به علاقه آلیه، مجاز از «خط» است). ب) استعاره مصرّحه: «گل» استعاره مصرّحه از «معشوق» است. ج) جناس همسان: واژه «تار» بار اول به معنای «تار و رشته مو» به کار رفته است و بار دوم به معنای «تاریک». د) تشبیه: تو خوش‌تر از گل هستی. - تو تازه‌تر از نسرین هستی. (شاعر «معشوق» را یک بار به «گل سرخ» و یک بار هم به «نسرین» تشبیه کرده و در هر دو تشبیه خود، مشبه را بر مشبّه‌ه برتری داده است؛ پس تشبیه تفضیل دارد).

۹۷۵- گزینه «۲»

میان بُر: با لقونشر کار را شروع می‌کنیم. ابیات «الف» و «ج» باید بررسی شوند. لقونشر در بیت «الف»، آشکار است؛ اما بیت «ج» فاقد این آرایه است؛ پس دو گزینه «۱» و «۴» حذف می‌شوند. با تشبیه بلیغ ادامه می‌دهیم و ابیات «د» و «ه» را برای این آرایه بررسی می‌کنیم. بیت «د» فاقد تشبیه بلیغ است؛ اما ترکیب‌های «شاه خُسن» و «افعی زلف» در بیت «ه»، تشبیه بلیغ اضافی‌اند؛ بنابراین پاسخ ما گزینه «۲» خواهد بود.

بررسی آرایه‌های ابیات براساس گزینه «۲»: ج) اغراق: بقای دانش در جهان، در گرو طبع (قریحه و استعداد) ممدوح است و رواج کرم و بخشش در جهان، به لطف دستان بخشنده اوست (در میزان دانش و استعداد ممدوح و همین‌طور کرم و بخشش او اغراق کرده است). الف) لقونشر: خط ۱ تو (لق ۱) لب مردم چشم (نشر ۱) است؛ عذار تو (لق ۲) نهار مردم چشم (نشر ۲) است. (لیل و نهار مردم چشم: سیاهی و سفیدی مردمک چشم) ب) تلمیح: ترکیب «جام جم» یادآور داستان جمشید، پادشاه اسطوره‌ای ایران و جام افسانه‌ای اوست. مطابق روایات، جمشید جامی داشت که اوضاع و احوال جهان را به او نشان می‌داد که به جام جم معروف شده است. د) مجاز: «زبان» مجاز از کلام و سخن است. ه) تشبیه بلیغ: «شاه خُسن» (مشبه: خُسن / مشبّه‌ه: شاه) - افعی زلف (مشبه: زلف / مشبّه‌ه: افعی) (وجه تشابه زلف و افعی، سیاه‌رنگ بودن و پیچ‌وتاب داشتن است).

۱. «خط» موی تازه‌روییده و سیاه‌رنگ بر صورت را گویند.

توجه: خب، بارها گفته شده و شما هم به خوبی می دانید که در این تپ از سوالات آرایه، در وهله اول باید آرایه های بارز و ساده تر را انتخاب و شروع به رد و اثبات گزینه ها کنید و تا جایی که می شود با این آرایه های ساده و مطمئن و کم در دسر به پاسخ برسید و اگر ناچار شدید به سراغ آرایه های دشوار و دیرباز و پیچیده بروید. یادتان باشد که در روند رد و اثبات گزینه ها، انتخاب و بررسی آرایه هایی مثل جناس، تلمیح، موازنه، تضاد، تناقض، حس آمیزی، تشبیه، لقوشر و اسلوب معادله بر آرایه هایی مثل ایهام، ایهام تناسب، کنایه، مجاز و استعاره اولویت دارند.

۹۸۰- گزینه ۲: اگر با لقوشر شروع کنیم، باید ابیات «ب» و «ج» را بررسی کنیم که در هر دو بیت مذکور این آرایه دیده می شود. به سراغ استعاره مصرحه می رویم و باید ابیات «الف» «د» و «ه» را در نظر بگیریم. در بیت «الف»، استعاره مصرحه داریم؛ اما استعاره به کاررفته در ابیات «د» و «ه» از نوع مکنیه است؛ بنابراین پاسخ گزینه ۲ است.

ناگفته نماند که با انتخاب و بررسی ایهام و در مرحله بعد با استعاره هم می توانستید به پاسخ برسید.

بررسی آرایه های ابیات براساس گزینه ۲: (ب) لقوشر: «لاله» و «گل» (لفها) به ترتیب با «جام» و «روی» (نشرها) ارتباط دارند. (درواقع، لفها) براساس رابطه تشابه با نشرها مرتبط شدن. (ج) جناس: «غیر» و «غیرت» (جناس ناقص افزایشی) تشبیه: در این بیت، چهار تشبیه دیده می شود که بر پایه رابطه لقوشر خلق شده اند: «روز» نمونه (منند) «عفو» توست و «شب» نمونه (منند) «خشم» تو، «شهد» نمونه (منند) «مهر» تو و «سم» نمونه (منند) کین توست. (الف) استعاره مصرحه: «سرو» استعاره مصرحه از یار و معشوق بلندبالاست. (ه) ایهام: واژه «عین» در این بیت، به دو معنی است: (۱) مانند و مثل (۲) چشم (چشم تو را مانند فتنه یا چشم فتنه می دانم).

۹۸۱- گزینه ۳: با موازنه شروع می کنیم. ابیات «الف» و «ب» پیشنهاد شده اند. با یک نگاه کلی و ساده هم می توان فهمید که بیت «الف» فاقد موازنه است؛ پس گزینه ۱ حذف می شود. با تشبیه گسترده ادامه می دهیم. از دو بیت پیشنهادی «ج» و «د» برای این آرایه، فقط در بیت «ج» تشبیه گسترده دیده می شود. (ترکیب «شبستان لحد» در بیت «د» از نوع تشبیه فشرده یا بلیغ اضافی است: لحد (سنگ قبر، مجازاً گور) به شبستان (خوابگاه) مانند شده؛ بنابراین گزینه های «۲» و «۴» هم کنار می روند و پاسخ گزینه ۳ است.

بررسی آرایه های ابیات براساس گزینه ۳: تشبیه گسترده: [امن] چو گل به تن لخت لخت خویش آتش زدم. جناس: «باد، باز»، «باد، بار»، «بار، باز» (جناس ناقص اختلافی) (د) استعاره مصرحه: «محنت سرا» (= خانه اندوه)، استعاره مصرحه از «دنیا» است. (ب) موازنه: واژه های دو مصراع دوهندو با هم قرینه و هم وزن اند: «معجز = ظلمت»، «سحر = نور»، «مجمع = سازگار» (بقیه کلمات هم تکراری و یکسان). (الف) ایهام: «عزیز» به دو معنی به کار رفته است: (۱) عزیز و گرامی بودن (۲) عزیز نام مقامی در مصر قدیم بوده است. این جا شاعر به هر دو معنی توجه داشته است؛ یعنی در خلقت، تو هم گرامی و عزیز هستی و هم صاحب مقام خلیفگی خداوند بر روی زمینی.

۹۸۲- گزینه ۱: **میان بُر:** در بیت «الف» تشبیه گسترده آشکار است؛ اما بیت فاقد جناس تام است (واژه های همر و وصل با وجود تکرار تفاوت معنایی ندارند)؛ پس گزینه های «۲» و «۴» حذف می شوند. بیت «د» هم با وجود داشتن استعاره («ویرانه» استعاره از «پیری»)، از تناقض بی بهره است؛ پس گزینه ۳ هم حذف می شود.

بررسی آرایه های ابیات براساس گزینه ۱: (ب) تشبیه: «نامه» به طور ضمنی در معطر بودن به «گل کاغذی» تشبیه شده است. اغراق: گوینده در معطر بودن و تأثیر نامه محبوب خود اغراق کرده است. (ج) ایهام: عبارت «پای می باید کشید» در مصراع دوم به دو معناست: (۱) باید دوری کرد، باید بیرون آمد (۲) باید بر اثر لنگی پا، پای کشان رفت (کشیدن پا بر اثر لنگی). جناس تام: «پای» در مصراع اول به معنی مجازی «نزد، حضور، کنار» به کار رفته و در مصراع دوم به معنی «عضوی از بدن».

۹۸۳- گزینه ۳: جناس ناقص آرایه مناسبی برای رد و اثبات گزینه هاست. این بیت، فاقد جناس ناقص است؛ پس گزینه ۱ حذف می شود. اگر کمی به معنا دقت کنید متوجه می شوید که واژه «سرو» در هر دو بار، در معنای حقیقی به کار رفته؛ پس نمی تواند استعاره مصرحه باشد و گزینه ۴ هم کنار می رود. مجاز هم در بیت دیده نمی شود؛ بنابراین گزینه ۲ نیز رد می شود.

بررسی آرایه های بیت براساس گزینه ۳: ایهام: «راست» در «راست نیست» به دو معنا، قابل قبول و قابل خواندن است: (۱) راست قامت، کشیده قامت و صاف (۲) درست نیست، حقیقت ندارد. (ادعای سرو درست نیست). تشبیه: تشبیه پنهان «قد» یار به «سرو»

(شاعر دوباره قابل مقایسه، یعنی قد و سرو و پنهانی و در قالب تشبیه مضمیر به هم تشبیه کرده و حتی قد و قامت معشوق رو برتر از سرو می دونه؛ پس تشبیه تفضیل هم دارد). جناس تام: «راست» (اول) به معنی کشیده و صاف با «راست» (دوم) به معنی درست و حقیقی یا «راست» در مصراع دوم که مخفف «راست» می باشد، جناس تام دارد. (بیت رو معنی کتین تا بهتر متوجه یئاس تا بشوین: سرو در برابر تو خود را راست (کشیده قامت و صاف) می خواند؛ اما [واقعاً] راست (صاف و کشیده - درست و حقیقی) نیست. این حسن و زیبایی که قد تو را هست (= برای قد تو است) برای سرو نیست (وجود ندارد). واج آرای: تکرار صامت های «س» و «ر» و مصوت «ا» گوش نواز و برجسته است.

۹۸۴- گزینه ۲

میان بُر: گزینه ۱ با تشبیه و گزینه ۴ هم با تشبیه فشرده کنار می روند، چون در بیت هیچ نوع تشبیهی دیده نمی شود (ترکیب اضافی «دور فلک» به معنی «گردش روزگار» یک ترکیب واقعیه). گزینه ۳ هم با تضاد و ایهام تناسب رد می شود.

بررسی آرایه های بیت براساس گزینه ۲: ایهام: عبارت «دور از تو» در دو معنا به کار رفته که هر دو معنای آن در بیت، قابل قبول است: (۱) دوری از تو (۲) دور از تو باد (حالت دعایی). استعاره مکنیه: نسبت دادن عمل «شربت چشاندن» به دور فلک، استعاره مکنیه و تشخیص است (فلک به انسانی (مشبّه به محذوف) مانند شده که شربت به کسی می چشاند). استعاره مصرحه: «شربت» در این بیت، معنای حقیقی ندارد و با توجه به موضوع مصراع اول، استعاره مصرحه از «دوری، درد دوری» است. جناس ناقص: «فشاند» و «چشاند» (جناس ناقص اختلافی).

۹۸۵- گزینه ۳: در این بیت «چشمه خضر» به داستان خضر نبی و دست یافتن وی به چشمه آب حیات (آب بقا) اشاره دارد و «مسیحای جان پرور» نیز به داستان دم جان بخش حضرت عیسی مسیح (زنده کردن مردگان با نفس مسیحایی)؛ پس تلمیح وجود دارد. سه تشبیه هم در بیت دیده می شود: (۱) دل افسرده را [همچون] چشمه خضر کن (مشبّه: دل / مشبّه به: چشمه خضر) (۲) چشمه خضر حقیقت (مشبّه: حقیقت / مشبّه به: چشمه خضر) (۳) مسیحای لب (مشبّه: لب / مشبّه به: مسیح) (۴) تشبیه بلیغ اضافی؛ اما بیت استعاره ندارد.

بررسی سایر گزینه ها: (۱) تلمیح: به ماجرای حضرت یعقوب و صبر وی در فراق فرزندش، حضرت یوسف و هم چنین موضوع بوی پیراهن یوسف اشاره دارد. تشبیه: من چون پیر حزین مژده نصرت از پیرهن دریافت می کنم. استعاره: «ای دل» خطاب قراردادن «دل» و سخن گفتن با آن، تشخیص و استعاره مکنیه است. (۲) تلمیح: کلمات «خضر، آب زندگی» یادآور داستان خضر و نوشیدن وی از آب حیات (زندگانی) است. تشبیه: [امن] خضر صفت (= مانند خضر) آب زندگی خواهم چشید. - «جوبیار تیغ» (مشبّه: تیغ و شمشیر / مشبّه به: جوبیار - اضافه تشبیهی) استعاره: «امان دادن عمر» استعاره مکنیه است. (عمر، مانند انسان (مشبّه به محذوف) امان بدهد). (۴) تلمیح: به ماجرای حضرت یوسف و به مقام عزیزی مصر رسیدن آن حضرت اشاره دارد. تشبیه: «مصر وفا» (مشبّه: وفا / مصر: مشبّه به - اضافه تشبیهی) استعاره: «ماه کنعان» استعاره مصرحه از «معشوق» است.

۹۸۶- گزینه ۳: اگر روند رد گزینه را با تشبیه شروع کنیم، به پاسخ نمی رسیم، چون این آرایه در همه ابیات به کار رفته است. با جناس می توانیم دو گزینه ۲ و «۴» را حذف کنیم، چون هیچ نوع جناسی در این دو بیت دیده نمی شود. در بیت گزینه ۱ هم مجاز وجود ندارد.

بررسی گزینه ها: (۱) تشبیه: خار را مژگان صفت به دیده خود جای دهم («خار» به مژگان تشبیه شده است). جناس: «جای» و «پای» (جناس ناقص اختلافی) / مجاز: ندارد. (۲) تشبیه: «طره» (زلف سیاه معشوق) به طور ضمنی و پنهانی با «شب» مقایسه و به آن تشبیه شده است (تشبیه مضمیر). جناس: ندارد. مجاز: «طره» به علاقه جزئی، مجاز از زلف است («طره» در اصل، قسمتی از مو است که بر بالای پیشانی قرار دارد، کاکل). (۳) تشبیه: دشمنی، مرض است. جناس: «سینه» و «کینه» (جناس ناقص اختلافی) / مجاز: «سینه» مجاز از دل است. (۴) تشبیه: خدنگ غمزه (اضافه تشبیهی؛ غمزّه یار به خدنگ (مجازاً تیر) تشبیه شده است)؛ زهد به سپر تشبیه شده است. جناس: ندارد. مجاز: «خدنگ» به علاقه جنس، مجاز از تیر است.

۹۸۷- گزینه ۲

میان بُر: گزینه ۱ با ایهام، گزینه ۳ با تضاد و گزینه ۴ با جناس ناقص رد می شوند.

برگردان بیت: تا ساغر زرین مهر در بزم گردون بود، چرخ سرکش، مدام مست ساغر مهر تو باد (= باشد).

موازنه: واژه‌های دو مصراع دوبه‌دو با هم قرینه و هم‌وزن‌اند: «شراب = خراب»، «ده = گُن»، «روی = گنج»، «دولت = حکمت». / استعارهٔ مکنیه: «روی دولت» («روی» از اجزای مشتبه‌یه محذوف (انسان) است؛ نسبت‌دادن روی به دولت (= سعادت و اقبال) تشخیص و استعارهٔ مکنیه است.)

گزینه ۳) - ۹۹۱

۵۵ میان‌بر: با انتخاب و بررسی جناس همدان، گزینۀ «۴» حذف می‌شود، چون بیت «د» فاقد این آرایه است؛ با ایهام تناسب گزینۀ «۲» کنار می‌رود، چون این آرایه در بیت «د» به کار نرفته است و نهایتاً با انتخاب و بررسی مجاز هم گزینۀ «۱» کنار می‌رود، زیرا بیت «الف» فاقد مجاز است.

بررسی آرایه‌های ابیات براساس گزینهٔ ۳: (د) مجاز: «سینه» مجاز از «دل» است. (الف) تشبیه: اگر تو مانند مه، نورانی و مانند شمع، روشن هستی... (ج) ایهام: «نهادم روی» دارای دو معنی است و ایهام دارد: (۱) روی آورد، آمدن (۲) صورتم را نهادم (قرار دادم). (ب) جناس همسان: «پروانه» بار اول به معنای «مَجْزُور، حُکْم» به کار رفته و بار دوم به معنای «نوعی حشره» (نماد عاشق جان‌سوخته و بی‌آقا). (ه) ایهام تناسب: واژهٔ «روی» در این بیت، فقط به معنای «سطح و رویه» قابل قبول است؛ اما این واژه در معنای «فلز روی» یا واژهٔ «آهن»، ایهام تناسب می‌سازد.

۹۹۲-گزشتہ (۲۷)

۹۹۲- گزینه ۲۲ خب، بهتر است ابتدای بیت یا ابیاتی را که تشبیه دارند بیاورد و کنار بگذارد. در بیت گزینه ۱، «پرده تقوا» اضافه تشبیهی است؛ پس این گزینه در همین ابتدای کار حذف می‌شود. اما سایر ابیات فاقد تشبیه هستند؛ بنابراین باید مجاز و ایهام را در آن‌ها بررسی کرد. در بیت گزینه ۲، «چمن» مجاز از «باغ و گلزار» است و در بیت گزینه ۳، «طُره» مجاز از «زلف»؛ اما بیت گزینه ۴ مجاز ندارد و حذف می‌شود. در بیت گزینه ۲، واژه «باز» با دو معنا قابل قبول است: (۱) دوباره (۲) پرندۀ شکری؛ پس ایهام دارد؛ اما بیت گزینه ۳ ایهام ندارد. (دقت داشته باشیم که واژه «تار» در بیت گزینه ۳ ایهام تناسب دارد نه ایهام، چون فقط به معنی «تاریک» قابل قبوله و معنای دیگرۀ اون (تار و رشته مو) با طُره تناسب دارد).

۹۹۳-گزینہ (۲۰)

میان‌بُر: با اغراق گزینه‌های «۱» و «۳» حذف می‌شوند، چون ابیات «الف» و «ه» فاقد این آرایه‌اند. با محاذ هم گزینه «۴» رد می‌شود، چون بیت «ه» محاذ ندارد.

بررسی آرایه‌های ابیات براساس گزینۀ ۲: د تشبیه: «بازار کائنات» (مشبّه: کائنات / مشبّه‌به: بازار؛ اضافه تشبیهی) ج مجاز: «لَحْد» مجاز از «گور، قبر» است. (لَحْد در اصل به معنای «سنگ قبر» است.) ه ایهام تناسب: واژه «لاله» در این بیت، به معنای «گل لاله» پذیرفتنی است؛ امّا در معنای «نوعی شمع‌دان و چراغ قدیمی»، که در بیت مدنظر نیست با سوختن تناسب دارد. الف استعاره: «ذَر»: استعاره از هر چیز کمیاب و باارزش مثل عیش و شادی ب اغراق: در شدت ضعف جسمانی و لاغری خود اغراق کرده است.

۹۹۴- گزینه ۴۰

۹۹۴- گزینۀ ۴۰۰ در بیت سؤال، سه تشبیه وجود دارد: (۱) زلف لیلی صفت (زلف معشوق همچون لیلی دیوانه کننده است)، (۲) زلفت، دام دل مجنون است. (تشبیه زلف به دام) (۳) دانه خال. در بیت گزینۀ «۴» هم، سه استعاره به کار رفته است: (۱) مُشک: استعاره از «زلف سیاه» (۲) فندق: استعاره از «سرانگشت یا انگشتان» (۳) یادام: استعاره از «چشم».

معنی بیت: [امشوق] با سرانگشت یا انگشتان خود، موهایش را پیچ و تاب می‌داد و از روی ناز و عشوه، گوشهٔ چشمش را نازک می‌کرد.

بررسی سایر گز

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ سنبل: استعاره از «زلف» / «شکر»: استعاره از «لب» ۲ استعاره ۲ «نرگس»: استعاره از «چشم» / «سنبل»: استعاره از «زلف» ۳ استعاره ۲ «قمر»: استعاره از «رخ، صورت» / «شب عنبری»: استعاره از «زلف سیاه و معطر» ۴ استعاره ۲

۹۹۵-گزینہ (۲۲)

۹۹۵- گزینۀ ۲۰۰ حتماً شما هم موافقید که اول تعداد تشبیه را در ابیات بررسی کنیم. بسیار خوب، پس شروع می‌کنیم: در بیت گزینۀ «۱»، «سه» تشبیه دیده می‌شود: (۱) مگس عنبرین (مگس را در سیاه‌رنگی به عنبر مانند کرده است.) (۲) لب لعل (لیی همچون لعل سرخ) (۳) لب بار به‌طور ضمنی و پنهانی به نبات تشبیه شده است (در وقت لنین!)؛ پس گزینۀ «۱» جواب ما نیست. در بیت گزینۀ «۲»، «چهار» تشبیه یافت می‌شود: (۱) تنی سیمگون (تنی که مانند سیم و نقره، سفید است.) (۲) مهریوان (دلبرانی که رویی مانند ماه دارند؛ تشبیه درون‌واژه‌ای) (۳) مهر دل (دل به خورشید مانند شده است؛ اضافه تشبیه) (۴) روی من، جو زهر مرکد (روی عاشق، در زردی، به زهر مانند شده است).

بررسی آرایه‌های بیت براساس گزینۀ «ا»: ایهام تناسب: واژه «مدام» در معنای «پیوسته و دائم» قابل جای‌گذاری و قابل قبول است؛ اما این واژه در معنای «شراب» که غیر قابل قبول است، با واژه‌های بزم، ساغر (جام شراب) و مست، ایهام تناسب می‌سازد. واژه «مهر» (مصراع دوم) نیز در این بیت، فقط به معنای «مهر و محبت» قابل قبول است؛ این واژه با معنای غیر قابل قبول خود، یعنی خورشید، با واژه‌های گردون، زرین و چرخ، ایهام تناسب می‌سازد. / تشبیه فشرده: «بزم گردون» (مشبّه: گردون / بزم: مشبّه به چرخ) تشبیه فشرده (بلیغ) اضافی) - «ساغرِ مهر» در دو مصراع (مشبّه: مهر / خورشید - محبت) / مشبّه به: ساغر (مجازاً شراب)) / استعارهٔ مکنیه: «چرخ سرکش» («سرکش بودن»، وجه و ویژگی مشبّه به محذوف است یا این‌که: نسبت‌دادن صفت «سرکش» به چرخ، تشخیص و استعارهٔ مکنیه است.) - چرخ سرکش، مست ساغر تو باد (نسبت‌دادن «مستی» به چرخ، تشخیص و استعارهٔ مکنیه دارد.) / جناس تام: «مهر» در مصراع اول به معنای «خورشید» و در مصراع دوم به معنای «مهر و محبت» است؛ پس جناس تام دارد.

۹۸۸-گزینہ (۲)

۹۸۸- گزینہ ۳۲ با متناقض‌نما شروع می‌کنیم۔ ابیات «الف»، «ج» و «د» باید بررسی شوند۔ بیت «الف»، فاقد متناقض‌نماست؛ پس گزینہ «۱» حذف می‌شود۔ در هر دو بیت «ج» و «د» تناقض دیده می‌شود: «سابان‌بودن نور خورشید» در بیت «ج» یک مفهوم متناقض است و در بیت «د» نیز متناقض‌نما آشکارا دیده می‌شود (سیلی آتشین)۔ با موازنه ادامه می‌دهیم۔ از بین ابیات پیشنهادی برای این آرایه، بیت «ه» موازنه ندارد؛ بنابراین گزینہ «۳» نیز کنار می‌رود۔ برای تشبیه گسترده بیت مشترکی پیشنهاد شده و جناس نیز در هر دو بیت «ب» و «ه» دیده می‌شود۔ به سراغ مجاز می‌رویم و دو بیت «ه» و «د» را بررسی می‌کنیم۔ واژهٔ «جهان» در بیت «ه» مجازاً از مردم جهان است؛ ب این اساس ناسخ گزینہ «۲» است۔

بررسی آرایه‌های بیت براساس گزینۀ «۲»: (ب) جناس: «بینم» و «چینم» (الف) تشبیه گسترده: [اما؛ مشبه / همچو؛ ادات تشبیه / کمان؛ مشتبّه / خمیدم؛ وجه‌شبه («ناوک آه» در این بیت، تشبیه فشرده یا بلیغ اضافی است.) (ه) مجاز: «جهان» مجاز از «مردم جهان» (جهان آشوب، یعنی پریشان‌کننده مردم جهان) (ج) موازنه: واژه‌های دو مصراع دوبه‌دو با هم قرینه و هم‌وزن‌اند: «کوکب = چشمه»، «ناهید = خورشید»، «در = سر»، «برده‌دار = سایبان» (باقی واژه‌ها تکراری‌ان.) (د) متناقض‌نما: «سیلی آتشین» ترکیب متناقضی است؛ زیرا سیل که تشکیل شده از آب فراوان است، نمی‌تواند آتشین باشد. «به یا خاستن آتش از سیل» هم یک مفهوم متناقض است.

توجّه: دقت داشته

توجه: دقت داشته باشید که اگر در بیت «د» واژه «خاک» را مجاز از «زمین» بدانیم، گزینه «۴» نیز می‌تواند پاسخ صحیح باشد. در این صورت جناس در بیت «ه»، «آبادر، تالدار» خواهد بود؛ موازنه در بیت «ب» و متناقض‌نما هم در مصراع دوم بیت «ج».

گزینه ۲۰ - ۹۸۹

۹۸۹- گزینۀ ۲۰ به‌جز بیت گزینۀ «۴» که تملیح ندارد و نیازی هم به بررسی تعداد تشبیه‌های آن نیست، باقی ابیات تملیح دارند: در بیت گزینۀ «۱» تبدیل شدن عصای موسی به اژدها به اذن خداوند؛ در بیت گزینۀ «۲» صور اسرافیل (دمیدن اسرافیل در شیپور در روز رستاخیز)؛ در بیت گزینۀ «۳» قصۀ یوسف؛ پس باید با شمردن تعداد تشبیه‌ها به پاسخ برسیم.

۱) نی، چون عصای موسی است. - نی، ازدهاست (۲ تشبیه). ۲) نالهٔ او برای مرده‌دل، [همچون] صور اسرافیل است. - چهرهٔ زرین (چهرهٔ همچون طلا، طلایی؛ هند بارگفتیم که بعضی از پسوندهای نسبت هم می‌توانند ادوات تشبیه باشن و تشبیه سازن). - آهن‌دلان (تشبیه درون‌واژه‌ای؛ کسانی که دلشان همچون آهن است). - چهرهٔ زرین او، کیمیاست (۴ تشبیه). ۳) [نی] همچون کنعان است که هر لحظه، یوسف، (استعاره از نغمهٔ دلگشا) از خود بیرون می‌آورد (۱ تشبیه).

۹۹۰- گزینہ (۱۳۰)

۹۹۰- گزیده ۳۰ اغراق این بیت آشکار است و گوینده در زور بازوی پادشاه و مدح خود زیاده‌روی و بزرگ‌نمایی کرده است؛ اما بیت فاقد ایهام است. (دقت داشته باشید که واژه «دستان» در این بیت، **ایهام تناسب** دارد نه ایهام؛ چون معنای قابل قبول آن «لقب زال، پدر رستم» است و یکی از معانی غیر قابل قبول آن، یعنی «دست‌ها»، با ماه و ایهام تناسب می‌سازد.)

بررسی سایر گزینه‌ها

۱ بررسی سایر گزینه‌ها: جناس تام: «که» در مصراع اول، حرف ربط است و در مصراع دوم، ضمیر پرسشی (معادل «چه کسی»); پس جناس تام برقرار است. / ایهام تناسب: واژه «شور» ایهام تناسب دارد. «شور» فقط در معنای «شور و اشتیاق» پذیرفتنی است و معنای غیر قابل قبول آن (یعنی مزه شور)، با واژه شیرین تناسب دارد. **۲ جناس ناقص:** «در» و «سر» - «سر» و «زر» (جناس ناقص اختلاف) - «زر» و «زور» (جناس ناقص افزایش) / تشبیه: غم عشق، گنج است.

در بیت گزینه «۳»، «دو» تشبیه دیده می‌شود: (۱) «مرغ جان» (اضافه تشبیهی) (۲) [امن] چون پروانه نتوانم نشست. در گزینه «۴» هم «دو» تشبیه وجود دارد: (۱) «مهر روی» (روی یار در پرفروغ بودن به خورشید مانند شده است). (۲) شاعر در قالب تشبیه مضمر و تفصیل، ابتدا «روی» یار را به «مه» تشبیه کرده و مشبّه (روی یار) را بر مشبّه‌به (مه) برتری داده است: مه، عبارت است از فروغ روی یار ...

فب دیدین که با بر سی تعدا تشبیه به پاسخ رسیدیم. هلا بریم سراغ بررسی سایر آرایه‌های فواسته شده.

بررسی گزینه‌ها: ۱) استعاره مکنیه: «نشستن» مگس عنبرین (خال سیاه‌رنگ کنار لب یار) به بوی (طمع و آرزوی) بهره‌بردن از نبات (شیرینی) لب یار، استعاره مکنیه از نوع تشخیص است. / ایهام تناسب: «بوی» در معنای «طمع، امید و آرزو» قابل قبول است و در معنای «رایحه» با واژه عنبر (ماده سیاه‌رنگ معطر) ایهام تناسب می‌سازد. / تشبیه: بالاتر شرح دادیم. ۲) استعاره مکنیه: نسبت دادن عمل «زرگری» به فلک (آسمان، روزگار) و این که فلک به یاد کسی یا چیزی، کاری را انجام دهد. / ایهام تناسب: واژه «روی» در این بیت به معنای «چهره» قابل قبول است؛ اما در معنای «فلز روی» (معنای غیر قابل قبول) با واژه‌های سیم و زر ایهام تناسب می‌سازد. واژه «درست» نیز در این بیت ایهام تناسب ظریفی دارد؛ به گونه‌ای که این واژه در بیت به معنای «دقیقاً» (نقش و معنای قیدی) به کار رفته و قابل قبول است؛ ولی در معنای دور از ذهن ما، یعنی «سگه تمام‌عیار، زر کامل و خالص» با واژه‌های سیم و زر تناسب دارد. / تشبیه: شرح دادیم. ۳) استعاره مکنیه: «بال و پر داشتن جان» و «روی و چهره داشتن شمع» استعاره مکنیه است. / ایهام تناسب: ندارد. (واژه «روی» در این بیت، فقط در معنای «چهره» قابل قبول است و معنای دور و غیر قابل قبول آن هم با واژه‌ای تناسب ندارد. واژه «پروانه» هم در همان معنای معمول خودش (نوعی حشره) به کار رفته و معنای غیر قابل قبول آن (مجاز و اجازه، فرمان) با واژه‌ای تناسب ندارد. / تشبیه: شرح دادیم. ۴) استعاره مکنیه: نسبت دادن عمل «فریکاری و مست‌بودن» به چشم، به نوعی استعاره مکنیه از نوع تشخیص است. / ایهام تناسب: ندارد. (واژه «مهر» در این بیت، در هر دو معنای (۱) محبت (۲) خورشید، قابل قبول است؛ پس ایهام دارد نه ایهام تناسب). / تشبیه: شرح دادیم.

۹۹۶- گزینه «۴»: در این گونه از سؤالات آرایه، خوانش صحیح بیت و توجه به معنای آن در کنار ردّ گزینه با آرایه‌های بارز، بهترین و مناسب‌ترین راه برای یافتن پاسخ است. حافظ می‌فرماید: بشتاب و بیا که فلک همچون تُرکی (شخص جنگجو و غارتگر) خوان روزه (بساط روزه) را جمع کرد و به غارت برد و رؤیت هلال ماه، که مژده عید فطر را با خود به همراه دارد، دستور به گردش درآوردن جام شراب را صادر کرد. (یعنی ماه روزه تمام شد و دوره عیش و عشرت فرارسید). گزینه‌های «۱» و «۳» با تضاد رد می‌شوند و گزینه «۲» هم با جناس و استعاره مصرّحه «که» و «به» هر دو حرف هستن و هئاس ندرن).

بررسی آرایه‌های بیت براساس گزینه «۴»: ایهام: برای واژه «دور» دو معنی می‌توان در نظر گرفت: (۱) گردش و چرخش (دور قدح: گردش جام) (۲) دوره و زمان. / تناقض: ترکیب «خوان روزه» به نوعی متناقض‌نماست، چون لازمه خوان (= سفره) غذا و خوراک است، در حالی که روزه، خودداری از خوراک و نوشیدن است؛ پس دو کلمه با دو مفهوم ضدّ هم در یک‌جا جمع شده‌اند و یک ترکیب تناقضی ساخته‌اند. / تشبیه: «تُرک فلک» (فلک و روزگار در هجوم و غارتگری به تُرک (فرد جنگجو و لشکری) تشبیه شده و اضافه تشبیهی است). - «خوان روزه» (ماه رمضان و ایام روزه به خوان (بساط و طبق، سفره) تشبیه شده است؛ اضافه تشبیهی). («هلال عید» و «دور قدح» ترکیب اضافی‌ان؛ ولی اضافه تشبیهی نیستن). / استعاره مکنیه: نسبت دادن عمل «غارت و غارتگری» به فلک و نیز «اشاره کردن و فرمان دادن» به هلال ماه، استعاره مکنیه از نوع تشخیص است.

درس ۲ پایه یازدهم - مجاز

۹۹۷- گزینه «۳»: «عالم» در این بیت، به معنای حقیقی «گیتی و جهان» به کار رفته و مجاز نیست؛ اما در سه گزینه دیگر، «عالم» به علاقه محلیّه، در معنای مجازی «مردم و اهل عالم» به کار رفته است.

در گزینه «۱»، «مغزداشتن و معطر ساختن مغز»، در گزینه «۲»، «نواختن و مورد لطف قراردادن» و در گزینه «۴» هم «فعل گشت، کشته شدن» قرینه و سرنخ‌هایی هستند که با وجود آن‌ها به راحتی می‌توانیم بفهمیم که عالم، معنای مجازی دارد.

۹۹۸- گزینه «۴»: «شهر» در این گزینه، در همان معنای حقیقی خود، یعنی مکان مسکونی بزرگ شامل خیابان‌ها، بازارها، تأسیسات و ...، به کار رفته است و اصلاً منظور، مردم شهر نیست. (البته «در و دیوار» هم توی این گزینه، مجاز از «همه‌جا هست، ولی فواسته سؤال از ما، بررسی مجاز توی واژه‌های مشخص شده‌ست).

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) «گوش» به علاقه جزئیّه، مجاز از «انسان شنونده یا سخن چین» است. («گوش» رو گفته، ولی منظورش آرمی هست که سخن رو گوش می‌ده؛ پس «گوش» مجازّه). ۲) «جهان» به علاقه محلیّه، مجاز از «مردم جهان» است. («گربستن» نشانه و سرنخ فوبیه برای این که بفهمیم «جهان» به پای مردم و افراد جهان به کار رفته و مجازّه). ۳) «تُرک و تاجیک» مجاز از «همه آدمیان و مردمان» است. (آله یادتون باشه توی درس نامه گفتیم همپنین ترکیباتی مجازن؛ اگر هم یادتون رفته، بی زحمت به سر به درس نامه برنین).

۹۹۹- گزینه «۴»: «خون» در این بیت، به علاقه لازمیّه یا همراهی مجاز از «گشتن» است. (معمولاً کشتن با خون و خونریزی همراه است؛ به همین دلیل، «خون» - که لازمه کشتن است - به جای «کشتن» آمده و مجاز است؛ اما سایر گزینه‌ها در داشتن «مجاز به علاقه محلیّه» مشترک هستند: ۱) «ایران»، مجاز از «مردم ایران، فرهنگ مردم ایران» ۲) «سینه» مجاز از «قلب و احساس» (سینه‌های قلب و احساسه) و ۳) «روستا» مجاز از «مردم حاضر در روستا».

۱۰۰۰- گزینه «۴»: واژه «نگین» در این بیت، در معنای حقیقی به کار رفته و مجاز نیست (توجه به معنای مصراع دوم نشان می‌دهد که نگین مجاز نیست: که پشت خاتم (= انگشتر) در طلب نگین خم شد. همون حالت قرار گرفتن نگین روی انگشتر رو توصیف کرده و کلمات در معنای واقعی‌اند).

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) «جام» به علاقه محلیّه (یا: ظرف و مظروف)، مجاز از «شراب» است. («پام» رو می‌نوشند یا شراب رو؟ پس به قرینه «بنوش» می‌تونیم بفهمیم پام، مجازّه). (جام هلالی: جامی به شکل هلال). ۲) «مهتاب» (نور ماه) به علاقه سببیّه یا لازمیّه به جای خود «ماه» به کار رفته و مجاز است. (معمولاً توی ابیات «ماه» ذکر می‌شه و منظور «مهتاب یا نور ماه» هستن؛ اما توی این بیت، برعکس، «مهتاب» مجاز از «ماه» است).

معنای بیت: روی زیبایی یار در پیش چشمانم جلوه‌گر بود (په‌ره یار رو می‌دیدم) و من در عالم خیال و از راه دور، صورت ماه را که مانند چهره زیبای معشوق بود، می‌بوسیدم. (عجب تشبیه مفهومی!! پنهانی په‌ره یار رو به ماه تشبیه کرده).

۳- «شهر» به قرینه محلیّه، مجاز از «مردمان شهر» است.

۱۰۰۱- گزینه «۲»: از معنای کلی بیت و هم‌چنین حضور کلمات «بدخشان» (نام ولایتی در شرق افغانستان) و «شکست» (= شکستن) می‌توان فهمید که «لعل» در معنی حقیقی خود، یعنی سنگ سرخ‌رنگ قیمتی به کار رفته و مجاز نیست. سعدی می‌فرماید: شکستن سنگ لعل آسان است، ولی دوباره نمی‌توان آن شکسته‌ها را به هم چسباند؛ اما در بیت گزینه «۱»، «با حضور ضمیر شخصی «ش» (= او) و هم‌چنین کلمه «ابرو» می‌توان فهمید که «نرگس» در معنای واقعی خودش به کار نرفته و به علاقه مشابهت، مجاز از «چشم خمارآلود و سفید و عسلی‌رنگ یار» است. در بیت گزینه «۳»، «خاکدان» در معنای حقیقی خودش نیست و از معنای کلی بیت می‌توان فهمید که این واژه، به علاقه مشابهت، مجاز از «دنیا» است. در گزینه «۴» هم، «کمند» به علاقه مشابهت، مجاز از «زلف بلند یار» است. (حضور واژه مُعنبر (خوشبو) در کنار توجه به معنای بیت، قرینه و سرنخ خوبی است برای این که بفهمیم کمند در معنای حقیقی خودش یعنی ریسمان و طناب به کار نرفته و مجاز است).

۱۰۰۲- گزینه «۲»: در این بیت، با قرینه و سرنخ «پُرکردن» می‌توان تشخیص داد که واژه «پیمانه» در معنای حقیقی خودش به کار رفته و مجاز از شراب نیست؛ اما در بیت گزینه «۱»، «نگین» در معنای حقیقی خودش به کار نرفته و به علاقه جزئیّه، مجاز از «انگشتر» است (یعنی په‌ره یار به پای کلّ په‌ری به کار برده)؛ در گزینه «۳»، «دست» به علاقه لازمیّه مجاز از «قدرت و تسلط، جذب» است و در گزینه «۴» هم، «چمن» به علاقه جزئیّه مجاز از «باغ و گلزار» است.

۱۰۰۳- گزینه «۴»: **بررسی سایر گزینه‌ها:** ۱) «دم» (در مصراع دوم، مجاز از «سخن و گفتار» است. ۲) «مجلس» مجاز از «افراد حاضر در مجلس» است. ۳) «سر» مجاز از «قصد و اندیشه» است.

توجه: واژه «دم» را در مصراع اول گزینه «۱» مجاز نگرفتیم؛ زیرا در جمله «دم از طاعت زنی» اگر به جای «دم»، واژه «سخن» را بگذاریم، می‌شود «سخن از طاعت می‌زنی»؛ بنابراین بهتر است «دم‌زدن» را کنایه بدانیم نه مجاز. با مبحث کنایه در درس‌های آینده بیشتر آشنا می‌شوید.

۱۰۰۴- گزینه «۴»: در این بیت، واژه «خون» مجاز نیست، چون نمی‌توان معنای گشتن را جای آن نشان داد و جمله با معنا ساخت و از آن جایی که با فعل «بریز» (از مصدر ریختن) همراه شده، کنایه از «کشتن و هلاک کردن» است.

۱۶۷۸- گزینۀ ۴: در این بیت تشبیه‌های «سبل عقاب» و «تیر بلا» تشبیهی انتزاعی و ذهنی است؛ یعنی مفهومی ذهنی (بلا، عقاب) به مشبّه‌به عینی (تیر، سبل) تشبیه شده است. در سایر گزینۀها تشبیه‌ها همگی عینی و حسی‌اند؛ یعنی مشبّه و مشبّه‌به هر دو موضوعاتی حسی‌اند.

بررسی سایر گزینۀها: ۱ تشبیه: بوستان به مسجد / فاخته به مؤذن / آواز او به بانگ نماز؛ تشبیه: جنگ اول (نام نوعی ساز) به عاشقی خمیده؛ تشبیه: من به سحاب (=ابر) این‌جا ادات تشبیه، پسوند «وار» است که به مشبّه‌به چسبیده است.

۱۶۷۹- گزینۀ ۲: مفهوم «جبرگرا» یعنی مفهومی که به تقدیر و سرنوشت رقم‌خوردن اتفاقات نزد خداوند اشاره دارد و انسان را در تعیین و تغییر سرنوشت بدون اختیار می‌داند. این مفهوم در ابیات «الف»، «ج» و «ه» دیده می‌شود.

مفهوم سایر ابیات: ب نوع ادبی این بیت تعلیمی است. شاعر با سرزنش مخاطب، او را به تدبیر و صلاح‌اندیشی دعوت می‌کند. د کسی از راز خلقت و این‌که خداوند در پس پرده چه رازهایی را رقم زده، آگاهی ندارد (شاید فکر کنید که این بیت هم مفهومی جبرگرا دارد؛ اما این بیت بیشتر به آگاهی‌نداشتن انسان از اسرار خلقت اشاره دارد).

۱۶۸۰- گزینۀ ۱۱: در این اشعار تمثیل وجود ندارد، شاعر درصدد بیان روایتی از طبیعت و جهان شگفت‌انگیز پیرامونش است و ارتباط و پیوستگی اجزای این جهان را به نمایش می‌گذارد.

سایر گزینۀها همگی درست هستند. شعر واژه عربی ندارد و اثر به دلیل بیان احساسات شاعر در آن، اثری غنایی به شمار می‌آید.

نکته: آثاری که بیان احساسات و عواطف شاعر یا نویسنده در آن‌ها محوریت دارد، آثاری غنایی محسوب می‌شوند.

۱۶۸۱- گزینۀ ۳: پیام اصلی هر سه بیت «الف»، «ج» و «ه» این است که اگر نمی‌توانی درست و بجا صحبت کنی، بهتر است خاموش باشی و آبرو و اعتبار خودت را نبری. **مفهوم سایر ابیات:** ب انسان تا به عمق و معنای سخنی پی نبرده، نباید هیجان‌زده و عصبی شود و بدون فکر فقط درصدد رد و انکار سخن برآید. د اگر سخن درست و حقی‌داری، حرفت را بزن. اگر چه دیگران سخن تو را نپسندند.

۱۶۸۲- گزینۀ ۳: **بررسی ابیات:** الف تحمّل سختی‌ها در راه رسیدن به کعبه (معشوق) ← تفکر غالب: عشق‌گرایی. ب امید برای رسیدن به معشوق و روزهای بهتر ← تفکر غالب: خوش‌بینی. ج تفکر درباره این‌که انسان از کجا آمده و سرانجامش چه می‌شود ← تفکر غالب: فلسفی.

درس ۴ پایه دهم تاریخ ادبیات پیش از اسلام و قرن‌های اولیه هجری

۱۶۸۳- گزینۀ ۴: **دلیل نادرستی سایر گزینۀها:** ۱ فارسی میانه زبانی است که در دوره ساسانیان پیش از اسلام رواج داشته و شامل دو زبان پارتی و پهلوی می‌شده، البته به زبان پهلوی هم به‌تنهایی فارسی میانه گفته می‌شود. ولی سامانیان حکومتی بودند که بعد از اسلام در قرن‌های سوم و چهارم در ایران حکومت داشتند و از رواج زبان فارسی دری و رشد و گسترش آن حمایت کردند. ادبیات دری تقریباً هم‌زمان با دولت طاهریان پدید آمد. ۲ همان‌طور که گفتیم فارسی میانه مربوط به قبل از اسلام است؛ اما سامانیان از حکومت‌های بعد از اسلام در ایران هستند. پس قسمت اول این گزینۀ، یعنی تأکید امرای سامانی بر ضرورت تألیف به زبان فارسی میانه، غلط است. سامانیان بر ضرورت تألیف به زبان فارسی دری و گردآوری تاریخ و روایات گذشته ایرانی تأکید داشتند.

نکته: حواستان باشد ساسانیان (آخرین حکومت ایرانی پیش از اسلام) را با سامانیان (حکومت ایرانی که زبان دری را زبان درباری خود قرار داد) اشتباه نگیرید. ۳ امروزه ترجمۀ عربی و فارسی آثار ادبی منشور و منظوم زبان پهلوی (فارسی میانه) مانند «کلیله و دمنه» و «هزار و یک شب» در دست است، نه خود این آثار و بیشتر آثار ادبی منشور و منظوم زبان پهلوی از بین رفته است.

۱۶۸۴- گزینۀ ۴: فارسی دری نخستین صورت زبان ادبی فارسی نو است که بعد از اسلام از گروه زبان‌های فارسی پدید آمد؛ بنابراین این فارسی دری بود که بعد از اسلام موجودیت خود را در برابر نفوذ و تأثیر زبان عربی حفظ کرد و به‌تدریج غنی‌گشت و زبان عمومی سراسر ایران شد.

یادآوری: به خاطر بسپارید که زبان فارسی بعد از اسلام فارسی دری است.

۱۶۷۱- گزینۀ ۲: در این بیت ویژگی دستور تاریخی و کهن به کار نرفته است. واژه «حقیقتاً» که امروزه نیز کاربرد دارد، قیدی است.

بررسی سایر گزینۀها: ۱ این‌جا فعل «شد» به معنای «رفت» به کار رفته و اسنادی نیست. در متون کهن فعل «شد» در معنای «رفت» هم کاربرد داشته و مصداق کاربرد دستور تاریخی است. ۳ کاربرد دو حرف اضافه برای یک متمم: به جهان در ۴ در این بیت «مر + را» به کار رفته است، «را» هم در معنای حرف اضافه «به» است. «مر + را» ویژگی‌ای است که در متون کهن و تاریخی کاربرد داشته است.

نکته: مهم‌ترین ویژگی‌هایی که باید برای شناسایی دستور تاریخی در نظر داشته باشید: ۱ فعل‌هایی که امروز دیگر به آن صورت به کار نمی‌روند: مرده‌کردن ← مرده نشان دادن

۲ آوردن «ب» بر سر فعل ماضی ← بشنید
۳ کاربرد دو حرف اضافه برای یک متمم: ← به سنگ اندر
۴ کاربرد «را» در معنای حرف اضافه: او را گفتم ← به او گفتم
۵ کاربرد «رای» فک اضافه: معلّم را عادت ← عادت معلّم
۶ کاربرد «مر + را»: مر او را
۷ کاربرد فعل «یارست» یا «نیارست» از مصدر «یارستن»: نیارستم از خود سخن گفت با کس ← نتوانستم از خود با کس سخن بگویم.
۸ جدانویسی نشانه منفی‌ساز «نه» از فعل: نه است ← نیست
۹ «شد» در معنای غیراسنادی «رفت»: دیگری برخاست، می‌شد مست‌مست ← با حالت مستی می‌رفت.

۱۶۷۲- گزینۀ ۲: وقتی از نوع جملات سؤال می‌شود، باید حواستان به ساده یا مرکّب بودن جملات باشد. در گزینۀ ۲ دو جمله مرکّب داریم: «که» پیوند وابسته‌ساز در جمله «گفت [که] پیری تو» حذف شده و در جمله «گمانم آن است» که خصم مؤمن هستی» به وضوح دیده می‌شود. باید به این نکته اشاره کنیم که «ولیکن» پیوند هم‌پایه‌ساز است و جمله مرکّب نمی‌سازد. در سایر گزینۀها همه جملات ساده‌اند.

۱۶۷۳- گزینۀ ۴: بررسی نوع «را» در ابیات: الف رای مفعولی است: چه چیزی را فرود؟ ← عزّت و جاه من را مفعول

ب رای فک اضافه است: ما را نظر به قدرت پروردگار اوست ← نظر ما به قدرت پروردگار اوست.

ج «را» در معنای حرف اضافه «از» است: چون مرا پرسد نبی ← چون (وقتی) نبی از من پرسد.

د «را» در معنای حرف اضافه «به» است: روی بنما و مرا گو ← روی بنما و به من گو.

۱۶۷۴- گزینۀ ۳: در این ابیات دو ترکیب‌سازی دیده می‌شود: خیره‌روی و زشت‌خویی. **بررسی سایر گزینۀها:** ۱ دو شبکه معنایی در ابیات وجود دارد: خار و گل - پای و دست و روی و کنایه: در بند چیزی نبودن ← به آن چیز توجه‌نداشتن / خیره‌رو ← گستاخ، بی‌شرم ۴ «رای» فک اضافه در بیت دوم به کار رفته است: که را زشت‌خویی بود در سرشت ← در سرشت که (هر که) زشت‌خویی بود ...

۱۶۷۵- گزینۀ ۲: در همه گزینۀها عشق بر عقل برتری داده شده است؛ ولی در این گزینۀ صرفاً از تقابل عشق و عقل صحبت شده و این‌که نمی‌توان این دورا با هم جمع کرد. **بررسی سایر گزینۀها:** ۱ برتری عشق بر عقل: آن‌چه عقل نمی‌تواند حل کند، عشق آن را حل می‌کند. ۳ برتری بی‌خودی (از خود بی‌خود بودن) و عشق بر عقل: خرد خام و بی‌تجربه است. در این بیت واژه عشق نیامده؛ ولی از «می‌لعل» و «خون به جوش آوردن» می‌توان مصداقی برای عشق و بی‌خودی حاصل از آن یافت. ۴ برتری عشق بر تصوّف و زهد: پشمینه‌پوش یعنی صوفی و زاهد را به سوی عشق دعوت می‌کند.

۱۶۷۶- گزینۀ ۱۱: در این بیت یک ویژگی برجسته زبانی که در نمونه متن «کلیله و دمنه» در کتاب فارسی‌تان آورده شده، دیده می‌شود: جمع‌یستن «روبه» و «خرگوش» با نشانه جمع «ان» علاوه بر آن، ترکیب‌سازی در واژه «روبه‌بازی» از ویژگی‌های شعر عطار است. **بررسی سایر گزینۀها:** ۲ وجود ترکیب «حیله‌ساز» از ویژگی‌های شعر عطار است؛ اما نکته‌ای از کلیله و دمنه ندارد. ۳ وجود ترکیب‌های «آهوچشم» و «روبه‌بازی» فقط از ویژگی‌های شعر عطار است. ۴ ویژگی زبانی مرتبط با دو متن مزبور را ندارد.

۱۶۷۷- گزینۀ ۱۱: موارد «ج» و «ه» نادرست‌اند: ج «را» در معنای حرف اضافه «به» به کار رفته است. ه جملات این متن ساده، کوتاه و قابل فهم هستند.

بررسی سایر موارد: الف ترکیب وصفی مقلوب: دیگر روز - امروز می‌گوییم: روز دیگر ب «ب» بر سر فعل «رسید» (ماضی ساده) ویژگی زبانی در حوزه دستور تاریخی است. د فعل «باید رفت» در معنای مضارع التزامی است. البته امروزه هم ما می‌گوییم «باید رفت»؛ ولی دیگر بر سر این نوع ساخت از فعل، «ب» نمی‌آوریم.

۱۶۸۵- گزینه ۳۰ آثاری که از زبان پهلوی باقی مانده بیشتر آثار دینی زردشتی هستند. حتی رساله‌های کوچکی که جزء آثار غیردینی به شمار می‌آیند، رنگ دینی دارند؛ مثل «یادگار زریران» که ترجمه پهلوی آن باقی مانده و اصلش پارتی بوده است. منظومه درخت آسوریک.

نکته: یک کتاب دیگر هم وجود دارد که از زبان پهلوی باقی مانده و اصلش پارتی بوده است: منظومه درخت آسوریک.

۱۶۸۶- گزینه ۳۱ کتاب اوستا پیش از اسلام و در زمان ساسانیان از حالت شفاهی به کتابت درآمد. دولت سامانی در اواخر قرن سوم بعد از اسلام تشکیل شد.

یادآوری: لا اشتباه السامانی مع السامانی

۱۶۸۷- گزینه ۳۲ الف آثار برجای مانده به «زبان فارسی باستان» به خط میخی است. «فارسی دری» نخستین صورت زبان ادبی فارسی نو در برابر نفوذ عناصر زبان عربی بود. «ج» زبان پهلوی اساساً به ناحیه پارس تعلق داشت.

در این تست بیشتر باید حضور ذهن داشته باشید و اطلاعات را در جای درستش قرار دهید.

۱۶۸۸- گزینه ۳۱ فقط نام صاحب اثر «تاریخ الزسل و الملوك» اشتباه آمده است. این کتاب به زبان عربی و از محدثین جریر طبری است که ابوعلی بلعمی آن را به دستور منصور بن نوح سامانی با اضافه کردن اطلاعاتی و حذف مطالبی به فارسی ترجمه کرد. ترجمه این کتاب اثر مستقلاً شد که به «تاریخ بلعمی» شهرت یافت.

۱۶۸۹- گزینه ۳۲ اشعار زبان پهلوی اغلب از بین رفته‌اند؛ از قطعات شعری به جامانده می‌توان از «درخت آسوریک» و «یادگار زریران» نام برد.

۱۶۹۰- گزینه ۳۲ دو کتاب به زبان پهلوی در دست هستند که اصل آن‌ها پارتی است: (۱) یادگار زریران، (۲) منظومه درخت آسوریک.

نکته: اگر راجع به منظومه‌ای سؤال شد که اصل پارتی دارد، هر یک از دو منظومه «یادگار زریران» یا «درخت آسوریک» می‌تواند مدّ نظر باشد؛ اما اگر راجع به رساله غیردینی صحبت شد که رنگ دینی دارد، منظور «یادگار زریران» است.

۱۶۹۱- گزینه ۳۳ «دستور زبان فارسی» در تألیفات قرن‌های اولیه اسلامی جای ندارد. بیشتر دانشمندان در فلسفه، طب و علوم دینی تألیفاتی داشتند. ابوعلی سینا به فارسی و عربی شعر می‌سرود.

۱۶۹۲- گزینه ۳۳ دلیل نادرستی گزینه «۱» این است که زبان پهلوی نام دیگرش فارسی میانه است، نه زبان فارسی نو یا دری. فارسی نو و دری بعد از رواج زبان پهلوی و بعد از ورود اسلام به ایران کم‌کم شکل گرفت و پدید آمد.

۱۶۹۳- گزینه ۳۳ کتاب «اوستا» در دوره ساسانیان به نگارش درآمد. تا قبل از آن در حافظه‌ها حفظ می‌شد و موبدان هنگام اجرای مراسم به صورت شفاهی آن را می‌خواندند.

یادآوری: این نکته را چند بار خواهید دید تا ملکه ذهنتان شود: ساسانیان را با سامانیان که در قرن سوم بعد از اسلام روی کار آمدند، اشتباه نگیرید!

۱۶۹۴- گزینه ۳۴ همیشه یادتان باشد براساس زمان، این حکومت‌ها را در ذهنتان نظم ببخشید. دولت‌های مهمی که بعد از اسلام پدید آمدند: اول دولت نیمه‌مستقل طاهری بر سر کار آمد که نخستین دولت اسلامی در ایران بود. بعد

صفاریان بر سر کار آمدند که دولت مستقلاً بودند، چون خیلی با حکومت بغداد و خلفای اسلامی میانه خوبی نداشتند؛ سپس دولت سامانی به قدرت رسید که خیلی از زبان و فرهنگ ایرانی و زنده کردن گذشته ایران حمایت کرد. بعداً سامانیان از غزنویان شکست خوردند و غزنویان در ۳۵۱ هجری در غزنه حکومت تشکیل دادند و شاعران پارسی‌گوی زیادی در دربار آن‌ها حاضر بودند.

۱۶۹۵- گزینه ۳۴ زبان پارتی در نواحی شمال و شمال شرقی ایران رواج داشت. دوره رواجش هم مربوط به زمان اشکانیان و اوایل دوره ساسانی بوده است.

۱۶۹۶- گزینه ۳۳ ابوعلی بلعمی به دستور منصور بن نوح سامانی کتاب «تاریخ الزسل و الملوك» اثر محدثین جریر طبری را از عربی به فارسی ترجمه کرده است. نام دیگر کتاب، «تاریخ الزسل و الملوك»، تاریخ طبری است. (گزینه «۱»)

نکته: در درس چهارم علوم و فنون ادبی ۱، دو کتاب معرّفی شده است که نویسندگان آن‌ها جمعی از دانشوران یا دانشمندان هستند: ۱ «شاهنامه ابومنصوری» که جمعی از دانشوران خراسان که به تاریخ و گذشته و داستان‌های پادشاهان آگاهی داشتند آن را نوشتند. ۲ «ترجمه تفسیر طبری» که گروهی از دانشمندان آن را از اصل عربی به فارسی برگرداندند.

۱۶۹۷- گزینه ۳۲ زبان فارسی باستان از سال ۵۵۹ قبل از میلاد تا ۳۳۰ قبل از میلاد رواج داشته است، نه ۳۳۰ تا ۵۵۹ میلادی!

۱۶۹۸- گزینه ۳۲ «فارسی پهلوی» چون حدّ واسط بین فارسی باستان و فارسی نو قرار دارد، به آن «فارسی میانه» هم می‌گویند. در تقسیم‌بندی گروه زبان‌های ایرانی، فارسی میانه خودش به دو زبان پارتی و پهلوی تقسیم می‌شود؛ ولی به طور خاص به زبان پهلوی هم فارسی میانه می‌گویند.

۱۶۹۹- گزینه ۳۲ مواردی که اطلاعات درستی به ما نداده «ب» و «ج» است، حالا چرا این گزاره‌ها غلط‌اند؟

ب سامانیان ناچار به رواج زبان فارسی نشدند. آن‌ها حکومتی ایرانی بودند که شاعران فارسی‌گوی را تشویق می‌کردند و مترجمان را به ترجمه کتاب‌های معتبر به زبان فارسی برمی‌انگیختند. بعضی از امیران سامانی خود صاحب فضل و ادب بودند. توضیح «ب» مربوط به حکومت غزنویان است.

ج محدثین زکریای رازی در اوایل قرن چهارم می‌زیست، نه نیمه اول قرن پنجم. این موضوع را می‌توانید از اطلاعات صفحه ۴۲ کتاب دهم به دست بیاورید.

۱۷۰۰- گزینه ۳۲ هر چه از قرن‌های اولیه بعد از اسلام دورتر می‌شویم و جلوتر می‌آییم، آمیختگی فارسی دری با زبان عربی افزایش می‌یابد. بعضی از دلایل آن این‌هاست: (۱) خیلی از اصطلاحات علمی، ادبی، دینی و سیاسی جدید از راه ترجمه متون عربی به فارسی وارد فارسی دری می‌شود. (۲) قبل از رواج فارسی دری، کتاب‌ها بیشتر به زبان عربی نوشته می‌شد. خیلی از دانشمندان برای این‌که خوانندگان بیشتری در دنیای اسلام داشته باشند، آثارشان را بیشتر به زبان عربی می‌نگاشتند و به تدریج که کتاب‌هایی به زبان فارسی نوشته می‌شد، ناخودآگاه کلمات و اصطلاحات عربی وارد آن‌ها می‌شد.

۱۷۰۱- گزینه ۳۳ شعر غنایی با «رودکی و شهید بلخی» قوّت و استحکام یافت و شعر حماسی نیز با «فردوسی» به اوج خود رسید.

۱۷۰۲- گزینه ۳۲ اتفاقاً در شعر قرن‌های چهارم و پنجم شاعران به واقعیات بیرونی توجه داشتند و مفاهیم ذهنی خیلی در شعرشان جایی نداشت.

۱۷۰۳- گزینه ۳۳ بیشتر آثار منظوم و منثور زبان پهلوی از بین رفته است؛ ولی «یادگار زریران» و «درخت آسوریک» دو نمونه از آثار به‌جای مانده از زبان پهلوی هستند. دو کتاب «کلیله و دمنه» و «هزار و یک شب»، از جمله آثاری هستند که قبلاً به زبان پهلوی وجود داشته‌اند؛ ولی امروزه فقط ترجمه عربی و فارسی آن‌ها در دست است.

۱۷۰۴- گزینه ۳۲ موارد «ب» و «ج» درباره زبان پهلوی کاملاً درست است.

دلیل نادرستی سایر عبارات: الف) زبان پهلوی زبان رسمی دوران ساسانیان است و البته به زبان پهلوی، فارسی میانه هم گفته می‌شود. زبانی که در دوره اشکانیان تا اوایل دوره ساسانیان رواج داشت، زبان پارتی بود. د) زبان پهلوی در نواحی پارس رواج داشت و با آن صحبت می‌کردند و آثار ادبی آن غالباً به کتابت درنیا آمده است. زبانی که در شمال و شمال شرقی ایران رواج داشت، زبان پارتی بوده است.

۱۷۰۵- گزینه ۳۲ «یادگار زریران» اصلش به زبان پارتی بوده است.

یادآوری: یادتان هست؟ قطعات شعری به زبان پهلوی در میان اندرزنامه‌های منثور جای دارند؛ مانند دو اثر «یادگار زریران» و «درخت آسوریک». به خاطر داشته باشید که اصل هر دوی این کتاب‌ها به زبان پارتی بوده است.

۱۷۰۶- گزینه ۳۲ «ناصرخسرو» شاعر قرن پنجم است. او ابتدا در دربار غزنوی و بعد سلجوقی به شغل دیوانی اشتغال داشت؛ اما با دیدن خوابی از شغل درباری خارج می‌شود و به سیر آفاق و انفس می‌پردازد. در مجموع، او شاعر درباری و مدیحه‌سرا نبوده است و اشعارش فلسفی، حکمی و اندرزی و عقیدتی است.

۱۷۰۷- گزینه ۳۱ این متن از کتاب «شاهنامه ابومنصوری» در کتابتان آمده است. اگر دقت کرده باشید جواب تست در متن وجود دارد: شاهنامه. این کتاب به دستور ابومنصور عبدالرزاق و هدایت ابومنصور معمری به دست عده‌ای از دانشوران خراسان نوشته شد.

۱۷۰۸- گزینه ۳۳ یعقوب لیث صفّاری مؤسس سلسله صفّاری با زبان عربی آشنایی نداشت و اجازه نداد تا این زبان در دستگاه حکومت او به کار رود. او درصدد ایجاد حکومت مستقل ایرانی و برانداختن و تضعیف حکومت بغداد بود.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) این توضیح مربوط به حکومت غزنویان است. ۲) این توضیح مربوط به حکومت طاهریان است؛ ولی حکومت طاهریان اولین حکومت اسلامی ایران بعد از اسلام بود که نیمه‌مستقل بود؛ یعنی از طرف خلیفه بغداد به حکومت نواحی ایران منصوب شده بودند و با جگزار (یعنی مالیات‌دهنده) خلیفه بغداد بودند. ۳) این توضیح مربوط به حکومت و دولت سامانی است. البته غزنویان هم در دربار خود از شاعران حمایت می‌کردند؛ اما خودشان در نگارش و ادب فارسی دستی نداشتند.

۱۷۲۲- گزینه ۲۰ آوردن موعظه و نصیحت از آغاز قرن چهارم معمول گردید؛ ولی این نوع شعر در دوره سلجوقی به پختگی رسید. رایج‌ترین انواع شعر در این دوره، حماسی، مدحی و غنایی بود. از زکریای رازی شعری به جا نمانده است؛ ولی اشعار بوعلی سینا به فارسی و عربی در دست است.

۱۷۲۳- گزینه ۲۰ زبان «فارسی باستان» زبان دوره هخامنشیان و آثار به‌جامانده از آن، نامه‌ها و فرمان‌های پادشاهان است که به خط میخی نگاشته شده است.

دلیل نادرستی سایر گزینه‌ها: ۱ زبان‌های ایرانی به سه دسته فارسی باستان، فارسی میانه و فارسی نو (دری) تقسیم می‌شود. «فارسی پهلوی» خودش شاخه‌ای از زبان فارسی میانه است که قبل از فارسی نو رواج داشته است. البته به فارسی پهلوی چون حد واسط بین فارسی باستان و فارسی نو است، فارسی میانه هم می‌گویند. **۳** زبان پارتی در دوره اشکانیان و اوایل دوره ساسانی رواج داشت. **۴** اوستا قبل از اسلام حالت شفاهی داشته و در دوره ساسانیان به نگارش درآمد نه دوره سامانیان. سامانیان دولتی است که در قرن‌های سوم و چهارم هجری در ایران بر سر کار بود.

یادآوری: ساسانیان قبل از اسلام رو با سامانیان بعد از اسلام اشتباه نگیرین!!

۱۷۲۴- گزینه ۴۰ در نثر این دوره هنوز آوردن اصطلاحات علمی و اشعار و امثال رایج نشده بود.

۱۷۲۵- گزینه ۳۰ در سه قرن نخست بود که ایرانیان به هر سه زبان فارسی، پهلوی و عربی آثار علمی و ادبی خود را می‌نوشتند. با گسترش استفاده از زبان فارسی دری و نفوذ بیشتر زبان عربی، آثار کم‌تری به زبان پهلوی نوشته شد.

۱۷۲۶- گزینه ۴۰ عبارات «الف» و «ب» درباره سامانیان نیست. **الف** شهر غزنه پایتخت غزنویان بوده است. بخارا شهری است که در زمان سامانیان عمده‌ترین مرکز فرهنگی به‌شمار می‌آمد. **ب** عنصری، فرخی و منوچهری شاعران دربار غزنوی هستند که البته در زمان سامانیان پرورش یافتند؛ ولی دوران شاعری خود را در دربار غزنویان گذراندند.

۱۷۲۷- گزینه ۲۰ سه اشتباه در این عبارت وجود دارد: **۱** غزنویان نخستین دولت اسلامی نبودند. اولین دولت اسلامی که در ایران بعد از اسلام تشکیل شد، دولت طاهری بود. **۲** ادبیات فارسی دری هم تقریباً هم‌زمان با دولت طاهری پدید آمد و گسترش یافت. **۳** این‌که زبان فارسی بعداً زبان عمومی مشرق و شمال شرقی ایران شد، درست نیست؛ این زبان اول در مشرق و شمال شرقی ایران رواج یافت و بعد زبان عمومی سراسر ایران شد.

۱۷۲۸- گزینه ۴۰ عبارت «الف» درست نیست، چون این توضیح مربوط به زبان پارتی است نه پهلوی؛ پهلوی در دوره ساسانیان و در نواحی پارس رواج داشته است. عبارت «د» نادرست است، چون «یادگار زیربان» و «درخت آسوریک» دو اثر بازمانده از زبان پهلوی‌اند؛ ولی اصل این دو کتاب به زبان پارتی بوده است.

۱۷۲۹- گزینه ۲۰ بخارا در زمان سامانیان عمده‌ترین مرکز فرهنگی به‌شمار می‌آمد و بسیاری از دانشمندانی که در این شهر می‌زیستند، آثار ارزنده‌ای به پارسی و عربی در قلمرو فرهنگ اسلامی پدید می‌آوردند.

۱۷۳۰- گزینه ۲۰ بعد از ورود اسلام، ادبیات فارسی دری تقریباً هم‌زمان با دولت طاهریان پدید آمد. فارسی دری در دوره صفاریان رواج بیشتری یافت و زبان رسمی قلمرو آن‌ها شد.

۱۷۳۱- گزینه ۳۰ این مورد از اقداماتی است که دولت سامانی برای ترویج و حمایت از زبان فارسی انجام داد. یعقوب لیث صفاری مؤسس سلسله صفاری بود.

۱۷۳۲- گزینه ۲۰ موارد «ب» و «ج» نادرست‌اند.

ب شاهنامه ابومنصوری در سال ۳۴۶ قمری به دست عذای از دانشوران خراسان نوشته شد. **ج** «تاریخ الرّسل و الملوک» را محمّدبن جریر طبری به زبان عربی نگاشته است. ابوعلی بلعمی به دستور منصور بن نوح سامانی این کتاب را با حذف برخی قسمت‌ها و اضافه کردن اطلاعاتی راجع به تاریخ ایران به فارسی بازنویسی کرد. این کتاب مستقل به نام «تاریخ بلعمی» شناخته می‌شود.

۱۷۳۳- گزینه ۲۰ این عبارات از کتاب «تاریخ بلعمی» از ابوعلی بلعمی است. این کتاب ترجمه کتاب مفضل «تاریخ الرّسل و الملوک» اثر محمّدبن جریر طبری به زبان عربی است که بلعمی با اضافه کردن اطلاعاتی راجع به تاریخ ایران و حذف برخی مطالب، آن را به صورت تألیفی مستقل درآورد که به «تاریخ بلعمی» مشهور شد. این کتاب به دستور منصور بن نوح سامانی ترجمه شد و مربوط به عصر سامانی است.

توجه: به متن‌هایی که از کتاب‌های تاریخی برای نمونه در کتابتان آورده شده است، دقت کنید. حتماً آن‌ها را بخوانید و کلیدواژه‌های آن‌ها را به خاطر بسپارید.

۱۷۰۹- گزینه ۴۰ همان‌طور که گفتیم مفاهیم رایج در شعر این دوره ذهنی و پیچیده نیست. اتفاقاً شاعران این دوره بیشتر به واقعیات بیرونی نظر داشتند و مفاهیم ذهنی آنان از قلمرو تعالیم اخلاقی فراتر نمی‌رفت.

۱۷۱۰- گزینه ۳۰ ساسانیان آخرین حکومت ایرانی قبل از اسلام بوده‌اند. در قرن‌های اولیه بعد از اسلام بود که زبان دری رواج یافت و در زمان سامانیان به زبان رسمی درباریان، زبان محاوره و مکاتبات مقامات دولتی تبدیل شد.

۱۷۱۱- گزینه ۳۰ در قرن‌های نخست بعد از اسلام بیشتر دانشمندان به‌ضرورت آثار خود را به زبان عربی می‌نوشتند تا در سراسر جهان اسلام خوانندگان بیشتری داشته باشند.

۱۷۱۲- گزینه ۲۰ «یادگار زیربان» و «درخت آسوریک» اندرزنامه‌هایی هستند که از زبان پهلوی بازمانده‌اند و اصلشان به زبان پارتی است؛ یعنی نگارش آن‌ها مربوط به پیش از اسلام است. سایر آثار یعنی «شاهنامه ابومنصوری»، «ترجمه تفسیر طبری» و «تاریخ بلعمی» در دوره سامانیان نوشته شده‌اند.

۱۷۱۳- گزینه ۴۰ **دلیل نادرستی سایر گزینه‌ها: ۱** شعر حکمی و اندرزی در این دوره به وجود آمده بود ولی هنوز رواج زیادی نداشت. رایج‌ترین انواع شعر فارسی در این دوره حماسی، مدحی و غنایی بود. **۲** شاعران این عصر بیشتر به واقعیت بیرونی نظر داشتند و مفاهیم ذهنی آنان از قلمرو تعالیم کلی اخلاقی فراتر نمی‌رفت. **۳** در این دوره شاعران بیشتر از استعاره‌های دلپذیر و تشبیهات گوناگون ساده استفاده می‌کنند که اصلاً پیچیده و دور از ذهن نیستند.

نکته: موضوعی که باید به آن توجه کنید این است که اگر در گزینه‌ای به این برخوردید که شاعران نویسندگان قرن‌های اول تا نیمه قرن پنجم به واقعیات درونی و مفاهیم پیچیده ذهنی توجه داشتند، آن گزینه حتماً غلط است. در شعر و نثر قرن‌های اول مفاهیم ساده، واقعیات بیرونی و تشبیهات حسی مطرح شده است و مفاهیم ذهنی از قلمرو تعالیم کلی اخلاقی فراتر نمی‌رود. ویژگی شعر این دوره سادگی فکر و روانی کلام است.

۱۷۱۴- گزینه ۲۰ زبان پارتی در دوره اشکانیان و اوایل دوره ساسانیان در شمال و شمال شرقی ایران رایج بود.

زبان دری هم بعد از اسلام ابتدا در نواحی مشرق و شمال شرقی ایران رواج داشت.

۱۷۱۵- گزینه ۴۰ داستان‌سرایی و قصه‌پردازی و آوردن حکایت‌ها و مثل‌ها در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم وارد شعر فارسی شد.

۱۷۱۶- گزینه ۲۰ شعر حکمی و اندرزی در دوره سلجوقیان به پختگی می‌رسد. هم‌چنین اولین کسی که قصیده تمام و کمال در این موضوع سرود، کسای مروزی شاعر قرن چهارم بود و «ناصر خسرو» شیوه او را ادامه داد.

۱۷۱۷- گزینه ۱۰ «عنصری، فرخی و منوچهری» که در اواخر دوره سامانی تربیت شده بودند، شاعران دربار غزنوی بودند و شعر مدحی می‌سرودند.

۱۷۱۸- گزینه ۴۰ **دلیل نادرستی سایر گزینه‌ها: ۱** منطقه رواج فارسی دری ابتدا در شرق و شمال شرقی ایران بود. **۲** سامانیان از ترکان آل افراسیاب به رهبری سبکتگین شکست خوردند و اولین فرمانروای غزنوی سبکتگین بود. **۳** سلسله غزنوی در سال ۳۵۱ هجری در غزنه تشکیل شد.

۱۷۱۹- گزینه ۳۰ **دلیل نادرستی سایر گزینه‌ها: ۱** «کلیله و دمنه» و «هزار و یک شب» به زبان پهلوی بوده‌اند که بعد از اسلام به زبان عربی و فارسی ترجمه شده‌اند؛ ولی اصل پهلوی آن‌ها از بین رفته و فقط ترجمه عربی و فارسی آن‌ها در دست است. **۲** زبان پارتی در دوره اشکانیان تا اوایل دوره ساسانیان در مناطق شمال و شمال شرقی ایران رواج داشته است. در دوره ساسانی زبان عمومی که بیشتر در ناحیه پارس رواج داشته، زبان پهلوی بوده است. **۴** دوره رواج زبان فارسی باستان در ۵۵۹ ق. م. تا ۳۳۰ ق. م. بوده است. فرمان‌ها و نامه‌هایی هم که باقی مانده، مربوط به همین دوره زمانی‌اند.

۱۷۲۰- گزینه ۲۰ دولت طاهری دولتی نیمه‌مستقل و اولین حکومت اسلامی ایرانی بود. منظور از نیمه‌مستقل این است که وابسته به خلافت اسلامی بغداد بود. صفاریان دولتی مستقل از خلفای بغداد تشکیل دادند و دولتی ایرانی با فرهنگ و هویت ایرانی به‌شمار می‌آمدند. دولت سامانی بعد از صفاریان بر روی کار آمد و زبان فارسی دری با حمایت و کمک این دولت‌ها فرصت و امکان این را یافت که به‌عنوان زبان رسمی شناخته شود.

۱۷۲۱- گزینه ۳۰ **دلیل نادرستی سایر عبارات: ب** موضوع‌های حماسی، ملی و تاریخی بیشتر در نثر این دوره مطرح می‌شده است. شعر این دوره بیشتر حماسی، مدحی و غنایی بود. **د** شعر این دوره ترکیب‌های تازه، استعاره‌های دلپذیر و تشبیهات گوناگون و به کارگیری انواع توصیف دیده می‌شود که همگی ساده و حسی‌اند، نه ذهنی.

۱۷۳۴- گزینه ۳» در عبارت سوم، گفته شده مقدمه «شاهنامه ابومنصوری» به نظم است که اشتباه است. «شاهنامه ابومنصوری» کتابی به نثر بوده و امروز بخشی از مقدمه آن باقی مانده است.

عبارت آخر هم اشتباه است؛ «تفسیر طبری» را محمّدبن جریر طبری به زبان عربی نوشته است و جمعی از دانشمندان آن را به فارسی ترجمه کرده‌اند.

۱۷۳۵- گزینه ۳» شعر حکمی و اندرزی در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم به وجود آمد. کسایی اولین شاعری بود که قصیده‌ای تمام و کمال در این باب سرود و سپس ناصر خسرو شیوه او را ادامه داد.

۱۷۳۶- گزینه ۴» شعر حکمی و اندرزی در قرن چهارم و اوایل قرن پنجم پدید آمد؛ ولی در دوره سلجوقی به پختگی رسید. زبان فارسی دری در دوره سامانیان بود که فرصت یافت به عنوان زبان رسمی شناخته شود.

نکته: کسی که فارسی دری را زبان رسمی قلمرو خود اعلام کرد، یعقوب لیث صفاری بود؛ اما در دولت سامانی و آل بویه، زبان فارسی فرصت و امکان یافت تا به عنوان زبان رسمی شناخته شود و رشد کند.

۱۷۳۷- گزینه ۴» این عبارات مربوط به «ترجمه تفسیر طبری» است که عده‌ای از دانشمندان در دوره سامانیان آن را از اصل عربی به فارسی ترجمه کرده‌اند. از داخل همین عبارت می‌توانید تا حدی تشخیص دهید که موضوع ممکن است ترجمه یک متن دینی (تفسیر قرآن) باشد؛ وجود کلمه «فتوا» و آوردن «کتاب از بغداد» می‌توانست کمکتان کند.

۱۷۳۸- گزینه ۴» «یادگار زریران» و «درخت آسوریک» دو اثر به جامانده از زبان پهلوی هستند ولی اصل این کتاب‌ها به زبان پارسی بوده است.

۱۷۳۹- گزینه ۲» آثاری که به زبان پهلوی نوشته شده‌اند، بیشتر آثار دینی زردشتی‌اند. حتی رساله‌های کوچکی که در زمره آثار غیردینی به شمار می‌آیند؛ مثل «یادگار زریران»، رنگی دینی دارند.

۱۷۴۰- گزینه ۳» زبان فارسی دری زبان رسمی دوره سامانیان بوده است؛ ولی در آغاز این دوره هنوز بیشتر دانشمندان ایرانی به ضرورت آثار خود را به عربی می‌نوشتند تا بتوانند در سراسر جهان اسلام خوانندگان بیشتری داشته باشند.

۱۷۴۱- گزینه ۴» موارد «د» و «ه» نادرست است.
د) نثر این دوره بیشتر به موضوعات حماسی، ملی و تاریخی توجه دارد.
ه) شاعران این عصر بیشتر به واقعیات بیرونی توجه داشتند و مفاهیم ذهنی آنان از قلمرو تعلیم اخلاقی فراتر نمی‌رفت. این به این معناست که هنوز مفاهیم پیچیده ذهنی و عرفانی در شعر خیلی مطرح نمی‌شد.

۱۷۴۲- گزینه ۲» در آغاز قرن چهارم، بیشتر دانشمندان برای این که در سراسر جهان اسلام خوانندگان بیشتری داشته باشند، به ضرورت آثار خود را به زبان عربی می‌نوشتند.

۱۷۴۳- گزینه ۴» عبارت گزینه «۴» دقیقاً در کتابتان در بخش مربوط به «ترجمه تفسیر طبری» آمده است.

بررسی سایر گزینه‌ها: گزینه‌های «۱» و «۳» از «کلیله و دمنه» و گزینه «۲» از «چهار مقاله» انتخاب شده‌اند. هر دوی این کتاب‌ها مربوط به قرن ششم هستند. (البته هول نشیر ها! قرار نیست شما بروئین اون متن‌ها مال چه کتابی هستن. ما برای افزایش معلوماتون این توضیحات رو آوریم.)

یادآوری: حتماً نمونه متن‌هایی را که در کتابتان آمده است، بخوانید و برایشان کلیدواژه‌هایی شناسایی کنید که در شناختن متن کمکتان کند؛ مثلاً این‌جا کلمه‌های «فتوا» و «تفسیر قرآن» به طور واضح به متن «ترجمه تفسیر طبری» اشاره دارد.

۱۷۴۴- گزینه ۲» دلیل نادرستی عبارت‌های «ب» و «ج»؛ «ب» ترجمه تفسیر طبری را عده‌ای از دانشمندان به زبان فارسی نوشتند. خود تفسیر به زبان عربی و نوشته محمّدبن جریر طبری بوده است. «ج» اولین کسی که قصیده تمام و کمال در موضوع حکمی و اندرزی سرود، کسایی مروزی بود و بعد ناصر خسرو شیوه او را ادامه داد.

۱۷۴۵- گزینه ۳» منصوبین نوح سامانی نام یکی از پادشاهان سامانی است که به وزیر خود ابوعلی بلعمی دستور داد «تاریخ الزّسل و الملوک» اثر محمّدبن جریر طبری را که به زبان عربی بود، به زبان فارسی ترجمه کند. بلعمی با حذف برخی قسمت‌ها و اضافه کردن برخی اطلاعات، تألیف مستقلی به فارسی نوشت که به «تاریخ بلعمی» شهرت یافت.

۱۷۴۶- گزینه ۲» باید توجه کنید مطابق کتاب درسی، «یادگار زریران» و «درخت آسوریک» به نظم هستند، نه نثر. (البته پژوهندگان در مورد به نظم یا نثر بودن «یادگار زریران» اختلاف نظر دارند.)

۱۷۴۷- گزینه ۳» بررسی موارد نادرست: ۱) کسایی مروزی در سرودن شعر اندرزی و حکمی و قصیده پندآموز پیشرو ناصر خسرو بود و ناصر خسرو شیوه او را ادامه داد. ۲) شاهنامه ابومنصوری را عده‌ای از دانشوران خراسان نوشته‌اند.

۱۷۴۸- گزینه ۳»
دام تستی: حواستان باشد که صورت سؤال تعداد عبارات درست را از شما خواسته، نه عبارات نادرست را.

عبارت‌های اول، دوم، سوم و ششم کاملاً درست و عبارت‌های چهارم و پنجم نادرست هستند.

دلیل نادرستی سایر عبارات: عبارت چهارم: داستان‌سرایی و قصه‌پردازی و آوردن حکایت‌ها و مثل‌ها در شعر این دوره شروع شد و هنوز پرکاربرد نبود و به کمال نرسیده بود. عبارت پنجم: شعر حکمی و اندرزی در این دوره آغاز شد و در دوره سلجوقی به کمال خود رسید.

۱۷۴۹- گزینه ۲» سؤال قشنگی بود، نه؟
اول خطی را که در صورت سؤال برایتان کشیده‌اند، بشناسید. این خط میخی است. ما می‌دانیم خطی که زبان فارسی باستان به آن نوشته می‌شده، خط میخی بوده است. دوره رواج فارسی باستان هم از ۵۵۰ ق. م. تا حدود ۳۰۰ ق. م. بوده است؛ یعنی قبل از اشکانیان. آثار به‌جای‌مانده از این زبان هم نامه‌ها و فرمان‌های پادشاهان هخامنشی بوده است. با این اطلاعاتی که دارید، راحت می‌توانید گزینه «۲» را به عنوان گزینه نادرست انتخاب کنید.

مله این که شک کنین و برین و خط میخی یاد بگیرین، ببینین این کتیه دقیقاً رابع به چه چیزی صمبت کرده!

۱۷۵۰- گزینه ۱» یک مورد، یعنی عبارت سوم اشتباه است. در دوره سامانی نثر هم مانند شعر پارسی رواج یافت و رونق گرفت و کتاب‌هایی در موضوع‌های گوناگون به زبان دری نوشته شد.

۱۷۵۱- گزینه ۳» سعی در تضعیف حکومت بغداد و ایجاد حکومت مستقل مربوط به دوره حکومت صفاریان یعنی قرن سوم بوده است. سپس در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم دوره شکوفایی در همه عصرها و زمینه‌ها بوده است. اما عصر اندیشه استقلال ملی مربوط به آغاز دوره «قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم» یعنی نیمه اول قرن چهارم است که هم‌زمان با اوج حاکمیت سامانیان بود و در ادبیات خود را به شکل شعر حماسی و پرداختن به آداب و رسوم ملی نشان می‌دهد.

۱۷۵۲- گزینه ۲» هر دو کتاب «تاریخ الزّسل و الملوک» و «تفسیر طبری» را محمّدبن جریر طبری به زبان عربی نوشته است.

«تاریخ الزّسل و الملوک» را ابوعلی بلعمی و «تفسیر طبری» را جمعی از دانشمندان به فارسی ترجمه کردند.

«تاریخ بلعمی» نام ترجمه فارسی «تاریخ طبری» یا همان «تاریخ الزّسل و الملوک» است. **۱۷۵۳- گزینه ۱»** خوب این تست را برای این آوردیم که خودتان را محک بزنید و ببینید فرق انواع شعر با موضوع‌های مختلف را تشخیص می‌دهید. کم‌کم شما بیشتر با انواع شعر آشنا می‌شوید و تشخیص می‌دهید چه‌طور انواع شعر و متن را با توجه به واژه‌ها و موضوعات آن‌ها شناسایی کنید.

بررسی ابیات: بیت «ب» تعلیمی است، چرا که به مخاطب توصیه می‌کند به این دنیا دل نبندد و باشتاب از این‌جا دل برکند. در بیت «د» شاعر در مقام توصیف ممدوح خود می‌گوید عدل او باعث شیرینی جان و در عین حال جاودانه است و بیت‌های شعر من در وصف پادشاه، نوشته‌ها و مکتوباتی جاودان خواهند بود. بیت «الف» هم آشکارا در توصیف جنگ است و بی‌تی حماسی به شمار می‌آید و بیت «ج» در توصیف زلف و رخ معشوق؛ یعنی بی‌تی عاشقانه و غنایی است.

۱۷۵۴- گزینه ۱» این هم سؤال قشنگی بود، البته به کم سفت!
هر چهار بیت به نظر می‌رسد مدحی باشند. در گزینه «۱» شاعر به مخاطب می‌گوید اگر خسرو فرمانروای عالم هستی شد، به این دلیل است که پرتو چهره روشن تو بر او افتاده است.

این بیت در مقایسه با ابیات دیگر، کم‌تر مدحی است.
شعر مدحی مشخصاتی دارد که در سه بیت دیگر بیشتر به چشم می‌خورد؛ مثل تعریف از ویژگی‌های ممدوح (پادشاه یا وزیر) از قبیل عدل، بخشش، قدرت، کشورگشایی، شایستگی، پیروزی در برابر دشمنان، بخت بلند و ...
در پاسخ به چنین تستی اصل نسبت رو در نظر بگیرین!!

معنی بیت ۳ محبت آهنگی نیست که دچار آفت شود و از بین برود؛ مانند زتار سلیمانی که گسستی نیست. (زتار: کمربندی که مسیحیان ساکن در جامعه اسلامی مجبور بودند آن را ببندند تا شناخته شوند).

۲۸۴۲- **گزینه ۲:** در بیت سؤال، سخن از تأثیر جلوه و جمال یار در کلام و سخن‌پردازی شاعر است. شاعر رخ و جلوه زیبای یار را عامل تراوش کلام دلنشین و شاعرانه خود می‌داند (شور شعر من پرتو و تفسیری از جمال یار است). در هر یک از ابیات گزینه‌های ۱، ۳ و ۴، مفهوم «تأثیر یار و جلوه و جمالش در سخن‌پردازی شاعر» دیده می‌شود.

در بیت گزینه ۲، شاعر تکرار ملال آور و ظاهری آیات را نمی‌پسندد و شرح و بیان عاشقانه را ترجیح می‌دهد.

توجه: در بیت گزینه ۱، «بلبل» استعاره از شاعر عاشق‌پیشه و «گل» استعاره از معشوق زیباروست. «تعبیه‌شدن قول و غزل در منقار بلبل» نیز کنایه از هنر و قابلیت سخن‌پردازی شاعر و عاشق است.

۲۸۴۳- **گزینه ۴:** بیت سؤال و گزینه ۴ هر دو، وجود زن را سرچشمهٔ مهربانی، محبت و عشق و روح‌بخش زندگی می‌دانند.

در بیت گزینه ۴، شاعر وجود گرم‌بخش و ارزشمند زن را به مهر (آفتاب) مانند کرده و معتقد است، همان‌طور که آفتاب با پرتو خود سبب تولید گوهر در معادن می‌شود، زن هم با وجود گرم و پرمهر خود زندگی را سرشار از عشق می‌سازد.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱ مردان در میدان جای دارند و زنان روشنی‌بخش خانه‌اند. ۲ زن پایه و اساس خانه هستی است. ۳ زن در خانه طبیب، پرستار و نگهبان است.

۲۸۴۴- **گزینه ۴:** مفهوم بیت سؤال این است: سخن همهٔ عاشقان با وجود تفاوت و تنوع، یک چیز است و آن ستایش پروردگار با یک زبان واحد است. در گزینه ۴ نیز مفهوم «یکی‌بودن مقصود همه با وجود اختلاف نظرها و عقاید» دیده می‌شود.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱ دوری، مانع اتحاد و یگانگی عاشق و معشوق نیست. ۲ برتری سخن اندک و نیکو بر سخن بسیار و بی‌ارزش ۳ عاشق صادق و حقیقی فقط یکی است.

۲۸۴۵- **گزینه ۴:** مفهوم مشترک ابیات «ج» و «د» دارایی خود را در راه عشق دادن و سود کردن است؛ یعنی «در راه عشق هر چیزی را از دست دهی، بهترش را به دست می‌آوری».

مفهوم سایر ابیات: الف) یغماگری عشق: عشق همه چیز عاشق را از او گرفته و عاشق از همه چیز فارغ است. ب) بدون تحمل رنج و سختی، نمی‌توان راه عشق را طی کرد.

توجه: در بیت «ب» قطع راه به معنی طی کردن راه است و در بیت «ج» به هلال شدن ماه و سپس کامل شدن آن اشاره شده است. بدون توجه به این موارد، درک مفهوم ابیات مشکل‌تر خواهد شد.

۲۸۴۶- **گزینه ۲:** در سرودهٔ سؤال مفاهیمی چون سردی روابط اجتماعی و خفقان حاکم بر جامعه دیده می‌شود. در گزینه‌های ۱، ۳ و ۴ نیز به گونه‌ای به خفقان حاکم بر جامعه اشاره شده است؛ اما مفهوم گزینه ۲ «اتحادنداشتن و یکپارچه‌نشدن مبارزان» را نشان می‌دهد.

۲۸۴۷- **گزینه ۳:** مفهوم مشترک ابیات «ب» و «ه» کمال‌بخش بودن عشق است: عشق مانند کیمیا، وجود بی‌ارزش (مس) را به وجودی ارزشمند (زر) بدل می‌کند. **مفهوم سایر ابیات:** الف) ج) و ۵ راز درون از رنگ رخسار پیداست (رنگ رخساره خبر می‌دهد از سز درون).

توجه: بیت‌های «الف»، «ج» و «د» نیز با یکدیگر هم‌مفهوم‌اند؛ اما در یک گزینه نیامده‌اند.

۲۸۴۸- **گزینه ۱:** روند امور در بیت سؤال، رسیدن از مطلوب به نامطلوب و ناخوش است؛ شاعر نعمت‌های خود را از دست داده و به وضعیت نامطلوبی دچار است. ضد این مفهوم، یعنی «گذر از وضعیت نامطلوب و ناخوش به وضعیتی خوب» در گزینه ۱ دیده می‌شود. گزینه‌های دیگر نیز همانند بیت سؤال، سیری نامطلوب دارند.

معنی و مفهوم ۴ وقتی زمان پیری فرا می‌رسد، باید دل از زندگی برگیری، همان‌طوری که در بازی «نرد» با برداشتن مهره‌ها، بازی را به پایان می‌رسانند.

۲۸۴۹- **گزینه ۳:** مفهوم «جاودانگی عشق» در بیت «ج» دیده می‌شود (رد ۱ و ۴)، «شکایت از روزگار» در بیت «الف» مشهود است (گزینه‌های باقی‌مانده رد نمی‌شوند)، «گله از بی‌توجهی معشوق» نیز در بیت «ب» وجود دارد (رد ۲)، «شوق بی‌پایان» در بیت «د» با عبارت «تمنا کم نمی‌شود» آمده است.

میان‌بر: به همین صورت که در پاسخ تشریحی دیدید، این گونه از تست‌های الفبایی را می‌توان با رد گزینه راحت‌تر و زودتر حل کرد. (در این تست، اگر رد گزینه را با بیت «د» شروع کنیم، در همان گام اول به پاسخ می‌رسیم).

۲۸۵۰- **گزینه ۳:** مفهوم این گزینه به اهمیت و تأثیر زر و ثروت در عاشقی و کامروایی پرداخته است (پول نداری، عاشق نشو)؛ اما مفهوم دیگر گزینه‌ها همانند بیت سؤال، کمال‌بخش‌بودن عشق است.

۲۸۵۱- **گزینه ۱:** مفهوم مشترک ابیات «الف»، «ج»، «ه» بی‌اعتنایی معشوق به عاشق است.

مفهوم سایر ابیات: ب) وجود معشوق و سخن‌گفتن او، به عاشق جان دوباره می‌بخشد. / حیات‌بخشی عشق ۵ عشق زیاد و همیشگی عاشق به معشوق

فصل ۴ پایه دوازدهم. درس‌های ۱۰، ۱۱، ۱۲ و کارگاه تحلیل فصل ۴

۲۸۵۲- **گزینه ۳:** در سرودهٔ سؤال، عبارات «می‌تراود مهتاب» و «می‌درخشد شب‌تاب» وجود روزنه‌های امید را نشان می‌دهند. هم‌چنین «این خفته چند» نشان‌دهندهٔ غفلت‌زدگی مردم و «خواب در چشم ترم می‌شکند» نشانهٔ هشیاری و نگرانی شاعر است؛ اما «یأس و ناامیدی مردم» از این متن دریافت نمی‌شود.

۲۸۵۳- **گزینه ۳:** بیت سؤال از سروده‌های انقلابی است که از حال و هوای روزهای انقلاب و فعالیت احزاب و جریان‌های انقلابی حکایت دارد. در این سروده، «رود» نماد احزاب و جریان‌های انقلابی، «برزخ کبود» نماد جامعهٔ استبدادزده و سردرگم ایران در آن روزها و «دریا» هم نماد جریان عظیم انقلاب است. شاعر می‌گوید: رودها جرئت به هم پیوستن و دریا شدن نداشتند؛ اتحاد و به‌هم‌پیوستگی نیروها و احزاب انقلابی حاصل نمی‌شد.

۲۸۵۴- **گزینه ۴:** مفهوم مشترک این بیت و بیت سؤال بیشترشدن حرص در پیری است.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱ طلب دعای خیر از پیران و عارفان وارسته ۲ انسان حریص سیری‌ناپذیر است. ۳ ستم روزگار به ضعیفان

۲۸۵۵- **گزینه ۳:** در بیت گزینه ۳ «به‌درستی حتی ممانعت طبع (حس) بی‌نیازی در عین نیازمندی، عزت نفس، استغنائی روحی» ستایش شده است.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱ سخن هر کس معترف شخصیت وجودی اوست. ۲ افسوس و حسرت پیران بر عمر و جوانی از دست‌رفته. ۴ اثرپذیری همهٔ پدیده‌ها از عشق و عنایت الهی (عشق، محرز پدیده‌های عالم است).

۲۸۵۶- **گزینه ۳:** مفهوم مشترک بیت سؤال و گزینه ۳ «مردن و زیر خاک رفتن زیبارویان و روییدن گل و سبزه از خاک آنان است که این مسئله مایهٔ تأسف و حسرت آدم می‌شود».

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱ آدمی با سخت‌دلی (سنگ‌بودن) رشد و نمو روحی پیدا نمی‌کند؛ پس برای شکستگی احوال و تغییر و تحول روحی باید مثل خاک نرم‌خو بود و تواضع داشت. ۲ دعوت به گشت‌وگذار در بهاران ۴ ارزش و مقام خاض انسان به‌خاطر بهره‌مندی از «عشق» / فرشتگان از عشق بی‌بهره‌اند.

۲۸۵۷- **گزینه ۲:** مفهوم مشترک این گزینه با بیت سؤال، رنجش و ناراحتی روشنفکران جامعه از بی‌تحرکی و غفلت فراگیر مردم جامعه است.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱ توصیف جامعه‌ای پُرسیم و غم‌زده ۳ گرفتاری عاشق در غم عشق ۴ احساس بیهودگی و بی‌ثمری / سزای بی‌ثمری نابودی است.

۲۸۵۸- **گزینه ۴:** در گزینه‌های ۱، ۲ و ۳ همانند بیت سؤال سخن از سفله‌پروری روزگار است؛ یعنی بخت با نادانان و فرومایگان سازگار و همراه است و انسان‌های ارزشمند به خواری افتاده‌اند؛ اما مفهوم گزینه ۴ «این است که هر که بدی کند، بدی خواهد دید / نتیجهٔ عمل هر کس به خودش برمی‌گردد».

۲۸۵۹- **گزینه ۳:** مفهوم اصلی بیت سؤال این است که بهترین گواه عاشق، زخم‌های اوست. همین مفهوم در گزینه ۳ نیز دیده می‌شود.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱ چشمان مست یار، گواه کشته‌شدن عاشق‌اند. ۲ دل گرم عاشق، روشنی‌بخش مزار اوست. ۴ شهید عشق به کفن نیازی ندارد.

معنی بیت ۱ چرا دو چشم یار به کشتن من گواهی می‌دهند، وقتی که گواهی مست‌ها مورد پذیرش نیست؟

۲۸۶۰- **گزینه ۴:** مفهوم مشترک گزینه‌های ۱، ۲ و ۳ «پایان یافتن غم عاشق با آمدن یار است؛ اما گزینه ۴ مفهوم «فداکردن جان از شوق دیدار یار» را دارد.

۲۸۷۲- گزینه ۲: مفهوم مشترک گزینه‌های «۱»، «۳» و «۴» این است که جایگاه ظاهری ملاک ارزشمندی نیست و مقام و منصب، ارزش ذاتی شخص را بالا نمی‌برد؛ اما در بیت گزینه «۲» این دیدگاه وجود ندارد و صرفاً صحبت از وارونگی اوضاع (بی‌ارزش شدن افراد ارزشمند و در مقابل ارزش یافتن افراد بی‌لیاقت و بی‌ارزش) است.

۲۸۷۳- گزینه ۳: مفهوم مشترک بیت سؤال و گزینه «۳» آسیب دیدن شخص از پرحرفی و سکوت نکردن است.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱) سکوت و خاموشی مایهٔ زبان‌آوری دل می‌شود. ۲) زیاده‌سخن گفتن مانع‌پذیری است. ۴) سخن عشق و اسرار آن بیان‌شدنی نیست.

۲۸۷۴- گزینه ۴: بیت صورت سؤال به این مفهوم اشاره می‌کند که غفلت از حق باعث می‌شود که انسان تابع هوای نفس خود شده و از مسیر درست منحرف گردد. این مفهوم در مصراع اول بیت گزینه «۴» نیز تکرار شده است: سفر جان غافل و بی‌خبر از حق و حقیقت، در محدودهٔ جسم و تن و خواهش‌های نفسانی و جسمانی است.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱) توصیه به ترک خواب و غفلت/ عشق مایهٔ بیداری و آگاهی و هدایت انسان است و او را به سوی معشوق هدایت می‌کند. ۲) افراد غافل توان و تحمل درک عشق و معرفت را ندارند. ۳) پرداختن به تن (جسم و مادیات)، دل (معرفت و عشق) را تباه می‌کند.

۲۸۷۵- گزینه ۱: در همهٔ گزینه‌ها همانند بیت سؤال سخن از تقابل عشق و عقل و برتری عشق بر عقل است، به‌جز گزینه «۱» که در آن مفهوم «همه‌چیز را در راه درویشی باختن» بیان شده است.

نکته: یکی از مفاهیم پرتکرار در سؤالات کنکور، مفهوم «تقابل عقل و عشق» است که می‌دانید از ویژگی‌های سبک عراقی است. این هم یادتان باشد که گاهی در برخی تست‌ها حتی مجبوریم بین «تقابل عقل و عشق» و «برتری عشق بر عقل» کمی فرق بگذاریم. بالاخره کنکور است و مقایسهٔ گزینه‌ها.

۲۸۷۶- گزینه ۴: این گزینه خطاب به معشوق و دربارهٔ جای گرفتن شور و شوق عشق در دل عاشق سروده شده است؛ اما در بیت سؤال مفهوم جانفشانی در راه وطن (متناسب با ۱) و آمیخته‌شدن تمام وجود شاعر با عشق و مهر وطن (متناسب با ۲ و ۳) دیده می‌شود.

۲۸۷۷- گزینه ۴: مفهوم این گزینه از بین رفتن فضل و هنر و خالی‌شدن زمانه از سخن‌شناسان و نکته‌سنان است؛ اما مفهوم مشترک سایر گزینه‌ها و بیت سؤال، «رفتن باران شاعر و تنهاماندن» او است.

دام تستی: گاهی که طراحان، ابیات یک شعر را برای گزینه‌ها انتخاب می‌کنند، فریب یکسانی قافیه و ردیف‌ها را نخورید؛ یا یکی از آن‌ها معنای متفاوتی دارد (مثلاً فعل «ساخت» به معنی بنا کرد یا سازش نمود، نباید) یا این‌که نهاد جمله در یکی از ابیات متفاوت است (مانند گزینه «۴» همین سؤال).

۲۸۷۸- گزینه ۳: مفهوم مشترک بیت سؤال و گزینه‌های «۱»، «۲» و «۴» بیان آفت‌ها و آسیب‌های زبان (سخن گفتن) است؛ اما در گزینه «۳» مفهوم «آسیب دیدن از هم‌نشینی با خلق» دیده می‌شود.

معنی بیت ۱ سکوت اختیار کن، زیرا کسی که در محافل شروع به سخن گفتن و سروصدا می‌کند؛ مانند سپند (= اسفند) در خاموشی جاوید می‌ماند (خود را از بین می‌برد).

۲۸۷۹- گزینه ۴: در بیت سؤال، شاعر معتقد است که دغدغه و نگرانی آینده، لذت و خوشی امروز را تلخ می‌کند. گزینه «۴» نیز تداعی‌کنندهٔ همین مفهوم است.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱) غنیمت‌شمردن فرصت همدمی ۲) لازمهٔ عشرت و شادی آینده، تحمل رنج و زحمت‌های کنونی است. ۳) بدخلقی و اخم و ناراحتی شخص با زبردستان به جای شادی و آسایش

۲۸۸۰- گزینه ۱: مفهوم این گزینه تقابل عقل و عشق است؛ اما مفهوم مشترک سایر گزینه‌ها «برتری عشق بر عقل» است.

یادآوری: به تفاوت دو مفهوم «تقابل عقل و عشق» و «برتری عشق بر عقل» دقت کنید.

۲۸۸۱- گزینه ۲: مفهوم بیت سؤال که در گزینه‌های «۱»، «۳» و «۴» نیز دیده می‌شود، بی‌توجهی عاشق به سرزنش اطرافیان است؛ اما مفهوم گزینه «۲» این است که «عاشق از دشواری‌های عشق هراسی ندارد».

۲۸۸۲- گزینه ۲: مفهوم بیت سؤال این است که شرط عاشقی، تحمل داغ عشق است. در گزینه «۲» نیز شاعر می‌گوید: دلی که زخم عشق نداشته باشد، خام است؛ یعنی یکی از شرایط عاشقی، داشتن زخم و داغ عشق است.

۲۸۶۱- گزینه ۴: در همهٔ ابیات این سؤال مفهوم توصیف فضای اختناق و خفقا و نبود آزادی بیان در جامعه دیده می‌شود؛ اما در بیت سؤال و گزینه «۴» علاوه بر این، مفهوم بند و گره (= عقده) داشتن بر دهان نیز مشترک است.

۲۸۶۲- گزینه ۳: یکی از مفاهیم بیت سؤال این است که همهٔ موجودات در حال ستایش پروردگارند. در گزینه «۳» نیز همین مفهوم وجود دارد.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱) میخانه را گرمی داشتن ۲) صبح، هنگام ستایش خداوند و سبب رشد جان است. ۴) تسبیح و ستایش فقط وظیفهٔ انسان است. معنی بیت ۱ من مهر و تسبیح را از گل میخانه درست می‌کنم، زیرا خاک آن‌جا خواسته‌ها و آرزوها را برآورده می‌کند.

۲۸۶۳- گزینه ۴: در این بیت شاعر توصیه می‌کند که برای ارباب حاجت گره‌گشا باش؛ پس مفهوم آن توصیه به دستگیری از ضعیفان است.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱) توصیه به اظهار عجز و نیاز ۲) تکیه بر عالم معنا کردن ۳) بر توان خود تکیه کردن و محتاج خلق نشدن

۲۸۶۴- گزینه ۱: مفهوم مشترک این گزینه با بیت سؤال بی‌توجهی عاشق به سرزنش دیگران است.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۲) کسی که عشق را نجشیده، لذت و حال آن را در نمی‌یابد. ۳) عاشق، سرزنش خواهد شد. ۴) سرزنش عاشق، عشق او را بیشتر می‌کند.

توجه: به تفاوت مفهوم گزینه‌های «۴» و «۱» دقت کنید؛ در گزینه «۱» و بیت سؤال، عاشق به سرزنش دیگران بی‌توجه است؛ اما در گزینه «۴» نه تنها به سرزنش دیگران بی‌توجه نیست، بلکه این سرزنش‌ها عشق او را بیشتر می‌کنند. البته در بیت گزینه «۳» نیز صحبت از ملامت‌شدن عاشق است؛ اما از بی‌اعتنایی عاشق به ملامت سخنی به میان نیامده است.

۲۸۶۵- گزینه ۲: مفهوم بیت سؤال پندناپذیری گران‌جان (فرد ناسازگار و فرومایه) و اثرنداشتن نصیحت در وجود وی است که در گزینه «۲» نیز همین مفهوم «بی‌تأثیربودن پند» دیده می‌شود.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱) سوختن دل همگان به‌جز معشوق بر احوال عاشق ۳) نالیدن همگان (حتی سنگ!) از دردهای عاشق ۴) اثربخش‌بودن گریه (حتی در دل سنگ)

۲۸۶۶- گزینه ۲: مفهوم بیت سؤال امیدواربودن عاشق به وصال معشوق تا پایان عمر است. در گزینه «۲» نیز شاعر همهٔ عمر صبرکردن به امید وصال را خوش دانسته است؛ پس این گزینه با بیت سؤال تناسب مفهومی دارد.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱) خیال یار امید وصال را در دل عاشق زنده می‌کند. ۳) ترجیح‌دادن امید وصال بر خود وصال ۴) از بین رفتن شوق وصال در عاشق به‌علت جدایی و فراق

۲۸۶۷- گزینه ۴: مفهوم مشترک این بیت و بیت سؤال ناسازگاری فلک با انسان‌های آزاده و ستم و جفای روزگار در حق نیکان و آزادگان است.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱) دشمنی روزگار با همهٔ انسان‌ها (دشمنی فلک نیک و بد نمی‌شناسد). ۲) ضعیف‌کشی فلک / آزاررساندن روزگار به ناتوانان ۳) در امان ماندن از ستم روزگار

۲۸۶۸- گزینه ۲: در همهٔ گزینه‌ها همانند بیت سؤال مفهوم تقابل عشق و عقل و غلبه و چیرگی عشق بر عقل دیده می‌شود، به‌جز گزینه «۲» که موضوع آن «دست‌یافتن به جایگاه حقیقت به‌مدد ابزارهایی مثل عقل و عشق و معرفت» است.

۲۸۶۹- گزینه ۴: مفهوم بیت سؤال این است که اگر مرهم نیستی، زخم نباش (خیر نمی‌رسان، شتر نرسان). در گزینه «۴» نیز همین مفهوم آمده است.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱) اگر می‌توانی، ما را به مراد دل برسان. ۲) تنها تو خیررسان و بی‌ضرری. ۳) زبان و آسیب فراق معنی بیت ۳ درد دوری تو، کمر جان را شکست و تأثیر مرهم را هم از بین برد.

۲۸۷۰- گزینه ۲: در گزینه‌های «۱»، «۳» و «۴» مفهوم شرط عاشقی، تحمل جفای عشق (بلاکشی) است، دیده می‌شود؛ اما مفهوم گزینه «۲» این است که «کسی که عاشق نشود، انسان نیست».

معنی بیت ۳ به عاشقی که تحمل جفای عشق (تیغ و سنانش) را ندارد، بگو که از میدان عشق بیرون برو. (خیمه برون زدن: کنایه از بیرون رفتن، خارج‌شدن)

۲۸۷۱- گزینه ۲: در این گزینه همانند بیت سؤال، مفهوم آمدن بهار و شکوفایی و سبزشدن همه جا با حضور محبوب دیده می‌شود.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱) آمدن شادی و آبادی به زندگی ۳) فراهم کردن زمینه‌های شکوفایی استعدادها ۴) ایجاد تغییرات و دگرگون کردن اوضاع

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱. دل شکستگی عاشق سبب نازش و افتخار اوست.

۳. تنها عاشق دل سوخته درد عشق را می‌فهمد. ۴. هر عاشقی نمی‌تواند نشان عشق تو را داشته باشد.

۲۸۸۳- گزینه ۳: در بیت سؤال، میوه‌ن دادن و بی‌ثمری سرو، امری مثبت و نشانه آزادی و بی‌تعلقی سرو است. در بیت گزینه ۲ نیز تهی‌دستی امری مثبت است و مایه عزت و آزادی.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱. داشتن حتی شرم از بی‌ثمری ۲. کسب روزی به قدرت و توان نیست. ۴. آزادی یعنی رها کردن تعلقات و غم آن را نخوردن.

نکته: در ادبیات به‌ویژه ادبیات تعلیمی به میوه‌ن دادن درخت سرو بسیار اشاره شده است. گاهی به جنبه مثبت این میوه‌ن دادن پرداخته‌اند و آن را نشانه «بی‌تعلقی و آزادی سرو» دانسته‌اند و گاهی نیز آن را نتیجه «بی‌ثمر و بی‌فایده بودن درخت» در نظر گرفته‌اند. پس در تست‌های قرابت باید این موارد را به خوبی در نظر داشته باشید.

۲۸۸۴- گزینه ۳: مفهوم این گزینه این است که کسی که درد نکشیده است، حال دردمندان را درک نمی‌کند. در مصراع مشخص‌شده بیت سؤال نیز همین مفهوم دیده می‌شود: باد صبا فغان و فریاد بلبل را درک نمی‌کند.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱. تقاضای بیان احوال دردمندان نزد بزرگان ۲. توصیف زیبایی‌های بهار و سرمستی پدیده‌ها در این فصل ۴. تقاضای خبررسانی از باد صبا معنی بیت ۳ تو به من می‌گویی که چاره‌ات صبر و شکیبایی است؛ در حالی که این فقط برای تو که تماشاگری (و مثل من گرفتار نیستی) آسان به نظر می‌رسد. **توجه:** واژه «صبا» در بیت سؤال و دو گزینه تکرار شده؛ اما هیچ‌کدام از آن دو گزینه، با بیت سؤال تناسب ندارند.

۲۸۸۵- گزینه ۲: مفهوم مشترک ابیات گزینه‌های «۱»، «۳» و «۴»، بیشتر شدن حرص به دنیا و آرزوهای دنیوی در دوران پیری است؛ اما در بیت گزینه ۲ «سختن از این است که حرص و آرزو در دوران توانایی و چه در ناتوانی، همواره تازه و جوان است».

۲۸۸۶- گزینه ۲: مفهوم اصلی گزینه‌های «۱»، «۳» و «۴» اثر سوز عشق بر سخن شاعر است؛ اما در گزینه ۲ «سختن از اثرگذاری کلام شاعر» است. معنی بیت ۲ (شاعر خطاب به خود می‌گوید: سختن عشق را نباید آشکارا بگویی، زیرا سخن تو دل همگان را به آتش می‌کشد).

۲۸۸۷- گزینه ۴: مفهوم عبارت سؤال که در گزینه‌های «۱»، «۲» و «۳» نیز آمده است، توصیه به قناعت و دست‌کشیدن از دنیا و فزون‌خواهی است؛ اما مفهوم گزینه ۴ به این نکته اشاره دارد که زاهدان به‌خاطر کسب شهرت تعلقات دنیا را ترک می‌کنند نه از روی وارستگی و آزادی.

معنی بیت ۱ اگر به خانه تنگ قناعت کنی و به آن خرسند باشی، همین خانه از سقف‌های (مجازاً) قصرهای گنج‌بری‌شده چیزی کم ندارد.

مفهوم بیت ۲ لذتی که در قناعت و خرسندی هست، در هیچ‌جایی نیست.

۲۸۸۸- گزینه ۳: مفهوم بیت سؤال این است که تندی و سرکشی ستمکاران سبب گرفتاری و مکافات آنان می‌شود. همین مفهوم در گزینه‌های «۱»، «۲» و «۴» نیز تکرار شده است؛ اما در گزینه ۲ «به مفهوم «برخورد با ستمکاران و نابودی آن‌ها عین عدالت است» اشاره شده است.

۲۸۸۹- گزینه ۴: در این گزینه شرمندگی و سرافکنندگی ماه نو به علت وام‌گرفتن نور از خورشید تصویر شده است. در حقیقت شاعر در این بیت به نکوهش وام‌گرفتن و زیر بار متد دیگران رفتن پرداخته است؛ اما در سایر گزینه‌ها مانند بیت سؤال تصویر «شرمساری و خجلت ماه و پنهان شدن آن به‌خاطر زیبایی یار» وجود دارد.

۲۸۹۰- گزینه ۴: مفهوم مشترک بیت سؤال و گزینه‌های «۱»، «۲» و «۳» این است که شوق عاشق به بیان و گفتار و قلم در نمی‌آید / ناتوانی عاشق در بیان شوق؛ اما در گزینه ۴ «شاعر به این نکته پرداخته است که «با گریه شوق می‌توان عشق و مشکلات عشق را بیان کرد».

۲۸۹۱- گزینه ۲: مفهوم بیت سؤال بیان زیان سخن و توصیه به خاموشی و سکوت است؛ مفهوم مقابل آن «دعوت به گفتار» تنها در گزینه ۲ دیده می‌شود. **مفهوم سایر گزینه‌ها:** ۱. سخن‌گفتن انسان، نیک و بد او را آشکار می‌کند (سخن، معترف وجود هر شخص است). ۳. توصیه به گزیده‌گویی و ارزشمند سخن گفتن (نکوهش هرزه‌گویی). ۴. کم و گزیده سخن‌گفتن (نکوهش پرحرفی).

۲۸۹۲- گزینه ۲: مفهوم این بیت برخلاف سایر گزینه‌ها توصیه به عزلت‌گزینی و گوشه‌گیری عرفانی است. در سایر گزینه‌ها مفهوم «توصیه به حرکت و سفر» مشترک است. معنی بیت ۲ هر کس گوشه عزلت‌گزیده و سر بر زانوی تأمل نهاده، اسرار جهان را به چشم دیده است.

مصراع دوم بیت گزینه ۲ «توصیف حالتی از نشستن در عزلت و تنهایی است که در آن سر زانوها (گردی زانو) مقابل دیدگان شخص قرار می‌گیرد. در چنین حالتی، گردی سر زانوها همچون آئینه و آینه‌داری‌اند که شخص با نگریستن به آن‌ها متمرکز می‌شود و تفکر می‌کند و احوال خود را درمی‌یابد. به‌طور کلی این حالت را می‌توان نشانه و کنایه‌ای از یک جا نشستن و گوشه‌گیری و تأمل دانست.

۲۸۹۳- گزینه ۳: مفهوم این گزینه ستایش خاموشی و سکوت است؛ اما مفهوم مشترک سایر گزینه‌ها این است که «اگر خبر نمی‌رسانی، شتر هم نرسان». در گزینه ۱ «منظور از «دندان‌مزد» شیرینی و میوه‌ای است که بعد از غذا می‌خورند. معنی بیت ۳ خاموشی و سکوت اصل گفتار است، برای همین بی‌صداست؛ تو نیز طبل توخالی نیستی، بنابراین سر و صدای بی‌فایده تولید نکن.

۲۸۹۴- گزینه ۲: بیت سؤال و گزینه ۲ «هر دو این مفهوم را بیان می‌کنند که هیچ چیز نمی‌تواند عاشق را از عشق جدا سازد.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱. عاشق از سرزنش‌ها باکی ندارد. ۳. به رندی مشهور شدن / بی‌باکی رندان ۴. دردمندی همیشگی عاشق

دام تستی: ممکن است براساس مفهوم تمثیلی که در مصراع دوم بیت صورت سؤال آمده، گمان کنید مفهوم این بیت «تغییرناپذیری اصل» است و گزینه ۴ را (براساس مفهوم مصراع دوم آن) مترادف آن بدانید؛ در حالی که مصراع‌های دوم این دو بیت، صرفاً مثال و نمونه‌ای برای مفهومی هستند که در مصراع اول آن‌ها بیان شده؛ بنابراین بیت سؤال با گزینه ۴ مترادف نیست.

۲۸۹۵- گزینه ۳: مفهوم رباعی ذکرشده در سؤال، نکوهش غفلت از گذر عمر است که در گزینه ۳ نیز دیده می‌شود. «بسنج» به معنی خانه موقت و کنایه از زودگذر است.

مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱. دریغ و افسوس خوردن به خاطر گذر عمر ۲. غنیمت‌شمردن باقی عمر ۴. دوران غفلت را جزو عمر نشمردن

۲۸۹۶- گزینه ۴: مفهوم این گزینه ترک آرزوها و تعلقات است. در این گزینه شاعر ترک تعلقی و گذشتن از خواست و آرزو را سفری برتر از سفر ظاهری می‌داند. معنی بیت ۳ اگر شیره انگور داخل انگور (در وطن خود، دانه انگور) بماند، نمی‌تواند مایه نشاط و شادی شود. (ترجیح سفر کردن بر ماندن)

یادآوری: دانستن برخی نکات زبانی یادی برای درک معنا و مفهوم ابیات ضروری است. برای نمونه در گزینه ۱ «اگر بدانیم مرجع ضمیر «این» همان «خاک» و «آن» همان «فلک» است، زودتر به این مفهوم پی می‌بریم که «خاک» به واسطه سکون و بی‌حرکتی جایگاهی پست دارد؛ اما «ملک» به‌خاطر تحرک و در جا نزدن به مقام والا رسیده است یا در گزینه ۳ «توجه به پرسش انکاری ما را زودتر به مفهوم بیت می‌رساند.

۲۸۹۷- گزینه ۳: سروده صورت سؤال از سهراب سپهری اشاره به آرمانشهری دارد که عارفان در پی آن هستند. در گزینه ۳ «هم شاعر با اشاره به کوه قاف - که نماد آرمانشهر عرفانی است - معتقد به کناره‌گیری از جهان برای رسیدن به عالم عرفان است. **مفهوم سایر گزینه‌ها:** ۱. سختی درد غربت ۲. توصیه به خور کردن به زندگی در غربت ۴. سرگشتگی عاشق از تبسم معشوق

۲۸۹۸- گزینه ۲: مفهوم مصراع اول بیت سؤال این است که سوز دل، کلام را گیرا و اثرگذار می‌کند. در گزینه ۲ نیز سعدی می‌گوید: سوز عشق سخن را دلنواز می‌کند. **مفهوم سایر گزینه‌ها:** ۱. بی‌تأثیربودن سخنان شورانگیز در دل خالی از عشق ۳. کلامی که درباره عشق نباشد، از نظر اهل معنی دلنشین نیست. ۴. سوزناکی سخنان عاشق / سوختن ناگزیر عاشق در آتش عشق (سخنان سوزناکم عجیب نیست، در آتش عشق سوزم عجیب است).

۲۸۹۹- گزینه ۱: در بیت «ج»، عبارت «گوش به من نمی‌کند» نشانه بی‌توجهی معشوق به لایه و درخواست ترحم عاشق است. در بیت «د» مصراع اول، مفهوم «انابت و تضرع» (توبه و تضرع، نیایش و راز و نیاز) را در خود دارد. «اشک سحر» بهترین نشانه برای درک این مفهوم است. در مصراع اول بیت «الف» عاشق از معشوق می‌خواهد که در مجلس بزم، شمع رخسار خود را برافروزد (طلب جلوه‌گری). در بیت «ب» هم، مصراع دوم مفهوم وفاداری و ثبات قدم عاشق را بیان می‌کند.

۲۹۰۰- گزینه ۲: مفهوم گزینه ۲ «در امان بودن دانایان از رنج و آسیب دنیا است؛ ولی در سایر گزینه‌ها سخن از «ارجمندشدن فرومایگان و خوارشدن اهل دانش و هنر» است.

۲۹۰۱- گزینه ۴: مفهوم این گزینه غفلت انسان و هشیاری روزگار است؛ در حالی که مفهوم مشترک سایر گزینه‌ها «بی‌خبری بی‌دردان از حال دردمندان» است.